STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01576

BEYS REBE

Chayim Meir Helmann

•

Permanent preservation of this book was made possible
by Lawrence & Yvette Gralla
in honor of
the Glickenstein & Gralla Families

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

בית רבי

ביאָגראפיעס פון נשיאי חב״ד

א) דער אלטער רבי

ב) דער מיטעלער רבי

ג) דער רבי דער „צמח צדק״

זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע

פאַרפאַסט דורך

הרה״ח ר׳ חיים מאיר ע״ה הילמאן

— נייע אויסגעבעסערטע אויסגאבע —

ארויסגעגעבן פון

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פאַרקוויי ברוקלין נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושלש עשרה לבריאה

מפתח כללי:

הקדמת המערכת 3
אינהאלט 7
ערשטער טייל - דער אלטער רבי 11
צווייטער טייל - דער מיטעלער רבי 121
דריטער טייל - דער רבי דער צמח צדק 159

בילדער

בילד פון אלטין רבי'ן 13
פאקסימיליע פון אַ בריף פון מיטעלן רבי'ן 123
בילד פון צמח צדק 161

הוספה:

מראי מקומות 188

BEIS RABBI

COPYRIGHT 1952

BY

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway Brooklyn 13, N. Y.

Tel. HYacinth 3-9250-1

נדפס בבית הדפוס של סאפראגראף קא.

Printed in United States of America

by Saphrograph Co.

194 Elizabeth Street, New York 12, N. Y.

I

הקדמה

ב"ה.

נאָכקומענדיק דעם גרויסן פארלאנג פון די ברייטע אידישע קרייזן, וועלכע ווייזן ארויס גרויס אינטערעס, פאר יעדן געדרוקטן וואָרט, וועלכער באלויכטעט די היסטאָריע פון דער חב"דישע תקופה בכלל און פון די רביים, נשיאי חב"ד בפרט, גיבן מיר דערמיט אַרויס אַ נייע אויפלאַגע פון „בית רבי" אין אידיש.

די פריערדיקע אויסגאבן פון „בית רבי" ווי דער אריגינאַל וועלכער איז געווען געדרוקט אין לשון הקודש און די אויבנדערמאָנטע איבערזעצונגען אין אידיש, זיינען אין זייער צייט געווען זייער פאַרשפרייט.

דער „בית רבי" איז איינגעטיילט אין דריי טיילן. דער ערשטער טייל אנטהאַלט די ביאָגראַפיע פון אלטן רבי'ן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, דער צווייטער טייל פון מיטלען רבי'ן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, און דער דריטער טייל פון דעם רבי'ן דער „צמח צדק" זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

צו דער יעצטיקער אויסגאבע האָבן מיר צוגעגעבן אויך די תמונות פון דעם אלטן רבי'ן און פון צמח צדק, ווי אויך אַ פאַקסימיליע פון אַ בריוו פון מיטעלן רבי'ן.

וויכטיגע הוספות זיינען אויך די רשימות פון זייערע ספרים, און אַ רשימה פון מראי מקומות.

מערכת „אוצר החסידים"

ב' דר"ח מרחשון ה'תשי"ג ברוקלין, נ. י.

אַ גרויסער יישר כח

פאר איבערגעבן אונז אלע רעכטן אויפן ספר גיבן מיר צום

מחבר׳ס זון און טעכטער

הנכבדים

מר משה אליעזר שיחי׳ הילמאן

מרת איטא ביילא שתחי׳ יאנג

שפרה תחי׳ אייווינס

רחל לאה תחי׳ הילמאן

לעילוי נשמות

אביו ר' שמעי' בר' פסח זאב הכהן ע"ה

יום היא"צ ט"ז טבת

אמו מרת מרים בתי' בת ר' מנחם מענדל ע"ה

יום היא"צ א' דפסח

אחיו יוסף יהודא בר' שמעי' ע"ה

יום היא"צ י"ז טבת

חמיו ר' יעקב בר' משה ע"ה

חמותו מרת בריינא בת ר' משה ע"ה

גיסו משה בר' יעקב ע"ה

גיסו אתמר בר' יעקב ע"ה

גיסתו חי' שרה בת ר' יעקב ע"ה

אמה זקנתה של זוגתו

מרת מנוחה ביילא בת ר' אתמר ע"ה

נדפס ספר זה על ידי

הנדבן הנכבד והנעלה

ר' משה ראובן שי' בר' שמעי' הכהן וואולף

ממילוואקי, וויסקאנסין

זוגתו

מרת אסתר שתחי' בת ר' יעקב

בניהם:

יעקב, חנוך-העניך, דובער, חיים לייבוש,

יוסף יהודא, שמעי' אהרן

הכהנים שיחיו

ובנותיהם מנוחה ביילא ושרה שתחיינה

כלם יעמדו על הברכה

א י נ ה א ל ט

ערשטער טייל

דער אלטער רבי

פרק

א פון דעם רב׳ס געבאָרן ביז נאָך זיין חתונה 15

ב זיין רייזע אין מעזריטש, וויא ער האָט דאָרטין גילערענט און איז גרויס געוואָרען אין נגלה און אין נסתר (קבלה) 16

ג די סיבה פון זיין אָנהייבען מאכען דעם שלחן ערוך 19

ד די לעצטע צייט פון זיין אויפענהאַלט אין מעזריטש און אין ראָוונע. די ערשטע מחלוקת פון מתנגדים מיט דיא חסידים און דיא הסתלקות פון הרב המגיד נ״ע 20

ה דיא וואונדער פון הרב המגיד נאכן הסתלקות 22

ו דער רב אין אניפאָלי. ער פאָרט אהיים. קיין רבנות נעמט ער ניט אָן 22

ז פון הרב הקדוש רמ״מ פון האָראָדאָק, פון זיין גרויסקייט בייא אלעמען. זיינע ענוות, דיא מחלוקה ווערט שטאַרקער 23

ח די התעוררות פון רמ״מ צו פאָהרען אין ארץ ישראל. זיין נסיעה אין ווילנא און אין שקלאָוו צו האָבען אַ וויכוח מיט דיא רבנים, זיין רייזע און זיין קומען אין ארץ ישראל. ער האָט געוואָלט מאַכען שלום מיט דיא רבנים........ 24

ט דיא הסתלקות פון מרן הרמ״מ נ״ע 28

י דער אָנפאַנג וויא רש״ז איז געוואָרען אַ רבי, וועגען זיין זיטצען (אויפענהאַלט) אין מאָהליב אויף דעם דניעסטער........ 30

יא אין וועלכען יאָר איז ער געוואָרען אַ רבי, ווי לאנג האָט ער געטראָגען דעם כתר תורה 33

יב דיא נייעס וואס ער האָט מחדש געווען אין דער צייט וואָס ער איז געווען אַ רבי. זיינע הנהגות וואס ער האָט געוואָלט איינפירען בייא אלע חסידים וואס פלעגין פאָרין צו אים........ 35

יג דער רב האָט זיינע חסידים מתנהג בחסידות געווען 37

יד וויא הרב איז געוואָרען אַ רבי איז דיא מחלוקת פון דאָס נייע געוואָרען. דעם רב׳ס בריוו צו זוכען שלום, אַ בריוו פון הרמ״מ פון ארץ ישראל צו אנ״ש זיי צו שטאַרקען, מוטהיגען, די מחלוקת איז רוהיג געוואָרען ביז יאָהר תקנ״ז 38

טו דער רב האָט געדרוקט דעם תניא. דיא מחלוקת איז שטאַרקער געוואָרען 44

טז דיא הסתלקות הגר״א, רדיפות דיא אנ״ש, דעם רב׳ס בריוו בעטען שלום. זיין בריוו צו אנ״ש זיי מוטהיגען וכו׳ 46

יז דיא התעוררות צו מסר'ן דעם רב. וואָרום האָבען זיי געוואַרט אַ לאַנגע צייט און זיי האָבען באַלד גע'מסר'ט? 49
יח אביגדור אין פעטערבורג, זיין גרויסע מסירה 50
יט דער פעטערבורגער אין ליאָזני. ער דערשרעקט זיך פאַר דעם רב'ס תפילין. דער רב אנטלויפט. דער רב אין קייטין געשלאָסין אַוועקגעפירט אים אין אַ שווארצעביידיל אין פעטערבורג 51
כ דיא גרויסע אסיפה, געזאמעלט געלט, געפאָרען אין פעטערבורג, אין עצה ואין תבונה 54
כא דער רב אויף דעם וועג, שבת רוהט ער אין אַ קרעטשמע, דער רב אין געפענגעניס, דער רב וויינט פון שרעק 55
כב דער שעף זאנדארמי בייא דעם רב, אַ נייער טייץ אין אַ פסוק, דיא גוטע פארשטעלונג פאר דעם קיסר, אביגדור הינטערין טיר 57
כג דער קיסר ציווילנע בייא דעם רב, דער רב האָט אים ערקענט, דיא שרעק פאר אַ קיסר, דיא אונשולד פון רב, קיינער ווייסט ניט וואו ער איז, און אויב ער לעבט 59
כד דער שעף זאנדארמי וויל טאָן אַ טובה דעם רב, הר"ר קאָזיק, דיא פלוצער מיט דעם רב'ס צעטעלע. דער רב לעבט, עס איז פאראן האפענונג 60
כה אנ"ש האָבען זיך דערוואוסט וואו דער רב איז, דער רב וויל ניט עסן טריפה מאכלים, דיא משרתים ווילען אים מיט געוואלד אריין שטופען אין מויל, דיא איינגעמאכץ פון רעטעך 62
כו ר' מרדכי ליעפלער, דיא איינגעמאכץ, דער צעטיל, דעם רב'ס צעטעלע. 63
כז דער בעש"ט מיט דעם מעזריטשער מגיד אלעס געסט בייא דעם רב אין טורמע, זייער עצה, זייער ברכה, אמת'ע תורה 65
כח די שאלות פון די שופטים, דיא תשובות פון רב, דיא רייד פון רב צום ווילנער און קיעווער צענזאָר 67
כט דער רב ביי דיא שופטים אין זאַל, אין דער מיטען אַ לאָך אריין צופאלען, דער רב געהט רעכטס ארום 66
ל דעם רב'ס אַ מענטש אין ווילנא, זיינע השתדלות בייא דעם צענזאר, דיא מוסרים מיט געלט, דיא עהרליכקייט פון צענזאָר, אַ אמת'ע איבערזעצונג און אַ פאלשע העתקה, דער מענטש פאָרט אוועק פון ווילנא 68
לא דעם צענזאָר'ס ענטפער, ר' מרדכי ליעפלער, דער משפט פאַר דעם סענאַט, דער סוף משפט, דער רב ווערט באפרייט, זיין ברכה דעם שומר 73
לב אַ טעות, דער רב בייא אַ מסור אין שטוב, אַ גרויסע צרה, דער רב ווערט פריי פון דיא צרה, דיא פעטש, דיא צייט ערגער וויא אין טורמע, דער פוילישער חסיד, דער משל 74
לג דיא שמחה פון אנ"ש, דער יום טוב י"ט כסלו, זיינע אזהרות צו אנ"ש זייא זאלען קיינע מחלוקת מאכען מיט קיין מענטשען 76

לד דער סוף פון דיא מוסרים, אביגדור בייא דעם רב, אביגדור׳ס קינדער ... 78
לה דער רב אַ צווייטען מאהל אין פעטערבורג 79
לו דיא פערשידענע דעות וועגען רב׳ס זיצען אין פעטערבורג 80
לז דער רב ווערט פריי 81
לח דער רב איז מקיים זיין תקיעת כף 82
לט שלום ושלוה 84
מ איינינע וואונדערליכע מעשיות פון רב, אַ פיערצעהן יאָהריגען קינד טראָגט אַ ווינד אין לופטען........ 85
מא דעם רב׳ס אַ עצה 87
מב דער טייערער גאַרטעל. די צוויא טויזענד רובל, פארברענט דער קרן מיט דעם רוח, דער אלטער קרעטשמער, ג־ט שפייזט אלע ברואים בכלל און דיא מאמינים בפרט 89
מג צוויי חסידים מיט איין שאלה בייא דעם רב, דער רב׳ס רייד ווערען מקויים 90
מד דעם רב׳ס זייגער און דער הימעל זייגער 91
מה אַ וואונדערליכע געשיכטע פון הרב אדמו״ר מיט ר׳ משה מדפיס מסלאוויטא 92
מו דעם רב׳ס בילד 98
מז דעם רב׳ס עלטערן מיט דיא גאנצע משפחה 98
מח דעם רב׳ס שוויגער 100
נ דעם רב׳ס זאָהנע 101
נא דעם רב׳ס טעכטער 102
נב דעם רב׳ס איידעמס 103
נג דעם רב׳ס רביים 108
נד דעם רב׳ס נאָהנטע חברים 109
נה דעם רב׳ס הסתלקות 110
נו דעם רב׳ס תלמידים און חסידים 111
נז רשימת הספרים 120

צווייטער טייל

דער מיטעלער רבי

א דער מיטעלער רבי פון זיין געבורט און זיין כאראקטער 125
ב פון זיין דאַווענען, לערנען נגלה, און פון זיין זאָגען חסידות 125
ג דעם אלטען רב׳ס פארלאַנג........ 126
ד פון זיין ווערען אַ רבי, זאָגען חסידות, און פון זיין פירען די רבנות 127
ה וואָס מיט אים האָט זיך פאַסירט, די התחלקות בייא חסידים 130
ו זיין קראַנקהייט, זיין פאָהרען אין קארלסבאַד, זיין בעזוך ר׳ עקיבא

איגר און ר׳ מרדכי באנעט 132
ז דיא מסירה קומענדיק אהיים, אים געבראכט אין וויטעבסק 134
ח וואָס מיט אים האָט פּאַסירט אין וויטעבסק, ווי ער איז פריי געוואָרען 137
ט זיין פאָרען אין האַדיטש, איין אָנזאָג אויף זיין הסתלקות 139
י זיין קומען אין נעזשין. זיין מחלה, זיין הסתלקות. 140
יא זיינע זאָהנע, טעכטער איידעמס 143
יב איניגע מעשיות פון אים און קלוגע ענינים 146
יג דעם מיטעלען אדמו״ר׳ס בריעף צו החסיד הנגיד ר׳ משה מייזעלס מווילנא 152
יד אַ צווייטער בריעף פון מיטעלען רבי׳ן צו ר׳ משה מייזלעס פון ווילנא..... 151
טו רשימת הספרים 158

דריטער טייל

דער רבי דער „צמח צדק"

א וועגען האדמו״ר הרב הקדוש ר׳ מנחם מענדל נ״ע בעל צמח צדק, זיין געבורט, דעם אלטין רבי׳ס השגחה, זיין תורה, עבודה, זיין שרייבען נגלה וחסידות 163
ב וויא אזוי ער איז געוואָרען אַ רבי. 166
ג אייניגע ענינים פון זיין גדלות 168
ד פון זיין פאָרען אין פעטערבורג 170
ה אייניגע ענ־נים וועגען וואָס דיא פעטערבורג קאָמיסיע האָט זיך בעשעפטיגט 171
ו דיא אונטערהאנדלונג וועגען לערנען קבלה און חסידות, זיין קומען פון פעטערבורג אהיים, דעם דרוקען דעם הייליקען ספר לקוטי תורה. 172
ז וואָס מיט אדמו״ר האָט פּאַסירט, פון יאָהר תרט״ו ביז תרכ״ו, זיין הסתלקות 174
ח דעם אדמו״ר׳ס זיבען קינדער 176
ט פון זיינע הייליקע קינדער, זייער געבורט און פון זייער הסתלקות 178
י דעם צמח צדק׳ס זון האדמו״ר ר׳ יהודה ליב נ״ע וועלכער איז געוועזן אַ קורצע צייט אַ רבי אין קאָפּוסט 179
יא האדמו״ר הרב ר׳ חיים שניאור זלמן, געוועזן אַ רבי אין ליובאוויטש ביז תרכ״ט און נאָכער אין ליאַדי 182
יב האדמו״ר הרב ר׳ ישראל נח נ״ע, געוועזן אַ רבי אין נעזשין. 183
יג האדמו״ר הרב ר׳ יוסף יצחק נ״ע, געוועזן אַ רבי אין אוורוטש, וואָלינער גובער־ניע 184
יד האדמו״ר הרב ר׳ שמואל נ״ע, דער ליובאוויטשער רבי (נאָך דעם צמח צדק׳ס הסתלקות) 186
טו רשימת הספרים 187

הוספה

מראי מקומות 188

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

בית רבי

ערשטער טייל

ביאָגראַפיע פון כבוד קדושת

אדמו"ר הזקן

(דער אלטער רבי)

מרנא ורבנא ר' שניאור זלמן פון לאדי

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

פאַרפאַסט דורך

הרה"ח ר' חיים מאיר ע"ה הילמאן

— נייע אויסגעבעסערטע אויסגאבע —

ארויסגעגעבן פון

"אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי   ברוקלין נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושלש עשרה לבריאה

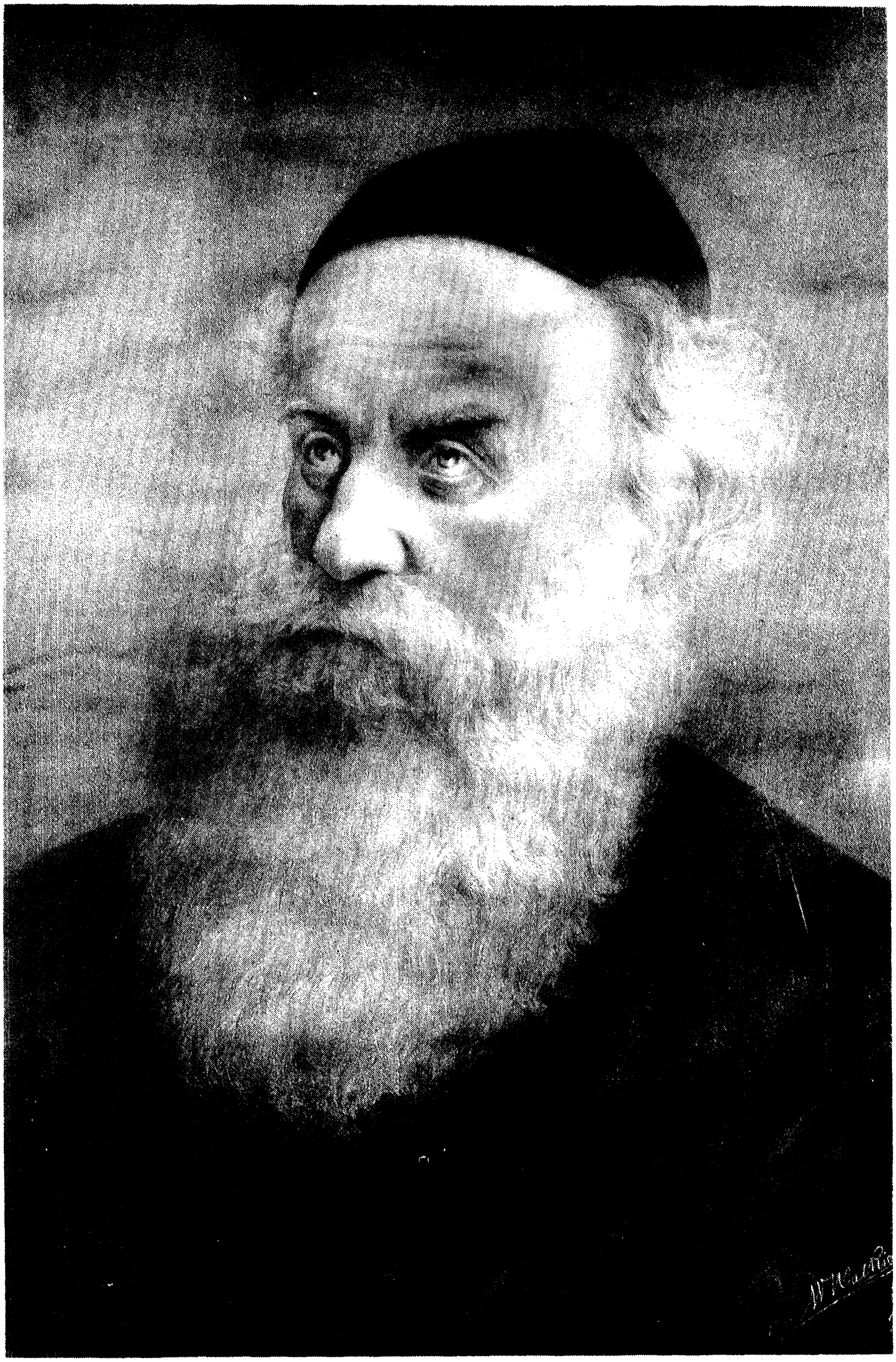

תמונת כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בעל התניא והשו"ע

תולדות הרב.

פרק א) פון זיין געבורטה ביז נאך זיין חתונה.

אין דעם יאהר תק"ה האט

ארום לאזני (גובער' מאהילאוו) אויפגעשיינט אגרויסער ליכטיגער שטערן. זיין נאמען איז געווען רבי שניאור זלמן.

זיין פאטערס נאמען איז געוועןהר"ר ברוך. פון אגרויסע הייליגע פאמיליע. ער האט געשטאמט פון הגאון הקדוש מהר"ל מפראג.

איין רוח קדושה האט אריין גישיינט אין הר"ר ברוך בעת ער האט זיין זאהן אנאמען געגעבען „שניאור", וייל דעם איין ווארט קאן מען צו טהיילין שני-אור דאס איז טייטש צוויא ליכט, דאס הייסט צוויא ליכטיגקייטען*) אונ באמת האט רבי שניאור זלמן ליכטיג געמאכט פיעל מענשען זייערע אויגין, זייא האבען דער זעהען דיא ריכטיגע וועג וויא צו דינען גאט ברוך הוא.

אז רבי ש"ז איז אלט געווארען דרייא יאהר האבען איהם דיא חברה קדישא אין לאזני אריינגענומען אין זייער חברה פאר אשמש אונ צוא דרייצעהען יאהר האט מען אים צו גינומען פאר אחברה מאן האט מען גישריבין אויף אים תנא ופליג.

דער פנקס איז נאך איצט פאראנען אין לאזני. נוא וועגן אויף אדרייצין יאהריגין בחור שרייבט מען אזוי, אונ בפרט אין יענער צייט אז מיט טיטולין האט מען זיך ניט גיווארפין, דער פון אליין קאן מען פארשטיין וויא פון קינדהייט אויף האט ער בעוויזין וואונדערליכע זאכען.

ביז צוועלף יאהר האט איהם זיין פאטער געדונגען ארבי ער זאל מיט איהם לערנען, דעם רבי'ס נאמען איז געווען זעהער מפורסם, ר' יששכר בער קאבליקער מ"ם פון ליבאוויטש. וויא הרה"ק ר' יששכר בער האט אנגעהייבען מיט איהם צו לערנען האט ער זיך זעהער שטארק געוואונדערט וויא זיין תלמיד רבי ש"ז איז אגרויסער חריף אונ אבקי כמעט מעהר פאר איהם. האט ער געזאגט צו זיין פאטער; אייער זאהן דארף קיין רבין ניט האבען ער קאן אליין לערנען. אונ דער הייליגער רבי יששכר בער האט מעהר מיט איהם ניט געלערנט. האט ער גילערינט אליין יומם ולילה אונ זיין נאמען איז באוואוסט גיווארין זייער גרויס.

אין וויטעבסק האט געוואהנט אאיש נכבד אונ אנגיד ער האט גיהייסין ר' יהודא ליב סג"ל, ער האט געהאט אטאכטער אונ ער האט געזוכט פאר איהר אחתן: דער גביר האט געהערט דיא גרויסקייט פון רבי ש"ז. האט ער איהם צוגענומען פאר אן איידעם אונ האט אים גינומען צו זיך אויף קעסט אונ דארטין האט ער ווייטער גילערינט תמיד. זיין התמדה איז געווען איבער נאטירליך. אז ער איז אלט געווארען אכצעהן יאהר. האט ער דורכגעלערענט דעם גאנצען תלמוד (ש"ס) מיט אלע מפרשים. מיט דעם גאנצען תלמודישען מפרשים, ער האט אנגעפאנגען לערנען קבלה. אונ ער האט פיעל געדאווענט, ער האט זיך באנוטצט מיט דיא כונות פון של"ה הקדוש, וויא ער שרייבט אין זיין ספר „השל"ה" אונ אין זיין סדור „שער השמים". ער איז

געווען

*) ער וועט לייכטען בתורת הנגלה און בתורת הנסתר

געווען אזא גרויסער מתמיד אין לערנען אז דורך דעם האט ער זיך אבגעזונדערט פון מענשען

דעם שוועהר און שוויגער און די גאנצע הויזגעזינד איז ניט געפעלען געווען די פרומקייט פון רש"ז. זיי האבען איהם געהאלטען פאר משוגע (דער היילינער ספר נועם אלימלך שרייבט צום סוף, דאס דער אמתר צדיק וואס דינט השי"ת מיט יראה ואהבה קאן אמאל אויסזעהען ווי א משוגע טאנצען אין דאווענען כו' ווי דוד המלך ע"ה האט געטאנצט און געשפרונגען פאר גאט (ש"ב ו) און מיכל זיין ווייב האט איהם דער פאר מבזה געווען).

די גאנצע הויזגעזינד פון דעם גביר האבען געוואלט אז ער זאל זיין ווייב געבען „גט" נור זי האט בשום אופן ניט געוואלט, דער פאר האבען זיי (די עלטערין) גרודפת דעם רש"ז מיט זיין פרוי; פיעל מאל האבען זיי איהם קיין ליכט געגעבען, האט ער געלערנט פאר די שיין פון דער לבנה. ווינטער האבען זיי געליטען קאלט, פיעל מאל האבען זיי איהם קיין עסען געגעבען ער האט געליטען הונגער, און נאך אזעלכע עינויים.

די אלע רדיפות האבען איהם ניט אבגעהאלטען פון צו דינען גאט. ער האט געטאהן דאס זייניגע. פיעל געלערנט. שטארק געדאווענד.

זיין ווייב האט אויך זעהער פיל געליטען צרות פון איהרע עלטערין פאר וואס זי וויל ניט נעהמען גט פון איהם, נור זי האט אלע צרות אנגענומען פאר גוט, זי איז געבליבען בייא איהרע געדאנקען בייא איהם ניט צו נעהמען גט, אט ווייא גאט וועט מאכען איז גוט.

פרק ב) אין דעם פרק ווערט ערציילט ווי ער איז אוועק געגאנגען אין מעזעריטש און ווי ער האט דארטען געלערינט און איז גרויס געווארען אין נגלה און אין נסתר.

אז רבי שניאור זלמן איז אלט געווארען אכצין יאהר האט ער געפילט דאס איהם פעהלט א גרויסער רבי וואס זאל איהם ערקלעהרען אלע זיינע גרויסע פראגען אין נגלה און אין נסתר (קבלה).

אין יענער צייט האט זיך געהארט דער נאמען פון די היילינע תלמידים פון הבעש"ט הקדוש נ"ע, און נאך מער האט זיך גיהערט דער נאמען פון מעזעריטש וואס דארטין איז גיוועזן מורינו הרה"ק ר' דובער נ"ע דער גיאיינציגטער פון די תלמידי הבעש"ט. האט רש"ז גיהערט אז דארטין דאווינט מען פיל. אויך האט זיך גיהערט דער נאמען פון ווילנא אז דארטין לערינט מען פיל. האט ער ביי זיך גיקלערט וואוהין צוא פארין. נאכדעם האט ער גיזאגט לערנען קאן איך ב"ה אליין אבער ווי צוא דאווענען ווייס איך נאך גאר ניט. דארום איז ער בעסער געפאהרען נאך מעזעריטש.

זיין ווייב האט מסכים געווען ער זאל פאהרען ווייל זיי האבען געהאט גרויסע צרות פון איהרע עלטערין. נור זי האט איהם בעשווארען דאס ער זאל מעהר ווי אנדערהאלבען יאהר (18 חדשים) ניט בלייבען דארטען נאכדעם זאל ער קומען אהיים.

זי האט בעקומען פאר איהם דרייסיג רובל, אויף הוצאות, ער האט פאר

דאם

דאס געלד געקויפט אפערד מיט אוואגעל און ער מיט זיין ברודער הרב ר' יהודא ליב זיינען געפאהרען צו זאמען, דער רש"ז האט געהאט רשות פון זיין ווייב צוא פאהרען, אבער זיין ברודער האט פון זיין ווייב קיין רשות ניט גענומען.

אז זייא זענען געקומען אין דער שטאדט ארשע איז דער פערד געפאלען טויט. האט רש"ז געגלויבט אז גאטט האט זייא דערפאר געשטראפט וואס זיין ברודער איז פון דער היים אוועק געפאהרען אהן רשות צו נעהמען בייא זיין ווייב דארום האט ער צו איהם געזאגט: וויא עם ווייזט אוים דארפסט דוא ניט פאהרען ווייטער, דוא קעהר צוריק אהיים. און איך וועל געהען ווייטער ביז איך וועל קומען אין מעזעריטש און וואס איך וועל דארטען משיג זיין וועל איך דיר אויך איינטהיילען.

דער ברודער איז געפאהרען אהיים און רש"ז איז פון דארטען אוועק געגאנגען צו פום אין מעזעריטש לערנען ביי דעם מגיד רבנו דובער נ"ע.

גייענדיג אויף דעם וועג האט רש"ז געמאכט זיך אסימן: אויב ער וועט געפינען אין מעזעריטש חידושים אין נגלה, וועט ער דארטען בלייבען לערנען נסתר אויך. נור אויב ער וועט בייא דעם מגיד ר' דובער ניט געפינען חידושים אין נגלה, וועט ער פון דארט באלד אוועקפאהרען. אקורצע צייט האט ער דארט פארבראכט און אזוי וויא ער האט פון איהם קיין חידוש אין נגלה ניט געהארט. האט ער גענומען זיין שטעקען מיט זיינע זאכען, אריינגעגאנגען צום מגיד געהמען אבשייד, „ברכת הדרך", ער האט זיך מיט איהם געזעגענט און איז אוועקגעגאנגען. גייענדיג האט ער זיך דערמאנט דאס ער האט בייא דעם מגיד אין שטוב פארגעסען אחפץ. האט ער זיך אומגעקערט צוריק נעהמען זיין חפץ. קומענדיג צום מגיד האט ער געזעהן וויא איינער איז צו איהם געקומען פרעגען אשאלה אויף א ריאה. רש"ז האט דערהערט פון מגיד גרויסע חידושים. איז ער דערפון נתפעל געווארען און ער האט בייא זיך געמאכט אהסכם דארט צו בלייבען לערנען.

באמת האט גאטט אריינגעגעבען דיא געדאנקען אין זיין הערצען ער זאל בלייבען דארטען לערנען פון מגיד וואס אויף איהם האט גערוהט גאטטעס גייסט (רוח הקדש).

אין מעזעריטש האט רש"ז געפונען דאס וואס ער האט געוואלט. ארבי וואס ער איז גרויס אין נגלה און אין נסתר. ער האט פיעל תלמידים וואס זייא זיינען גרויס אין לערנען, יעדער פון זייא איז אחריף און אבקי. אקדוש וטהור. און דער מגיד האט איהם זעהער פריינדליך מקרב געווען. אזויא שטארק פריינדליך, אז ער האט איהם געגעבען אחבר זיין טהייערען זאהן הר"ר אברהם (אין פוילין האט מען איהם גערופען ר' אברהם „דער מלאך". און אין אנדערע לאנדער „דער קדוש"). דער ר" אברהם איז באמת געווען זעהער אהייליגער מאן, אגרויסער למדן אין נגלה, און נאך גרעסער אין נסתר, דרייא שעה אין טאג האט רש"ז מיט איהם געלערינט נגלה, און דרייא שעה אין טאג האט ר' אברהם מיט איהם געלערינט נסתר. רש"ז האט דיא נסתר אזויא שטארק ליב געהאט צו לערנען, אז ער פלעגט אבנארען זיין חבר, רוקין דעם זייגער צוריק ער זאל רעכענען אז דיא דרייא שעה זיינען נאך ניט געענדיגט, כדי ער זאל מיט איהם לערנען מעהר וויא דריי שעה

דער מגיד האט איהם נאך בעסער בעהאנדעלט: יעדען מאהל ווען ער האט געלערינט מיט זיין זאהן רבי אברהם האט ער געלערינט מיט רש"ז צו זאמען.

דער

דער עיקר לימוד איז געווען נאך דיא שיטה פון בעש"ט רש"ז האט געלערינט מיט גרויס התמדה ער האט מקבל געווען פון זיין רבי אלע סתרי תורה אונ אלע כונות אין דאווענען.

רש"ז האט משמש געווען אלע תלמידים, אונ וואס פאר אמדה טובה ער האט ביא זייא געזעהען האט ער מקבל געווען.

דיא תלמידים האבען איהם אויך ליב געהאט, אין אנפאנג וויא אגרויסער שעטצט אקלענערין פאר זיך אונ נאכדעם האבען זייא געזעהען זיין גרויסקייט; האבען זייא איהם גערעכענט וויא אגוטען חבר.

אנדערהאלבען יאהר (18 חדשים) איז רש"ז דארטען געזעסען, מיט גרויס התמדה געלערינט. נאכדעם האט ער מקיים געווען דיא שבועה וואס זיין ווייב האט איהם געשווארען. ער איז געפאהרען אהיים.

ער האט ווייניג צייט פארבראכט אין דער היים אונ ער איז געפאהרען צוריק אין מעזעריטש אונ איז דארטען געבליבען אייניגע יאהר ביז נאך דעם מגידס הסתלקות.

דעם צווייטען מאל אז רש"ז איז געפאהרען אין מעזעריטש, פאהרענדיג אויף דעם וועג איז ער געקומען אין קארעץ אונ האט בעזוכט דעם דארטיגען הרב הקדוש רבי פינחס. דער קארעצער רבי, האט איהם גרויס כבוד געגעבען. ער האט איהם אויפגענומען מיט פיל פריינדשאפט. אונ ער האט צו איהם געזאגט: בלייב ביא מיר אתלמיד, איך וועל דיר לערנען "שיחת עופות (פאגעל שפראך*) אונ שיחת הקלים (בוימער שפראך), מעשה בראשית, מעשה מרכבה אונ צו געהען אין דיא היכלות.

– וואס דער מענש דארף אונ מוז לערנען אונ פארשטעהען – האט רש"ז געענטפערט – איז נור דער ענין יחיד אחד ועד**) אונ דאס לערינט מען אין מעזעריטש זעהער גוט.

אז רש"ז איז געקומען אין מעזעריטש האט צו איהם געזאגט דער מגיד: איך וויים אז דער קארעצער האט געוואלט לערנען מיט דיר שיחת עופות, דערפאר וועל איך מיט דיר לערנען יהו"ע***) ויהו"ת ****)

אמאל איז צום מגיד געקומען הרב ר' יחיאל בע"שט'ס איידעם, יענער טאג איז געווען פורים, ר' יחיאל האט געמאכט דיא סעודה ביא זיך אין אכסניא. האט דער מגיד איהם געוואלט געבען כבוד האט ער צו איהם געשיקט זיין תלמיד רש"ז. אונ רש"ז האט פון איהם געהערט אקורצען מאמר אגרויסער סוד אין נאמען פון בעש"ט. אויף דעם מאמר האט רש"ז געדרוקט דעם דרוש אויף דעם פסוק: "יביאו לבוש מלכות" אין זיין טהייערן ספר "תורה אור".

אמאל איז געקומען הרב הקדוש ר' מיכל פון זלאטשוב צום מגיד אין מעזעריטש אויף שבת ער האט געמאכט דיא סעודה ביא זיך אין אכסניא, איהם צו בעערען האט דער מגיד געשיקט צו איהם דעם רבינו רש"ז. ער זאל זיין מיט איהם צו זאמען צו דער סעודה שלישית; איז רש"ז געגאנגען וויל ער האט געוואלט

---

*) דער רש"ז איז אמאל געפאהרען מיט זיין אייניקעל האדמו"ר ר' מנחם מענדל פון ליובאוויטש דער בעל "צמח צדק" אונ נאך אנדערע פיל הייליגע ספרים). דער רמ"מ איז נאך געווען איין קינד. האט רש"ז ארויסגעשטעקט זיין קאפף פון ביידעל. ער האט געהערט וויא דיא פאגעל זינגען. האט ער געזאגט צוא זיין אייניקעל: דיא פאגעל האבען אשפראך. זייא האבען אנגאנצען א"ב דער מענש וואס האט אגוטע שמיעה אונ אגוטע תפיסה קאן פארשטעהן וואס וייא ריידען.

) איינציג. איינער. עחיג. *) יחודא עילאה ****) יחודא תתאה.

געוואלט פאלגען זיין רבין, אבער ער איז געווען ניט צופרידען דערמיט, ווייל ער האט געוואלט בעסער הארען דיא תורה וואס זיין רבי זאגט צו דער סעודה שלישית. נור צוריקגעהענדיג פון ר' מיכלען איז ער געווען צו פרידען ווייל ער האט פון איהם געלערינט פיל גוטע זאכען: דיא כונות פון מקוה (וויא עס איז געדרוקט אין רב'ס סדור) דיא געוויסע נגונים וואס ר' מיכל האט זייא געלערינט פון בעש"ט. אויך דעם ענין מופתים האט ער געלערינט פון הרה"ק ר' מיכל. רש"ז האט אמאל געזאגט דאס בייא זיין רבי הה"מ שעפט מען רוה"ק עמער ווייס. אונ דיא מופתים זיינען גילעגען אונטערן באנק נאר עס איז קיין צייט ניט גיוועען איין בייגין זיך אויף הייבין. דאס הייסט מען איז גיווען פיל פארנומען אין תורה ועבודה. נאר נאך דעם אז ער איז גיווארין ארבי האט ער געזעהען דאס ארבי דארף ברויכין מופתים אויך אונ רבי ר' מיכל האט דערנכט מאל נאך געלעבט, האט ער דאס פון איהם געערינט.

פרק ג) דיא סבה פון זיין אנהייבען מאכען דעם שו"ע.

אין דער צייט וואס הרב רש"ז האט געלערינט בייא דעם מגיד האט ער אנגעהייבען מחבר צו זיין דעם „שלחן — ערוך". דיא התעוררות דער צו האט ער בעקומען פון זיין רבי דעם מגיד אזויא וויא זיינע קינדער שרייבען אין דער הקדמה פון שו"ע, זייערע רייד זייגען ווערט מיר זאלען זייא איבער זעטצען (בקצור): אין דער צייט וואס דער הרב רש"ז איז געווען בייא דעם הייליגען מגיד. האט דער מגיד געזעהען דאס פיעל מענשען דארפען האבען אנייעם שו"ע, ווייל זייא דארפען וויסען אלע זעכם הונדערט מיט דרייצעהן מצות אבער זייערע טרדות הפרנסה זייגען גרויס. זייא האבען קיין צייט ניט צו זוכען אין תלמוד אונ אין פוסקים אלע דינים וויא צו טהאן. דארום האט מען פון הימעל מסבים געווען דאס דער מגיד זאל זוכען אונטער זיינע תלמידים וואס גאטטעס גייסט רוהט אין איהם אונ ער פארשטעהט דיא טעמים פון אלע דינים וויא צוא פסקנן אקוראט וויא דער אמת איז. אזא תלמיד חכם זאל ער איבערגעבען דיא ארבייט צו מאכען א „שלחן ערוך" או"ח אונ אביסיל יו"ד וואס דיא דינים דארפען אלע מענשען וויסען, אונ דיא דינים זאלען זיין געשריבען מיט אקלאהרע ריינע שפראך זייא דארפען זיין וויא דיא ראשונים אונ דיא אחרונים האבען איינגעשטימט הלכה למעשה א. ז. וו.

פון אלע תלמידים האט דער הייליגער מגיד אויסערוויילט דעם אדמו"ר רש"ז. ער האט איהם איבער געגעבען דיא שוועהרע, הייליגע ארבייט, אונ רש"ז האט אן געהייבען צו שרייבען הלכות ציצית אונ הלכות פסח. אז ער האט דאס געענדיגט זייגען צום מגיד געקומען צוויא גרויסע גאונים הרה"ק מוהר"ר שמעלקא אונ זיין ברודער הרה"ק ר' פנחס נ"ע זייא זייגען דענסטמאל געפאהרען אין אויסלאנד איינער איז געווארען רב אין ניקלשבורג אונ דער צווייטער אין פפד"מ. דיא צוויא גאוני ארץ האבען געזעהען דעם כתב יד, האבען זייא געזאגט צוא איהם: אונז געפאלט דאס זעהער שטארק מיר ווינשען דיר דאס דוא זאלסט ענדיגען ביז סוף אונ דער זכות פון דער תורה זאל דיר בייטטעהען, דיר אונ דעם גאנצען כלל ישראל.

אין עטלעכע יאהר צייט האט ער געענדיגט דעם גאנצען שו"ע. נאכדעם אין אלאנגע צייט שפעטער אז ער איז אלט געווארען דרייסיג יאהר אונ אז ער האט

דעם

דעם גאנצען תלמוד מיט אלע ראשונים און אחרונים איבער געחזרת זעכצעהן מאל, דענסטמאל האט ער מגיה געוועזן דעם שו"ע און ער האט פיעל נייעס צוגעגעבען אז דער שו"ע האט בעקומען אגרויסען נאמען. אלע רבנים פון דער גאנצער וועלט האבען בעוואונדערט זיין גרויסע חכמה וויא שטארק געטליך זיא איז. וכו' וכו'.

פרק ד) דיא לעטצטע צייט פון זיין אויפענטהאלט אין מעזעריטש און ראוונע. דיא ערשטע מחלוקת מיט חסידים און דיא פטירה פון הה"מ נ"ע:

דיא מחלוקה פון דיא חסידים מיט דיא מתנגדים האט זיך אנגעפאנגען אז דער הה"מ האט נאך געלעבט. דאס איז געוועזן א ערך (אומגעפער) אין יאהר תק"ל.

דיא אורזאכע פון דיא מחלוקה איז געוועזן וואס מענשען האבען עדות געזאגט פאר הגאון החסיד ר"א זצ"ל פון ווילנא אויף דעם הה"מ מיט זיינע תלמידים דאס זייא געהען ניט בדרך התורה און דער הגר"א האט זייא געגלויבט. פיל רבנים פון דיא מתנגדים האבען זיך פערזאמעלט אין דער שטאדט שקלאוו דאס איז געוועזן זומער אין יאהר תקל"ב. זייא האבען געמאכט „אכתב" דאס קיינער זאל מיט דיא חסידים ניט האבען קיין עסק, זייא (דיא רבנים) האבען געדרוקט אספר'ל „זמיר עריצים" און זייא האבען איהם געשיקט צו אלע אידען, דער אינהאלט פון דעם ספר'ל איז געוועזן דאס יעדער פרומער איד איז מחויב צו רודפ'ן דיא חסידים מיט וואס ער קאן.

דיא תלמידי הבעש"ט און דער הה"מ זיינען געוועזן אין אגרויסע סכנה, אקלייניגקייט צו זאגען דיא רבנים האבען מתיר געמאכט זייער בלוט *)

אלע תלמידי הבעש"ט האבען זיך פערזאמעלט צום הה"מ אין מעזעריטש, זיך מיישב צו זיין וואס זייא זאלען טהאן. זייא האבען צו הויז ניט געקאנט זיין איבער דיא גרויסע מחלוקת און רדיפות.

אין יענער אסיפה איז געוועזן הגאון הקדוש ר' לוי יצחק נ"ע פון ברדיטשוב. דאמאלסט איז ער געוועזן ארב אין פינסק. און אין פינסק איז געוועזן אגרויסע מהלוקה מיט איהם פאר וואס ער האט זיך מקרב געוועזן צו הה"מ. נאך גראסער איז געווארען די מחלוקה. וויא אין פינסק האבען זייא געהערט פון דער אסיפה אין שקלאוו. דיא מחלוקה איז אזויא גרויס געווארען אז רבי לוי יצחק האט ניט געקאנט זיטצען צו הויז אין פינסק, איז ער אוועק געפארען אין מעזעריטש צו דער אסיפה כדי זיך מיישב צו זיין מיט הה"מ וואס צו טהאן.

וויא רבי לוי יצחק איז אוועק געפאהרען פון פינסק האבען דיא מתנגדים זייגע גענומען אנאנדער רב, הרב ר' אביגדור. דער נייער רב האט מורא געהאט טאמער וועט רבי לוי יצחק קומען צוריק און וועט פאדערין זיין חזקה, דעם כסא הרבנות, דער פאר האט ער גערודפ'ת זיין ווייב און קינדער כדי זייא זאלען ארוס פאהרען פון פינסק עהדער רבי לוי יצחק וועט קומען צוריק.

רבי

*) הערת המלקט: נים חלילה הרגנען מיטען האנד, ניין. אידען בכלל און רבנים בפרט זיינען ווייט פון דיא ברכה „ועל חרבך תחיה"... נור דאס מיינט מען רודפ'ן אין פרנסה און „דמים" תרתי משמע. דאס הייסט: דער ווארט „דמים" איז אמאל טייטש „בלוט" און אמאל — „געלד" וד"ל.

רבי לוי יצחק'ס ווייב און קינדער, האבען געליטען גרויסע צרות פון דעם נייעם רבי, זייא האבען געשריבען אבריעף צו רבי לוי יצחק. אין בריעף האבען זיי איהם מודיעה געווען פון אלע רדיפות וואס דער נייער רב רודפ'ט זייא.

רבי לוי יצחק האט דעם בריעף געוויזען זיינע חברים, האבען זייא איהם איין עצה געגעבען, דאס שבת ביים עסען זאל ער דעם בריעף פארלייענען פאר אלעמען, וועלען זייא הערען וואס וועט דער הה"מ זאגען אויף דעם.

רבי לוי יצחק האט אזויא געטהאן אבער הה"מ האט געשוויגען גאר נישט געענטפערט. דארום האבען זיך דיא תלמידים פארזאמעלט, כדי זיך מיישב צו זיין וואס זאלען זייא טהאן. זייא האבען קיין אנדער עצה ניט געפונען נור דיא איינע: זיי זאלען מחרים זיין אלע זייערע מתנגדים, פר וואס זיי זיינען מחרים די חסידים אום זיסט, זאל מען דאס מהפך זיין אויף זייא. דאס הויפט דעם פינקעקער נייעם רב דאס קומט זייא על פי דין התורה *) ווייל זייא טוען גאר ניט כדין, און בפרט ר' אביגדור וואס ער איז רודף און מבזה דעם הרב הקדוש רל"י און איז איהם יורד לחייו.

אויף דיא אסיפה איז רש"ז ניט געווען, עס האט זייא געפעהלט אצעהענטער מענש וויא דער דין איז פון אחרם. און זיינען געווען אין ספק אויב רש"ז וועט וועלען צו שטיין צו דעם. ווייל ער האט געזעהן דאס זיין רבי הה"מ האט געשוויגען בעת רל"י האט פארגעלייענט דעם בריעף. דארום האט איינער פון דיא תלמידים געזאגט: מיר וועלען פרעגען אונזער חבר אויב על פי דין קומט זייא מחרים צו זיין, און אז ער וועט זאגען אז עס קומט דענסטמאל וועט ער מוזען זיך משתתף זיין מיט אונז, וועלען מיר זיין צעהן מענשען, דאן וועלען מיר קאנען מאכען דעם חרם על פי דין.

דורך דיא עצה האט רש"ז געמוזט קומען צו דער אסיפה און זייא האבען געמאכט דעם חרם.

נאך דעם חרם האבען זיך דיא תלמידים געלייגט שלאפען, רש"ז האט זיך אויך געלייגט, אבער שלאפען האט ער ניט געקאנט, ווייל ער האט פארשטאנען דאס דער רבי הה"מ האט א ידיעה פון דעם חרם, וועט דא זיין עפעס נייעס.

פלוטצלונג האט רש"ז געהערט וויא עס קלאפען דיא קאווילעס, (דען הה"מ איז געווען קראנק אויף זיינע פיס איז ער געגאנגען אויף קאווילעס).

דער הה"מ איז אריינגעגאנגען אין חדר וואו דיא תלמידים האבען געשלאפען, אברענענדע ליכט האט ער געהאלטען אין זיין האנד. ער איז געגאנגען פון איין תלמיד צום צווייטען. ער האט זיך אין יעדען איינגעקוקט, נאכדעם איז ער צוגעגאנגען צו רש"ז, און האט זיך אין איהם איינגעקוקט און געזאגט, אט דער קליינער איד'ל וועט זיין א רב אין גאנץ רייסען וכו'.

אלע תלמידים האבען אויפגעוואכט פון שלאף. און רש"ז האט זיך בלומערשט געמאכט וויא ער וואלט אויך ערשט אויפוואכען פון דרעמלען.

—וואס האט איהר דיא נאכט געטהאן? —האט הה"מ געפרעגט— עפעס אמעשה נורא.

—מיר קאנען שוין ניט אויסהאלטען פון אונזערע מתנגדים —האבען דיא תלמידים געענטפערט— דארום האבען מיר זייא אריינגעלייגט אין חרם. *

דאס

---

*) פון דער צייט וואס רוסלאנד רעגירט אויף פוילין, האט דיא רעגירונג פארבאטען דעם חרם. פון דענסטמאל אן איז דער חרם לא יזכר ולא יפקד.

***) לויט דין פון שולחן ערוך יורה דעה סימן שלד סעיף לט.**

— איהר זאלט וויסען — האט הה"מ געזאגט — דאס דורכדעם האט איהר אייער רבין פארלארען, עס איז אויף מיר נגזר געווארען דאס איך זאל דעם יאהר פון אייך צו גענומען ווערען, נור דאס האט איהר געפועלט: אין יעדער צייט וואס וועט זיין א מחלוקה ביי חסידים אונ מתנגדים וועלען די חסידים אויספיהרען.

זיינע רייד זענען מקוים געווארען. אין יענעם יאהר תקל"ג י"ט כסלו. איז בבנו הקדוש הה"מ נסתלק געווארען. אמליץ יושר זאל ער זיין פאר כל ישראל.

פרק ה) די וואונדער פון הה"מ נאך די הסתלקות:

ווי הה"מ איז נסתלק געווארען, איז געווען אסכסוך ביי חברא קדישא מיט זיינע תלמידים. ח"ק האבען געזאגט אז צו זיי איז שייך די טהרה פון הה"מ. אונ די תלמידים האבען געטענה'ט: אזוי ווי זיי האבען זייער רבין משמש געווען בחייו, דארפען זיי איהם משמש זיין במותו.

די תלמידים מיט די ח"ק האבען געהאט אדין תורה. איז דער פסק דין געווען אזוי: דאס געהערט צו ח"ק. נור וועלכער תלמיד עס איז פארשריבען אין זיין שטאדט פאר אחברה קדישא מאן, דער דארף זיך מתעסק זיין מיט ח"ק צוזאמען אין זיין טהרה. אונ אזוי ווי רש"ז איז געווען אחברה מאן אין זיין שטאדט האבען איהם ח"ק אריינגענומען צו זיך מטהר צו זיין הה"מ.

רש"ז האט דענסטמאל זעהער שטארק געדאנקט זיינע עלטערין פאר דעם וואס זיי האבען איהם פארשריבען פאר אחבר אין ח"ק אין זייער שטאדט.

פאר דער טהרה האבען זיי געמאכט אגורל ווער זאל זוכה זיין צום קאפף, ווער צו אנדערע גלידער. האט רש"ז געוואונען דעם צעטעל וואס איז געווען אויפגעשריבען „ראשו כתם פז".

זיי האבען דעם היילינגען גוף אוועק געטראגען אין מקוה מטהר צו זיין. האט רש"ז געזאגט: אונזערע חכמים זאגען: גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן (חולין ז') דאס איז טייטש: די צדיקים זיינען נאך זייער הסתלקות גרעססער ווי לעבעדיגערהייט, דארף אונזער רבי זיך אליין טובל זיין דעם קאפף אין וואסער, אונ אזוי איז געווען הה"מ האט דרייא מאהל איינגעבויגען דעם קאפף אונטערין וואסער

פרק ו) רש"ז אין אניפאל ער פארט אהיים, קיין רבנות נעמט ער נאך ניט:

ווי דער „ארון־הקודש" (הה"מ) איז באהאלטין געווארען, זיינען אלע זיינע תלמידים אוועק געפאהרען אין זיין שטאדט. זיי האבען אנגעהויבען מפרסם צו זיין די תורה וואס זייער רבי האט מיט זיי געלערינט אזוי ווי ער האט מקבל געווען פון רבינו הבעש"ט זצ"ל.

דער הרב הקדוש רבי לוי יצחק איז געווארען ארב אין זעלחאב (אונ אין

ריטשעוואל

ריטשעוואל), נור מחמת דיא גרויסע מחלוקת האט ער דארטען ניט געקאנט בלייבען איז ער געווארען אב"ד אין דער שטאט בערדיטשוב. דארטען האט ער געלעבט רוהיג, דיא גאנצע שטאט האבען איהם ליב געהאט, אונ האבען איהם גרויס כבוד געגעבען, זיא האבען איהם טהייער געהאלטען ביז ער איז אוועקגעגאנגען אין דיא זעלביגע וועג וואו אלע לעבעדיגע מוזען אהין געהען...

נור רש"ז איז געבליבען אין אניפאלי (וואו זיין רבי הה"מ איז נסתלק געווארען) אויף נאך אקליינע צייט לערנען מיט הקדוש הר"ר אברהם בן הה"מ נ"ע.

אין יענער צייט זענען דארטען געוועזען דיא רבנים הקדושים ר' זוסיא אונ ר' יהודה ליב כהן, דער רש"ז האט מיט זייא געלעבט ברידערליך זיי ביידע האבען געהאט אזכות נפטר צוא ווערין אין אניפאלי אונ צו ליגען בייא דעם הה"מ'ס קבר.

נאך דעם איז רש"ז געפאהרען אהיים, אונ קיין רבנות האט ער נאך ניט מקבל געוועזען אויף זיך, ווייל דענסטמאל איז געוועזען ארבי הרב הקדוש רמ"מ פון האראדאק, אונ הגם רש"ז האט ניט בעדארפט האבין קיין רבי'ן. דאך איז ער צוא איהם געפאהרען.

פרק ז) הרב הקדוש רמ"מ פון האראדאק פון זיין גרויסקייט בייא אלעמען. זיינע ענוות. דיא מחלוקה ווערט שטארקער.

מורינו הרה"ק רמ"מ איז געבארען געווארען אין וויטעבסק. זיין פאטערס נאמען איז געוועזען הר"ר משה ער איז געוועזען פון דיא ערשטע וואס זיינען געפאהרען צו רבינו הה"מ ער איז געוועזען זיין תלמיד מובהק. צווייא מאל איז ער געוועזען בייא דעם בעש"ט, ער האט פון זיך גאר ניט געהאלטען, דאס הייסט: ער איז געוועזען אגרויסער עניו. נאך גיהייבענע מעלות האט ער אין זיך גיהאט: ער האט געוואוסט אלע געדאנקען וואס אמענש טראכט ביז איםואיז ניט געוועזען די ליכטיגקייט פון בעש"ט אונ זיין תלמיד הה"מ ענטדעקט אין רייסין, נור דיא יחידי סגולה האבען פון דעם גיוואוסט, אבער ער האט דיא ליכטיגקייט פאר שפרייט אין גאנצע מדינה. פיעל מענשען זיינען צו איהם געפאהרען הארען זיינע אמתע תורה, אויך זיינע חברים וויא למשל רש"ז זיינען צו איהם געפאהרען. דיא פוילישע צדיקים האבען איהם פיל כבוד געגעבען. זיין גוטער נאמען איז אין גאנצען לאנד געהארט געווארען, פיער (4) יאהר איז ער געוועזען ארבי דאס איז ביז תקל"ז, נאכדעם איז ער געפאהרען אין א"י.

וויא גרויס דיא פוילישע רביים האבען איהם געהאלטען, זעהען מיר פון אזא מעשה: אייגער פון צדיקי פולין האט גיפרעגט איין עצה בייא איינעם פון אונזערע בייסיסע גוטע אידין אויב ער זאל פאהרען אין ארץ ישראל, האט ער איהם געענטפערט: אין דער צייט וואס ארץ ישראל איז געוועזען במעלה העליונה האט דאס לאנד גיהאט א כח אויפצוהייבען דעם מענטשען, אבער יעצט אז זיא איז אין דיא בחינה „ותרד פלאים" האט זיא ניט דעם כח אויפצוהייבען דעם מענשען נור דער מענש דארף איהר אויפהייבען. אונ דאס האט נור געקאנט דער הרב הקדש רמ"מ

פון

פון האראדאק, וויל ער אליין איז א היילגער מאן און דער צו איז ער צוויא מאל געוועז ביא דעם בעש"ט.

וואו עס איז מעהר ליכט איז מעהר שאטען. וויא רמ"ם האט אנגעפאנגען צו ענטדעקען דיא גרויסע ליכטיגקייט פון בעש"ט און פון זיין תלמיד הה"מ, האבען דיא שלעכטע מענשען מחמת קנאה געמאכט א גרויסע מחלוקה. זיי האבען עדות געזאגט פאר דיא רבנים דאס דיא חסידים געהען ניט בדרך התורה, איז דער צארן פון דיא אלטערע רבנים געווארען נאך פיל גרעסער, זייא האבען גערודפ'ט דיא חסידים וויא וויט זייא האבען געקאנט. נור אלע רדיפות האט ניט געהאלפען דיא חסידים זיינען געווארען דורך דיא רדיפות נאך פיל שטארקער אין זייערע מעשים, און פיל מתנגדים זיינען געווארען גרויסע חסידים, און דיא חסידות איז געווארען פארברייטעט אין גאנצען לאנד.

פרק ח) דיא התעוררות פון רמ"מ צוא פאהרען אין א"י. זיין נסיעה אין ווילנא און אין שקלאוו צו האבען א ויכוח מיט דיא רבנים. זיין רייזע און זיין קומען אין ארץ ישראל. זיין בעטין פון דיא מתנגדים אויף שלום פון ארץ ישראל.

בשנת, אין דעם יאהר תקל"ז, האט דער הרב הקדוש רמ"מ אנגעהייבען טראכטען פאהרען אין ארץ ישראל, און דיא היליגע געדאנקען זיינען געווארען ביא איהם שטארקער און שטארקער, ביז ער האט זיך בעשטימט בעשלאסען צו פאהרען.

עהדער ער איז אוועק געפאהרען האט ער געזוכט א פלאן וויא צו פארבעסער'ן דיא לאגע פון זיינע חסידים, ביי איהם איז געבליבען דער פלאן ער זאל פאהרען אין ווילנא האבען א ויכוח מיט דעם חסיד הגר"א. דורך דעם וועט ווערען שלום.

געטראכט און געטאהן. ער האט מיט זיך גענומען דעם רש"ז, זייא זיינען ביידע געקומען אין ווילנא, און זייא זיינען אריינגעפאהרען צו הגאון ר' שמואל דער אב"ד (אב-בית-דין) אין ווילנא, דער גאון האט זייא מקבל פנים געווען מיט גרויס כבוד. ער איז געווען צופרידען מיט זייער קומען האבען א ויכוח מיט דעם הגר"א כדי עס זאל נאכדעם ווערען ביי זיי שלום, און עס וועט אויפהערען דיא מחלוקת. אבער דער הגר"א האט ניט געוואלט האבען מיט זייא א ויכוח, ער האט געזאגט: אז עס איז אסור מיט אזעלכע מענשען צו דיספוטירען.

צוויא מאל זיינען זייא געגאנגען צו איהם. אבער דער הגר"א האט ביידע מאל פארשלאסען דיא טהיר פון זיין חדר, ער האט זייא ניט אריינגעלאזען צו זיך.

דיא גראבטע מענשען פון ווילנא זיינען געקומען צו איהם בעטען ער זאל מיט זייא ריידען, זייא האבען צו איהם אזוי געזאגט: רבנו: דער חסידישער רבי וויל מיט אייך האבען א ויכוח, און מיר זיינען זיכער אז איהר וועט מנצח זיין, וועט ווערין שלום ביא אידען, דארפט איהר דאס טהאן.

דער הגר"א האט אבער ניט געוואלט פאלגען, און אזוי וויא דיא גדולי ווילנא האבען איהם שטארק געבעטען. איז ער ארויס געפאהרען פון שטאדט. קיינער האט ניט געוואוסט וואוהין ער איז אוועק געפאהרען, און ער איז ערשט דעמאלט געקומען אין ווילנא אז יענע זיינען אוועק געפאהרען פון שטאט, דער רבי רמ"מ האט כל ימיו באדויערט פאר וואס ער האט דעם הגר"א'ס טהיר פון

הדר

הדר ניט אויפגעבראכען, אונ אריינגעגאנגען זיך זעהען מיט איהם, דען ווען ער וואלט זיך מיט דעם הגר״א געזעהן אונ גערעדט מיט אים וואלט געווים געווארען בייא זיי שלום. דאן וואלט געווים געוועזען אגרויסע טובה פאר ביידען, אונ פאר דעם כלל ישראל.

נאכדעם האט מרן הרמ״ם געשיקט רש״ז מיט הררא״ק אין שקלאוו דארטען האבען אוויכוח מיט דיא רבנים.

דיא רבנים האבען געזאגט: אויב דיא רביים וועלען אונז מנצח (בעזיעגען) זיין, וועלען מיר מקבל זיין זייערע רייד, אונ זייא געבען כבוד, נאך דעם ויכוח אז דיא רביים האבען מנצח געוועזען האבען דיא רבנים קיין ווארט געהאלטען, זייא האבען געזאגט דאס הגר״א האט געזאגט אז מען דארף דיא רביים רודפן עד חרמה ... בכן איז אלץ מותר ... וואס מען קאן זייא טאהן איז אגרויסער יושר אונ אמצוה, דארום האבען דיא רבנים געטאהן אזא זאך וואס דאס פאסט גאר ניט פאר רבנים... זייא האבען מיט געוואלד גענומען דיא צוויא דיספוטירענדע מהרש״ז אונ הררא״ק פארשלאסען זייא אין אקעלער אויף אגאנצע נאכט אונ זייא האבען געוואלט דאס אויף מארגען וועלין זייא דיא שלוחים מאכען גרויסע בזיונות ... נור דער רבונו של עולם קאן דאך קיין עולה ניט זעהען האט ער געהאלפען די צוויי צדיקים אנטלויפען פון שקלעפ (קעלער), זייא זיינען בייא נאכט געלאפען זיבען ווערסט פון שקלאוו, זייא זיינען געקומען אין דיא ערשטע קרעטשמע האבען זייא באלד פארשטאנען אז דער קרעטשמער איז אגרויסער מתנגד. זיינען זייא פון דארט אנטלאפען ווייטער, ביז דיא צווייטע קרעטשמע דארטען זיינען זייא געוועזען זיכער מיט זייער לעבען, אונ זייא זיינען געקומען צו הרמ״ם.

אז דיא רביים האבען געזעהען דאס זייא קאנען מיט דיא רבנים ניט קומען צו אגמר שלום, האבען זייא אויפגעהערט צו ריידען מיט דיא רבנים, זייא האבען זיך פארלאזען אויף גאט אז ער וועט העלפען זיינע חסידים אונ ער וועט זייא באשיטצען אויסהיטען פון אלע שלעכטעס וואס זייערע אומזיסטע שונאים ווילען זייא טאהן, בייא זייא איז געבליבען צו פאהרען אין א״י זייא האבען זיך אנגעפאנגען מכין צו זיין צו דער ווייטע נסיעה (רייזע) *) אונ רש״ז האט אויך געהאט בדעה מיט זייא צו פאהרען.

, אין יאהר תקל״ז אין חדש אדר זיינען זייא געפאהרען מיט גליק, מרן הרמ״ם, אונ הררא״ק אונ הרר״י פאלצקער אונ רש״ז מיט זיין גאנצע הויז געזינד, אונ פיל חסידים זיינען מיט זייא מיטגעפאהרען, דיא גרויסע וויכטיגע חסידים זיינען געפאהרען זייא באגלייטען ביז מאהליב (בייא דעם טייך דניעפער), בייא אלע באגלייטער איז גיוועזען דיא הארץ פארביטערט פאר וואס זייערע גרויסע רביים פאהרען אוועק אונ זייא (די חסידים) בלייבען איבער וויא צאן בלי רועה (שאף אהן אפאסטוך), אונ דער צו גרויסע שונאים רודף'ן זייא.

קומענדיג אין מאהליב איז בייא זייא געבליבען דער פלאן אז זייא זאלען דעם הרב הקדוש רש״ז ניט לאזען פאהרען ווייטער, נור ער מוז בלייבען אין רוסלאנד אונ ווערען ארבי אויף אלע חסידים, זייא האבען איהם זעהער שטארק געבעטען אויך דיא רביים האבען איהם שטארק געבעטען, ביז ער איז געוועזען געצוואונגען זייא אלעמען צו פאלגען.

דיא

*) הערת המלקט: אין יענער צייט איז קיין באהן נישט געווען, אזא נסיעה האט געדויערט מעהר וויא אהאלב יאהר

דיא רבנים האבען גענומען אבשייד פון רש"ז און פון אלע חסידים נאכ האבען זייא באגלייט. פיעל טרעהרען זיינען דענסטמאל פארגאסען געווארען. דער רבי רש"ז האט געוויינט מעהר פאר אלעמען, דיא אלע באגלייטער זיינען געפאהרען אהיים, נור רש"ז איז געבליבען אין מאהליב, ער איז דארטין געזעסען אנדער-האלבען יאהר (18 חדשים).

ביום ה'. פינף טאג אין אלול תקל"ג זיינען דיא רבנים געקומען אין דיא הייליגע שטאדט צפת. זייא האבען געזעהען דאס דיא שטאדט איז גרויס. פיעל הייזער פוסטעווען, עס איז קיינע איינוואהנער ניטא, אויך האבען זייא דארטען געפונען פיעל שולען צום דאוונען, און א בית המדרש פון דעם מחבר "בית יוסף" און א מקוה פון דעם האר"י זצ"ל, דער פאר זיינען זייא דארטען געבליבען וואהנען אבער זייא זענען געבליבען אהן געלד, ווייל פאהרענדיג אין א"י האבען זייא מיט גענומען פיעל ארעמע לייט אויף זייערע קאסטען, איז ביי זייא אוועק געגאנגען דאס געלד וואס זייא האבין מיט גענומען אויף הוצאות. זייא האבען געטראכט פלענער פון וואנען זייא זאלען לעבען, מאכען געשעפטען האבען זייא ניט געהאט קיין געלד, ניט דיא שפראכע האבען זייא געקאנט, ניט געוואוסט וואס צו טאהן, דארום האבען זייא פאן א"י ארויסגעשיקט דעם הרב הקדוש ר' פאלצקער אין אשליחות מצוה, ער זאל פאהרען אין דיא שטעדט ארום ארץ ישראל קלייבען געלד פאר זייא, ניישט מעהר ווייא אויף לעבענס מיטעל, נאכדעם זאל ער פאהרען אין רוסלאנד, פולין, רייסען, וואלין, מאכען "מעמדות" פאר זייא אויף אלע מאל.

הר"ר ישראל פאלצקער האט אזויא געטאהן, צו ערשט איז ער געפאהרען אין סטאמבול, (קאנסטאנטינאפאל) דארטען האט ער באזוכט אלע גבירים, זייא האבען איהם צו גענומען פריינדליך און געגעבען איהם גרויסע נדבות, נאכדעם איז ער געווען אין "ועד" האבען זייא איהם גרויס כבוד געגעבען אזא כבוד וואס קיין משולח האט דאס ניט געהאט, זייא האבען איהם געגעבען זעכס טויזענד "אריות" (אזא מין מטבע) הר"ר ישראל האט פינף טויזענד "אריות" געשיקט צו זייא אין צפת נאכדעם איז ער געקומען אין אונזער מדינה און האט זיך עוסק געווען מתקן צו זיין "מעמדות" פאר דיא רבנים הקדושים אין צפת, אונזער רבי רש"ז און הר"ר יששכר בער מ"מ פון ליובאוויטש האבען איהם געהאלפען מתקן צו זיין מעמדות".

הר"ר ישראל האט געטראכט צו פאהרען צוריק אין ארץ ישראל, אבער ער איז קראנק געווארען און געשטארבען אין דער שטאדט פאסטאוו, וואו דער הרב הקדוש הרר"א דער זאהן פון הה"מ איז נסתלק געווארען, אויף דעם בית הקברות ליגען זייא איינער ביי דעם אנדערין אקבר ביי אקבר.

דער הרב הקדוש רמ"מ און הרה"ק ר"א הכהן זענען געבליבען אין דיא הייליגע שטאדט צפת. און השם יתברך האט זייא געהאלפען, זייא האבען געפונען (געהאט) גרויס חן ביי אלע חסידים וואס האבען געוואהנט אין אונזער לאנד אין חו"ל און נאך פיל מעהר ביי דיא אידען פון ארץ ישראל, ובפרט דיא ספרדים האבען געהאלטען פון זייא זייער גרויס

אין יאהר תקל"ה אין חדש כסליו האבען דיא איינוואהנער אין ירושלים געשיקט

געשיקט בריעף צו דיא היילינע רביים זאלען קומען אין ירושלים זיך באזעטצען (וואהנען) . אויך פון דער שטאדט טבריא האט מען זייא עטליכע מאל געבעטען זייא זאלען דארטען קומען, אין יענעם יאהר אין חדש שבט זיינען זייא געקומען אין טבריה, זיי האבען דארטען פארבראכט צוויא וואכען, און זיי האבען דארטען געהאט גרויס כבוד מיט פיל התקרבות.

איינער א גרויסער מיוחס אגביר פון דיא ספרדים, (וועלכער איז אויך געוועזען אמהותן מיט-ן חכם הכולל פון טבריא) האט זיך מתחתן געוועזען מיט הרה"ק מרן רמ"מ (פאר זיין טאכטער האט ער גענומען רבי משה בן הרמ"מ. פיר איין איידעם)

אין דער צייט וואס דיא מחלוקה איז געווארען צו ווישען רמ"מ און זיינע מתנגדים, האבען דיא רבנים געהאט עדות וואס זייא האבען גערעדט שלעכטעס אויף דיא רביים. אז דיא אנ"ש זיינען מבזה דברי חז"ל (די זעלבע עדות האבען זיי צו געשטעלט צום הגר"א ז"ל אויך) .זייערע רייד האבען דיא רבנים אויפגעשריבען און זייא האבען זיך געחתמט. נאכדעם האבען זייא דעם פאפיר. קופירט פיל קאפיעס און האבען פערנאנדער געשיקט בכל תפוצות ישראל.

איין עקזעמפלאר האבען זייא אריינגעשיקט אין טבריא, כדי דיא ספרדים זאלען זייא רודף'ן אבער אז דיא ספרדים האבען ערקאנט דיא צדקות פון דיא רביים, האבען זייא פון דיא גבית עדות געלאכט, זייא האבען דיא אריינגעשיקטע קאפיע אבגעגעבען אין הררא"ק'ס האנד און איהם געבעטען אז ער זאל דאס פארברענגען דיא קאפיע האט ער אטליכע טאג געהאלטען ביי זיך, נאכדעם האט ער צו זאמענגערופען עטליכע חשוב'ע ספרדים און פאר זייערע אויגען האט ער דיא קאפיע פון דיא גבית עדות פארברענט.

זיטצענדיג אין אונזער הייליגע לאנד, האבען דיא רביים מעורר געווען דיא מתנגדים עס זאל ווערען ביי זייא שלום, דער הרה"ק רמ"מ האט צוויא בריעף געשריבען, איינעם צו דיא חכמי וואלין ליטא און רייסען, און אצווייטען בריעף אין ווילנא. דער תוכן פון דיא בריף איז: עס זאל ווערען שלום, ער האט געוויזען אז דורך מחלוקה בכלל ווערען אידען אונגליקליך. דורך מחלוקה איז חרוב געווארען ירושלים, דיא אידען האבען אלע מאל געליטען פון דיא מחלוקה גרויסע צרות, ער האט געוויזען קלאהר און דייטליך דאס דיא עדות האבען געזאגט נור מחמת קנאה שנאה אדער זייא האבען א טעות געהאט, ער איז זייא מוחל — האט ער געשריבען — נור זייא דארפען בעטען ביי גאטט ער זאל זייא מוחל זיין, און געוויס וועט ווערען בעסער דורכדעם דעם כלל ישראל.

פון דיא בריעף זעהט מען וויא ווייט זייא האבען געהארעוועט צו מאכען שלום, נור זייערע רייד האבען דיא מתנגדים ניט געוואלט הערען, און דיא רדיפות האבען ניט אויפגעהערט.

אז מרן הרה"ק הרמ"מ האט געזעהען דאס זיינע בקשות איז אומזיסט, האט ער געשריבען צו זיינע חסידים אין חוץ לארץ טרייסט בריעף, ער האט זייא געבעטען אז זייא זאלען זיך פארלאזען, פאר זיכערין, האפפען צו גאטט ב"ה אז ער וועט זיין מיט זייא, און זייערע שונאים וועלען זייא קיין שלעכטעס ניט קאנען טאהן, און אנ"ש (אנשי שלומנו) האבען זיך געשטארקט געגען זייערע

שׂוֹנְאִים זַייא מְבַטֵל גֶעוֶוען , אוּנ גֶעטָאהְן וִויא דִיא רַבָּנִים הָאבֶּען זַייא גֶעלֶערְנְט צוּ דִינֶען גָאט , אוֹיךְ הָאבֶּען זַייא גֶעוָוארְנְט פַאר דִיא רַבָּנִים אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זַייא זָאלֶען הָאבֶּען זַייעֶר לֶעבֶּענְס מִיטֶעל, זַייא הָאבֶּען מְיַסֵד גֶעוֶוען מַעֲמָדוֹת אוּנ דִיא נְגִבָאִים אוֹיף דֶעם זַיינֶען גֶעוֶוען אוּנְזֶער רַבִּי רש״ז אוּנ הרה״ק ר״י פָּאלָצְקֶער , אוּנ הרה״ק ר׳ יִשָׂכָר בֶּער מ״מ אִין לְיוּבַּאוִויטְשׁ , יֶעדֶעס יָאהר פְלֶעגֶען קוּמֶען מְשׁוּלָחִים פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ זַאמֶען גֶעהֶמֶען דִיא מַעֲמָדוֹת גֶעלְד אוּנ אַוֶועק פִיהְרֶען צוּ דִיא רַבָּנִים אִין א״י , אוּנ דִיא רַבָּנִים פְלֶעגֶען אָפְּשִׁיקֶען בְּרִיעף אַז זַייא הָאבֶּען דָאס גֶעלְד מְקַבֵּל גֶעוֶוען .

אִין דִיא בְּרִיעף פְלֶעגֶען זַייא שְׁרַייבֶּען צוּ אנ״ש וִויא זַייא זָאלֶען זִיךְ פִיהְרֶען אִין תּוֹרָה עֲבוֹדָה אוּנ יִרְאַת ה׳ , אוֹיךְ פְלֶעגֶען זַייא בֶּעטֶען דִיא אנ״ש אַז זַייא זָאלֶען מַאכֶען רש״ז פַאר אַ רַבִּי כְּדֵי זַייא זָאלֶען נִיט זַיין וִויא שָׁאף אָהן אַפַּאסְטוּךְ, אוּנ צוּ רש״ז הָאבֶּען זַייא אוֹיךְ גֶעשְׁרִיבֶּען אַז עֶר זָאל אָנְנֶעהְמֶען דִיא רַבָּנוּת , וַוייל עֶר הָאט אִין אָנְפַאנג נִיט גֶעוָואלְט וֶוערְן אַרַבִּי ,

אָבֶּער דִיא רַבָּנִים אִין א״י הָאבֶּען גֶעוָואלְט דַוְקָא אַז רש״ז זָאל אָנְנֶעהְמֶען דִיא רַבָּנוּת דַארוּם הָאבֶּען זַייא פִיעל בְּרִיעף גֶעשְׁרִיבֶּען צוּ רש״ז אוּנ צוּ אנ״ש דָאס בֵּיידֶע צְדָדִים זָאלֶען מְבַטֵל זַיין זַייעֶר דֵעָה אוּנ רש״ז מוּז וֶוערֶען אַרַבִּי .

זַייעֶרֶע רֵייד הָאבֶּען גֶעוִוירְקְט אוּנ דִיא אנ״ש הָאבֶּען אִיהם גֶעקְרֵיינְט מִיט דֶעם כֶּתֶר תּוֹרָה אוּנ רש״ז הָאט דֶעם קְרוֹין אָנְגֶענוּמֶען , אַנֵייעֶ לִיכְטִיגְקֵייט אִיז גֶעוָואהְרֶען , דֶער דֶרֶךְ הַחֲסִידוּת הָאט אוֹיפְגֶעשַׁיינְט פִיל שְׁטַארְקֶער וִויא פְרִיהֶער , אַזוֹי וִויא מִיר וֶועלֶען וַוייטֶער קְלֶעהְרֶער אוּנ דַייטְלִיכֶער עֶרְצֶעהְלֶען .

פרק ט) דִיא הִסְתַּלְקוּת פוּן מָרָן הרה״ק רבּ״מ נ״ע :

מִיר זִינְדִיגֶע מֶענְשֶׁען מִיט אוּנְזֶער קוּרְצֶען שֵׂכֶל פַארְשְׁטֶעהֶען מִיר נִיט דִיא דַרְכֵי ה׳ אוּנְז דוּכְט זִיךְ אַז אַצַדִיק תָּמִים דַארְף זַיין גוּט , אוּנ בֶּאֱמֶת זֶעהֶען מִיר פִיל מָאל אַז דֶער אֱמֶתֶער צַדִיק הָאט גְרוֹיסֶע צָרוֹת שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען רוֹדֵף׳ן אִיהם אוּנ עֶר לַיידֶעט דוּרְכְדֶעם גְרוֹסֶע יְסוּרִים .

דֶער גְרוֹיסֶער צַדִיק תָּמִים מָרָן הרמ״מ הָאט אוֹיךְ גֶעלִיטֶען צָרוֹת אִין זַיין גֶעבֶּארֶענֶע לַאנְד, עֶר הָאט גֶעמֵיינְט אַז אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועט עֶר זִיצֶען בִּמְנוּחָה בְּשַׁלְוָה . אָבֶּער גָאט הָאט פִיל שְׁלוּחִים . אִין צְפַת זֶענֶען גִיוֶוען אַשְׁכְּנַזִים זֵיי הָאבֶּען אִיהם גֶערוֹדֵף׳ט , אוֹיךְ זֶענֶען דָארְט גֶעוֶוען פִיל פוּן דִיא כַּת ש״ץ (שַׁבְּתַי צְבִי) ימ״ש (יִמַח שְׁמָם) זַייא הָאבֶּען אִיהם גֶעטָאהְן שְׁלֶעכְטֶעס, דִי אַלֶע צָרוֹת הָאט דֶער הֵיילִיגֶער מַאן אַרִיבֶּער גֶעטְרָאגֶען מִיט גֶעדוּלְד, אֱמֶת עֶס אִיז שְׁלֶעכְט בִּיטֶער צוּ לַיידֶען פוּן שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען אָבֶּער עֶס אִיז קֵיין סַכָּנוֹת נְפָשׁוֹת נִיטָא זַייא זֶענֶען דָאךְ נִישְׁט מֶעהר וִויא אִידֶען ... נוּר דִיא צָרָה אִיז גֶעוָוארֶען פִיל גְרֶעסֶער, דֶער בֶּעאַמְטֶער פוּן צְפַת הָאט אָנְגֶעפַאנְגֶען מַאכֶען אוֹיף אִיהם בִּלְבּוּלִים , עֶר פְלֶעגְט אִיהם אִיבֶּערְשְׁרֶעקֶען מִיט זַיינֶע וִוזִיטֶען , אוּנ אַזוֹי וִויא מָרָן הרה״ק רמ״מ אִיז גֶעוֶוען אַ חָלוּשׁ פְלֶעגְט עֶר אָפְט קְרַאנְק וֶוערֶען פוּן שְׁרֶעק אוּנ פְלֶעגְט אָפְּלִיגֶען אוֹיף זַיין בֶּעטט עֶטְלֶעכֶע וָואכֶען .

פון

פון נאך אזאך האט ער געהאט צרות עהדער ער פלעגט בעקומען די מעמדות געלד האט איהם פשוט געפעהלט ברויט, איבער די אלע אורזאכען איז ער ארויס געפאהרען פון צפת אין טבריא אזויא וויא יענע ספרדים האבען פארלאנגט, דארטען זענען געוועזען פיל ספרדים וואס האבען איהם גערעכענט פאר אהייליגען מאן וויא ער פארדינט באמת. נור הרה״ק ר״א הכהן איז געבליבען איינינע יאהר אין צפת ביז תקמ״ד. נאכדעם האט איהם דער פקיד פון צפת ארויסגעטריבען איבער געוואלד האט ער זיך אויך באזעצט אין טבריא נור דער פקיד פון טבריא מיט דעם פקיד פון צפת האבען געמאכט איין האנד, זייא ביידע זיינען געוועזען גרויסע רשעים, האבען זייא גערודפ׳ת אונזערע רביים, נור צום סוף האבען דיא רשעים געהאט אגרויסע מפלה, און אונזערע רביים האבען געהאט מנוחה.

אין יאהר תקמ״ה איז געוועזען אין ארץ ישראל אגרויסער הונגער, אבער נאט האט ניט פארלאזען זיינע חסידים ער האט זייא געשפייזט.

אין יאהר תקמ״ו איז זייא אביסעל בעסער געווארען, מרן הרה״ק רמ״מ האט פאר זיך אויסגעבויט אהויז און איינעם בית הכנסת זעהער אשאנער בנין.

אין יאהר תקמ״ז האט אין שטאדט אויסגעבראכין פיל גרויסע קראנקהייטען. דער געשרייא אין שטאדט איז געווארען זעהער גרויס. דער מרן הרה״ק רמ״מ האט דערפון געהאט גרויס צער, דורך דיא עגמת נפש און גרויס שרעק איז ער שלאף געווארען אבער זעהער שלאף. דאס איז געוועזען דער אנפאנג קראנקהייט וואס דורך דעם איז ער שטארק זעהער שטארק קראנק געווארען.

בר״ה אייר, אין יאהר תקמ״ח איז מרן הרה״ק רמ״מ נסתלק געווארען.

אלע וואס האבען יזיין הייליגען נאמען געהארט ובפרט דיא וואס האבען איהם געקאנט פנים אל פנים און געזעהען זיינע מדות טובות און זיינע פרומקייט. דיא אלע האבען נאך איהם געקלאגט און געוויינט. און שטארק געטרויערט.

ער האט געלאזען אזאהן רבי משה. .אויף איהם איז מקוים געווארען וואס דיא וועלט זאגט: דער אפפעל פאלט ניט ווייט פון בוים. ער איז געוועזען אגרויסער למדן און אצדיק תמים.

מרן הרה״ק הרמ״מ האט געהאט אטאכטער איז זיא געשטארבען בחייו (אז ער האט נאך געלעבט) פון איהר זיינען געבליבען צווייא יתומים. זיין איידעמ׳ס נאמען איז געוועזען הר״ר דובער זצ״ל.

די רבנית וואס איז געבליבען א אלמנה דאס איז די ווייב פון מרן הרה״ק, האט נאך געלעבט נאך זיין הסתלקות זיא האט געוואהנט ביי איהר ליעבען טהייערין זאהן הר״ר משה זלה״ה.

פון מרן הרה״ק רמ״מ איז געבליבין גידרוקט לזכרון איין ספר „פרי הארץ״ דאס איז זיינע מאמרים וואס ער פלעגט זאגען פאר אנ״ש אויך איז געדרוקט גיווארין אקליין „ספר פרי עץ״ און דארטין איז גידרוקט זיין צוואה אויך פיל בריף זיינען גידרוקט אין זיינע ספרים.

פרק י) דֶער אָנְפַאנְג וְויא רש״ז אִיז גֶעוָוארֶען אַרֶבִּי וֶועגֶען זַיין זִיצֶען (אוֹיפֶענְטְהַאלְט) אִין מָאהִילְאוו אוֹיף דֶעם דְנִיֶעסְטֶער. פוּן זַיין צוּרִיקְקֶעהְרֶען אִין אוּנְזֶער מְדִינָה.

מִיר הָאבֶּען שׁוֹין עֶרְצֶעהְלְט דָאס נָאךְ דִיא הִסְתַּלְקוּת פוּן הה״מ זצ״ל פְלֶעגְט רש״ז פָאהְרֶען צוּ מָרָן הרמ״מ זלה״ה, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ גֶערֶעכֶנְט פַאר אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע תַּלְמִידִים.

בֶּאֱמֶת אִיז אוּנְזֶער רַבִּי רש״ז גֶעוֶוען אַתַּלְמִיד מוּבְהָק אִין ד״ח (דִבְרֵי חֲסִידוּת) נוּר בַּייא הה״מ אוּנ בַּייא זַיין זָאהְן רַבִּי אַבְרָהָם מַלְאָךְ בַּייא זֵייא הָאט עֶר מְקַבֵּל גֶעוֶוען אַלְץ, מֶעהְר פוּן אַלֶע תַּלְמִידִים, וַוייל הה״מ הָאט גֶעלֶערְנְט מִיט אִיהם אוּנ מִיט זַיין זָאהְן צוּזַאמֶען אִין בֶּעשְׁטִימְטֶע צַייטֶען. אוֹיךְ ר״א מַלְאָךְ הָאט מִיט אִיהם גֶעלֶערְנְט, דֶערְפַאר אִיז עֶר גֶעוֶוען אַגְרֶאסֶערֶער בַּעַל מְקוּבָּל וְויא דִיא אִיבֶּערִיגֶע תַּלְמִידִים אַזוֹי וְויא מִיר הָאבֶּען גֶעזֶעהֶען צוּם סוֹף אַז עֶר הָאט מְגַלֶּה גֶעוֶועןאַזֶעלְכֶע זַאכֶען וָואס קֵיינֶער הָאט דָאס נִיט גֶעהֶערְט. אוּנ דֶר רַבִּי רש״ז הָאט גֶעזָאגְט דִי אוּרְזַאכֶע פַר וָואס עֶר אִיז מְגַלֶּה מֶעהְר וְויא אַלֶע תַּלְמִידִים פוּן הה״מ זצ״ל, וַוייל מִיט אַלֶע תַּלְמִידִים הָאט הה״מ גִילֶערְנְט אַלְס רַבִּי. אוּנ אַ רַבִּי אִיז מְגַלֶּה זַיינֶע תַּלְמִידִים דוּרְךְ אַ לְבוּשׁ דֶערְפַאר הָאבֶּען דִי תַּלְמִידִים מְקַבֵּל גֶעוֶוען פוּן הה״מ דוּרְךְ „לְבוּשִׁים“, הָאבֶּן זֵיי אוֹיךְ מְגַלֶּה גֶעוֶוען דוּרְךְ לְבוּשִׁים, אָבֶּר עֶר הָאט מְקַבֵּל גֶעוֶוען פוּן הה״מ מִיט זַיין זָאהְן צוּזַאמֶען, אוּנ אַפָּאטֶר זַיין זָאהְן אִיז מְגַלֶּה דִיא פְּנִימִיּוֹת אָהְן לְבוּשִׁים, דֶער פַאר צוּ לִיבּ זַיין זָאהְן הָאט עֶר אוֹיךְ מְקַבֵּל גֶעוֶוען אָהְן לְבוּשִׁים, קָאן עֶר אוֹיךְ מְגַלֶּה זַיין דִיא חֲסִידוּת אָהְן לְבוּשִׁים *).

דֶער פוּן פַארְשְׁטֶעהֶען מִיר אַז רש״ז הָאט נִיט בֶּעדַארְפְט הָאבִּין אַרַבִּין אִין ד״ה, פוּן דֶעסְט וֶועגִין אִיז עֶר גֶעפָאהְרֶען צוּ מָרָן רמ״מ, וַוייל עֶר הָאט גֶעזֶעהֶען פוּן אִיהם גְרוֹיסֶע מַעֲלוֹת, טְהַייעֶרֶע מִדוֹת טוֹבוֹת, עֶר אִיז גֶעוֶוען בַּייא זִיךְ אַגְרוֹסֶער עָנָיו וָואס דִיא מִדָּה הָאט רש״ז זֶעהֶער לִיבּ גֶעהַאט, דָאס הוֹיפְּט וָואס רמ״מ הָאט זוֹכֶה גֶעוֶוען צוּ זַיין בַּיי דֶעם בעש״ט צְווייא מָאל, דֶער פַאר הָאט אִיהם רש״ז גֶעגֶעבִּין גְרוֹיס כָּבוֹד.

רש״ז אַז עֶר אִיז גֶעקוּמֶען צוּ רמ״מ הָאט עֶר זִיךְ נוֹהֵג גֶעוֶוען מִיט גְרוֹיס עֲנָוֹת גֶעוֶוען בַּייא זִיךְ שְׁטַארְק „שָׁפָל“ נוּר וָואס מֶעהְר עֶר הָאט זִיךְ קְלֶענֶער גֶעהַאלְטֶען אוּנ שָׁפָל׳עֶר גֶעווִיזֶען, הָאבֶּען אַלֶע עֶרְקַאנְט זַיין גְרוֹיסְקַייט, אַמָאל הָאט גֶעטְרָאפֶען אַזַא מַעֲשֶׂה: בַּייא מָרָן הרה״ק רמ״מ אִיז גֶעוֶוען דֶער מִנְהָג דָאס אַלֶע חֲסִידִים וָואס זֶענֶען גֶעקוּמֶען צוּ אִיהם הָאבֶּען גֶעגֶעסֶען שַׁבָּת אוּנ יו״ט בַּייא זַיין טִישׁ, דֶער דֶרֶךְ פוּן רש״ז אִיז גֶעוֶוען עֶר פְלֶעגְט זִיצֶען בַּייא דֶעם בְּרֶעג טִישׁ, אֵיין מָאל דַאן אִיז גֶעוֶוען דִיא עֶרְשְׁטֶע נַאכְט ר״ה הָאבֶּען זִיךְ אַלֶע גֶעזֶעצְט אַרוּם טִישׁ צוּם עֶסֶען הָאט מָרָן הרמ״מ בַּאמֶערְקְט דָאס רש״ז אִיז נִיטָא בַּיים טִישׁ, וַוייל עֶר הָאט נָאךְ גֶעדַאוֶוענְט אִין שְׁטִיבֶּעל וָואס אִיז גֶעוֶוען אוֹיף דֶעם הוֹיף וואוּ הרמ״מ הָאט גֶעוואוֹהְנְט.

מָרָן הרמ״מ הָאט זִיךְ אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען פוּן זַיין אָרְט, עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען שְׁטִילֶערְהַייט צוּ דֶעם אָרְט וואוּ רש״ז הָאט גֶעדַאוֶוענְד מִיט גְרוֹיס דְבֵיקוּת, מָרָן הרמ״מ אִיז גֶעקוּמֶען צוּרִיק אוּנ עֶר הָאט זִיךְ גֶעזֶעצְט בַּייא דֶעם טִישׁ אוּנ גֶעזָאגְט, רש״ז הָאט הֲנָאָה

דאם

---

*) **הערת המלקט:** צו פארשטעהען דיא זאך קלערהרער קֶענען מיר זעהען דעם אונטערשייד אז איינער וואס קוקט אויף אליכטיגע זאך מיט זיינע אויגען אָפֶּפען' אונ דער צווייטער קוקט אויף דיא זעלביגע זאך דורך אַטוּך— פאר שטעהט מען אז אהן אטוך זעהט יענער דיא זאך פיל בעססער פאר דעם וואס קוקט דורך אטוך.

און תענוג פון השי"ת, און השי"ת האט הנאה און תענוג פון איהם, און מיר האבען הנאה און תענוג פון דער סעודה, רמ"מ האט דעם "עולם" געבעטען אז רש"ז וועט קומען זאל מען איהם לאזען זיך זעטצען ביי דעם ברעג טיש וויא זיין שטייגער איז כדי איהם ניט מבלבל צו זיין פון זיין עבודה און פון זיין היילינען דרך, און אזויא איז געוועזן רש"ז איז געקומען און האט זיך געזעטצט ביי דעם ברעג טיש.

מיר מוזען נאך אמאל ערריגערן וואס מיר האבען פריהר געשריעבען, נאמליך: אז רש"ז איז געפאהרען מיט דעם הרה"ק רמ"מ קיין ארץ ישראל אז זייא זענען געקומען אין טערקעסע מאהליב (מאהליב פאדאלסק) האבען איהם דיא רביים און פיעל חסידים גיבעטען דאס ער זאל ווייטער ניט פאהרען, נור ניט אנדערש ער מוז בלייבען ארבי אין אונזער מדינה, ער איז געוועזן געצוואונגען זייא צו פאלגען, ער האט אבער אין וויטעבסק צו זיין שוועהר ניט געוואלט פאהרען, ווייל דאס ערשטע דער שוועהר איז ארעם געווארען און דאס צווייטע: ווייל זיי האבען איהם אהן אויפהער גערודפ'ת, געפייניגט, דארום איז ער מיט זיין הויזגעזינד געבליבען וואהנען אין מאהליב, זיין ווייב האט געארעוועט צו פארדינען זייער לעבענס מיטעל און ער איז געזעסען טאג און נאכט על התורה ועל העבודה (געלערינט און געדאווענד), ער פלעגט זיין אבגעזונדערט פון מענשען כדי קיינער זאל פון איהם ניט וויסען, נור השי"ת האט געוואלט ער זאל ווערען אמפורסם זיין גרויסקייט זאל ווערען נתגלה, האט זיך אין מאהליב געמאכט אזא מעשה: איונגע פרויא פלעגט קיין מאל ניט ווערען אטהורה צו איהר מאן, זיא פלעגט שטענדיג געפינען דם אויף דעם ליילעך, דער רב וואס איז געוועזן אין מאהליב האט איהר געאסר'ת אז זיא טאר ניט לעבען צו זאמען מיט איהר מאן, דיא פרויא פלעגט פארצעהלען פאר אידרע בעקענטע ווייבער פון איהר אונגליק, אמאל האט זיא ערצעהלט דעם רש"ז'ס ווייב וואס מיט איהר טרעפט אלע מאל, האט דיא רביצין געזאגט צו איהר בריינג צו מיר דעם ליילעך וועל איך ווייזען מיין מאן ער איז אגרויסער למדן אפשר וועט ער געפינען אתרופה דר צו, דיא ווייבעל האט געבראכט דעם ליילעך וויא רש"ז האט נור אקוק געגעבען אויף דעם ליילעך האט ער געזאגט "דם טהור" – זיא איז מותר צו איהר מאן.

אין שטאדט האבען פיל מענשען גערעדט דער פון, אנדערע האבען זיך געוואונדערט וויא אזויא קאן איונגער מאן מתיר מאכען דאס וואס דער אלטער שטאדט רב האט געזאגט "אסור" –.

דער רב האט געהערט פון דער זאך האט ער געשיקט רופען רש"ז'ן צוא זיך אהיים.

– פון וואנען ווייסט איהר אזדאס איז "דם טהור"? – האט דער רב געפרעגט – ווייסט איהר דען ניט דאס מתיר מאכען אנדה לבעלה איז אגרויסער חטא, האט איהר ריכטיג נאכגעזעהען.

רבי! – האט רש"ז געענטפערט – דאס איז ניט "דם נדה" נור "דם יונה" (טויבענבלוט *).

אלע וואס האבען געהארט זיינע רייד האבען זיך געוואונדערט און געפרעגט וויא קומט אהין טויבענבלוט, ווער קאן דאס טהון אזא נבלה?

רבי

---

*) טויבענבלוט זעהט אוים וויא דם נדה. עס איז שוועהר צו ערקאנען, עס איז קיין וואונדער ניט וואס דער שטאדט רב האט דאס ניט ערקאנט. ווייל דערצו דארף מען האבען ליכטיגע אויגען וויא הרב רש"ז האט געהאט.

— זאל מען חוקר ודורש זיין — האט רש"ז געענטפערט — אפשר האט דיא ווייבעל זיך געקריגט מיט איינעם פון איהרע הויזלייט אדער מיט א שכנה האט דאס יענער אדער יענע געטאהן איהר להכעיס.

דיא זאך איז שטארק אונטערזוכט געווארען, דער סוף איז געוועזן אז מען האט זיך דערוואוסט אז איינע פון איהרע הויזלייטע האט זיך אמאל מיט איהר געקריגט האט זיא דאס געטאהן כדי דער מאן זאל איהר געבען א גט. — דער מאן אונ נאך צוויא עדות האבען געלויערט שטילערהייט האבען זיא די שלעכטע פרויא געהאפט וויא זיא באגיסט אויף דעם לייליך מיט טויבענבלוט.

נאכדעם האט נאך א מעשה געטראפען: איינע א פרויא האט געפרעגט ביין רב אשאלת נשים דער רב האט איהר גע'אסרת, נאכדעם האט רש"ז געזעהען דעם כתם האט ער געזאגט אז דאס איז ניט קיין נדה נור פעך — זאל מען געהען — אונ זעהען דעם באנק וואו זיא איז געזעסען, פילייכט וועט ער דארטען געפינען פעך.

עס איז אזויא געוועזן, צוויא מענשען זיינען באלד געגאנגען אין בית הטבילה אונ זיא האבען געפונען פעך אויף דעם באנק, וואו זיא איז געזעסען.

עס איז געווארען ארעש והמום כל העיר, די גאנצע שטאדט האט בעוואונדערט די גרויסע חכמה פון רש"ז זיא האבען געזעהען אז ער איז א געטטליכער מאן, אויסער זיינע חריפות אונ בקיאות אין דער גאנצער תורה שבכתב אונ בע"פ אונ קבלה.

דער רב אין מאהליב איז געוועזן אגרויסער ירא שמים אז ער האט געזעהען דאס רש"ז איז גראססער פאר איהם אין אלע ענינים, האט ער געוואלט זיך אבזאגען פון רבנות אונ מאכען פאר ארב דעם רש"ז אויף זיין ארט, אבער רש"ז האט בשום אופן ניט געוואלט.

פון יענער צייט אן אונ ווייטער האבען דיא לומדים אין שטאדט אנגעפאנגען קומען צו איהם מפלפל זיין אין לערנען, הערען זיינע חידושים אין דער תורה, זיין נאמען איז זעהער גרויס געווארען בארימט אלס גרויסער גאון. אלע האבען געזאגט דאס ער איז דער גראססטער מענש אין לערנען, אונ פאן דענסט מאל אן האבען דיא שטאדט לייט איהם אנגעפאנגען מפרנס צו זיין בכבוד. זיא האבען איהם געגעבען געלד אז ער זאל קאנען לעבען אהן דחקות, עס זאל איהם קיין לעבענם מיטעל ניט פעהלען כדי ער זאל קאנען רוהיג לערנען, אונ ער זאל ניט דארפען דאגה'ן וועגען פרנסה.

רש"ז האט געוואלט בלייבען אין מאהליב וואהנען. דיא שטאדטיגע איינוואהנער זענען איהם געפעלען געוועזן ער איז דארטען געבליבען אנדער האלבען יאהר.

דיא אנ"ש (אנשי שלומנו) זענען אין אונזערע שטאדט געבליבען אהן אפאר שטעהער, דערפאר האבען זיא געשיקט שלוחים צו רש"ז אין מאהליב איהם ברייגען צו זייא ער זאל ווערען ארבי.

אין אנפאנג האט רש"ז ניט געוואלט פאהרען מיט זייא, נור דיא שלוחים האבען איהם שטארק געבעטען, זייא האבען צו איהם געזאגט דאס זייא וועלען איהם בשום אופן ניט אבלאזען ווייל זייא קאנען אהן איהם ניט פאהרען אהיים.

אז דיא שלוחים האבען געזעהען דאס ער וויל זייא ניט פאלגען, האבען זייא שטארק געבעטען זיין פרויא: אז זיא זאל ביי איהם פועלן ער זאל מיט זייא מיט פאהרען, זיא האט שטארק געוואהלט פאהרען צו איהר פאמיליע אין איהר געבארענע

לאנד

לַאנְד הָאט זִיא אִיהם אוֹיךְ שְׁטַארְק גֶעבֶּעטֶען אַז עֶר זָאל פָּאלְגֶען דִיא שְׁלוּחִים אוּנ פָאהֲרֶען מִיט זַייא.

רש״ז הָאט בַּעַל כָּרְחוֹ זַיי גֶעפָאלְגְט, עֶר אִיז מִיט זַיי גֶעפָאהֲרֶען אִין זַיין גֶעבּוּרְטְהָ׳ם שְׁטָאדְט לָאזְנִי, דָארְטֶען אִיז עֶר גֶעוָוארֶען אַ רַב אוּנ אַ מו״צ, שְׂכִירוּת הָאט מֶען אִיהם גִיגֶעבֶּען 5 רו״כ סִיגְנַאצִיֶעס (דָאס אִיז 3 רוּבִּיל מִיט אַפֶּערְטִיל) אַזְוָאךְ עֶר הָאט דֶער צוּ אַבְּטוּנְג גֶעגֶעבֶּען אוֹיף אַלֶע עִנְיָנִים וָואס גֶעהֶערְט צוּ אנ״ש אִין אוּנְזֶער מְדִינָה, אוֹיךְ הָאט עֶר שְׁטַארְק זִיךְ בַּאשֶׁעפְטִיגְט אוֹדוֹת דִיא מַעֲמָדוֹת פַאר דִיא הֵיילִיגֶע רַבִּיים אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אִין דֶעם הָאבֶּען אִיהם גֶעהָאלְפֶען הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִשְׂרָאֵל פָּאלִיצְקֶער אוּנ הרה״ק ר׳ יִשָּׂכָר בֶּער מַגִּיד מֵישָׁרִים אִין לִיבַּאוִויטְשׁ.

וִויא רש״ז הָאט אָנְגֶעטָהאן דֶעם כֶּתֶר „רַבִּי״ הָאט עֶר אָנְגֶעהֵייבֶּען מְגַלֶּה זַיין סוֹדוֹת הַתּוֹרָה אַזֶעלְכֶע סוֹדוֹת וָואס בִּיז זַיין צַייט אִיז נִיט גֶעהֶערְט גֶעוָוארֶען, פוּן פִיל נָאהֶנְטֶע אוּנְד וַוייטֶע שְׁטֶעדְט זֶענֶען פִיעל מֶענְשֶׁען גֶעקוּמֶען הֶערֶען דִיא חִידוּשִׁים וָואס עֶר אִיז מְחַדֵּשׁ אִין דִבְרֵי הַחֲסִידוּת, יֶעדֶען שַׁבָּת, זֶענֶען גֶעקוּמֶען פִיל חֲסִידִים. זַיין נָאמֶען אִיז נִתְפַּרְסֵם גֶעוָוארֶען אוֹיף דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט, אוּנ זַיין נָאמֶען אִיז גִיבְּלִיבֶּען אוֹיף דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט בְּשֵׁם „אדמו״ר הַזָּקֵן״ אָדֶער מִיט דֶעם נָאמֶען „דֶער רַב״, עֶר אִיז גֶעבְּלִיבֶּען „רַבִּי״ אִין גַאנְצֶען לַאנְד רַייסֶען אוּנ אַרוּמִיגֶע שְׁטֶעדְט, אוּנ עֶר הָאט דֶעם נָאמֶען רַבִּי גֶעלָאזֶען בִּירוּשָּׁה זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ קִינְדֵס קִינְדֶער אוֹיף אַלֶע מָאל.

פרק יא). אִין וֶועלְכֶען יָאהר אִיז עֶר גֶעוָוארֶען אַרַבִּי, וִויא לַאנְג הָאט עֶר גֶעטְרָאגֶען דֶעם כֶּתֶר תּוֹרָה.

דֶעם יָאהר וָואס עֶר אִיז גֶעוָוארֶען אַרַבִּי אִיבֶּער רַייסֶען אוּנ דִיא אַרוּמִיגֶע שְׁטֶעדְט, וֶוייסֶען מִיר נִיט גֶעוִויס צוּ בֶּעשְׁטִימֶען, נוּר דָאס וֶוייסֶען מִיר רִיכְטִיג אַז עֶר

אִיז

*) די רביים האבען דאס גערופען „עול״ עפ״י הגמרא: כמדומין אתם ששררות אני נותן לכם וכו׳ (הוריות י).

איז געווען איבער דרייסיג יאהר אַרבּי נאר אַקוראט וויפיל מער ווייסען מיר ניט, פון די בריעף וואס די רביים האבען געשריבען צו רש״ז און אנ״ש קאן מען שוועהרליך וויסען ווען ער איז געווארען אַנשיא איבער רייסען, נור עפ״י שכל ווייזט אוים אז אין דעם זעלבען יאהר וואס די שלוחים פון אנ״ש האבען איהם צוגענומען פון מאהליב (פאדאלסק) און איהם געבראכט אין רייסען דאס איז געווען אַרך ענדע תקל״ט אדער אנפאנג תקל״ט, איז ער באלד געווארען אַרבּי) ווען ניט? צו וואס האבען זייא איהם געבראכט פון מאהליב?

באמת איז געווען זיין זאגען חסידות זעהער וואונדערליך און שרעקליך, אַלע וואס האבען געהערט זייגען נבהל ונשתומם געווארען, אַגאטליכער פחד איז אויף זייא געפאלען, זייא זענען געווארען בעלי תשובה גמורים. און נאכדעם פלעגען זייא דאווענען מיט גרוים התלהבות און וואס ער האט גירעט אין זיין תורה האט ער דער בייא גיהאלטען, ער האט גירעט וועגין אהבה צו השי״ת האט ער דער בייא גיהאלטען אויך אַזוי וועגין יראה און אנדערע מדות טובות. א. ז. וו.

אויך זיין תפלה איז געווען מיט התלהבות, זיין אייניקעל האדמו״ר בעל „צמח צדק“ שרייבט אין זיין דרוש פון „מצות בתפלה“ דאס דער רב האט זיך מתדבק (באהעפט) געווען נור אן גאטט אַליין, אַז ער האט זיך אין זיין דאווענען פאר דביקות פלעגט ער נאגין אפטערס זאגען: רבונו של עולם איך וויל ניט דיין גן-עדן, איך וויל ניט דיין עולם הבא, איך וויל נאר דיך אַליין.

אַז דער רב פלעגט דאווענען ביחידות, האט ער געדאווענד שטילערהייט, נור אַז ער האט געדאווענד בצבור פלעגט ער מרעיש עולמות זיין.

דער רב האט מאריך געווען אין זיין תפלה

און ראש השנה און יום כפור בייא נאכט פלעגט זיין תפלה געדויערן נאך אַלאנגערע צייט.

בעת דער רב פלעגט מתפלל זיין האט ער פון גרוים התפעליות געקלאפט מיט ביידע האנד אויף דעם וואנד, אַזויא שטארק געפאצט אין וואנד אַז פון זיינע האנד איז ארוים בלוט און ער האט דאס ניט געפילט, די חסידים האבען דעם וואנד וואו ער איז געשטאנען, באשלאגען מיט אַדיקען געוואנד, כדי ער זאל ניט פארוואונדען זיינע האנד פאטצענדיג אין וואנד בעת דאווענען.

דער מיטעל האט אבער וועניג געהאלפען ווייל דער רב פלעגט ארומגעהען אין שטיבעל הין און הער, נאכדעם האט ער זיך אָבגעשטעלט בייא אַוואנד וואס אויף יענעם אָרט איז ניט געווען באשלאגען מיט אַדיקען ווייכען געוואנד.

דער מענש וואס האט געהאט די זכיה צו זעהען וויא דער רב האט געדאווענד, ווען אַפילו ניִשט מעהר וויא איין מאהל, (און בפרט פיל מאל) פלעגט אין זיין הערצען אַריין אַהייליגער פייער, וויא אַרוח קדושה און ער האט גרוים חשק בעקומען צו דאווענען מיט אַלב טהור, און פיעל חסידים זענען דורכדעם געקומען צו אַהויכע מדרגה, זייא האבען זיך מתדבק געווען אן גאטט ברוך הוא.

פרק יב) דיא נייעס וואס ער האט מחדש געווען אין דער צייט וואס ער איז געווען ארבי, זיינע הנהגות וואס ער האט געוואלט איינפיהרען.

ווייא רש"ז איז געווארען ארבי, האט ער אנגעפאנגען מחדש צו זיין הויכע און וויכטיגע ענינים וואס קיין מענש האט אויף דעם געקלעהרט, און הגם זיינע הייליגע רביים האבען אלע סודות התורה געוואוסט, נור זייא האבען געלאזען אנארט פאר איהם ער זאל קאנען אויפטהאן גרויסע נייעס,

דאס ערשטע וואס ער האט געטאהן: ער האט דעם דרך העבודה ערקלעהרט וואונדערליך וויא ער האט מקבל געווען פון זיינע הייליגע רביים נ"ע, און דערצו האט ער צוגעגעבען פון דיא חכמה וואס השם יתברך האט איהם מזכה געווען וויא דער פסוק זאגט: גאטט גיבט חכמה דעם קלוגען (דניאל ב׳ כ"א). אזויא וויא יעדער מבין זעהט פון זיינע רייד און זיינע הייליגע ספרים און בִּיחוד אין זיין הייליגען ספר "לקוטי אמרים" וואס ווערט גערופען "תניא".

דאס צווייטע: ער האט איינגעוואהנט דיא אנ"ש צו דאווענען דעם נוסח פון הייליגען האר"י ז"ל.

דאס דריטע: ער האט געדרוקט איין סדור, מיט א נייעם נוסח, יעדען ווארט, יעדען אות, און יעדער תנועה האט ער מתקן געווען לויט דקדוק און אלין אויף זיין ריכטיגען ארט. ער האט געהאט זעכציג נוסחאות פון דאווענען. אנדערע געדרוקטע סדורים און אנדערע געשריבענע פון גרויסע צדיקים, הייליגע גאונים, און דער רבי האט פון דיא אלע נוסחאות געזאמעלט דיא נאהטיגסטע און דיא ניטצליכסטע, דער סדור האט אגרויסען שם. אפילו דיא וואס דאווענען אנאנדער נוסח, ניט וויא אין זיין סדור איז געשריבען, דאך האלטען זייא פון רבי'ס סדור אנ'עולם ומלואו, פארגאטטערן, און פארהייליגען איהם.

דאס פירטע: ער האט מתקן געווען דיא תפילין נאך דיא קבלה פון דיא ראשונים און נאך דיא קבלה פון האר"י ז"ל וויא מען זאל זייא שרייבען, אנטהאן וכו׳ היינו: וויא מען זאל בינדען, ארומוויקלען דיא האנד און דיא רצועה, וויא צו מאכען דעם קשר, דעם אות "ש" אויף דיא תפילין של ראש, וכו׳.

דאס פינפטע: ער האט געבעטען דיא אנ"ש זייא זאלען לעגען תפילין פון ר"ת נאך תפילין פון רש"י, ווייל דער האר"י ז"ל האט געזאגט דאס ביידע דעות (פון רש"י און ר"ת) זענען אמת, דארפען מיר ביידען פאלגען.

דאס זעקסטע: חול המועד (פסח און סוכות) זאל מען דאווענען אהן תפילין, אזויא וויל האבען דער זהר הקדוש און דיא מקובלים וכו׳ (דער הגאון הקדוש בעל "משנת חסידים" האט געדרוקט אספר וואס ווערט גערופען "תפילין דמארי עלמא", דארטען ווייזט ער פון משנה, תלמוד בבלי און ירושלמי, מדרש, און זהר דאס תפילין אין חוה"מ איז אאיסור אנצוטהאן).

דאס זיבענטע: דעם שלחן ערוך וואס ער האט אנגעפאנגען אין מעזעריטש מחבר צו זיין (אזויא וויא מיר האבען שוין פריהער ערצעהלט) האט ער איהם נאך דיא הסתלקות הה"מ נ"ע געענדיגט, און אין עטליכע יאהר שפעטער האט ער איהם

מגיה

מַנִּיחַ גֶעוֶוען אוּנ מְתַקֵּן גֶעוֶוען אוֹיף דֶעם בֶּעסְטֶען אוֹפֶן אוּנ הָאט צוּגֶעגֶעבֶּען נָאךְ אֵיינִיגֶע הֲלָכוֹת.

דָאס אַכְטֶע: זַיין סִדּוּר הָאט עֶר אוֹיךְ מַנִּיחַ גֶעוֶוען אוּנ צוּגֶעגֶעבֶּען פִיל דִּינִים נָאךְ דִיא דֵעָה פוּן דִיא מְקוּבָּלִים.

דָאס נַיינְטֶע: עֶר הָאט מְתַקֵּן גֶעוֶוען אַנַייעֶם נוּסַח צוּ פַארְקוֹיפֶען חָמֵץ עֶרֶב פֶּסַח, נָאךְ דִיא דֵעָה פוּן דִיא גְדוֹלֵי הָרִאשׁוֹנִים, דִיא גְרֶעסְטֶע חֲכָמִים אִין זַיין צַייט הָאבֶּען בֶּעוואוּנְדֶערְט דִיא גְרוֹיסֶע אוּנ טִיעפֶע חָכְמָה פוּן דֶעם שְׁטַר מְכִירַת חָמֵץ,

דָאס צֶעהֶנְטֶע: עֶר הָאט מְתַקֵּן גֶעוֶוען דָאס דִיא חֲלָפִים וָואס דִיא שׁוֹחֲטִים קוֹילֶעגֶען, זָאלֶען זַיין דַוְקָא גֶעשְׁלִיפֶען אוּנ דֶער תִּיקוּן אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אַחְק וְלֹא יַעֲבוֹר בַּייא אַלֶע אִידִין אֲפִילוּ בַּייא דִיא מִתְנַגְּדִים אוֹיךְ.

דָאס עֶלְפְטֶע: עֶר הָאט מְתַקֵּן גֶעוֶוען וַוארֶעמֶע מִקְוָאוֹת, דֶער תִּיקוּן אִיז אַזוֹיא גְרוֹיס וָואס עֶס אִיז נִיט מְשַׁעֵר צוּ זַיין. (דָאס פַארְשְׁטֵייעֶן אַלֶע גַאנְץ גוּט),

דָאס צְוֶועלְפְטֶע: עֶר הָאט אַיינְגֶעוואהְנְט דִיא אַנ"שׁ זַייא זָאלֶען פַארְן דַאוֶונֶען גֶעהֶען אִין מִקְוֶה כְּדֵי זַייא זָאלֶען דַאוֶונֶען בִּקְדוּשָּׁה וּבְטָהֳרָה.

דָאס דְרַייצֶעהֶנְטֶע: אַלֶע מִצְוֹת. לְמָשָׁל: צִיצִית, תְּפִילִין, אֶתְרוֹג, סוּכָּה אוּנ דָאס גְלַייכֶען הָאט עֶר אַיינְגֶעפִיהְרְט אַז דָאס זָאל זַיין גֶעמַאכְט עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב. מִיט דֶעם גְרֶעסְטֶען הִידּוּר.

דָאס פִיעֶרְצֶעהֶנְטֶע: וֶועגֶען דִיא וִויכְטִיגֶע דְרַייא זַאכֶען: תּוֹרָה, עֲבוֹדָה, אוּנ גְמִילוּת חֲסָדִים. הָאט עֶר פִיל גֶערֶעדְט דֶערְפוּן יֶעדֶעס מָאל וֶוען עֶר הָאט גֶעזָאגְט חֲסִידוּת פַאר אַנ"שׁ, אִין זַיינֶע בְּרִיעף וָואס עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבֶּען לאַנ"שׁ. הָאט עֶר פִיעל עֶרְקְלֶעהְרְט וֶועגֶען דֶעם. צְדָקָה–הָאט עֶר גֶעזָאגְט. דַארְף אַמֶענְשׁ גֶעבֶּען מֶעהְר וִויא פִיעל עֶר הָאט בִּיכוֹלֶת. עֶר מוּז בְּרֶעכֶען זַיין נַאטוּר וָואס ווִילְט זִיךְ נִיט גֶעבֶּען, אוּנ דַוְקָא גֶעבֶּען פִיעל צְדָקָה.

תְּפִלָּה–הָאט עֶר גֶעזָאגְט–דַארְף זַיין מִיט גְרוֹיס הִתְבּוֹנְנוּת, צוּ לֶעגֶען דֶערְצוּ מוֹחַ אוּנ הַארְץ, דֶער מִתְפַּלֵּל דַארְף ווִיסֶען וָואס עֶר רֶעדְט, אָבֶּער נִיט וִויא אֵיינֶער דַאוֶוענְד אַלְס גֶעוואהְנְהֵייט.

–תּוֹרָה –הָאט עֶר גֶעזָאגְט– דַארְף אַמֶענְשׁ לֶערְנֶען מֶעהר וִויא זַיין טֶבַע אוּנ הֶרְגֵל אִיז וכו'.

דָאס פוּנְפְצֶעהְנְטֶע: עֶר הָאט עֶרְווַייטֶערְט דִיא צוּ פִיל פִּלְפּוּלִים וָואס גֶעהְמְט צוּ פִיל צַייט נוּר דֶער פִּלְפּוּל אוּנ דֶער לִימוּד דַארְף זַיין הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה.

דָאס זֶעכְצֶעהְנְטֶע: עֶר הָאט מְתַקֵּן גֶעוֶוען בַּייא אַנ"שׁ זַייא זָאלֶען לֶעבֶּען אֵיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶערְן פְרַיינְדְלִיךְ עֶס זָאל זַיין בַּייא זַייא אַחְדוּת, שָׁלוֹם, עֶר הָאט פֶערְלַאנְגְט אַז בַּייא יֶעדֶען מֶענְשֶׁען אִין זַיין הֶערְצֶען זָאל זַיין אַרוֹם טַהֲבָה, עֶר זָאל זַיין אַמַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, אוּנ פוּן דִיא גֶעלָבִים וכו' פוּן אַמַחְלוֹקֶה קוּמְט קֵיין נוּטְעס נִיט

ניט ארויס אפילו ווען די מחלוקה איז לשם שמים. זאל גאט אונז דער פון שומר ומציל זיין, בעססער, געזונדטער און שאנער פאר גאט און פאר לייטען איז — שלום.

פרק י"ג) דער רב נ"ע האט די אנ"ש מדריך געווען, בדרך החסידות אויף זיין שטייגער

מיר האבען אין פאריגען פרק אויסגערעכנט עטלעכע (16) ענינים פון דעם רב נ"ע. אבער באמת איז ניט מעגליך אלע זיינע מדות טובות אויסצורעכענען, אויף איהם קאנען מיר זאגען די ווערטער: „לך דומיה תהלה".

אלע אנ"ש האבען דעם רב'ס רייד געהאלטען הייליג און טהייער, וואס ער האט געזאגט האבען זייא געפאלגט, זייא האבען אויף זיך מקבל געווען צו לערנען זייערע קינדער אז זייא זאלען אויך פאלגען דעם רב'ס רייד. און זייא זאלען מקיים זיין בכל לבבם בכל נפשם ובכל מאדם.

די אנ"ש האבען מתקן געווען פאר זיך בתי תפלות, זייא זאלען קאנען דאווענען ניט געשטערט צו ווערען, זייא האבען גענומען פאר זיך א שו"ב (שוחט ובודק) כדי דער שו"ב זאל קוילען מיט אגעשליפענעם חלף דוקא.

און די חברה וואס זאמלען געלד פאר די אָרעמע לייט אין ארץ ישראל האבען זיך אויך אבגעטהיילט פון די אשכנזים זייערע מתנגדים. עס איז געווארען א כולל מיוחד פאר אנ"ש כדי די אשכנזים זאלען ניט קאנען רודף'ן די אנ"ש אין א"י און נאך תקנות האבען די אנ"ש געמאכט און אלץ מיט מסירת נפש און מיט גרוים מיה און מאטערנים, זייא האבען דורך דעם געליטען גרויסע צרות אזויא וויא מיר וועלען אי"ה ווייטער ערצעהלען.

פרק י"ד) ווי רש"ז איז געווארען ארבי איז. די מחלוקה פון דאס נייע געווארען, דעם רב'ס בריעף צוא זוכען שלום, א בריעף פון הרמ"ם פון ארץ ישראל צו אנ"ש זייא צו שטארקען, מוטהיגען, די מחלוקה איז רוהיג געוועזען ביז תקנ"ז.

מיר האבען שוין געשריבען אז ווי דער רב איז געקומען אין אונזער מדינה איז די שנאה געווארען גראססער, קאן יעדער לעזער פארשטעהען אז די אנ"ש האבען זיך נאך אבגעטהיילט פון זייערע מתנגדים מיט דעם נוסח התפלה און מיט א שוחט, ווי גרויס די שנאה איז געווארען. די מתנגדים האבען אנגעווענדעט אלע זייערע קראפטען ניט צו לאזען די אנ"ש צו גרינדען נייע בתי תפלה און ניט צו נעהמען אנדערע שוחטים, און די אנ"ש האבען אנגעווענדעט אלע זייערע כחות אויסצופיהרען און פארשטארקען זייערע פלאנער, דווקא אבעזונדערע שטיבעל צו דאווענען, דווקא אבעזונדערין שוחט, אמאל פלעגען די מתנגדים אויספיהרען, מנצח זיין, ווייל זייא זענען געוועזען מעהרער און שטארקער, און אמאל פלעגען די אנ"ש מנצח זיין, ווייל זייא האבען דאס געטאהן מיט גרויס התלהבות.

דער הרב האט געהערט דאס זיינע חסידים זענען זיך מוסר נפש פאר זייער היילינגע אידעען האט ער צו זייא גאנץ אפט געשריבען, געבעטען בתחנונים אז זייא זאלען זיין רוהיג געגען זייערע מתנגדים, ניט קריגען זיך מיט זייא, ביז גאט ב"ה וועט אויף זיי בחמנות האבען, א גאט וועט די מתנגדים אפענען די אויגען זייא זאלען זעהען זייער טעות, וועלען זייא תשובה טאהן, אזא בריעף האט דער רב געשריבען צו אנ"ש אין אושאץ אין יאהר תק"ם, עס איז ווערט מיר זאלען איהם איבערזעטצען פאר אונזערע לעזער.

„איך רייד שלום צו מיינע ברידער און גוטע פריינד וואס וואהנען אין אושאץ, גאטט זאל זייא לאזען לעבען און געבען א עוויגען לעבען.

עס איז געוואוקסט פון דעם רעש גדול (גרויסער שטורמווינד) וואס אין אונזער מדינה, עס איז א עת צרה ליעקב און דערפון וועלען מיר בקרוב געהאלפען ווערען, דארום איז מיין עצה דאס יעדער וואס וועט מיך פאלגען, זאל מקיים זיין חבי כמעט רגע (ווארט אקליינע צייט) עד יעבור זעם (ביז דער צארן וועט אוועקגעהן) ועת לעשות לה' הפרו תורתך, דאס הייסט, עס איז פאראן אצייט וואס מען דארף טאהן פאר גאטט דערמיט וואס ווערט זיין תורה פארשטערט, און טאקע דערפאר

אליין

אליין זאלט איהר אייך היטען ניט צו שטעלען קריגען מיט יענע מענשען וואס ווילען אייך ניט לאזען מאכען אבעזונדערן מנין, איך פארזיכער מיך אויף גאטט אז ער וועט אונז ניט פארלאזען אויף עווינ, און קירצליך וועט ער מחזיר זיין די עטרה ליושנה, נור ביז עס וועט קומען דיא גוטע צייט וואס מיר האפפען אויף איהר, זאלט איהר אייך ניט קריגען וכו' וכו' וכו'.

אודות דיא געשליפענע חלפים האט דער רב געשריבען צו אנ"ש: הנם דיא שחיטה מיט דיא גישליפענע חלפים איז זייער אגרויסע מצוה און רבותינו האבען ממש גיהאט מסירת נפש אויף איהר, יעדער פון אנ"ש דארף זיך לאזען קאסטען געלד אויף דיא מצוה וויא ווייט ער קאן, אף על פי כן ווען עס וועט טרעפען אמאל דאס אנ"ש וועלען זיין צוזאמען מיט דיא מתנגדים אויף אסעודת מצוה, (אחתונה, אברית, אסיום וכו') טאר קיינער ניט פון אנ"ש חלילה זיך אבזונדערן פון דיא מתנגדים, זייא ניט רעכענען אז זייא עססען נבילות ח"ו, נור יעדער פון אנ"ש דארף עססען מיט זייא צוזאמען.

אזעלכע בריעף האט דער רב געשיקט אין אלע שטאדט וואו אנ"ש האבען געוואהנט צו זאמען מיט דיא מתנגדים. דער רב האט געוואלט עס זאל זיין שלום בייא אידען.

מיר ווייסען געווים דאס אנ"ש האבען דעם רב געפאלגט אלין וואס ער האט זייא באפוילען, פון דעסטוועגען האבען אנ"ש געהאט גרוסע רדיפות, אדרבה דיא רדיפות זיינען דורך דעם נאך שטארקער גיווארין למשל: אז אנ"ש פלעגען קומען אין שול אדער אין מתנגדישען בית המדרש דאווענען, מיט נאשע פיאות פון מקוה און זייא האבען געדאוועט בקולי קולות, פון טיעפען הארצען איז ארוסגעגאנגען יעדער ווארט, און זייא האבען מאריך געווען אין דאווענען, זייער שמו"ע האט לאנג געדויערט, האט דאס דיא מתנגדים פארדראסען, דיא שנאה, קנאה איז געווארען פיל גרעססער, דיא מתנגדים האבען געזוכט אויף אנ"ש אלערלייא בלבולים, און דיא קנאים (פאנאטיקער) פון דיא מתנגדים פלעגען מכרן פאר דעם הגר"א זצ"ל, זייא פלעגען איהם ערצעהלען איין ווארט אמת און ניין ווערטער ניט אמת, ביז ער האט זיך מעורר געווען פון דאס נייא צו רודפ'ן דיא אנ"ש וויא ווייט ער האט געקאנט, ער האט געוואלט זייא אין גאנצען אבשאפען עס זאל פון זייא ניט בלייבען א שריד ופליט.

אין יענער צייט האט זיך געמאכט אזא מערקווירדיגע מעשה; אין דער שטאדט פינסק וואו דער בעוואוסטער אבינדהור איז געווען א רב, האט אייגער געפרעגט בייא איהם אגרויסע שאלה, האט אבינדור געפסקנת לאיסור, פון דיא שאלה מיט אבינדורס תשובה האט געהערט הגאון רבי לוי יצחק (דען אייגער פון זיינע פינסקער גוטע פריינד האט איהם דער פון מודיע געווען), רבי לוי יצחק האט זיין גוטען פריינד געענטפערט להיתר און ער האט זיין תשובה געשריבען מיט גרויסע בזיות, ער האט אין דיא לאנגע תשובה געוויזען חריפות און בקיאות

וויא

ווי אנדערער גאון וואס קיינער האט אידם ניט געקאנט אפפרעגען, ווייל דאס איז געוועזן אמת און דער אמת איז נור איינער.

פון זיין תשובה האבען אלע געזעהען וויא אביגדור האט פאלש געפסקנט. ער האט זיך דערפון דערוואוסט איז ער געווארען זייער שטארק אין כעס. און איז אוועק געפאהרען אין ווילנא צום הגר"א און ער האט אידם אויסגעווענינ דערציילט דיא שאלה, (נור ניט וויא דיא איז באמת געפראגט געווארען, ער האט אביסעל משנה געוועזן, אזויא פיעל פארדרייט דיא שאלה, אז עס איז טאקע געוועזן על פי דיא דין אסור), דער אונשולדיגער צדיק תמים הגר"א האט מסכים געוועזן לאיסור *).

אז דער אביגדור האט שוין געהאט א הסכמה פון הגר"א דאס ער און ניט ר' לוי יצחק האט ריכטיג געפסקנט, האט ער דעם הגר"א ערצעהלט דאס ר' לוי יצחק האט דיא שאלה מתיר געמאכט, און מיט קולי קולות האט אביגדור געשריען: לא די וואס דיא חסידים לערנען ניט נגלה, מישען זייא זיך אריין אין דברים העומדים ברומו של עולם (דאס הייסט אין דיא העכסטע און טיפסטע דינים) וואס געהערען צום שלחן ערוך, און זייא מאכען חרוב אוועלט דערמיט וואס זייא זענען מתיר א איסור, דערמיט האט אביגדור אריינגעבראכט דעם הגר"א אין גרויס קפידא.

נאך אמעשה גיפינט זיך אין דיא פאריגע ספורים דיא גידרוקטע וואס אביגדור האט געטאהן, ער האט געוויזען פיל מענשען אפאלשען בריעף פון רב, אין בריעף איז געוועזן געשריבען פיל זלזולים אויף דעם הגר"א, אזעלכע ווערטער וואס מיר ווילען זייא פון אונזער מויל ניט ארויסריידען.

דעם בריעף האט ער געוויזען דעם הגר"א'ס גוטע פריינד אין ווילנא, און אין מינסק און אומעטום וואו ער איז געוועזן, פאר שטייט מען גאנץ גוט אז יעדער מתנגד וואס האט דעם בריעף געלייענט, איז ער אויף דעם רב זייער אין כעס געווארען.

דיא ריכטיגקייט דער פון צו אביגדור האט טאקע ניוויזן אזא בריעף קאנען מיר ניט וויסין נור דאס ווייסען מיר געווים אז דער רב האט אזא בריעף ניט געשריבען, ווייל דער רב פלעגט אלע מאל שרייבען צו אנ"ש זייא בעטען אז זייא זאלען חלילה קיין שלעכט ווארט ניט ריידען, ניט אויף דעם הגר"א און ניט אויף קיין אנדער למדן. און דאס ווייסען מיר און אלע: אז דער רב איז געוועזן אנאה דורש און א'נאה מקיים.

נאך דיא אלע אינטריגעס וואס מיר האבען פריהערי געשריבען און נאך אלע שקרים און בלבולים וואס דיא מתנגדי רב האבען אויסגיקלערט וועלכע מיר שרייבען ניט, איז דיא מחלוקה פון דאס נייע געווארען נאך פיל גרעסער אונד זייא האבען דיא חסידים גענוסען נאך שטארקער רודפ'ן ווי פריהער, אנייער חרם האט אפ געפרישט דעם אלטען חרם פון תקל"ב.

---

*) דער גאון האט מקיים געוועזן דיא רייד פון אונזערע חכמים וואס זאגען: אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. (כ"כ קל"ח. סנהד' ו'. נדה כ'.)

דיא כתבים מיט דיא חרמים וואס דיא קנאים האבען געדרוקט, זענען געווען אזויא שרעקליך, אזויא גיפטיג אן אשיעור, הרה"ק בעל נועם אלימלך האט גיזאגט צו זיין זון ר' אלעזר אז דער וואס לייענט (לעזט) אין זייא און ער האט דער פון

הנאה, אוג ביא איהם איז דאס אשמחה, ווערט ער ניט זוכה זיין צו זעהען בנחמות ציון אוג דיא שמחת לויתן אוג דיא חופת צדיקים וכו'. דאס שרייבט דער זון פון בעל „נועם אלימלך" אין אבריף וואס איז גידרוקט אין סוף ספר נועם אלימלך, אויך שטייט דארטין דיא ווארטער: וויא בעונותינו הרבים האט מען אויף אונז נוזר געווען אגזירה וויא דאס איז ידוע, איז דאס נור מחמת דיא מחלוקת וואס עס איז געווען אויף דיא צדיקים, אוג דער פאר וואס מען האט געדרוקט אזעלכע שאנדליכע בריעף.

דער זעלביגער הרה"ק זאגט אין זיין ספר נועם אלימלך: דיא גדולי הדור רודפין מיך געוויס איז דאס ניט בחנם, נור גאטט וויל אזויא, דער פאר בעט איך פון אלע אנ"ש זייא זאלען זיך לערנען פון מיר צו טהאן וויא איך טהוא דיא מתנגדים האבען מיין מנין (דיא שטיבעל וואו איך דאווען) פארמאכט הגם דאס קריינקט מיך צום טויט, דאך טראכט איך ביא זיך: דאס געוויס בין איך ניט ראוי צו דאווענען אין מיין מנין, אוג דער עיקר איז דאס הארץ זאל זיין ריין אוג קלאהר פאר גאטט, דער פאר זיטץ איך אוג שווייג, זיך בין איך דן לכף חוב אוג מיין חבר לכף זכות, (דיא אמתע עהרליכע אידען ווילען ניט טהאן אמצוה וואס דורך דעם ווערט חס ושלום אמחלוקת).

דיא מחלוקה אין אונזער מדינה האט זיך געשטארקט, ווייל דער הגר"א זצ"ל האט פיל פון זיינע תלמידים פערנאנדער געשיקט אין פערשידענע שטאדט זייא זאלען ניט צולאזען דיא מתנגדים זאלען ווערען חסידים, דער הגר"א האט דאס דאריבער געטאהן ווייל ער האט געגלויבט דאס דיא חסידים האבען אקראפט פון אמאגנעט זיי ציהען צו זיך צו פיל אונשולדיגע מענשען, אוג דיא תלמידים זאלען דיא אנשטעקענדע קראנקהייט (דיא חסידות) ניט לאזען פארברייטעט ווערען, דיא מיטלען וואס די תלמידים האבען אנגעווענדעט דער צו פארשטעהט יעדערער.

פון דיא רדיפות אוג גרויסע צרות וואס אנ"ש האבען געהאט פון זייערע שונאים, זייער זיפצען אוג קרעכצען זענען געהארט געווארען אויך אין די היילינגע לאנד. דיא רביים וואס זענען געזעסען אין ארץ ישראל האבען געשריבען אבריעף צו אנ"ש צו טרייסטען אוג שטארקען זייא. דער בריעף איז פון דארט אנגעקומען אין יאהר תקמ"ג, (ווייל דענסטמאל איז נאך ניט געגאנגען קיין פאסט פון א"י צו אונז, דיא בריעף האבען זייא געשיקט דורך אגעלעגענהייט ווען איינער איז פון דארטען געפאהרען צו אונז. דער פאר האט אפטמאל געדויערט עהדער אבריעף איז פון דארטען געקומען צו אונז אזאהר צייט), עטלעכע ווארטער וועלען מיר איבער זעטצען פון זייער אבריעף.

דעם געשרייא פון אונזערע אנ"ש וואס מיר ליבען זייא וויא אונזער לעבען, האבען מיר געהארט, וכו', נור דאס איז קיין נייעס ניט אזעלכע זאכען טרעפען זעהער אפט כמעט אין יעדען דור. דען קוים ארבייט אמענש אין חכמה אוג דעת, געפינען זיך פיל מענשען וואס ווילען אידם שטערען פון זיינע היילינגע ארבייט, עס האט שוין אמאל געטראפען אז אפאטער האט זיין איינעם זאהן איבערגעגעבען

איבערגעגעבען צום הרגען, ווייל דער זאהן (דאס איז געווען אברהם אע"ה) האט אנגעפאנגען מגלה צו זיין אחדות הבורא, זיין פאטער (תרח) האט אויף איהם קיין רחמנות ניט געהאט, אונ אברהם האט אויף זיך מקבל געווען אלץ וואס איהם האט געטראפען, ער האט זיך פארלאזען אויף גאטט, ער האט געגלויבט אין בורא עולם, מיט זיין גאנצען הארצען האט ער געדינט צו השי"ת, ביז נאכדעם האט ער זוכה געווען צו מאכען דעם פאטער פאר א בעל תשובה *).

דער עיקר איז יעדערער פון אנ"ש זאל תשובה טאהן, ווייל די צרות זענען אציינען דאס דער מענש זאל וויסען אז אלץ איז פון גאטט, דאס איז ניט א מקרה חלילה, נור אט אזויא איז אין הימעל געמשפט געווארען, אונ יעדער פון אונז דארף האפען דאס אונזער שטארקער לעבעדיגער גאטט וועט אונז קראפטיגען אלץ אריבער צו טראגען. אונ ער וועט אונז חלילה ניט פאר לאזען וכו' וכו'.

די אלע רייד וואס זייא האבען געשריבען איז אויף אונז מקוים געווארען, הגם עס האט אלאנגע צייט געדויערט אונזערע רדיפות, אבער צום סוף האט גאטט אונז געהאלפען, ער האט אונז מציל געווען פון אלע שונאים וואס האבען געוואלט אויף אונז זעהען נקמה וכו' וכו' אונזערע שונאים די קנאים האבען אונז געפייניגט אונ אויף אונז איז מקוים געווארען דער פסוק וואס זאגט וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ (שמות א' יב'). די חסידים זענען געווארען מעהר אונ מעהר, דען פיעל פון די מתנגדים זענען געווארען חסידים ווייל זייא האבען געזעהען דאס די בלבולים זענען פאלש, די עהרליכע פרומע מתנגדים האבען זיך איבער צייגט אז די חסידים דינען גאטט מיט דעם גאנצען הערצען, זייא זענען מקיים די תורה אפילו א דקדוק קל, די חסידים טהוען פיל מאל לפנים משורת הדין, ביי זייא איז שלום, אהבה, אחוה וריעות וכו' וכו'.

פיעל פון די גרויסע מתנגדים האבען געוואלט ווערען חסידים אבער זייא האבען מורא געהאט פאר די רבנים, דער פאר זענען זייא געשטאנען פון ווייטען (ניטראל) זייא האבען געשוויגען אונ ניט גערעדט ניט געזאגט קיין גוטעס אונ ניט קיין שלעכטעס קיין פארטייא.

דער הגר"א זלה"ה האט געזעהען דאס זייגע רייד העלפען ווייניג, האט ער אנגעהייבען צו שווייגען, אונ אז די מחרחרי ריב וואס זייער כונה איז ניט

*) דעם זעלביגען אנטווארט האט הרה"ק ר' יצחק בעל נועם אלימלך גיענטפערט זיין זון אויף די פראגע וואס זיין זון האט אים גיפרעגט אודות וואס מען האט גירודף'ת הרה"ק ר' לוי יצחק בעת ער איז געווען א רב אין זעלחאב פאר וואס ווערט ער אזויא שטארק גערוידף'ת? — דוא דארפסט וויסען מיין קינד אז אברהם אע"ה איז מעהר צרות אויסגעשטאנען אז ער איז געקומען אין כנען איז געווארען אין לאנד א הונגער, האבען די איינוואהנער פון יענע לאנד געזאגט אז אברהם'ס וועגען לייד'ן זייא, נור צו ליב איהם איז געווארען דער הונגער, האט אברהם דאריבער געמוזט געהען נאך מצרים.

ניט געווען לשם שמים, האבען געזעהען דאס דער הגר"א שווייגט, האבען זייא אויך געשוויגען

דער הרב האדמו"ר האט געשריבען בריעף צו דיא מתנגדים וואס זענען געשטאנען פון ווייטען אונ האבען זיך ניט געמישט אין דיא מחלוקה, ער האט זייא אין זיינע בריעף געבעטען דאס זייא זאלען מאכען שלום, ער, דער רב, איז מוכן ומזומן צו מאכען שלום מיט זיינע מתנגדים, אונ צו אנ"ש האט אויך דער רב געשריבען אז זייא זאלען זעהען מיט אלע מעגליכקייט צו מאכען שלום, דער רב האט מיט זיינע בריף פיל גיפייעלט, פיל זיינען גישטאנען פון ווייטין, אונ פיל מתנגדים האט ער צו גיצויגין צוא זיך אז זייא זיינען גיווארין דיא בעסטע גוטע פריינד דעם רב מיט דיא אנ"ש, זיין בריעף וואס ער האט געשריבען צו הרה"ח ר' אלכסנדר סנדר אין שקלאוו האט אויף איהם אזויא פיל געווירקט, אז ער איז נאכדעם גיפאהרין צום רב אונ ער איז געווארען זייגער אגרויסער חסיד, אונ דיא זעלביגע איז געווען מיט נאך גרויסע פארנעהמע מענשען פון שקלאוו, למשל: דער הרה"ח המפורסם ר' אברהם שיינעס זלה"ה פון שקלאוו איז אין אנפאנג געווען אגרויסער געגנער פון רב, נאכדעם איז ער געווארען אגרויסער חסיד, אונ הגם ער האט געהאט גרויסע צרות פון זיין פאטער הר"ר צבי אונ פון זיין גאנצע פאמיליע, פאר וואס ער איז געווארען אחסיד אף על פי כן האט ער זיך מקרב געווען צוא דיא חסידים, נאכדעם איז ער געפאהרען צום רב אונ ער האט זיך צו איהם צוגעבונדען מיט אלע זיינע קראפטען, אונ אין אצייט פון עטליכע יאהר איז ער געווארען אחתן פאר דעם רבי'ס טאכטער, דער ר' אברהם שיינעס האט אין שקלאוו געמאכט פון פיל גרויסע מתנגדים אז זיי זענען געווארען גרויסע חסידים, זייא האבען זיך באהעפט אן דעם רב מיט אזא גרויסע אהבה אז זייא זענען געווען מוכן ומזומן זיך צו לאזען הרגענען פאר זיין כבוד.

ווי דער רב וואלט געוואונען אגרויסען געווינש אזיי האבין זיך גיפרייט דער רב מיט די אנ"ש אז דער גאון ר' חנוך העניך שיק" פון שקלאוו וואס ער איז געווען פון די מנגדים איז געווארען נכנע צום רב, באמת ובתמים אונ ער האט מקרב געווען זיין זאהן הר"ר פנחס וואס ער איז גיווען דעם רבי'ס אחסיד בלב ונפש, דער גאון שיק האט געבעטען ר' צבי שיינעס דאס ער זאל ניט ערווייטערען פון זיך זיין זאהן ר' אברהם דערפאר וואס ער איז געווארען אחסיד, ווייל ער איז דערמיט ניט אב־געטרעטען חלילה פון דעם דרך ה', אדרבה פארקעהרט... וכו' אזוי האט דער

גאון

גאון שיק געשעצט געעהרט אונ געאכט דעם רב אז אין יאהר תקנ״ד האט דער רב געדרוקט הל׳ ת״ת (נאכדעם האט דער רב דאס געדרוקט אין זיין שלחן ערוך) האט דער גאון שיק געגעבען דארויף זיין הסכמה אונ ער האט זעהער געריהמט דעם רב מיט זיין טהייערען ספר.

מיר קענען יעצט ניט אויסרעכענען דיא נאמען פון אלע גאונים, צדיקים, תמימם ויראים וואס האבען געמאכט שלום מיט אנ״ש, אונ האבען פיעל כבוד געגעבען דעם רב, מיר קאנען נור זאגען אז פיעל גרויסע מענשען גרוים אין תורה, יראים ושלמים זענען געוואהרען דעם רבם חסידים, אונ דער גרויסער שטורם ווינד איז שטיל געווארען בישלעכוויז האט דיא מחלוקה אויפגעהערט, עס איז כמעט פאר געסען געווארען, אונ דיא אנ״ש האבען געלעבט רוהיג ביז דעם יאהר תקנ״ז. נאכדעם איז דיא מחלוקה נאך פיל שטארקער אונ גראסער געווארען ווי מיר וועלען אי״ה ווייטער ערצעהלען ריכטיג אונ קלאהר.

פרק טו. דער רב האט געדרוקט דעם „תניא“. דיא מחלוקה איז שטארקער געווארען.

אין יאהר תקנ״ו האט דער רב. אנגעפאנגען צו דרוקען זיין הייליגען ספר „לקוטי אמרים“ (תניא) דער תוכן פון דעם ספר אונ זיין יסוד איז געגרינדעט אויף דיא כתבי האר״י ז״ל אונ אויף דיא קבלה וואס ער האט מקבל געוועזען פון זיינע הייליגע רביים נ״ע.

אין יאהר תקנ״ז צוואנציג טאג אין חדש כסלו איז דער תניא ארוים פון דרוק אונ ער איז געבראכט געווארען אין פיעל שטאדט, אויך אין ווילנא, דער ספר אויך דער ספר „צוואת הריב״ש“ להבעש״ט, איז דעם הגר״א ניט געפעלען געווען, אונ דערפאר האט מען דעם ספר דן געוועזען צו פארברענען אין ווילנא אפענטליך אויף דער גאס.

דיא ווילנער אנ״ש האבען דאס מודיע געוועזען דעם רב אונ זייא האבען איהם געבעטען דאס ער זאל האבען אוכוח מיט דעם הגר״א, ער זאל זיך פערטהיידיגען אויף דעם טעות וואס דער הגר״א רופט דאס אפקורסת, וועט ווערן שלום, האט דער רב זייא געענטפערט אגרויסען בריעף, ער האט זייא געוויזען אז ער זוכט נור שלום. אונ שוין לאנג האט ער געוואלט האבען מיט דעם הגר״א אוכוח אבער דער הגר״א האט ניט געוואלט, אונ ער איז ניט זיכער אז דער הגר״א וועט יעטצט יא וועלען, ער האלט אנווענדען אלע קרעפטע נור צו האבען מיט איהם אוכוח, אונ אויב איהר ווייסט גיווים — האט דער רב צו זייא געשריבען — אז דער הגר״א וויל יעצט האבען אוכוח זאלט איהר זעהן אז דער הגר״א זאל אלע זיינע טענות אונ תביעות געגען מיר, מיט מיין ספר תניא אויפשרייבען בכתב, אונ איך וועל אי״ה ענטפערין אויך בכתב, נאכדעם זאל מען דעם כתב אבדרוקען אונ אוועקשיקען צו אלע רבנים דיא ספרדים וואס גלייבין, אין קבלת האר״י ז״ל, אז

איז ביא האר"י ז"ל בקבלה פון אליהו הנביא ז"ל) אונ זייא זאלען פסקענען ווער עס זאגט רעכט, לא אלמן ישראל, ביא אידען זענען פאראן גרויסע גאונים אונ צדיקים וואס קאנען מכריע זיין, וואס שעמען זיך פאר קיינעם ניט צו זאגען דעם אמת.

אונ דאס וואס איהר האט מיר מודיע געוועזן פון דיא שרפה וואס אין ווילנא האבען זייא פארברענט דעם ספר פון בעש"ט, מוז איך אייך זאגען אונ בעטען דאס איהר זאלט אייך ניט קריגען פאר בעש"ט, גאטט ב"ה וויל ניט זעהען אזא מחלוקה, ביא אייך איז דאס אנייעס, דער פאר ווואונדערט איהר זיך, אבער באמת האט שוין אזעלכע מעשיות געטראפען ביא אידען, הייליגע ספרים זענען דורך קנאים פארברענט געווארען נאכדעם אין אלאנגע צייט שפעטער האט מען זיך ארומגעזעהען דעם גרויסען טעות *).

דעם אמת מוז איך זאגען פאר דיא לעזער דאס דעם רב'ס בריעף וויא ער איז געדרוקט אין טהייערן ספר „בית רבי" האב איך ניט געפונען פאר נאטהיג מעתיק צו זיין ווארט אין ווארט וויא ער האט געשריבען, עס איז גענוג דעם תוכן פון בריעף, פון דעם תוכן זעהט יעדער לעזער דיא גרויסע צדקות, ענוות, אונ חסידות פון דעם רב וויא ער האט געוואלט שלום, נור מעשה שטן, וואס מעהר דער רב האט געוואלט שלום, איז מעהר אונ גראסער געווארען דיא מחלוקה. אין יענעם זומער האט דער הגר"א אנגעפאנגען צו רודף'ן דעם רב מעהר וויא אלע מאל, דיא סבה פון דעם הגר"א'ס התעוררות איז געוועזן אזא מעשה:

מיט עטליכע יאהר פריהער איז דיא מחלוקה שטיל געווארען, ביידע צדדים זענען געוועזן רוהיג, דער הגר"א האט אויך געשוויגען.

פלוצלונג איז געווארען אנייעס, מענשען האבען געזאגט, גערעדט, ערצעהלט, געפלוידערט אז דער הגר"א האט חרטה אויף דיא רדיפות וואס ער האט גערודפ'ת דיא חסידים בכלל, אונ דעם רב בפרט, ווער דאס האט אויסגעטראכט אזא ליגען ווייסען מיר עד היום ניט. נור פון סוף מעשה קאן מען פארשטעהען אז דאס האבען דיא מחרחרי ריב אויסגעקלונגען כדי דער מיט מעורר צו זיין דעם הגר"א ער זאל אפפרישען דיא מחלוקה פון דאס נייא מיט מעהר פרישקייט, אונ באלד נאכדעם האבען מענשען, (דיא מחרחרי ריב), ערצעהלט דאס דיא חסידים בארימען זיך דער מיט וואס דער הגר"א שווייגט, ווייל ער האט חרטה פאר וואס ער האט גערודפ'ת דעם רב.

פון דיא נייעס האט זיך דער הגר"א דער וואוסט, האט ער מודיע געוועזן ברבים אז ער האט קיין חרטה ניט וואס ער האט גערודפ'ת דיא חסידים בכלל,

און

*) מען האט גיברענט אמאל דעם ספר היד פון רמב"ם ז"ל ווייל זייא האבען אים ניט פארשטאנען, ביז נאכדעם האט דער רמב"ן ורד"ק גיגעבען צוא פארשטיין, איז אין אצייט ארום האבען דיא קנאים שטארק חרטה גיהאט, אונ זייא האבען אן גיהויבען זאגען אז משה אמת ותורתו אמת, אונ האבען דיא ספרים פארגעטטערט, איך האף אז [illegible] אונז וועט אין געכין אויך אזויא זיין:

און דעם רב בפרט. דער הגר"א האט אויפגעשריבען אבריעף וואס דער אינהאלט איז געוועזען אזויא: בהיות וויא איך האב געהערט דאס דיא "כת" (שם כינוי לגנאי) בארימען זיך דאס איך האב חרטה פון אלץ וואס איך האב אמאל גערעדט אדות דעם רב זייערן, בין איך מודיע אז דאס זאגען זייא נור פון זייער טובה וועגען, און באמת האב איך קיין חרטה ניט וכו'.

דעם בריעף האט דער הגר"א געגעבען זיינע צווייא תלמידים הר"ר סעדי' (דער שוואגער פון הרב הגאון ר' זלמן זלה"ה פון וואלאזין) און הרה"ג ר"ה פון טשעריי, דיא שלוחים זיינען געפאהרען פון שטאדט צו שטאדט ווייזען אלעמען דעם בריעף, אז זייא זענען געקומען אין מאהליב, האבען זייא דעם בריעף דארטען פארלאהרען, האבען זיי נאכהער אין יעדען ארט וואו זייא זענען געקומען איבערגעגעבען אויסוועניג וואס אין בריעף איז געשטאנען געשריבען.

אין מינסק איז אויך געהערט געווארען דיא נייעס אז דער הגר"א האט חרטה פאר וואס ער האט גערעדט שלעכטעס אויף חסידים, דערפאר אז דיא צווייא תלמידים זענען דארט געקומען און האבען איבער גיגעבען בע"פ וואס עס איז גישטאנען אין דעם פערלארענעם בריעף האבען דיא מינסקער זייא ניט געגלויבט, האבען זיבען און צוואנציג מענשען פון דיא פני העיר געמאכט אבריעף און געשיקט איהם דורך אשליח מיוחד קיין ווילנא פרעגען דעם הגר"א וואס איז אמת, צו וואס מיא דער ציילט אז ער האט חרטה, אדער וואס זיינע צווייא תלמידים ערצעהלען אז דאס איז אליגען?

דער הגר"א האט באלד געענטפערט איין בריעף, זיין תשובה, האט ער גערופען "תשובת אליהו קנאה שקנא קנאת ה' צבאות" אין דעם בריעף האט ער מעורר געוועזען דיא רבנים פון ווילנאר אקרוג אויך פון וויטעבסקער גובערניע, פאלצק, מינסק, מאהיליב, זיטאמער, קאמניץ פאדאלסק, וויניציה וכו' אז זייא זאלען רודפ'ן דיא חסידים עד חרמה... זייא אויסוואורצלען פון שורש, כדי דיא אמת'ע פרומע אידען זאלען זיך פרייען ווייל פאר דעם צדיק איז אשמחה ווען ער טהוט אמשפט צדק וכו'.

אזא מין בריעף אין דעם זעלביגען סגנון האט געשריבען הר"ר שמעון פון סלוצק און ער האט פיל קאפיעס פונאנדער געשיקט אין ווייטע און נאהנטע שטאדט וואו חסידים וואהנען.

~~~~~~~~

פרק יז) דיא הסתלקות פון הגר"א, רדיפות דיא אנ"ש, דעם רב'ס בריעף בעטען שלום, זיין בריעף צו אנ"ש זייא שטארקען מוטהיגען וכו'

נאכדעם וויא דיא בריעף זענען פונאנדער געשיקט געווארען צו רודפ'ן דיא חסידים און דעם רב איז געווארען אגרויסער רעש אין דיא גאנצע אידען־וועלט אז דער הגר"א איז נסתלק געווארען (חוה"ם תקנ"ח) אז דער רב האט דיא

טרויערינגע
~~~~~~~~

טרויערינע נייעס געהערט, האט ער באלד געשיקט בריעף צו אנ"ש מיט אגרויסער אזהרה: אז זייא זאלען ח"ו קיין שלעכט ווארט ניט ריידען אויף דעם הגר"א אונ זייא זאלען לעבען פריינדליך מיט אלעמען אפילו ווען יענע זענען געגנער פון אנ"ש, זאלען זייא ריידען וואס זייא ווילען, אבער איהר אנ"ש זאלט זיך ניט קריגען מיט זייא.

עס איז קיין ספק ניט אז אנ"ש האבען מקיים געווען דעם רבי'ס בקשה, זייא האבען געזוכט נור שלום. אבער ליידער דאס האט אויך ניט געהאלפען, דיא קנאים, (מהרחרי ריב), זענען ארויסגעגאנגען געגען אנ"ש מיט גרויס נקמה אונ כעס, זייא האבען געזאגט יעצט איז אגרויסע מצוה צו רודף'ן אלע חסידים, ווייל דער הגר"א איז שוין ניטא. ווען זייא טאהן וואס זייא ווילען, עס וועט ניט זיין ווער עס זאל זייא ניט לאזען טהון, בכן דארף יעדער פרומער מאן טאהן מיט אלע זיינע קרעפטע אנחת רוח דעם הגר"א וואס ער האט נאך אין יאהר תקל"ב געשריען אויף זייערע נייע דרכים, אונ ביז זיין הסתלקות האט ער זיך געהאלטען בייא זיין אידעע

זייא האבען געמאכט אסיפות אודות דעם, אונ זייא האבען בוחר געווען ליידיגעהער וואס האבען קיינע געשעפטען נור אשטארקע האנד, דיא ליידיגעהער האבען זיך גענומען צו דער גרויסער מצוה (אזוי האבען זייא דאס גערופען) רודף'ן דיא כת מיט אלערלייא רדיפות ביז דיא כת מוז פארטיליגט ווערען פון דער וועלט. אונ אויב אלע זייערע מעשים וועלען ניט העלפען עס וועט זייא ניט מצליח זיין אבצושאפען דיא כת פון דער וועלט האבען זייא אגוטע עצה וואס דאס מוז ווירקען. נאמליך מסר'ן דעם רבי מיט אלע חסידים פאר דיא ממשלה (רעגירונג) אבער מסר'ן וואס מסר'ן הייסט, ניט קוקען וואס עס איז אמת אונ וואס שקר, אבי דיא מסירה זאל זייא אונגליקליך מאכען, אונ אזא מסר'ן – האבען זייא געזאגט – איז כשר, מותר, אונ אמצוה אויך!

דיא קנאים האבען געפונען אגוטען עסק צו רודף'ן דיא אנ"ש אהן אשום ערבארמונג. אלץ וואס זייא האבען נור געקאנט האבען זייא דיא אנ"ש געטאהן. געשלאגען, אין חרם זייא אריינגעלייגט, אונ נאך וואס מיר קאנען ניט אויסרעכענען אלע זייערע בלבולים, שקרים, וואס זייא האבען געברויכט געגען אנ"ש

עס

עס איז שרעקליך געווען צו זעהען די לאגע פון אנ"ש, זיי האבען געהאט פיל צרות, אונ גרויסע רדיפות, אונ דאך זענען זיי געגאנגען זייער דרך ווי דער רב האט זיי געלערנט דורך זיינע היילינע ספרים, אונ דורך גרויסע בריעף אונ מונדלעך.

אין יענער צייט האט דער רב געשיקט אבריעף צו די פארשטעהער (טשליענעס) אין מאהליב. פון דעם בריעף זעהט מען ארויס דאס ערשטע, די גרויסע אונערבארמליכע רדיפות וואס אנ"ש זיינען גערודפ'ת געווארען פון די קנאים, דאס צווייטע די צדקות אונ ענות פון רב, ווי ער האט זיך געבעטען בחמים עס זאל אויפהערען די רדיפות, הגם דער רב האט אין יענער צייט געהאט פיל חסידים וואס וואלטען זיך מוסר נפש געווען ווען ער וואלט זיי באפוילען צו געהען בחמת קרי מיט זייערע רודפים, אונ זיי באצאהלען מדה כנגד מדה, דענסטמאל ווען דער רב וואלט נור געזאגט: אנ"ש, עס איז הותרה הרצועה... הבא להורגך וכו' דענסטמאל וואלט געווען חרב איש ברעהו, אבער דער רב, דער צדיק תמים, דער רודף שלום, דער אוהב ישראל, האט מקיים געווען בקש שלום ורדפהו, ער האט מיט זיינע דם שונאים גערעדט ווי זעהר פריינדליך, ער האט זיי כבוד געגעבען מעהר ווי זיי פארדינען, נור צו ליב שלום, אין זיינע בריף האט ער אויס גערעדט זיין בעטריבטע הארץ ווי איהם ערגערט צו זעהען אז אידען זאלען איינער דעם אנדערן טאהן שלעכטעס, אונ וועלכע אידען? גרויסע רבנים, וואס איז אונזער זינד? טוהען מיר חלילה די קלענסטע זאך געגען די תורה? הם מלהזכיר! מיר טרעטען חלילה ניט אפ פאן דעם קלענסטען מנהג. דאס וועלען עדות זאגען ערהליכע מענשען וואס קאנען אונז פון דער יוגענד ביז היינט, דאס איז דאך באמת צו בעוואונדערן: רבנים זאלען דן זיין דיני נפשות אהן צו פרעגען די פארמשפטע, אפשר וועלען זיי נייזען בפירוש אז די עדות זאגען ליגען, זיי ווילען נור מאכען אינטריגעס, דארום רוף איך צו ערהליכע אידען בכלל אונ צו די רבנים בפרט לכו נא ונוכחה, לאמיר אונז דורכשמועסען דאן האף איך אז עס וועט ווערען שלום ביי אונז, אבער ניט פארשטויסען אגרויסע אידישע געמיינדע דורך פאלשע עדות, האט גאטט אין הארצען, פסקנת ניט דיני נפשות ניט פרעגענדיג, די מענשען וואס ווערען פון אייך פארמשפט וכו' וכו'.

אויך צו אנ"ש האט ער געשריבען אטרייסט בריעף, זיי זאלען האפפען צו גאטט אונ גלויבען דאס די רדיפות וועט אויפהערען—, איך פריי מיך זעהער—האט דער רב געשריבען דאס אונזערע שונאים זאגען אזעלכע גרויסע ליגען, זיי טראכטען אויס אויף אונז אזעלכע שרעקליכע בלבולים, דאס יעדער איד פארשטייט אז דאס ליגען איז מחמת קנאה שנאה. למשל זיי שרייבען אז מיר זענען פון די כת ש"ץ ימש"ו, אונ נאך אזעלכע גוזמאות. נוא וועלכער בר דעת פארשטייט ניט זייער כונה, יעדער וואס האט אשטיקעל מארך אין קאפף מוז

פון

פון זייערע בלבולים לאבען וכו׳ וכו׳ וכו׳. דארום זאלט איהר אלין מקבל באהבה זיין, אונ גאטט וועט געווים העלפען.

פרק יז. דיא התעוררות צו מסרן דעם רב, ווארום האבען זייא געוואַרט אַלאַנגע צייט אונ זייא האבען באלד ניט גע׳מסר׳ת.

קלוגע אונ גוטע רייד ווירקען נור אויף דעם מענש וואס וויל זייא הערען, וואס זיין הארץ איז נאך ניט פארגיפטעט מיט שנאה קנאה, אבער ווען דער מענש האט שוין פארהארטעוועט זיין הארץ מיט דיא גרויסע צווייא חטאים „קנאה — שנאה״, אונ דער יצר הרע שטעהט וויא אגעטרייער שומר, ער היט זייא ער בעט זייא דאס זייא זאלען פון דארט ניט אפטרעטען, אונ ליתר בטחון בינדט ער זייא צו זייא צו שטארק צום הארצען, כדי זייא זאלען דארטען בלייבען, אונ מיט דער צייט וואכסען זייא אויס זעהער גרויס, אזא מענש וויל ניט הערען יענעם׳ס ריכטיגע רייד, וואס יענער רעדט מעהר מיט גוטען, מעהר וואכסט דיא קנאה שנאה, יענעמ׳ס קלוגע רייד שטעכען איהם אין זיין הערצען, אזויא וויא איינער וואלט איהם שטעכען מיט אשארפען שפיז אונ שניידען זיין פלייש מיט אשווערד.

דיא חברה פושעים וואס בייא זייא איז געבליבען דער פלאן צו מסרן דעם רב, האבען זיך פארזאמעלט צוזאמען, קלערען ווער זאל זיין דער מסור אונ וואס זאל ער מסרן אונ נאך אסאך (פיעל) עצות, איז בייא זייא בעשטימט געווארען: דאס דער בעסטער שליח (לדבר עבירה) איז אבינדור דער פינקקער רב.

דער אבינדור האט זיך זעהער געפרייט צו זיין אשליח בייא אזא הייליגען געגענשטאנד, אקליינינקייט, האבען אזא זכיה מקריב זיין הייליגע נשמות אויף אמזבח, ברייננען דיא נשמות פאר קרבנות וויא מען פלעגט אמאל שלאכטען שאף אונ רינדער פארגיעסען זייער בלוט...

צוא אבינדור׳ן, איהם העלפען אויספיהרען זיין טיראנישען פלאן, זיינען צו געשטאנען נאך עטלעכע נדיבי לב, דען זייא האבען איהם ניט פארגונען דאס ער אייגער אליין זאל האבען דעם גרויסען שכר פאר דיא גרויסע מצוה, זייא האבען געוואלט אויך נעהמען אחלק אין דער מצוה, אונד דיא גבירים האבען גיגעבין געלד אויף דעם אלם לשם מצוה.

עהדער מיר וועלען אי״ה ערצעהלען דיא גאנצע מעשה פון דער מסירה, ווילען מיר ערקלערען דיא אורזאכע פאר וואס האבען דיא מוסרים געוואַרט אזא לאנגע צייט. ווארום האבען זייא פריהער ניט גע׳מסר׳ת? דיא מחלוקה האט אנגעפאנגען אין יאהר תקל״ב אונ דיא מסירה איז געווען אין יאהר תקנ״ח, איז דאס אצייט מעהר וויא 25 יאהר, אונ דער רב איז שוין געווען 20 יאהר

אבבי און דער הגר"א האט אונטער געשריבען דעם חרם באלד אין אנפאנג מחלוקה, האבען זייא דאך געקאנט באלד מסרן ?—

נור דיא קשיא צו פארענטפערן מוזען מיר ערקלערען דאס ערשטע, וויא לאנג דער הגר"א האט געלעבט, וואלט ער בשום אופן ניט ערלויבט צו מסרן, דער הגר"א איז געוועזן אצדיק תמים און ער האט אלין געטאהן לשם שמים ער האט געזוכט דיא חטאים צו פארטיליגען אבער ניט דיא חוטאים און אזויא וויא אין יענער צייט האבען אידען געמעגט אויסרופען אחרם אפענטליך, דענסטמאל איז דאס געוועזן מותר און כשר... האט דער הגר"א גערעכנט דאס דורך דעם חרם אליין וועט ער דיא חסידים מחזיר למוטב זיין.

אבער נאך דעם הגר"א'ס הסתלקות, און דיא רוסישע רעגירונג האט שטרענג פארבאטען דעם חרם, ער זאל ניט געבאבט ווערען, זענען דיא אלע שונאים געבליבען אהן ארבייט האבען זייא מעורר געוועזן אלע שונאים דאס זייא זאלען מסכים זיין אויף דיא מסירה.

בקיצור: אביגדור האט גערדייט דעם רעדעל אזויא לאנג, ביז זיינע חברים און חכמים (להבדיל) האבען מסכים געוועזן ער זאל זיך נעהמען צו דעם עסק צו מסרן, אבער מסרן וויא עס דארף צו זיין אז דיא רעגירונג זאל איהם ניט אויסלאכען.

צו דעם צוועק האבען דיא רייכע שונאים געגעבען גרויסע נדבות, עס איז געווארען צוזאמענגעזאמעלט אגרויסע סומע געלד, זייא האבען דאס געלד אבגעגעבען אביגדור'ן אין האנד, ער האט צו גענומען דיא גרויסע סומע זילבער און געלד אויף צו מאכען דערפון איין עגל...

פרק יח. אביגדור אין פעטערבורג. זיין גרויסע מסירה.

נאך דעם בעשלוס צו מסרן דעם רבי און וויא אביגדור האט שוין געהאט אגרויסע סומע געלד אין זיין האנד, איז ער אוועקגעפאהרען אין פ"ב ער האט זיך ניט באנוגענד צו מסרן דעם רבי אליין, דאס איז בייא איהם געוועזן צוא ווענינ, ער האט אלע גרויסע חסידים געמסרת, למשל: הרה"ק רל"י פון בארדיטשוב, און הרה"ק ר' אשר פון סטאלין, און הרה"ק ר"מ פון לעבעוויץ, אויף דעם רבי האט ער געמסרת אז ער איז אמורד במלכות, און דערפאר זאמעלט ער פיל חסידים ער זאל האבען פיל מענשען... נור אזויא וויא דער רבי וויסט דאס רוסלאנד איז שטארקער פאר איהם. שיקט ער געלד צום שולטן אין תורקייא ער זאל איהם העלפען, און אויף דיא איבעריגע וואס ער האט זייא געמסרת האט ער געזאגט: אז זייא העלפען איהם זאמלען געלד, ...

אויך האט אבינדור איהם געמסרת דאס ער וויל דיא גאנצע אידישע תורה אומענדערן וויא ער פאסט צו זיין פלאן פון דער מרידה.

דער קייזר האט באפוילען מען זאל דעם רב אליין ברייננגען קיין פעטערבורג פון איהם וועט מען פארשטעהען אויב יענע חסידים האבען אויך געזינדיגט געגען רוסלאנד. וועט מען זייא נאכדעם בעשטראפען.

אין אנפאנג האט דיא רעגירונג, געוואלט שרייבען צו דיא דארטיגע פאליציי אז זייא זאלען זאגען דעם רב דאס ער זאל פאהרען אין פ״ב מען האט איהם דארטען נאטהיג, נור דיא מלשינים האבען געזאגט: דאס דער רב וועט געוויס אנטלויפען אין אויסלאנד, ווייל ער האט אגרויסען קאפיטאל געלד געזאמעלט, דערפאר איז ארויס דער באפעל: דאס פון פעטערבורג זאל פאהרען אבעאמטער אין לאזני, ברענגען דעם רב צופיהרען אין קייטען געשלאסען, וויא אמורד במלכות.

פרק יט. דער פעטערבורגער בעאמטער אין לאזני, ער דערשרעקט זיך פאר דעם רב׳ס תפילין, דער רב אנטלויפט, דער רב אין קייטען געשלאסען, אוועקגעפיהרט איהם אין אשווארצע ביידעל פאן לאזני.

וויא דער בעאמטער מיט עטליכע זאנדארען מיט אשווארצע קארעטע זענען געקומען אין לאזני (דאס איז גיוועזן נאך חג הסוכות תקנ״ט) איז געווארען ״ותהום כל העיר״, דיא קארעטע איז צו געפאהרען צום רב׳ס הויז, אונ דער בעאמטער מיט דיא זאנדארען זענען אריינגעגאנגען אין זאאל, זייא האבען זיך געזעטצט, נור דער בעאמטער אליין איז אריינגעגאנגען צום רב אין זיין יחידות שטיבעל.

דער רב האט אין יענער צייט געטראגען תפילין אונ געלערנט וויא זיין שטייגער פלעגט זיין.

דער בעאמטער האט דערזעהען דיא תפילין האט ער זיך ערשראקען, דער בעאמטער האט געמיינט דאס דער רב דאוונט, האט ער איהם ניט געוואלט מבטל זיין פון דער תפלה, ער איז אריינגעגאנגען אין זאאל צו דיא זאנדארען אונ זייא האבען זיך געזעצט עססען.

ביי דעם רב אין יחידות שטיבעל איז אין יענער צייט געוועזן אלאזנער איד זיין נאמען איז געוועזן ר׳ דובער ליטמאנס, דער בעאמטער האט איהם גארניט באמערקט.

— רבי! האט ר׳ דובער געפרעגט — ווארום האט זיך דער בעאמטער אזויא שטארק ערשראקען פאר אייך?

— ווייל אונזערע חכמים דרשנן דעם פסוק ״וראו כל עמי הארץ ונומ׳ ויראו ממך, אלו תפילין שבראש׳ — האט דער רב געענטפערט דער פאר האט ער זיך ערשראקען.

— רבי! — האט ר' דובער נאך אמאל געפרעגט — פאר וואס שרעקט זיך קיינער ניט פאר מיינע תפילין?

— אין גמרא שטעהט תפילין שבראש און ניט של הראש — האט דער רב געענטפערט — דיינע תפילין זענען „על הראש", דער פאר שרעקט זיך קיינער ניט, און מיינע תפילין זענען „שבראש" (והמבין, יבין) נור ניט אצונד איז צייט צו ריידען איך מוז אנטלויפען אויף אקליינע ווייל, זיך בעהאלטען פון דעם בעאמטען, ווייל אונזערע חכמים זאגען: בת דינא בטל דינא (סנהדרין נ"ה) דורך דעם אנטלויפען אויף אקורצע צייט הערט דער גזר גרינגער.

ביי דעם רב אין חדר איז געווען נאך אטהיר ארוים צו געהען אויף דעם הויף, ער האט אויסגעטאהן דעם טלית און דיא תפילין צו זאמענגעלעגט אין טלית זעקעל און ער מיט ר' דובער זענען ארויסגעגאנגען אויפ'ן הויף זייא זענען ביידע צוגעגאנגען צום טייכעל (ניט אטיפער) ר' דובער האט גענומען דעם רב אויף זיינע שולטערן ער האט איהם אריבערגעטראגען דעם טייכעל און זייא זענען אוועקגעגאנגען אויף דעם בית עולם.

ר' דובער האט זיך צוריקגעקערט אין שטאדט, ער האט גדונגען אבעל עגלה און ער האט דעם רב אוועקגעפיהרט אין קרעטשמע סיראקאראטניע. און ר' דובער איז מיט דעם בע"ג געפאהרען אין שטאדט האהען פילייכט וועט זיין נייעס וועט ער לויפען צום רב ערצעהלען.

דער בעאמטער מיט די זאנדארען זענען געזעסען אין זאאל גאנץ רוהיג, ווייל דער בעאמטער האט אין אנפאנג גאר ניט באמערקט דיא הינטער טהיר ביי דעם רב אין צימער, עס איז איהם ניט אין זיינע געדאנקען געקומען דאס דער רב זאל אנטלויפען פון חדר, דער בעאמטער האט אבגעזעסען. דיא גאנצע צייט האבען איהם געקלונגען אין דיא אויערן וויא איינער דאוונט מיט גרויס דביקות ווייל ער האט אין חדר קיינעם ניט באמערקט, האט ער געגלויבט דאס דער רב דאוונט אזויא לאנג, אבער וויא לאנג דארף דויערן אדאוונען? צווייא שעה צייט איז דער בעאמטער געזעסען אין זאאל נאכדעם האט ער געאפענט דיא טהיר פון רב'ס חדר, און האט געזעהען דארטען אפרויענצימער זיטצט און וויינט, און דער רב איז ניטא.

אין אנפאנג האט זיך דער בעאמטער זעהער געוואונדערט, ווייל פריהער האט ער געזעהען אין חדר נישט מעהר וויא דעם רב, און יעטצט זעהט ער דארטען נור איין פרויענצימער.

— ווער בינסט דוא? — האט דער בעאמטער געפרעגט.

— דעם רב'ס פרויא — האט זיא געענטפערט.

— וואו איז דיין מאן? — האט ער געפרעגט מיט גרויס כעס — זאג שנעל ווען ניט מאך איך פון דיך א תל. ענטפער, רייד, דעם אמת, ווען דוא שווייגסט נאך איין מינוט שים איך אין דיר, זיא האט גישווינגן און האט אים קיין וואָרט ניט גיענטפערט.

דער

דער בעאמטער איז געוואָרען שרעקליך אין כעס און מיט גרוים צאָרן האָט ער איהר געגעבען אפּאטש און האָט געשריען זאָג וואו איז דיין מאַן ? עס האָט אָבער ניט געהאָלפען די געשריי מיט די פעטש, זיא האָט געשוויגען און גיט גיאַנטוואָרט.

דער בעאַמטער מיט די זאַנדאַרן זענען געגאַנגען אין שטאָדט, זייא האָבען זיך געשטעלט אויף דעם פלאַץ פּאַבאַד, פיעל אידען זענען צוזאַמענגעקומען.

—האָרט אויס אידען ! — האָט דער בעאַמטער געזאָגט — אויב איהר וועט מיך פאָלגען, וועט זיין גוט אייך, און אייער רב און מיך, איהר זאָלט וויסען דאָס דער קייזר בכבודו ובעצמו האָט מיך געשיקט אהער ברענגען אייער רב צו איהם, וועט ער מיט מיר פאָהרען מיט נוטען וועט דער סוף געוויס גוט זיין, אָבער ווען ניט, וועל איך אייער גאַנצע שטאָדט פאַרוויסטען (הרוב מאַבען) און אייך אַלעמען אָבגעבען אין געריכט, איהר וועט אַלע אונגליקליך ווערען, ביז צוועלף אַזייגער ביא נאַכט האָט איהר צייט מיר צו זאָגען וואו ער איז, נאָכדעם אויב איהר וועט ניט זאָגען וועל איך אייך אַלעמען שליסען אין קייטען און אַוועקשיקען צום קייזר, ער זאָל טאָהן מיט אייך וויא איהם וועט געפאַלען זיין.

ער האָט אויך געהייסען אָנצינדען אין שטאָט אונד אַרום שטאָט פעסער מיט פעך, אונד פון ווייטען האָט מען געמיינט אַז די גאַנצע שטאָט ברענט, דאָס האָט אָבער גאָר ניט געהאָלפען, און קיינער פון די אידען האָט איהם קיין וואָרט ניט געענטפערט, דער בעאַמטער האָט דערזעהען אַז מיט בייזען וועט ער גאָר ניסט מאַכען האָט ער אָנגיהייבען בעטען מיט גוטען וואָס וועט העלפען דער אַנטלייפען ? אייביג וועט ער זיך דאָך ניט בעהאַלטען, צוא וואָס דאַרפט איהר אָנמאַכען אומזיסטע עג"ג אונז אַלעמען, זאָגט מיר וואו ער איז וועט אונז אַלעמען זיין גוט.

ר׳ דובער איז מיט נאָך אייניגע מענשען זיינען געפאָהרען צום רב אין קרעטשמע און האָבין אים ערצעהלט אַלעס וואָס דער בעאַמטער האָט גערעדט.

— איך האָב אויף אַוויילינקע געמוסט אַנטלויפען — האָט דער רב געענטפערט — וויא די תורה שרייבט: ויברח יעקב. אָבער יעטצט קאָנסט דוא גיין איהם זאָגען וואו איך בין, דער נזר מיינער איז שוין אַביסעל גרינגער געוואָרען, דער בעאַמטער מעג שוין וויסען וואו איך בין און מיר אַרעסטירען.

ר׳ דובער מיט די איבעריגע מענשען האָבען אַזויא געטאָהן. דער בעאַמטער איז מיט זייא געפאָהרען אין קרעטשמע און ער האָט דעם רב געשלאָסען מיט קייטען, און ער האָט איהם אַריינגעזעטצט אין אַשוואַרצע ביידעל וויא דער זאַקאָן איז און זייא זענען אַוועקגעפאָהרען, אונד אין לאַנגע איז געוואָרען אַלעמען זעהר טרויעריג.

פרק כ. די גרויסע אסיפה, געזאמעלט געלד, געפאהרען אין פ"ב, אין עצה ואין תבונה.

אלע חסידים וואס האבען געהערט דאס דער רב איז נתפס געווארען, האבען זיי געפאסט, געוויינט געקלאגט, געטרויערט, געזיפצט, געיאמערט.

די גרויסע פארנעהמע מענשען פון אנ"ש האבען זיך פארזאמעלט מיישב צו זיין וואס מיזאל טאהן, צוויי זאכען האבען זיי בעשלאסען, דאס ערשטע: איינער פון אנ"ש זאל ארומפאהרען אויף דער מדינה זאמלען געלד פאר דעם רבי'ס פרויא אונ קינדער אונ משפחה זיי זאלען האבען לעבענסמיטעל, דאס צווייטע די חסידים וואס קאנען גוט ריידען רוסיש אונ זייא ווייסען אזאקאן זאלען פאהרען אין פעטערבורג, חוקר ודורש זיין פאר וואס דער רב איז נתפס געווארען, איבער וועלכע אורזאכע. דאס האבען זייא ריכטיג געוואוסט אז דער רב איז נקי וצדיק אונ זיי האבען געוואלט וויסען דעם בלבול וואס די מלשינים האבען אויף איהם געמאכט, וועלען זייא דאן וויסען וואס זייא האבען צו טאהן.

באלד נאך דער אסיפה איז הרה"ק ר' אהרן הלוי דעם רבי'ס א תלמיד מובהק, (דער שטאראשעלער רבי) ארויסגעפאהרען אויף דער מדינה אונ ער האט געזאמעלט פיעל געלד פון אנ"ש. (א יש אומרים אז ער האט צוזאמענגעזאמעלט זעכציג טויזענד רובל), אונ פיל גבירים נכבדים זענען געפאהרען אין פ"ב אויסער די גרויסע גבירים פון אנ"ש וואס זענען פריהער אויך געווען אין פעטערבורג צו ליעב זייערע געשעפטען, זייא האבען ניט איינער געקאנט ערפאהרען די סיבה פאר וואס זייער רב זיטצט אזויא שטארק בסוד, אין עצה ואין תבונה, עס האט קיין זאך ניט געהאלפען, זייא האבען ניט געוואוסט וואס מיט דעם רב האט זיך געטאהן.

דעם רבי'ס שוואגער הר"ר ישראל קאזיק איז אויך געפאהרען אין פעטערבורג, דען עהדער דער רב איז נתפס געווארען, איז זיין שוואגער צו איהם אריינגעגאנגען אונ געפרעגט. וואס זאל מען טהאן?

—דוא— האט דער רב געענטפערט — זאלסט באלד, טאקע באלד פאהרען אין פעטערבורג, אט וויא דוא געהסט יעטצט אזויא זאלסט דוא פאהרען, אונ נאך אמענש זאל תיכף ומיד פאהרען אין ברדיטשוב כדי דער הרה"ק רל"י זאל מאכען א פדיון נפש.

דעם רבי'ס פערלאנג איז געטאהן געווארען, ר' ישראל זיין שוואגער איז באלד אוועקגעפאהרען אין פטרבורג אין די זעלביגע קליידער וויא ער איז געווען אנגעטאהן, אין א היטעל וואס מהאט דאס גערופען אויער—היטיל מיט א לאנגען ראק פארבונדען מיט א גארטעל, אין שיך אונ זאקען, א פאספארט האט ער געליהען ביים זיינעם א גוטען פריינד, ווייל דער רב האט איהם געזאגט ער זאל באלד פאהרען, האט ער קיין צייט ניט געהאט צו פאהרען אין זיין שטאדט (באבינאוויטש) נעהמען א ריכטיגען פאס אויף זיין נאמען.

און אין בערדיטשוב האבען דיא אנ"ש אוועקגעשיקט אמענשען, נור דער מענש האט פארגעסען צו פרעגען וויא דער נאמען איז פון רב'ס מוטטער, וואס דאס דארף וויסען דער וואס מאכט אפדיון נפש.

דער מענש איז געקומען אין בערדיטשוב צום רבי לוי יצחק, האט ער איהם ערצעהלט וואס מיט דעם רב האט געטראפען.

וויא רל"י האט דאס געהערט איז ער געפאלען אויף דער ערד. ער האט זיך געקייקעלט און ביטערליך געשריען.

נאכדעם האט ער בייא דעם שליח געפרעגט אויב דער רב איז געוועזען דערפון צוטראגען.

— יא! — האט דער מענש געענטפערט —

— איז ער געוועזען צו טראגען אויסערליך אדער אינערליך? — האט רבי לוי יצחק געפרעגט.

— נור אויסערליך און ניט אינערליך — האט דער מענש געענטפערט — וייל איך האב געזעהען דאס דיא פאנטאפעל האט ער פארגעסען מיט צונעהמען און דעם טלית מיט דיא תפילין האט ער ניט פארגעסען מיט צו נעהמען.

רל"י איז שטארק נתפעל געווארען פון דעם אנטווארט, איי — האט ער געזאגט — דער ליטוואק קיקט גיט! — נאכדעם האט רל"י געפרעגט וויא איז דער נאמען פון רב'ס מוטטער?

— פאר מיין פאהרען — האט דער מענש געענטפערט — האב איך פארגעסען צו פרעגען וויא דער נאמען פון זיין מוטטער איז געוועזען, אויף דעם וועג האב איך מיך ערינערט דאס איך וויים ניט איהר נאמען אבער איך האב מורא געהאט צו פאהרען צוריק, וייל דער רב האט געזאגט דאס איך זאל באלד פאהרען.

בייא דעם הרה"ק רל"י איז געלעגען אחומש אויף דעם טיש, האט ער איהם געעפענט און באלד דערזעהען דעם פסוק וירא יעקב כי יש שבר במצרים, האט ער געזאגט דאס דער ווארט שבר איז ראשי תיבות דאס מאכט שניאור בן רבקה, און ער האט טאקע געטראפען, דער רב האט אמאל געהאט זיין נאמען שניאור בן רבקה

פרק כא

דער רב אויף דעם וועג. שבת רוהט ער אין אקרעטשמע. דער רב אין געפאנגנים, דער רב וויינט פון שרעק, דער רב בערוהיגט זיך.

דער בעאמטער מיט דיא זאנדארען האבען דעם רב געפיהרט קיין פעטערבורג, זייא זיינען געקומען בייא דיא קרעטשמע וואטינקע ניט וייט פון

נעוועל

געווען דאס איז געווען פרייטאג נאך האלבען טאג, דער רב האט געבעטען דעם בעאמטען זייא זאלען בלייבען אין קרעטשמע האלטען שבת, חייל ער חיל ניט מחלל שבת זיין, דער בעאמטער האט איהם געענטפערט דאס ער קאן אזא זאך ניט טאהן ער האט אויף דעם קיין ערלויבעניש ניט.

דער רב האט זיך זעהער שטארק מצער געווען פאר וואס ער וועט מחלל שבת זיין.

דער רב האט איהם דרייא מאל געבעטען עהדער זייא זיינען צוא געפאהרען צום קרעטשמע, אבער דער בעאמטער האט ניט געוואלט פאלגען.

וויא זייא זענען עטלעכע טריט פון קרעטשמע פארבייגעפאהרען זיינען דיא אקסין צוברָאכען געווארען, דער בעאמטער האט פארשטאנען אז דאס איז ניט אמקרה זאך האט ער ניהייסין בלייבען ביז זאנטאג שטעהען אין קרעטשמע, דער רב האט דענקטמאל געזאגט בדרך הלצה: צווהין אף אקסין בטלין ושביתין כו' (דאס הייסט דיא אקסין האבין אויך נישריען זייא ווילין רוהען דעם שבת קודש כו') נאך שבת, אז דער רב איז געבראכט געווארען אין פעטערבורג האט מען איהם אריינגעזעצט אין טורמע.

דער בעאמטער וואס האט איהם געבראכט אין פעטערבורג האט דעם שעף זאנדארמעניסקען ערצעהלט וואס אויף דעם וועג האט פאסירט, האט זיך דער שעף ז. געוואונדערט און געזאגט מיר וועלען זעהען דיא נסים וואס נאכט וועט מיט איהם דא מאכען, נור אויף יעדען פאל איז ער–וויא עס ווייזט אוים אגרויסער וויכטיגער מענש,

עטלעכע בעאמטע גרויסע שרים זענען צו איהם געקומען אנגעטאהן אין גראזדאנסקי קליידער זייא האבען איהם געבעטען: ער זאל געהען מיט זייא, איז ער מיטגעגאנגען, זייא זענען געקומען צום טייך נעווא, אשיף איז געשטאנען געווארט אויף זייא, דעם רב האבען זייא באפוילען ער זאל אריינשטייגען אין שיף, האט דער רב געמיינט אז זייא ווילען איהם אוועקפיהרען ווייט פון שטאדט כדי איהם דערטרינקען אדער אריינזעצען אין אטורמע וואס ער וועט דארטען בלייבען זיין גאנצען לעבען, האט ער שטארק געוויינט.

– פאר וואס וויינסט דוא? – האט צוא איהם געזאגט איינער פון דיא שרים – ווייסט דוא דען ניט דאס אמת בלייבט אמת אין אלע ארטער וואו מען איז.

דער רב האט זיך אביסעל בערוהיגט, פארינדרינ אופ'ן פאראחאר האט ער מקדש גיוועען דיא לבנה, בעת ער האט גיזאגט תפל עליהם אימתה ופחד איז אויף אלעמען וואס זיינען דארטין נישטאנען גיפאלין אציטערנעס

נאכדעם האבען זייא איהם געבראכט אין טאיינע קאוועט*) (דענקסטמאל האט מען דאס גערופען טאיינע קאליני') און ער איז דארטען געבליבען זיטצען.

דער רב האט געוואלט וויסען אויב פון דעם ארט וועט אנעפאנגענער אמאל בעפרייט, אדער ווער עס פאלט אריין אין דיא טורמע בלייבט זיטצען ויא

*) „טעות המלקט. עס איז געווען אין פעטראפאוולאווסקי פעסטונג".

וויא לאנג ער לעבט, האט ער געפרעגט איינעם פון די שומרים וויא לאנג ער דינט שוין אלס שומר? דער שומר האט איהם געענטפערט פיל יאהר ער דינט.

— טרעפט בייא דיר — האט דער רב געפרעגט — אז דוא בעקומסט אמתנה פון די געפאנגענע וואס ווערען פון דעם ארט בעפרייט?

— עס טרעפט זעהער אפט אז דער געפאנגענער וואס ווערט פון דאנען בעפרייט שיינקט מיר אמתנה.

דער רב האט פון שומר'ס ענטפער פארשטאנען דאס פון זיין טורמע ווערט מען אויך בעפרייט האט ער זיך אביסעלע בערוהיגט. ער האט געהאפט צו גאט דאס ער וועט איהם בעפרייען.

אין עטליכע טאג ארום האט דער רב געהערט פון שומר דאס נאך ערב איז געבראכט געווארען אין די זעלביגע טורמע, דער רב האט זיך ערשראקען, ער האט געמיינט דאס רל"י האט מען געפאנגען ווייל אויף איהם איז אויך געווען דער זעלביגער דאנאס, נאכדעם האט יענער רב גיזאגט תהלים. דורך דעם האט דער רב ערקאנט דיא שטימע אז דאס איז ניט רבי לוי יצחק.

פרק כב. דער שעף זאנדארמי בייא דעם רב, אנייער טייץ אין אפסוק, דיא גוטע פארשטעלונג פאר דעם קיזר, אביגדור הינטערין טה"י.

עס האט ניט לאנג געדויערט איז דער שעף זאנדארמי געקומען צוא איהם געהמען אדאפראס.

וויא דער שעף זאנדארמי האט אויף איהם אקוק געטאהן וויא דער געזיכט איז שרעקליך אונ ער זיצט פארקלעהרט אין וויכטיגע געדאנקען, האט ער באלד פארשטאנען אז דער רב איז גאר אהויכער זארט מענש, אונ דורך גאטטעס הילף האט דער רב בייא דעם שעף זאנדארמי נושא חן וחסד געווען.

דער שעף זאנדארמי איז געווען אגרויסער חכם אונ אבקי אין גאנץ תלמודישע ליטעראטור (ער איז גיווען אגיטויפטער) זיין נאמען ווערט געבראכט צו גוטען אין ספר שו"ת „בשמים ראש" נאך דיא הקדמה פון המו"ל, אונ אין נאך פיל אנדערע ספרים אין דער צייט וואס ער איז געווען א איד איז זיין פאמיליע נאמען געווען צייטלין, ער האט געהאט אטהייערן קאפף אונ האט געהאט היכולת צו ערקאנען אמענשען אויב ער איז אזכאי אדער אחייב. אויף דעם רב'ס פנים האט ער ערקאנט דאס דער רב איז אצדיק תמים אונ ער האט קיין מאל ניט געזינדיגט דערפאר האט דער שר גערעדט מיט איהם זעהער פריינדליך אונ ער האט איהם געוויזען אפרייליך פנים.

— איך וויל דיר פרעגען אשאלה אין חומש — האט דער שר געזאגט אונד אויב דוא וועסט מיר פארענטפערן מיין קשיא. וועל איך דיר זעהער דאנקע.

— פרעגט וואס איהר ווילט — האט דער רב געענטפערט, מיט גאטס הילף וועל איך מסתמא פארענטפערן.

— זאג מיר דעם געדאנקען פון פסוק: ויקרא ה' אל האדם ויאמר לו: איכה? ווי איז דאס מעגליך אז גאטט זאל ניט וויסען וואו אדם איז? הגם רש"י ז"ל זאגט אויף דעם א דרש, אבער איך וואלט וועלען וויסען אין פשט דיא כוונה פון איכה!

גלויבט איהר אז דיא תורה איז אנצחיית? — האט דער רב געפרעגט — אונ זיא עקזיסטירט (איז פאראן) אין יעדער צייט, אין יעדען דור אונ ביי יעדען מענשען, זיא בלייבט אויף אימער אונ עוויג.

— איך גלויב דאס מיט אמת — האט דער שר געענטפערט —. דיא תורה בלייבט אויף עוויג.

דער רב האט זיך דערפרייידט צו הערען פון איהם דאס ער גלויבט אין דעם, ווייל דאס איז דיא דעה פון בעש"ט וואס דערפאר ווערט ער (דער רב) געמשפט ווערען, אונ וויא באלד ער האלט פון בעש"ט מיט זיין תורה וועט דער משפט פיל לייכטער זיין.

— אז איהר גלויבט אין דעם — האט דער רב געזאגט ווערט איך אייך זאגען דעם פירוש אין פסוק: ויקרא ה' אל האדם, גאטט רופט צו יעדען מענשען ויאמר לו אונ ער זאגט צו איהם „איכה"? וואו האלטסט דוא אין דער וועלט? גאט האט יעדען מענשען בעשטימט וויא פיל טאג אונ וויפיל יאהר ער זאל לעבען כדי ער זאל טאהן גוטעס מיט מענשען אונ ער זאל זיין פרום צו גאטט. דער פאר דוא מענש בארעכען באקלעהר זיך וויפיל יאהר דוא האסט אבגעלעבט, אונ וואס האסט דוא געטאהן גוטעס אין דער צייט, למשל דוא האסט שוין אבגעלעבט אזויא פיל אונ אזוי פיל יאהר (ער האט איהם געזאגט אזוי פיל יאהר פונקט וויא דער שר איז אלט געוועזען דאמאלסט) האסט דוא וועמען געטאהן אטובה?

דער שר איז שטארק נתפעל געווארען, פון וואס ער האט געטראפען ריכטיג פיל יאהר איהם איז, ער האט זיין האנד ארויפגעלעגט אויף זיינע שולטערן אונ ער האט געזאגט: בראווא!

נאכדעם האט דער שר גענומען פון רב דאפראסען, אונ דער רב האט איהם אויף יעדער פראגע געענטפערט מיט גרויס חכמה. אונ אויף דיא פראגען וואס זיינען געוועזען נוגע צו דער תורה האט ער געענטפערט פון גמרא מיט וואונדערליכע תירוצים, אז דער שר האט געזאגט אז דאס איז גאטליך.

הינטערין טהיר האט דער שר אוועקגעשטעלט דעם מסור אבגדור'ן ער זאל הערען, אפשר וועט דער רב זאגען א מאמר פון גמרא וואס איז ניט אמת, נור ניט אביגדור אונ ניט קיין מענש וועלען חאפען דעם רב ביי אליגען, דען אלץ וואס ער האט געזאגט איז געוועזען אמת, ריכטיג וויא עס איז געשריבען אין תלמוד אהן א שום ענדערונג.

אויסער

אויסער אין די געגענשטענדע וואס זענען געווען נוגע צו זיין משפט, האבען זיי אויך געזעהען פון איהם פיעל גרויסע חכמות אין פיעל פערשידענע ענינים, למשל: אמאל האבען זיי איהם אריינגעזעצט אין אפינסטערן צימער וואס ביי טאג איז געווען פינסטער פונקט ווי ביי נאכט. אליבט האט געברענט אין חדר.

צוויי אזייגער נאך האלבען טאג איז צו איהם געקומען דער שר אונ ער האט איהם געפרעגט: ווארום גלייגסט דו דיך ניט שלאפען עס איז דאך שוין נאך האלבע נאכט.

—ניין — האט דער רב געענטפערט — יעטצט איז צוויי אזייגער נאך האלבען טאג מיט פינף מינוט מיט דריי זעקונדען.

— פון וואנען ווייסט דו דאס אזוי ריכטיג — האט דער שר געפרעגט?

—ווייל — האט דער רב געענטפערט — ביי טאג לייכטען (שיינען) צוועלף צירופי ה', אונ ביי נאכט שיינען צוועלף צירופי אדני, דער פון ווייס איך די שעה אקוראט.

דער שעף זאנדארמי האט אמאל געזאגט צום קייזר! נאך מיין מיינונג איז דער רב גאר אין גאנצען אונשולדיג. די מוסרים האבען איהם געמאכט אבלבול גאר אפאלשען דאס איז נור מחמת קנאה, שנאה, וכו'.

פרק כג. דער קייזער צווילנע (פארקליידעט) ביי דעם רב, דער רב האט איהם ערקאנט, די שרעק פאר אקייזר, די אונשולד פון רב, קיינער ווייסט ניט וואו ער איז אונ אויב ער לעבט.

די גוטע פארשטעלונג פון שעף זאנדארמי פאר דעם קייזר דאס דער רב איז אגרויסער חכם אין וועלטליכע זאכען אונ אהייליגער מאן אגאטליכער מענש. האט דער קייזר געוואלט זעהען דעם רב אונ ריידען מיט איהם.

דער קייזר האט זיך פארקליידעט ווי אחוקר דין (אסליעדעוואטיל) אונ איז געגאנגען ריידען מיט דעם רב זעהען זיין חכמה.

ווי דער קייזר איז אריינגעגאנגען צום רב האט דער רב איהם ערקאנט אז דאס איז דער קייזר בכבודו ובעצמו האט ער איהם געגעבען כבוד ווי עס פאסט פאר אקייזר.

— ווארום גיבסט דו מיר אזא כבוד וואס פאסט פאר אקייזר? — האט דער קייזר געפרעגט — בין איך דען דער קייזר?

— יא — האט דער רב געענטפערט — דו בינסט דער קייזר, איך ווייס דאס געוויס.

— ווי אזוי ווייסט דו דאס? — האט דער קייזר געפרעגט זעהער נייגעריג.

— ווייל אונזערע חכמים זאגען — האט דער רב געענטפערט — מלכותא דארעא

כעין

בעין מלכותא דרקיעא (ברכות נ"ח) אזויא וויא דער פחד פון גאטט איז גרויס, אזויא האב איך געפילט אפחד וויא דוא בינסט צו מיר אריינגעקומען וואס אזא שרעק האב איך ניט געהאט פאר קיין שר, דער פאר ווייס איך אז דוא בינסט דער קייזער.

דער קייזער איז פון איהם אוועקגעגאנגען מיט דיא געדאנקען אז דער רב איז אנעטליכער מאן און דער שעף זאנדארמי האט ריכטיג געזאגט אז דער רב איז אונשולדיג, זיינע שונאים האבען איהם געמסרת מחמת קנאה שנאה.

הנם אלע האבען געזעהען און פארשטאנען דאס דער רב האט קיין חטא ניט געטאהן, ניט געגען גאטט, ניט געגען דיא רעגירונג, ניט געגען קיין מענשען, און ער איז אצדיק בכל דרכיו אחסיד בכל מעשיו, נור איהם בעפרייען האבען זייא ניט געקאנט ביז דער משפט וועט זיין פאר דיא סענאט, און דער קייזער בכבודו ובעצמו וועט נאכדעם אונטער שרייבען דעם פראטיקאל אז דער רב איז אונשולדיג, וויא דער זאקאן זאגט אין אזא משפט.

דער ווייל איז דער רב געזעסען אין געפאנגנים, קיין מענש האט ניט געוואוסט וואו ער איז, און אויב ער לעבט, אלע שתדלנות פון אנ"ש האט ניט געהאלפען, ווייל אין יענע טורמע קאן קיינער ניט צוקומען.

פרק כד. דער שעף זאנדארמי וויל טאהן אטובה דעם רב, הר"ר ישראל קאזיק, דיא פלוצער מיט דעם רב'ס צעטעלע, דער רב לעבט, עס איז פאראן האפפנונג.

אלאנגע צייט האט קיינער ניט געוואוסט וואו דער רב איז געבליבען, אויב ער לעבט, און וואו ער איז, לסוף האט גאטט געוואלט אז אנ"ש זאלען אביסעל רוהיגער ווערען, מאכט זיך אזא מעשה: מיר ווייסען אז "לב מלכים ושרים ביד ה'" גאטט האט אריינגעשיקט אגוטען ווילען בייא דעם שעף זאנדארמי אין הערצען, ער איז געקומען צום רב און האט געזאגט: אגרויסע טובה קאן איך דיר ניט טאהן, ווייל פאר דעם סוד האב איך קיין פראווע ניט; נור איך וויל דיר טאהן עפעס אטובה, אבער איך ווייס ניט וואס פאר אטובה, בכן זאג מיר וואס דוא פארלאנגסט אויב איך וועל נור קאנען ממלא זיין דיין רצון וועל איך דאס געוויס טאהן.

— איך פערלאנג פון אייך – האט דער רב געענטפערט אז איהר זאלט אייך מטריח זיין געבען א ידיעה מיינע הויז געזינד דאס איך לעב, און האפף צו גאטט אין גיכען בעפרייט צו ווערען פון געפענגנ'ס.

— וויא קאן איך דאס אבער טאהן – האט דער שר געפרעגט – דיא מוסרים זיינען אידען, אלזא ווען איך וועל טרעפען א אידען וויא קאן איך ווייסען אויב ער איז אפרייינד אדער אפיינד ד. ה. אחסיד אדער אמתנגד?

האט דער רב איהם געענטפערט אז איר וועט טרעפען א אידען אנגעצויגען אין

א אייער

א אייער היטעל, מיט אלאנגען ראק ארומגעבונדען מיט א גארטעלע מיט שיך און זאקען, קאנט איהר איהם זאגען דאס וואס איך האב אייך געבעטען, פאר איהם דארפט איהר קיין מורא ניט האבען, ווייל דאס איז מיינער אשוואגער ער הייסט ישראל קאזיק, (דען איידער מען האט מיך גינומען אין פ"ב האב איך איהם גיזאגט ער זאל פארין היכף אין פעטערבורג וויא ער שטייט כו' איז ער געווים דא אונד איהר וועט איהם טרעפען).

דער שעף זאנדארמי איז שטארק נתפעל געווארען און ער האט איהם פארשפראכען (מבטיח געוועזן) אזויא צו טאהן, און באלד איז ער געפארין אין דיא גאסין און ער האט איהם געטראפען און באלד ערקאנט (נאך דיא סימנים וויא דער רב האט איהם געזאגט) אז דאס איז ער.

דער שעף זאנדארמי איז צו געגאנגען צוא איהם און האט געפרעגט: וויא רופט מען דיר, וויא איז דיין נאמען?

דער ר' ישראל, איז געקומען אין פעטערבורג מיט אפרעמדען פאספארט (וויא מיר האבען פריהר געשריבען) האט ער דעם שר געענטפערט דאס איהם רופט מען מיט דעם נאמען וויא אין פאס שטייט:

ווראש! דאס הייסט — דו זאגסט ליגען האט דער שעף זאנדארמי געענטפערט און איז פון איהם אוועקגעגאנגען,

ר' ישראל קאזיק האט זיך שטארק געוואונדערט אויף דעם צופאל, איז ער געלאפען צו דיא חסידים מפורסמים וואס זענען דענסטמאל געוועזן אין פ"ב און ער האט זייא ערצעהלט וואס איהם האט געטראפען.

— דאס איז ניט אצופאל — האבען יענע געזאגט — געווים איז ער אשליח פון רב, און דאס איז אגוטער סימן דער אנפאנג פון דיא בעפרייאונג זיינע.

בכן האבען זייא אלע מסכים געוועזן דאס מארגען זאל ער אויך געהען אין דיא זעלבע גאסען. און אויב דער שר וועט איהם טרעפען און פרעגען זיין נאמען זאל ער איהם זאגען דעם ריכטיגען נאמען.

אויף מארגען איז דער שר געוועזן בייא דעם רב און ער האט איהם ערצעהלט דאס ער האט געטראפען אזא אידען מיט דיא סימנים: ער האט איהם געפרעגט זיין נאמען האט ער איהם געענטפערט זיין נאמען אנדערס ניט וויא איהר האט מיר גיזאגט.

דער רב האט באלד פארשטאנען אז ער האט איהם געזאגט דעם נאמען וויא עס שטעהט געשריבען אין פאספארט, האט ער דיא זאכע ערקלעהרט דעם שר און איהם געבעטען ער זאל זיך אצווייטען מאל מטריח זיין געהען פארין איבער דער שטאט טאמער וועט ער איהם טרעפען, און וועט איהם איבער געבען דעם צעטעלע.

דער שר האט איהם געפאלגט, ער איז גיפארין נאך אמאל איבער שטאט און ער האט איהם געטראפען.

וויא

– ווי איז דיין נאמען ? – האט דער שר געפרעגט.

– ישראל קאזיק – האט ער געענטפערט.

– גייה מיר נאך פון ווייטען ביז מיין וואהנונג – האט דער שר צו איהם געזאגט – .

דער שר איז געגאנגען אהיים און ר' ישראל איז איהם נאכגעגאנגען פון ווייטען, דער שר איז אין זיין הויז געקומען און ר' ישראל איז געבליבען שטיין אויף דער גאס, באלד האט זיך געעפינט די פענצטער און אפלוצער איז ארויס געפאלין, ר' ישראל האט פאר שטאנען באלד אז דאס מיינט מען איהם האט ער אויפגעהייבען און איז שנעל געגאנגען צו זיינע חסידים, דארטען האבען זיי דעם פלוצער געאפענט און געפונען אצעטעלע. דעם רב'ס כתיבת יד די ווארטער: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. זייער פרייד איז געווען זעהער גרויס דאס דער רב לעבט גאטט צו דאנקען נור וואו ער זיצט איינגעשפארט האבען זיי ניט געוואוסט אלאנגע צייט, נור דער האפפענונג אז ער וועט פריי ווערען איז ביי זיי געווארען שטארקער.

פרק כה

אנ"ש האבען זיך ערוואוסט וואו דער רב איז איינגעשפארט, דער רב וויל ניט עסען טריפה מאכלים. די משרתים ווילען איהם מיט געוואלד אריינשטאפען אין מויל, די איינגעמאכץ פון רעטעך.

– האט אונז השי"ת געהאלפען – האבען די אנ"ש געזאגט איינער צו די אנדערע – אז מיר ווייסען דאס אונזער רב לעבט, קאנען מיר האפפען אז מיר וועלען קירצליך וויסען וואו ער זיטצט, און קוים וועלען מיר דאס זוכה זיין צוא וויסען, דארפען מיר טאהן וואס מיר וועלען קאנען און גאטט וועט אונז געווים מזכה זיין צו זעהען זיין היילינען פנים.

זייער האפפענונג צו וויסען וואו דער רב זיטצט איז אין אקורצע צייט געקומען, דען מיט דעם רב האט זיך געטראפען אזא מעשה: דער רב האט אלאנגע צייט ניט געגעסען, ווייל ער האט ניט געהאט כשרה מאכלים, דער סמאטריטעל פון טורמע האט געדיינקט אז ער וויל שטארבען פון הונגער ווייל ער האט מורא פאר זיין יום הדין, האט ער גיהייסין מען זאל איהם מיט גיוואלד שטאפין עסין, ער האט אבער פאר קוועצט דעם היילינין מויל און מען האט ניט ניקאנט עפענען, איז דארטין גיווארין אגרויס גישריי, דער ווייל איז אן ניקומען דער שעף זאנדארמי פרעגט ער וואס איז דאס, האט מען איהם דער ציילט, זאגט דער שעף אזא מענטשין פאסט ניט שטאפין מיט געוואלד דעם עסין, מען דארף מיט אים ריידין מיט גוטין ביז וואנענט ער וועט אליין עסין, ער איז אריין גיגאנגין צו איהם און פרעגט ביי איהם מיט גוטין פאר וואס עסט דוא ניט ? דוא בינסט אהער געבראכט געווארען ניט צו טאדטען

דיך, נור צו זעהען וואס מיט דיר טוהט זיך, עס קאן מעגליך זיין אז קרענקליך וועסט דוא פריא ווערען, דיין אונשולד וועט זיך בעווייזען אין סוד. אבער אז דוא וועסט ניט עססען, וועסט דוא דאך געוויס שטארבען, אונ דער וואס איז מאבד עצמו לדעת פארשפיעלט ער עוה"ב.

— טרוקענע ברויט קאן איך ניט עססען — האט דער רב געענטפערט — וייל איך בין ניט געזונד, אונ טרפה מאכלים וועל איך ניט עססען ווען אפילו איך זאל פארשפילען עולם הבא.

— זאג מיר — האט דער שר געפרעגט — ווען מען וועט דיר דערלויבען כשרה מאכל ציא וועסטו עסין דער רב האט איהם גיענפערט, איצט דארף איך ניט קיין מאכלים. דער מאגין איז פארשלאפט גיווארין. נאר איך האב גידארפט פלימען קאסקע פאר שטארקען דעם מאגין, אונ ווען מען וואלט דאקאזין כשרה איינגימאכץ פון רעטעך מיט האניג געפרעגעלט וואלט איך גיגעסין.

דער רב האט גיזאגט אז ער וויל איינגימאכץ איז פון ביטער זיס, איך דארף דאס איצט האבין.

— אז איך וועל דאס דיר ברענגען פון א אידען — האט דער שר געפרעגט — וועסט דוא מיר גלויבען אונ עססען.

— יא — האט דער רב געענטפערט — נור מיט דעם תנאי אז איהר, גנאדיגער הער, זאלט אליין מיט אייערע האנד צו נעהמען בייא דעם אידען אונ מיר אבגעבען, קיין אנדער מענש זאל דאס ניט אנריהרען אויב איהר פארשפרעכט מיר אזויא צו טהון גלויב איך אייך אונ וועל דערפון עססען.

— איך זאג דיר מיין עהרען ווארט — האט דער שעף זאנדארמי געענטפערט — אז איך וועל אזויא טאהן, ווייל דוא האסט בייא מיר געפונען חן

פרק כו. ר' מרדכי ליעפלער, די איינגעמאכטש, דער צעטעל, דעם רב'ס צעטעלע.

ר' מרדכי פון ליעפלי איז שטענדיג געזעסען אין פעטערבורג, ער איז געוועזען אגרויסער פאדראטציג דורכדעם האט ער געקאנט פיעל פון די שרי המלוכה אונ זייא האבען איהם געקאנט פאר אגרויסען ערליכען מאן, דארום האבען זייא איהם ליב געהאט.

איינער פון די גרויסע שרים וואס זענען געוועזען בעפריינדעט מיט ר' מרדכין, איז געוועזען דער שעף זאנדארמי, ער האט איהם געקאנט פאר אנערליכען אונ אפרומען מאן. דארום האט ער געשיקט צו ר' מרדכי ער זאל איהם שיקין דורך א אידען כשרה איינגימאכץ.

ר' מרדכי האט געקלערט בייא זיך: פארוועסען קאן דער שר בעטען אזא זאך? עס איז איהם אויף זיינע געדאנקען געקומען, פיליכט איז דאס פאר דעם רב (אונ דער ר' מרדכי איז געוועזען דעם רב'ס אגרויסער חסיד) האט

ער

ער כאלד בעקומען אטעלער איינגעמאכטש און אויפגעשריבען אצעטעלע: איך וויל וויסען ווער עסט מיינע איינגעמאכטש און אין וועלכען ארט, כמגי מרדכי.

ער האט דעם צעטעלע אריינגעלעגט אין טעללער אונטער דיא איינגעמאכטש צו געדעקט מיט נאך אטעללער און אוועק געשיקט צום שר.

דער עדעלער ערהליבער שעף זאנדארמי האט זיין הבטחה צו דעם רב ממלא געווען, ער האט אפילו ניט געאפענט זעהען וואס אינעווענינ ליגט, און אזויא וויא רבי מרדכי האט דאס איהם געשיקט אזויא האט ער דאס אוועקגעפיהרט צום רב און ער האט איהם אבגעגעבען און איז אוועקגעגאנגען.

דער רב האט געפונען דעם צעטעלע. ער האט דיא איינגעמאכטש געגעסען מיט גרויס פערגעניגען - רבונו של עולם - האט דער רב געזאגט - אז מענשען קאנען מאכען אביטערע זאך (וויא רעטעך) זיס. קאנסט דוא דאך געוויס מאכען פון אביטערע פאלאזעניע זאל זיס ווערען.

דער רב האט אביסעלע פון דיא איינגעמאכץ איבער געלאזען אויף דעם טעלער, און האט אויפגעשריבען אקליינעם צעטעלע: איך עס דעם איינגעמאכץ דא אין דעם ארט, און אמענטש זאל תיכף ומיד פאהרען אין ווילנא ער האט דעם צעטעלע אריינגעלעגט אין טעלער און האט צו געדעקט מיט אביסעל איינגעמאכטש וואס ער האט איבער געלאזען.

אויף מארגען איז דער שעף זאנדארמי געקומען צו איהם און האט איהם געפרעגט: האסט דוא הנאה געהאט פון דיא איינגעמאכטש? איך זעה אויף דיין פנים אז דוא בינסט אביסעל פרעהליכער. און דאס פריידט מיך זעהער.

– דער ווייל האב איך ניט מיט וואס אייך צו דאנקען גרויסער גנאדיגער העדר – האט דער רב געזאגט – פון דיא איינגעמאכטש האב איך אגרויסע הנאה געהאט איך בין פיעל מונטערער געווארען. (מען קען פארשטיין דיא מצוה וואס דער שעף האט דא גיהאט כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא (סנהדרין לז'. ב"ב יא. מדרש רבה פ' מסעי), און פשיטא אז ער האט אויף גיהאלטין אמענטשין וואס אן איהם איז תלוי עולם מלא)

ווילסט דוא נאך איינגעמאכטש? – פרעגט דער שעף בייא דעם רב.

– עס איז מיר זעהער שווערהר אייך אזויא פיעל מטריח צוא זיין – האט דער רב געענטפערט – נור אז אייער גוטער ווילען איז זיך מטריח צו זיין, ערלויב איך מיך אייך צו בעטען נאך איינגעמאכטש.

– דוא האסט דאך דיא ערשטע איינגעמאכטש נאך ניט אין גאנצען אויפגעגעסען האט דער שר גיזאגט, – האט דער רב געענטפערט – איך האב איבער גילאזען כדי די ברכה זאל אויף דעם רוהען. דאס איז אמנהג דרך ארץ

דער שעף זאנדארמי האט דאס אנגענומען פאר אגוטען ריכטיגען תירוץ, ער האט בידע טעלער צוגענומען, געקומען אהיים און האט באלד געשיקט צוא

ר' מרדכין, ער האט איהם אבגעגעבען ביידע טעלער אונ געבעטען ער זאל איהם שיקען נאך אזעלכע איינגעמאכטע'ש.

ר' מרדכי האט אין טעלער געפונען דעם צעטעלע. האט ער באלד גישיקט דיא איינגימאכץ צום שעף, אונ אמענטשין האט מען נישיקט אין ווילנא. (אין די פריהערדיקע ספורים שטייט אז דער מענטש האט זיך גירופען ליב מייאנאוויץ אונ ער איז גיוועזן אפלימעניק דעם הגר"א אונ האט גיזאגט פאר'ן הגר"א אז ער איז גיקומען בעהעלפען זיך, ציא האט מען איהם גירופען ליב מייאנאוויץ, אונ ציא ער גיוועזן אפלימעניק דעם גאונ'ס, ווייסען מיר ניט, נאר דאס וואס זייא שרייבען אז ער איז גיקומען צום גאון בעטען הילף איז געווים ניט אמת, דען דער גאון איז דאמאלסט נפטר גיווארין וויא מיר האבען פריער געשריבען)'

פרק כז. דער בעש"ט מיט דעם מעזעריצער מגיד אלס געסט בייא דעם רב אין טורמע, זייער עצה, זייער ברכה, אמת'ע תורה.

איינינע טעג איידער מען האט גיבראכט דעם רב צום משפט איז גיקומען דער בעש"ט אונ דער הייליגער מעזיריטשער מגיד פון יענעם עולם צום רב, דער רב האט דעם בעש"ט ניט גיקענט נאר ער האט גיזעהען אז ער גייט אריין פאר דעם מגיד האט ער פארשטאנען אז דאס איז דער בעש"ט. דער מגיד זאגט צום בעש"ט דאס איז דער רבי פון רייסען, דער רב האט זיך זייער פאר שעמט אז דער מגיד זאגט אויך פאר דעם בעש"ט אז ער איז דער רב.

דער רב האט זייא גיפרעגט פאר וואס קומט איהם צו ליידין אזויא פיעל צרות? וואס ווילען מיינע רודפים פון מיר? מה פשעי ומה חטאתי?

– אויף דיר איז פאראן אקטרוג – האבין זייא איהם געענטפערט – ווייל דוא האסט מגלה געוועזן פיעל חסידות.

– אז איך וועל יעצט בעפרייט ווערן אי"ה – האט ער געפרעגט – זאל איך מעהר קיין חסידות ניט זאגען?

– פארקערט – האבין זייא געענטפערט – אז דוא האסט שוין אנגעהויבען צוא זאגען, זאלסט דוא ווייטער זאגען נאך מעהר וויא פריער, אונ אזויא איז טאקע געוועזן ביז דאמאלסט פלעגט ער זאגען נור איין מאל אין חדש (שבת מברכין), אונ אז ער איז נאך דעם בעפרייט גיווארין האט ער אן געהייבען זאגען חסידות אלע שבת.

נאך דעם האט ער זייא גיבעטען זייא זאלין זיך שטארען פאר אים. ער האט גיטענה'ט איך זאג דאך ניט מיינע נאר וואס איך האב מקבל געוועזן פון אייך, אונ איהר פון דעם בעש"ט.

– זאג אביסעל חסידות – האט דער בעש"ט געבעטען איך וויל הערען וויא דוא האסט מקבל געוועזן, אויב מיין תלמיד האט דיר ריכטיג איבערגעגעבען.

— שְׁנֶעל הָאט עֶר גֶעזָאגְט אַגוּטֶע חֲסִידוּת (דֶעם דְרוּשׁ וָואס הַייבְּט זִיךְ אָן מַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם עֶר אִיז גֶידְרוּקְט אִין תּוֹרָה אוֹר), הָאט דֶער בעש״ט גֶעזָאגְט אָמְתֶע תּוֹרָה הָאבּ אִיךְ יֶעצְט גֶעהֶערְט — אַקוּרַאר וִויא דוּא הה״מ הָאט פוּן מִיר מְקַבֵּל גֶעוֶוען, אַזוֹיא הָאט דוּא אִיהם רִיכְטִיג אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען, בָּכֵן דַארְפֶען מִיר אִיהם הֶעלְפֶען פְרַייא וֶוערֶען.

הָאבֶּען זַייא אִיהם גֶעזָאגְט דוּא וֶועסְט וֶוערֶען גֶערוּפֶען צוּ דִיא שׁוֹפְטִים, זַייא וֶועלֶען דִיר פְרֶאגֶען צְוַוייא אוּנ צְוַואנְצִיג שְׁאֵלוֹת, אַזוֹיא וִויא דִיא מוֹסְרִים הָאבֶּען אוֹיפְגֶעשְׁרִיבֶּען, זָאלְסְט דוּא אוֹיף אַלֶע שְׁאֵלוֹת עֶנְטְפֶערְן אַתְּשׁוּבָה אַזוֹיא אוּנ אַזוֹי, נוּר אוֹיף דִיא לֶעצְטֶע שְׁאֵלָה זָאלְסְט דוּא קַיין וָוארְט נִיט עֶנְטְפֶערְן, נוּר דוּא זָאלְסְט שְׁמֵייכְלֶען וֶועלֶען דִיא שׁוֹפְטִים דַיין שְׁמֵייכְלֶען אָנְנֶעהְמֶען פַאר אַגוּטֶע תְּשׁוּבָה אוּנ דוּרְכְדֶעם וֶועסְט דוּא גֶעוִויס פְרַייא וֶוערֶען.

זַייא בֵּיידֶע הָאבֶּען אִים נָאךְ אַמָאל גֶעבֶּענְשְׁט אוּנ גֶעזָאגְט: זָארְג נָאר נִיט. זַייא מוּנְטֶער גֶעבְּרוֹיךְ קַיין עַצְבוּת נִיט. נָאכְט וֶועט אַרַיינְגֶעבֶּען צוּ דִיא שׁוֹפְטִים אִין הֶערְצֶען אַז זַייא זָאלֶען מִשְׁפְּטֶן וִויא דֶער אֱמֶת אִיז. זַייא אַלֵיין וֶועלֶען אוֹיךְ זַיין פְרֶאהְלִיךְ אַז דוּרְךְ זַייא וֶועסְט דוּא בֶּעפְרַייט וֶוערֶען, דוּא זָאלְסְט וִויסֶען אַז דִיא שׁוֹפְטִים בִּכְלָל (פוּן דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט), אוּנ אִין רוּסְלַאנְד בִּפְרַט זֶענֶען זֶעהְר צוּא פְרִידֶען בֶּעסֶער אַמֶענְשֶׁען צוּ בֶּעפְרַייעֶן עֶהְדֶער אִיהם צוּ בֶּעשְׁטְרָאפֶען.

פרק כט. דֶער רַב בַּייא דִיא שׁוֹפְטִים אִין זַאאל. אִין דֶער מִיטֶען אַלָאךְ אַרַיינְגֶעפַאלֶען. דֶער רַב גֶעהְט רֶעכְטְס אַרוּם.

עֶס אִיז גֶיקוּמֶען דִיא צַייט פוּן מִשְׁפָּט, דֶער רַב אִיז גֶיבְּרַאכְט גֶעוָוארֶען אִין אַגְרוֹיסֶען זַאאל דֶער טִישׁ וואוּ דִיא שׁוֹפְטִים זַיינֶען גֶעזֶעסֶען אִיז נִיט גֶעשְׁטַאנֶען גֶעגֶען טְהִיר, נוּר ווייט פוּן טִיהְר, אַזוֹיא וִויא דֶער בֶּעשׁוּלְדִיגְטֶער פְלֶעגְט גֶעהֶען פוּן טִיהר צוּם טִישׁ, אוּנ עֶר אִיז גֶעקוּמֶען אִין מִיטֶען זַאאל, פְלֶעגְט זִיךְ אַרָאפְּלָאזֶען אַשְׁטִיק פָּאמָאסְט (אַזוֹיא אִיז גֶעוֶוען גֶעמַאכְט מִיט אַשְׁפְּרוּנְזִינֶע).

דִיא שׁוֹפְטִים הָאבֶּען גֶעמֵיינְט אַז דֶער רַב וֶועט אוֹיךְ אַהִין אַרַיינְפַאלֶען, וֶועלֶען זַייא פוּן אִהם לַאכֶען, דֶער רַב אִיז אָבֶּער גֶעגַאנְגֶען אוּנ הָאט זִיךְ אָקֶער גֶעגֶעבֶּען צוּא דִיא רֶעכְטֶע הַאנְט אוּנ צוּא גֶיגַאנְגֶען צוּם טִישׁ:

וִויא דֶער רַב אִיז גֶעקוּמֶען צוּם טִישׁ הָאט דֶער עֶלְטֶערֶער שׁוֹפֵט גֶעפְרֶאגְט דֶעם רַב דִיא עֶרְשְׁטֶע שְׁאֵלָה: פַאר וָואס בִּיִנְסְט דוּא גֶעגַאנְגֶען אַרוּם זַאאל אוּנ נִיט אִין מִיטֶען וִויא אַלֶע גֶעהֶען גְלַייךְ פוּן טִיהר צוּם טִישׁ. דוּא הָאסְט דָאךְ גֶעוִויס גֶעהַאט אַכַּוָנָה דֶער בַּייא.

— נִיט אוּמְזָאנְסְט — הָאט דֶער רַב גֶעעֶנְטְפֶערְט — הָאבֶּען דִיא חַכְמֵי הַתַּלְמוּד גֶעזָאגְט: כָּל פִּינוֹת שֶׁאַתָּה פּוֹנֶה לֹא יִהְיוּ אֶלָּא דֶרֶךְ יָמִין (יומא מ״ו. י״ז. ומ״ח. זבחים ס״ב)

זוען

ווען אמענש געהט אהן דעת אין אנארט וואו זיינע אויגען ווייזען איהם קאן ער אריינפאלען אין אגעץ וואס מענשען האבען פאר איהם געמאכט.

— האט מען דיר פון הימעל מודיע געוועזען אז דא אין מיטען זאל פאלט מען אריין אין אגעטין — האבען די שופטים געפרעגט — אדער דוא האסט דאס אליין מיט דיין שכל פארשטאנען?

— איך האב באמערקט — האט דער רב געענטפערט דאס אין מיטען זאלל איז דער פאמאסט אביסעל אנדערש. האב איך פארשטאנען אז דאס איז ניט נאר אגלאטע זאך. האב איך ניט געוואלט געהען דארטען. פיליכט איז דאס אסכנה בין איך דערפאר געגאנגען ארום.

אלע שופטים האבען בעוואונדערט דיא גרויסע חכמות וואס זייא האבען געהערט פון רב, אונ דערצו האבען זייא באמערקט אז דער רב איז גאנץ רוהיג וויא ניט ער וואלט געמשפט ווערען:

פרק כח. דיא שאלות פון דיא שופטים. דיא תשובות פון רב, דעם רב'ס רייד צום ווילנער אונ קיעווער צענזור.

באלד האט מען איהם אן גיהייבין פרעגין דיא גרויסע שאלות וועלכע דיא מוסרים האבען אויפגעשריבען.

דיא ערשטע פראגע איז געווען: אויב ער איז פון דיא מענשען וואס גלויבען אין בעש"ט?

ווען דער רב וואלט געענטפערט: „ניין"! עס לעבט זיין איניקעל, זאל ער פארענטפערן דיא שאלות. וואלטען דיא שופטים איהם באלד פרייא געלאזען. אבער דער רב האט ניט געוואלט זיך אבשיידען פון בעש"ט והה"מ אפילו אויף איין מינוט, אונ אפילו נישט מעהר וויא מיט אווארט. ער האט באלד געענטפערט: יא!

נאך דעם ענטפער האט זיך אנגעפאנגען דיא צווייא אונ צוואנציג שאלות פון דיא אלע שאלות ווייסען מיר נור עטלעכע. אבער דאס וויסען מיר אז אויף אלע שאלות האט ער געענטפערט זעהר קלוג אז דיא שופטים האבען זיך שטארק פארוואונדערט.

אויף איין שאלה פון דיא 22 האט ער געענטפערט דיא פראגע איז געווען פאר וואס לערנט ער די חסידים פיעל צו דאווענען אונ דורך דעם זייגען זייא מבטל דעם לערנען תורה.

דער רב האט ניט באליידיגט דעם וואס גייט אים אקעגין. ער האט געענטפערט: עס זענען פאראן נשמות וואס זייא זענען שייך מעהר צו תורה, אונ נשמות וואס זיינען שייך מעהר צו תפלה, אונ אזויא געפינען מיר אין תלמוד וואס האבען אגאנצען טאג געלערנט, אונ דאווענען פלעגען זייא ווייניג. אויך פאר קעהרט וואס האבין פיל געדאוועט אונ ווייניגער געלערנט. דער פאר דיא

גשמות וואס ציהען זיך נאך הגר"א זענען שייך מעהר צו תורה, אונ די גשמות וואס ציהען זיך נאך דעם בעש"ט אונ זיינע תלמידים זיינען שייך מעהר צו תפלה.

אט אזעלכע תירוצים האט ער געענטפערט אויף אלע שאלות, ער האט קיינעם ניט באליידיגט ער האט געוויזען אז דער הגר"א געהט לשיטתו אונ דער בעש"ט מיט זיינע תלמידים געהען לשיטתם וויא בית שמאי אונ בית הלל וואס פון הימעל האט מען געזאגט אלו ואלו דברי אלהים חיים.

אויף די לעצטע פראגע האט דער רב אנגעפאנגען צו לאכען.

— אט זעהסט דוא — האט איין שופט געזאגט צום אנדערן, די שאלה איז אזוי נארעש אז ער לאכט דער פון, געווים וועט ער אונז ענטפערן אזא תירוץ אז מיר וועלען זיך דארפען שעמען, דארום זאל זיין גענוג פראגען איהם שאלות.

איינע פון די שאלות איז געוועזען פאר וואס ער רעט אין חסידות אז מלכות איז די נידעריגסטע מדרגה, זיא רופט זיך אן ארץ (ערד) די שאלה האט דער רב געזאגט, איז דער תירוץ פון איר זייער אטיפער אין דיבור קען מען דאס ניט ארויס געבען גוט. נאר ער וועט דאס אויפשרייבען בכתב

ער האט אויפגעשריבען זעהער באריכות, נאכדעם האט ער דערפון געמאכט אקיצור, אונ ער האט דאס אבגעגעבען די שרים.

די שופטים האבען זיינע תירוצים אוועקגעשיקט צו צוויא צענזורען זייא זאלען דאס איבער זעטצען אויף רוסיש אונ זאגען זייער מיינונג אויב די תירוצים זענען ריכטיגע אדער פאלשע.

איינער פון די צוויא צענזארען וואס צו זייא האבען די שופטים געשיקט דעם רבס התנצלות איבער צו זעטצען אויף רוסיש — איז געוועזען דער צענזאר אין ווילנא. אונ דערפאר האט דער רב מורא געהאט פיליבט וועלען די מוסרים זיך משתדל זיין ביי דעם צענזאר ער זאל איבער זעטצען ניט ריכטיג, האט ער געשריבען אין זיין צעטעלע דאס אמענטש זאל פאהרען אין ווילנא.

פרק ל. דער מענטש אין ווילנא. זיינע השתדלות ביא דעם צענזאר. די מוסרים מיט געלט. די עהרליכקייט פון צענזאר. אנאמתע איבערזעטצונג אונ אפאלשע העתקה. דער מענטש פאהרט אוועק פון ווילנא.

דער מענטש איז גיקומען אין ווילנא האט ער איבער געביטען די תפילין דעם סידור מען זאל רעכענען אז ער איז אמתנגד אונ האט זיך גיזעצט לערנען.

אין גאון'ס קלויז, פיל מענשען זענען דארטין געזעסען אונ געלערנט, זייא האבען געוואוסט פון אלע זייעם וואס טרעפט, ניט נאר אין ווילנא אליין נייערט פון דער גאנצער וועלט, זייא האבען גערעדט איבער אלע וועלטליכע

זייעם

נייעס בכלל אונ אידישע נייעס בפרט קאן יעדער מענש זיך פארשטעהען וויפיל זייא האבען צורעדט פון רב. פון דיא חסידים אונ דעם רב'ס פראצעס, יעדער װארט װאס יעדער שופט אדער דער רב אין פעטערבורג האבען גערעדט אדער אפילו נית מעהער וויא געטראכט צוא ריידען האבען דיא לערנער פון אלץ געוואוסט.

דער מענטש איז געוועזען ביי זיי אחשוב, ער איז געוועזען מיט זיי אגוטער ברודער, אונ דער צו איז ער געוועזען אגרויסער מתמיד, ווען זיינע גוטע פריינד האבען איהם ערצעהלט נייעס פון פ״ב וואס זייא האבען געהארט וועגען רב מיט זיין פראצעס, פלעגט ער זייא ענטפערן לאמיר בעססער ריידען תורה, װאס פאר אנוטץ וועלען מיר האבען פון דיא נייעס וועגען דיא כת מיט זייער רב? ווער עס האט געהארט זיינע רייד האט ער גענמיינט דאס ער האט אזויא שטארק פיינד דעם רב, אז ער וויל גאר נית הארען אונ נית וויסען פון איהם. ער האט אין דעם עסק גאר קיין אינטערעס נית. אבער באמת האט ער געהאט אגרויסען אינטערעס פון אלץ וואס זייא האבען ערצעהלט פון רב.

עטלעכע טאג איז ער געזעסען אין קלויז ער האט געקלערט ביי זיך װאס זאל ער טאהן? אין קלויז זיצט ער אזויא וויא צו וויסען דארנער, יעדער װארט װאס זייא ריידען אויף דעם רב אונ פון זיינע חסידים שטעכט איהם אין הארצען. ער קאן דאס גאר נית גלייכגילטיג אויסהערען, אװעקפאהרען פון ווילנא קאן ער נית, ווייל דער רב האט געשריבען אין זיין צעטעלע צו דיא פעטערבורגער חסידים דאס ער זאל פאהרען אין ווילנא, וויכטיגע נייעס הארט ער נית פון דיא קלויזניקעס, יעדען טאג ערצעהלען זייא ליגענס, נור נית נייע ליגען, נור איבער געניטצעװעטע שקרים, נוא פון דעסט וועגען האט ער געמאכט בייא זיך אהכבם צו זיטצען אין קלויז, ווייל ער האט געגלויבט אין רב אז לחנם וועט ער איהם נית שיקען אין ווילנא.

„ויא ער איז געזעסען אזויא פארטראכט, האט ער דער זעהען פיל „פנים חדשות“ זייטען צו זאמענגעקומען אין קלויז. אייגער האט ארויסגענומען אגרויסען פאפיער אונ האט געזאגט, נאכטען האב איך בעקומען אבריעף פון אביגדור דעם פינסקער רב ער זיטצט נאך אין פעטערבורג, ער שרייבט צוא מיר אויף אלע צוויא אונ צוואנציג שאלות װאס מיר האבען דערלאנגט אין אונזער מסיבה אויף דעם רב מיט זיין כת, האט דער רב אפ געענטפערט תירוצים, אונ איין תירוץ איז אריינגעשיקט אין ווילנא צום אויבער צענזאר ער זאל דאס מעתיק זיין אויף רוסיש אונ אבשיקען צוריק צום קייזר דארפט איהר וויסען װאס איהר האט צו טאהן, געהט צום צענזאר גיבט איהם געלט װאס מעהר. ער זאל אביסעלע אנדערש איבערזעטצען ער זאל משנה זיין דעם רבס בעיון, זאגט איהם אז ער איז באגלויבט אויף דיא העתקה אט וויא ער וועט מעתיק זיין וועט מען איהם גלויבען. בכן װארט נית, אט וויא איהר

וועט

ועט בעקומען דעם בריעף זאלט איהר באלד געהען צום צענזאר. דען אויב דער צענזאר וועט מעתיק זיין ריכטיג וויא דער רב האט געשריבען וועט ער באלד פרייא ווערען. אונ אונזער גאנצע טרדה וועט זיין אומזאנסט. וכו' וכו'.

— נוא וואס דארפען מיר פיל קלעהרען — האבען עטליכע פון דער אסיפה געזאגט — עס מוז ווערען געלט פאר דעם דירעקטאר - צענזאר אונ מיר דארפען איהם אנווייזען עטליכע ערטער וואו ער קאן אנדערע כונות אריינגעבען דענסטמאל וועט דער רב זיין עדי אובד.

דער מענטש האט זיך ערשראקען הערענדיג זייער טיראנישען פלאן — יעטצט פארשטעה איך - האט ער זיך געטראכט - צו וואס דער רב האט מיר געהייסען פאהרען אין ווילנא. ער איז באלד אוועקגעגאנגען צום צענזאר, ער האט איהם געטראפען צום הויז, איז ער צו זיינע פיס געפאלען אונ האט שטארק געוויינט.

דער צענזאר האט געהאט זעהער אגוטען נאטור ער איז געוועזען אמענשען פריינד אז ער האט געזעהען אמענש האט זיך געווארפען צו זיינע פיס אונ וויינט, האט דער צענזאר פארשטאנען אז דיא הארץ איז איהם אזויא פיעל פארביטערט דאס ער קאן ניט רעדען.

דער צענזאר האט איהם אויפגעהייבען פון דער ערד אונ האט צו איהם געזאגט: אז איהר וועט ליגען אויף דער ערד פון היינט ביז איבער אַיאָהר וועל איך אויך ניט וויסען וואס איהר ווילט אלזא בערוהיגט זיך, האלט זיך איין פון וויינען אונ ערצעהלט מיר וואס איהר פערלאנגט. אונ אויב איך וועל נור קאנען ערפילען אייער ווילען וועל איך דאס געווים טאהן.

ער האט זיך בערוהיגט אונ האט צו איהם אזויא געזאגט: אין אייערע הענד הערר צענזאר ליגט יעצט דער לעבען פון אהייליגען מאן אונ פון אלע זיינע אנהיינגער, איך בין געקומען אהער אין דיא שליחות פון דעם היילינגען רב וואס זיטצט אין פעטערבורג, ער האט מיר געשיקט צו אייך ער פערלאנגט פון אייך נור דעם אמת, איהר זאלט מעתיק זיין זיינע התנצלות אט וויא ער האט געשריבען, ניט מוסיף אונ ניט גורע זיין.

דער צענזאר האט איהם גיענטפערט דאס וואס איהר ביטעט בייא מיר איך זאל ניט ענדערן דיא העתקה פון זיינע הייד, איז דאס גאר איבעריג. איך וועל אונ מוז דאס טאן אן אשום ביטע, דאס ערשטע: איך בין דאך אגעשווארענער צו זיין געטרייא מיין קלוזבע ניט צו מאכען קיין פאלש. צווייטענס: דיא זעלביגע פאפירען האט מען געשיקט צו נאך אצענזאר דארפען זיין דיא העתקות ריכטיג וויא איינע אזויא דיא אנדערע, אונ דאס קאן נור זיין ווען מיר ביידע צענזארען וועלען מעתיק זיין ריכטיג אהן אשום פאלש. אונ דריטעס דער רב שרייבט אזויא דייטליך אונ פארשטאנדליך אז עס איז

ניט

ניט מעגליך צוא האבען אטעות אין זיינע הייד יעדער װארט איז ריין אונ קלאהר.

— דער רב איז אהייליגער מאן — האט ר' ליב געענטפערט. אונ אז ער האט מיך געשיקט צו אייך איז דאס ניט נאר אומזאנסט, דארום קאן איך פון אייך ניט אװעקגעהען ביז איהר װעט מיר פארשפרעכען אויף אייער ערהרען װארט צו מאכען דיא העתקה װיא דער רב האט געשריבען, אונ אייער ערהרען װארט איז ביא מיר טהייער אונ הייליג, דאן װעל איך זיין רוהיג אז איך האב מיין שליחות אויסגעפיהרט ריכטיג.

— אז דער רב איז אהייליגער מאן — האט דער צענזאר געענטפערט — דאס װעה איך פון זיינע כתבים. צו ערקלעהרען אויף רוסיש זיין איין װארט דארף מען אויפשרייבען פיעל בויגען פאפיהר אלזא גיב איך אייך מיין האנד, אונ מיין ערהרען װארט, אז איך װעל מאכען העתקה נאמנה. אויך דארפט איהר וויסען אז זיינע שונאים זענען שוין ביא מיר געװען, זייא האבען מיך געבעטען דאס איך זאל מעתיק זיין װיא זייא װעלען מיר זאגען. װעט דער רב געװיס פארמשפט װערען, אבער איך וויל בשום אופן ניט, וויל דער אמת איז ביא מיר טהייערער װיא אלס אויף דער װעלט, איך האב זייא מדחה געװען. זייא זאלען קומען אויף מארגען צװעלף אזייגער ביא טאג, זאלט איהר קומען צו מיר מיט אשעה פריהר, איך װעל אייך בעהאלטען אין צווייטען חדר װעט איהר הערען װאס זייא װעלען מיט מיר ריידען.

ער איז אװעקגעגאנגען אונ אויף מארגען פריציזע עלף אזייגער איז ער געקומען צום צענזאר. אשעה צייט האט ער גערעדט מיט דעם צענזאר, ער האט איהם ערצעהלט דיא גרויסקייט פון רב, זיין פרומקייט, פיינקייט, דער צענזאר האט געגעבען אקוק אין פענסטער אונ ער האט געזאגט: שנעל אין זייטיגען חדר אריין! דיא מוסרים קומען צו מיר.

ער איז אריינגעגאנגען אין חדר אונ דער צענזאר האט דיא טהיר פון חדר פארשלאסען.

ער האט געהערט װיא עטלעכע מוסרים זענען געקומען אונ האבען געזאגט מיר האבען געבראכט דרייא טויזענד רובל פאר דער מצוה װאס איהר װעט האבען מקיים צו זיין ובערת הרע מקרבך דיא דרייא טויזענד רובל דאס איז דיא פירות פון דער מצוה, אונ דער קרן בלייבט אויף יענער װעלט. איהר װעט זיך קויפען אגרויסען חלק עוה"ב דען איהר װעט אפשאפען פון דער װעלט אגרויסען שונא ישראל װיא דער רב איז. ע"כ זאלט איהר משנה זיין, װיא מיר װעלען אייך װייזען.

אבער װיא קאן איך משנה זיין אז נאך צווייא קאפיטעלס פון רבס כתבים איז געשיקט געװארען צו נאך צווייא צענזארען. טאמער װעלען יענע מעתיק זיין ריכטיג װעל איך דאך האבען שאנדע — האט דער צענזאר געענטפערט —.

— גישט קשה — האבען זייא געענטפערט — דיא לשון הקודש שפראך לאזט

זיך

שפּראַך לאָזט זיך מעתיק זיין ווי מען וויל, און אַזוי ווי איהר זעהט דער גראָסטער צענזאָר · וועט מען אייך בעסער גלויבען איהר וועט זיי ווייזען אַז איהר פאַרשטעהט בעסער ווי יענע צענזאָרען, און מיר בעטען אייך געהמט צו די דריי טויזענד רובל און מאַכט שוין די העתקה, מיר וועלען דאַ וואַרטען, ווייל מיר ווילען זעהען מיט אונזערע אויגען.

– דאָס געלד וועל איך ביי אייך ניט נעהמען – האָט דער צענזאָר געענטפערט – און מעתיק זיין וועל איך ווי איהר פערלאַנגט, מאָרגען וועט דאָס געענדיגט ווערען · קאָנט איהר שיקען איינעם פון אייך. דען צו וואָס ברויכט איהר אַלע קומען? וועל איך איהם ווייזען די העתקה וואָס איך וועל שוין האָבען פערטיג, וועט איהר זעהען דאָס איך האָב געמאַכט נאָך פיל שטרענגער ווי איהר פערלאַנגט.

דיא מוסרים זענען אַוועקגעגאַנגען צופרידען, און דער צענזאָר האָט געאָפענט די טיהר איז דער מענטש פון חדר אַרויסגעגאַנגען און האָט געוויינט און געבעטען דעם צענזאָר: ער זאָל רחמנות האָבען אויף דעם רב, אויף זיין פרוי, קינדער און אויף זיינע חברים, תלמידים און אויף אַלע חסידים, דען וואָס פערלאַנגען מיר פון אייך? נור דעם אמת אַן אמתע העתקה.

– בלייבט רוהיג – האָט דער צענזאָר איהם געטרייסט האָט קיין מורא ניט איך וועל מקיים זיין אַקוראַט ווי איך האָב אייך פאַרשפּראָכען, איהר קאָנט דאָך פאַרשטעהען, ווען איך וואָלט וועלען טאָהן דעם היפּוך ווי איך האָב אייך פאַרשפּראָכען, וואָלט איך דאָך אייך ניט געבעטען קומען צו מיר האָרען זייערע נאַרישע און פאַלשע רייד, און וועגען די „עולם הבא" וואָס זיי פאַר־שפּראָכען מיך דער פאַר צו האָבען, גלויב איך אַז פאַר די אמת'ע העתקה וועל איך מעהר עוה"ב האָבען, נור איך ווייס אַז זיי וועלען מיך קיין רוהע געבען, דערפאַר וועל איך מאַכען צוויי העתקות איינע ווי זיי ווילען די העתקה וועל איך זיי ווייזען אָבער ניט אַוועקשיקען און די צווייטע העתקה די וועל איך שיקען אין פּעטערבורג, און כדי אייך צו בערוהיגען וועל איך אייך ווייזען די אמת'ע העתקה, איהר וועט זעהען ווי איך וועל דאָס פאַר אייערע אויגען אַוועקשיקען איהר וועט מיט מיין משרת מיט געהען אויף דער פּאָסט און איהר וועט זעהען ווי ער אַטפּראַוועט (שיקט) נאָך פּעטערבורג. יעצט זענט איהר שוין רוהיג?

אויף מאָרגען האָט דער צענזאָר געוויזען אים די אמתע העתקה, וואָס דער צענזאָר האָט געזאָגט זיין מיינונג דאָס דער רב האָט קיין חטא אויף זיך. ער האָט געגען די רעגירונג גאַר ניט געזינדיגט פאַרקעהרט ער איז אַגרויסער רוסישער פּאַטריאָט, ער פאַרדינט פון די רעגירונג כבוד, ווייל ער לערנט אַלע זיינע חסידים צוא זיין געטריי דעם קייזער און אַלע זיינע שׂרים. אַזאַ גרויסער היילינער מאַן דאַרף בעלאָהנט ווערען פון די רעגירונג מיט פיל נוטען וכו' וכו'.

יאכדעם

נאכדעם האט ער די העתקה פארחתמת אין א קאנווערט און דער מענטש איז מיט געגאנגען אויף דער פאסט, ער האט געזעהען וויא דער משרת האט דאס אוועקגעשיקט אויף דער פאסט. איז ער געקומען צום צענזאר און האט איהם זעהער געדאנקט.

נאך דעם איז ער אקורצע צייט געבליבען אין ווילנא. וואס ער האט געהארט רעדענדיג האט ער מודיע געווען ר' מרדכי ליעפלער, ביז ער האט געהארט רעדענדיג דאס קורצליך וועט דער רב בעפרייט ווערען, האט ער גענומען פאסט פערד און ער איז אוועקגעפארען אין פעטערבורג אנזאגען די חסידים פון דער גוטער בשורה וואס ער האט געהארט אין ווילנא און וויא איהם האט השי"ת געהאלפען אויס צו פיהרען זיינע שליחות נאך ווילנא על צד היותר טוב.

פרק לא. דעם צענזאר'ס ענטפער, ר' מרדכי ליעפלער, דער משפט פאר סענאט, דער סוף משפט, דער רב ווערט בעפרייט. זיין ברכה דעם שומר.

וויא דעם רב'ס שופטים האבען בעקומען די העתקה פון צענזאר, און זייא האבען געלייענט זיין מיינונג וועגען רב. דאס ער איז ארוסישער פאטריאט, און די תשובה איז זעהער ריכטיג, האבען די שופטים געזאגט זייער מיינונג איז אויך אזויא, וויא דער צענזאר שרייבט.

די גאנצע דיעלע האבען זייא אריינגעשיקט אין סענאט זייא זאלען (בעשטעטיגען) און נאכדעם דארף דאס דער קייזר אונטער שרייבען.

וויא די דיעלע איז אפגעשיקט געווארען אין סענאט, האבען די חסידים אין פעטערבורג געוואוסט דאס דער ענין געהט גוט. דען דער גביר ר"מ ליעפלער איז געווען בעקאנט מיט פיעל שרים, זיי האבען איהם געשעטצט און געערט, און זייא האבען געוואוסט דאס ער איז פון דעם רב'ס חסידים, און ער האט גרויס עגמת נפש פון רב'ס זיטצען אין געפאנגנים, דערפאר אז די דיעלע איז אריין צו זייא, הנם ערצעהלען אקוראד האבען זייא קיין פראוו געהאט עהדער דער קייזר וועט אונטערשרייבען, נור אזוי פיל האבען זייא דאס רעכט זיך געקומען איהם צו זאגען דאס די דיעלע געהט גוט כדי איהם אביסעל צו בערוהיגען זייא (די שרים) האבען שוין געוואוסט דאס דער רב איז אונשולדיג, און אומזאנסט מוטשעט ער זיך אין געפענגנים, ער קוועלט זיך נור פון די מוסרים איבער שנאה קנאה.

אז ר' מרדכי האט געוואוסט דאס דער רב וועט קורצליך פרייא ווערען האט ער מסתמא ערצעהלט די חסידים וואס זענען דענסטמאל געווען אין פעטערבורג, אזא גרויסע נייעס קאן ניט געהאלטען ווערען בסוד, דער פאר האבען די גענגער אויך געהערט די נייעס, אט דאס איז שנעל געהערט געווארען

אין

אין ווילנא, און פון דעם נייעם האט דער מענטש געהערט אין גאון׳ס קלויז, נור די יונגער האבען נור געהערט א קלאנג, ערצעהלענדיג אז דער רב וועט באפרייט ווערען, אבער א געוויסע זאך פון וואגען דאס שטאמט האבען זיי ניט געוואוסט, דער פאר האבען זיי זיך געטרייסט אז דאס איז ליגען, און פאר די חסידים האבען זיי געזאגט דאס זיי ווייסען געוויס אז דער רב וועט אוועקגעשיקט ווערען אין סיביר אויף זיין גאנצען לעבען.

פרייטאג ט״ו כסלו האבען די חסידים געהערט אויף געוויס אז די סענאט האט אנערקאנט דאס דער רב איז ריין פון אלע חטאים וואס די מוסרים האבען אויף איהם געזאגט, און דער באקלאד דארף דויערן נאך פיער טאג, היינו ביז דעם קינפטיגען דינסטאג, די אנ״ש זענען געווען זעהער פרייליך, יעדער מינוט איז געווען ביי זיי לאנג וויא א יאהר, די פיער טאג האבען זיי פארבראכט אין פאסטען, און אין בעטען גאטט ער זאל וואס שנעלער ווייזען די ישועה.

ויהי, און עס איז געווען ביום ג׳ דינסטאג י״ט כסלו, דער רב איז געזעסען און האט געזאגט תהלים, וויא ער איז געקומען צו דעם פסוק: פדה בשלום נפשי (תהלים נ״ה פסוק י״ט) איז צום רב פלוטצלונג אריינגעקומען א שר און האט צו איהם געזאגט: איהר זענט פרייא, דער סוד האט איך בעפרייט גאר אין גאנצען וואו הין ווילט איהר געהען? וועל איך איך אוועקפיהרען בשלום.

— איך וויל געהען צו ר׳ מרדכי ליעפלער — האט דער רב געענטפערט — נור איך דאנק איך גרויסער העררֿ פאר די באגלייטונג איך וועל שוין אליין טרעפען.

ארויסגעהענדיג פון טורמע האט דער רב געטראפען דעם שומר וואס ער האט איהם דענסטמאל געזאגט דאס די בעפרייטע רעסטאנטען גיבען איהם אמתנה, און דער רב האט זיך דענסטמאל דער פון מחיה געווען. יעטצט אז דער רב האט איהם דערזעהען האט ער איהם געגעבען עטלעכע רובל מיט א ברכה דאס קירצליך זאל ער אויך פרייא ווערען פון זיין סלוזבע. דעם רבס ברכה איז מקוים געווארען.

פרק לב.

דער רב ביי א מסור אין שטוב. א גרויסע צרה, דער רב ווערט פרייא פון דער צרה, די פעטש, די צייט איז לאנגוויליג ערגער וויא אין טורמע, דער פוילישער חסיד, דער משל.

אז דער רב איז ארויסגעגאנגען האט מען איהם געפיהרט צו רבי מרדכי ליעפלער, זיי האבען איהם צוגעפיהרט ביז דאס הויז וואו ר׳ מרדכי האט געוואהנט מען האט אבער געהאט א טעות דען רבי מרדכי האט געוואהנט אויף דעם צווייטען שטאק, אין פארטער האט געוואהנט איינער פון רב׳ס מוסרים,

וויא דער מסור האט דער זעהען דעם רב אפרייער מאן ביי איהם צו

הויז, האט ער זיך זעהער ערשראקען, פון דעסט וועגען האט ער איהם געבעטען זיטצען, אונ ער האט בעפוילען זיין דינסט זיא זאל וואס שנעלער פערטיג מאכען דעם סאמאוואר, אונ ער אליין האט געוואשען דיא גלאזער, נאכדעם האט ער זיך געזעטצט ניט ווייט פון רב אונ האט אנגעהייבען מיט איהם צו ריידען, ביז ער האט צו דעם רב געזאגט: איהר מיינט אז איהר זענט שוין פארטיג, זאג איך אייך אז איהר זענט אביי־געפאלען אין מיינע האנד, וועט איהר פון מיר ניט ארויסגיין ביז איהר וועט אונטערשרייבען אויף א פאפיער דאס איהר זענט מבטל דעם נייעם נוסח וואס איהר האט מחדש געוועזען אין דאווענען, אונזערע עלטערן זענען געוועזען אזוינע גרויסע לומדים וויא איר אונ האבען געזאגט אין קדושה „נעריצך" אונ ניט „כתר" וכו' וכו' נוא פאר וואס געפעלט אייך ניט דער אלטער נוסח? —

דער רב האט ניט געוואוסט וואס ער זאל טאהן, נור גאטט וואס האט איהם אלע מאל געהאלפען פון אלע צרות דער גאטט האט איהם באלד מציל געוועזען פון דעם מסור דורך אזא סבה:

דיא חסידים האבען געווארט אופ'ן רב'ס קומען ביי ר' מרדכי אונ זייא האבען געזעהן אז עס איז שוין שפעט אונ ער איז נאך ניטא זיינען זיי געווארען זייער ערשראקען האבען זייא זיך מיישב געוועזען זייא וועלין אראפ גיין אונטען צוא דעם מתנגד טאמער איז חלילה ניט גוט ארוים ווייס מען דארטען, איז געגאנגען ר' מרדכי מיט אפוילעשען חסיד צוא דעם מסורס טיהר. האבען זייא געהערט וויא דער מסור שרייט „נעריצך" געפאלט אייך ניט נור אנייעם נוסח „כתר" האבען זייא באלד פארשטאנען אז מען האט געהאט אטעות אונ ער איז אריינגעגאנגען צום מסור, האבען זייא געקלאפט אין טיהר אזויא לאנג אז זייא האבען באלד דיא טיהר צובראכען, דער מסור האט געמוסט אפענען דיא טיהר. וויא זייא זענען אריינגעגאנגען צום מסור האבען זייא געפונען: דער רב זיטצט ביא דעם טיש האלט ביידע האנד אונטער געשפארט דעם קאפף, זעהער פארטראכט אונ ערשראקען, דער מסור האט זייא דער זעהען האט ער אויפגעהערט צו שרייען אויף דעם רב. אונ האט צו זייא געזאגט: וואס האט איהר אזויא מרעיש עולמות געוועזען? אט איז אייער רב וכו'.

ר"מ איז געלאפען צום מסור איהם שלאגען אבער דער רב האט צו איהם אוואונק געגעבען ער זאל דאס ניט טאהן האט ר"מ געפאלגט.

— הערט ר' מרדכי! — האט דער פולישער חסיד געזאגט — דער רב איז אייער רבי מוזט איהר איהם פאלגען, אבער מיין רבי איז ער ניט, איך בין ניט מחויב איהם צו פאלגען, דארום וועל איך אייך מסור ערצעהלען אמעשה: אגרויסער קיסר פון אוייטען לאנד האט אמאל בעפוילען זיינע צוויא גראסטע מיניסטארען זייא זאלען מאכען פאר איהם אקרוין האבען דיא מיניסטארען איינער מיט אנדערן געהאט אמחלוקה. איינער האט געזאגט דער כתר מוז אזוי געמאכט ווערען, אונ דער צווייטער האט געזאגט פארקערט דער קרוין וועט זיין שאנער ער

זאל געמאכט ווערן אנדערש, ווי זיי קריגען זיך אזוי איז געקומען אפראסטער סאלדאט און האט געזאגט אויף איין מיניסטער דאס ער האט רעכט, האט דער צווייטער מיניסטער איהם גוט געשלאגען. און האט געזאגט: מילא מיר ביידע מיניכטארען קריגען זיך ווי צו מאכען דעם כתר איז קיין עולה ניט. ווייל מיר ביידע ווייסען דיא גרויסקייט פון דעם קייסר ווילען מיר ביידע אז דער כתר זאל זיין וואס שאנער. מיר דוכט זיך דאס ווי איך זאג וואלט זיין שאנער, און דעם צווייטען מיניסטער דוכט זיך אז ווי ער זאגט וועט זיין שאנער. אבער דוא פראסטער אונוויסענדער סאלדאט, וואס מישט דוא זיך אין אונזער מחלוקה? דער פאר האט איהם דער מיניסטער געגעבען עטלעכע פעטש, ביידענדיג האט דער פולישער חסיד מיט דיא אייגינע פעטש בעפרידיגט דעם מסור, אבער טאקע פעטש גאר רעכטע און ניט גיזאלעוועט טאקע וואס מעהער, און ער האט געשריען: דוא פראסטער סאלדאט, מסור, ווי קומסט דוא צו מישען זיך אונד זאגען מבינות, וועגען כתר און נעריצך?

– קומט רבי לאמיר געהען — האט ר' מרדכי געזאגט -- וואס זיטצען מיר דא ביי דעם מסור?

דער רב האט גיזאגט. תנו כבוד לאכסניא. און האט אויס גיטרונקען דארטין אגלאז טיי.

ר' מרדכי האט גענומען דעם רב פאר זיין האנד און ער האט איהם פון דארט ארויסגעפיהרט.

– הערסט דוא מרדכי – האט דער רב געזאגט – דו האסט מיך מחיה געווען, דיא גאנצע צייט וואס איך בין געזעסען אין טיינע סאוויעט איז מיר ניט אזוי שווער געווען ווי דיא קורצע צייט וואס איך בין ביי דעם מסור געזעסען.

פרק לג. דיא שמחה פון אנ"ש, דער יו"ט י"ט כסלו, זיינע אזהרות צו אנ"ש זיי זאלען קיינע מחלוקת מאכען מיט קיין מענשען.

אלע חסידים וואס זענען געווען אין פעטערבורג זענען צוזאמען געקומען צו ר' מרדכי מקבל פנים זיין דעם רב, מיט גרויס שמחה האבען זיי דארט פארבראכט, ר' מרדכי האט געגעבען כיבוד, עססען און טרינקען לרוב כיד המלך.

דיא גרויסע- וויכטיגע נייעס דאס דער רב איז פריי געווארען. האט מען געהערט אין נאהענטע און ווייטע ערטער. אלע חסידים האבען געמאכט דעם טאג י"ט כסלו פאר א יו"ט.

אין יענעם טאג י"ט כסלו געפאלט דער יא"צ פון דעם היילינגען מעזעריטצער מגיד, דעם רב'ס רבי, דער פאר איז דער י"ט כסלו א דאפעלטער יום טוב. חסידים זאגען קיין "תחנון" ניט, פאראויס. ד"ה מיט א טאג פריהר און דיא נאכט וואס

געהערט

געהערט צו כ' כסלו מאכען חסידים נאך אנראסערן י"ט, ווייל דער עיקר שמחה איז געווען אין יענע נאכט (כ' כסלו).

דער רב איז געפאהרען אהיים, דיא וויטעבסקער חסידים זענען געפאהרען אויף דעם וועג וואס מען פאהרט נאך געוועל כדי מקבל פנים זיין דעם רב. זיא האבען זיך צו זאמען געטראפען אין קרעטשמע חוואטינקע וואו דער רב האט גערוהט שבת בעת דער פטרבורגער בעאמטער האט איהם געפיהרט נאך פטרבורג, דארטען האבען דיא חסידים געלעבט פראהליך. דער רב האט ביא זיא געפרעגט וואס זייא ווילען בעסער הערען א חסידות אדער א מעשה פון בעש"ט. האבען זייא געענטפערט בעסער מעשיות פון בעש"ט, האט ער זייא ערצעהלט צוויא מעשיות פון בעש"ט.

אז דער רב איז געקומען אהיים האט ער געשריבען בריעפף צו הרה"ק רל"י אין בערדיטשוב אונ צו הרה"ק ר"ב אין מעזיבוז, ער האט זייא ערצעהלט דיא נסים ונפלאות וואס גאטט האט מיט איהם געטאהן דיא גאנצע צייט וואס ער איז געזעסען אין טאיינע סאוועט, אונ ניט מיט איהם אליין נור מיט אלע תלמידים פון בעש"ט ווייל דיא מסירה איז געווען אויף דעם בע"שטס נאנג אין עבודת ה' ית"ש, מיט זיינע נייעם אין חסידות.

אויך האט דער רב געשריבען אזא מין בריעפף צו זיין חבר הרה"ק בעל "הפלאה" אין פפד"מ.

צו אנ"ש האט דער רב געשריבען מיט גרויסע שרעקליכע אזהרות אונ דאפפעלטע בקשות דאס זייא זאלען זיך חלילה ניט אריינלאזען אין מחלוקה מיט זייערע שונאים אונ אפשיטא ניט רייערן קיין שלעכט ווארט אויף דעם הגאון החסיד הגר"א אונ ניט אויף קיין ערליכען אידען, אלמען, דער הגר"א זצ"ל האט קיין חלק ניט אין דער מסירה, דערפאר מוזען אנ"ש ווייזען אפריינדליך פנים צו זייערע געגנער אפשר וועלען יענע מקיים זיין כמים הפנים וגומ' אונ וועלען ווערען גוטע פריינד איינער מיט דעם אנדערן

אויך האט ער אין זיינע בריעף געבעטען דיא אנ"ש זייא זאלען זעהען מתקן צו זיין זייערע מעשים אין אלע ענינים' ער האט זייא אין דיא בריעפף געשריבען נייע אונ אלטע טהייערע סדרים וויא זייא זאלען זיך נוהג זיין, אונ דורכדעם וועט דיא קנאה שנאה איינער פון דעם אנדערן אפגעטאהן ווערען. אויף מעהר וויא אלץ האט ער זייא געלערנט זייא זאלען זיך מעורר זיין אויף דיא דרייא וויכטיגע טהייערע ענינים וואס דיא וועלט האט דורך דעם אקיום דאס איז, תורה עבודה אונ גמילות חסדים, זייא זאלען געבען פיעל צדקה, טאהן גרויסע גמ"ח, דאוונען מיט גרוים כונה, אונ זיך שטארקען אין לימוד התורה ניט נור אין נסתר אליין אויך אין נגלה.

אויך האט דער רב געבעטען זיי זאלען אויף זיך מקבל זיין דאס אלע יאהר זאלען זייא מאכען אסיום אויף גאנץ ש"ס אין י"ט כסלו. אין אלע בתי מדרשים

אונ

און די חסידים האבען אנגענומען זיין בקשה נאך ביז היינט זיינען אנ"ש אין אלע שטאדט מסיים גאנץ ש"ס און מאכען דעם סיום י"ט כסלו

פון דעם ספור קענען די לעזער וויסען וואס עס איז פיר א יום טוב ביי חסידים י"ט כסלו.

פרק לד. דער סוף פון די מוסרים אביגדור ביי דעם רב אביגדורס קינדער.

דער הגאון הקדוש מהר"ל פון פראג האט געזאגט (דאס ווערט געבראכט אין תוי"ט פ"י אין נדרים משנה ג) פאר וואס רופט מען אמלשין מיט דעם נאמען „מסור" און ניט „מוסר"? ווייל פריהער גיבט ער איבער יענעם און נאכדעם זיך אליין, ער ווערט בעשטראפט. דער פאר רופט מען איהם מסור על שם סופו, וויא ריכטיג דאס איז זעהען מיר פון די אלע מוסרים וואס האבען געמסרת דעם רב, האבען לסוף געהאט אגרויסע שטראף. דאס הויפט אביגדור, אין אנפאנג איז ער געוועזען א רב אין פינסק, נאכדעם וויא ער האט געמסרת דעם רב, האט ער פארלארען זיין ווערטה, ער האט נאכדעם געמסרת נאך אנדערע רבנים, אבער די שרים האבען זיינע דאנאסען ניט אנגענומען, זיי האבען, אים פארטריבען פון זיך.

לסוף איז ער ארויסגעטריבען געווארען פון פינסק ער איז געווארען אגרויסער ארעמאן, און ער איז געגאנגען בעטען נדבות פון שטאט צו שטאט ביז ער איז געקומען אין דער שטאט וואו דער רב האט געוואהנט דעם אביגדור'ן איז געוועזען אזויא שלעכט אז ער איז געגאנגען צום רב בעטען אנדבה.

דער רב האט איהם צו זיך ניט ארייגעלאזען ער האט איהם ניט געוואלט אנזעהען נור א שיינע נדבה האט ער איהם ארויס געשיקט דורך זיין משרת, די איבעריגע מלשינים האבען אויך בעקומען אגרויסען שטראף פון גאטט יעדערער מסור איז אויף אנאנדער אופן אונגליקליך געווארען.

אונזערע חכמים זאגען. מבני בניו של המן למדו תורה וכו. (גיטין נ"ז) די זעלביגע זעהען מיר אז אביגדור'ס צוויא זאהנע זענען געוועזען גרויסע חסידים, זייא האבען דעם פאטערס נאמען ניט געוואלט ערמאנען. אז מען האט זייא אויפגערופען צו דער תורה האבען זייא ניט געוואלט דאס דער שמש זאל זאגען יעמוד ר' ב"ר אביגדור נור אויפען שווערס נאמען ווייל זייא האבען זיך געשעמט מיט זיין נאמען.

אין דער שטאט ליעפלי האט געוואהנט דעם אביגדורס א איינקעל אגרויסער

הסיד

חסיד זעהער א פרומער, ער האט גיקאנט גוט לערנען און ער איז געווען שטארק צו געבונדען צום רב. נאכדעם איז ער געווארען א חסידישער רב אין א גרויסע שטאדט, ער פלעגט זאגען חסידות זעהער פיל און אז ער איז נסתלק געווארען האבען איהם אלע חסידים געגעבען גרויס כבוד.

פרק לה, דער רב אצווייטען מאל אין פעטערבורג.

צוויי יאהר צייט איז דער רב געזעסען במנוחה ובשלוה, נאכדעם האט מען איהם געמסרת אצווייטען מאל פאר וואס ער זאגט דאס א איד דארף האבען מסירת נפש און ביטול. דיא ערשטע (מס"נ) קאן שאדען פאר דיא מלוכה דער איד וועט זיך מוסר נפש זיין און וועט טאהן וויא ער וויל, און דיא צווייטע (ביטול) קאן שאדען צום געשעפט, ווייל דורך ביטול דארף דער מענש ניט בויען קיין הייזער, קיין פאבריקען און קיין זאך ניט.

דער רב האט דארויף געענטפערט און ריכטיג ערקלעהרט דאס מסירת נפש שטערט ניט צו זיין אגעטרייער דינער פאר דאס לאנד. פארקעהרט, דער וואס איז זיך מוסר נפש פאר גאטט איז זיך מוסר נפש פאר דעם קאניג וויא אונזערע חכמים זאגען: „מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא" (ברכות נ"ח) אדער: הוי מתפלל בשלומה של מלכות (אבות פ"ג מב) דער אמתר פרומער איד וואס גלויבט אין גאטט און איז מקיים דיא תורה וועט קיין מאל ניט מאכען אמרידה חס וחלילה, ווען דיא רעגירונג וועט איהם אפילו בעהאנדלען ניט וויא ער וויל וועט ער נאר בעטען גאטט וויא אלע אידען בעטען יעדען שבת און יו"ט אין דער ערהאבענע תפלה „הנותן תשועה למלכים" זייא זאגען: מלך מלכי המלכים! (קאניג איבער אלע קעניגע) מיט זיין ערבארמונג זאל ער געבען בחמנות אין דעם הערצען פון קייזר און אין דעם הערצען פון אלע זיינע יועצים און שרים צו טאהן טובות מיט אונז און מיט אלע אידען וכו' אבער אז גאטט וועט זיין תפלה ניט צו הארען וועט דער פרומער איד מקיים זיין דיא רייד פון אונזערע חכמים וואס זאגען: „חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" (ברכות לג' ונד') דאס איז טייטש: אמענש איז מחויב צו דאנקען גאטט פאר דיא שלעכטעם אזויא וויא ער דאנקט פאר גוטעם (מיט שמחה).

אויף דיא פראגע פון „ביטול" וואס דאס קאן שטערען צו אלע עסקים, האט דער רב געענטפערט אז ביטול קאן נור שטערען צו לוקסוס און מארעם דער מענש דארף האנדלען און ארבייטען אבער עהרליך. ניט פערלאנגען קיין מותרות דאס הייסט: אזעלכע זאכען וואס דער איד קאן לעבען אהן דעם, דורך דעם „ביטול" וועט ער זיך בעגנוגען, ער וועט זיין צופרידען וויפיל גאטט וועט איהם געבען ער וועט ניט גנבענען, ניט בעטריגען; ער וועט רחמנות האבען אויף דעם

אנדערין

אנדערן, ער וועט מקיים זיין די רייד פון אונזערע חכמים וואס זאגען: מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי (פסחים כ"ה. יומא פ"ב סנהדרין ע"ד).

באמת איז דאס זעהער אשווערערע און אטיעפער ענין צו ערקלעהרען דער וואס פארשטעהט ניט קיין קבלה קאן דעם ענין שווערליך פארשטעהען, הגם דער מיניסטער איז געווען אגרויס געלערנטער מאן, ער האט געהאט אגרויס ידיעה אין קבלה, דאך האט ער דעם טיפען ענין שווערליך פארשטאנען ריכטיג, נור השם יתברך האט דעם רבי געגעבען א לשון למודים, ער האט אזויא גוט און קלאהר ערקלעהרט דעם ענין, אז דער מיניסטער האט זיין ערקלעהרונג אנגענומען פאר ריכטיג און גוט, ער האט איהם בעפרייט פון געפאנגעניס, נור ער איז געווען פארנאזאראום פאליציע, פון חנוכה ביז פאר פסח תקס"א.

פרק לו. די פארשידענע דעות וועגען רבי'ס זיצען אין פעטערבורג

פון דעם רבי'ס זיין אצווייטען מאל אין פעטרבורג און פון זיין אוועקפאהרען פון דארט בשלום זענען פאראן פערשידענע דעות, איין דעה זאגט: דאס דעם צווייטען מאל איז דער רבי ניט געווען תפוס אין טורמע, נור עס איז אן געקומען אבעפעל דאס דער רבי זאל זיין אין פ"ב, זיטצען שטענדיג ביים סענאט, צו צאנטוואָרט געבען אויף די אידישע פראגען, די סבה פון דעם באפעל איז געווען: ווייל דער קייסר נ"ע און זיינע שרים האבען געזעהען דאס ער איז אקלוגער און אפראקטישער מענש דערצו אהויפט ארדענטליכער מאן האבען זייא געוואלט איהם געבען די וויכטיגע שטעלע.

פאר די אידישע לאגע אין נשמיות וואלט דאס געווען אגליק, דער אידישער וואפראס וואס'ט געגומען אנאנדערע ווענדונג זייא וואלטין אנאנדערע פנים' בעקומען ביי די רעגירונג, אבער פאר די רוחניות, וואלט דאס געווען אגרויסער שאדען ווייל דענסטמאלו וואלט דער רב קיין צייט ניט געהאט צוא זאגען חסידות, און דער צו ניט אלע חסידים וואלטען געקענט פאהרען אין פ"ב הערען זיינע חסידות.

אצווייטע דעה איז פאראן דאס מען האט איהם אצווייטען מאל ארייגגעזעצט אין טורמע (ניט אין קאוועט) ביז חנוכה, און דאן האט מען איהם בעפרייט אין גאנצין און די סיבה פאר וואס האט מען איהם געזעצט איז אויך פאראנען דעות, אנדערע זאגין אז דורך אנאיע מסירה, און אנדערע זאגין אז דער רב איז גיווען אין פ"ב און דער קייזער האט דער וואוסט דער פון איז ער בייז געווארען און האט איהם ארעסטירט, נאר דער אמת איז, אז דעם צווייטען מאל איז אויך גיווען דורך אמסירה און ער איז דעם צווייטען מאל אויך געזעסען אין

טורמע

טורמע נאכדעם האט מען איהם בעפרייט יום ה' ד' דחנוכה ניט אין גאנצען. ער איז געווען אונטער דיא השגחה פון פאליציא זיין משפט איז נאך ניט געענדיגט געווען דער מיניסטער „עדוארד“ האט זיין פראיעקט געשריבען דאס דער רב זאל בלייבען אין פטרבורג אויף זיין גאנצען לעבען נור דער קייזער פאוויל האט זיך נאך ניט אונטערגעחתמט, ווייל ער האט זיך נאך ניט געהאט בעשלאסען וויא צו טאהן, ווייל פון ביידע מאל וואס דער רב האט געענטפערט וועגין דעם למוד פון חסידות און קבלה, האט דער קייסר געזעהען דאס דער למוד איז נאטהווענדיג פאר דיא חסידים, פון דעסט וועגען האט זיך דער קייסר ניט געקאנט בעשליסען צו ערלויבען אזא למוד אין רוסלאנד, דיא זאכע איז געווהן וויא דער „עולם“ זאגט געהאנגען אין דיא לופט, ביז פאוויל האט זיך געשיידעט מיט דער וועלט און זיין זאהן אלכסנדר דער ערשטער איז קייזר געווארען, דאן האט דער קייזר איהם בעפרייט אין גאנצען אזויא וויא מיר וועלען אי"ה ווייטער שרייבען.

דיא צייט וואס דער רב איז געזעסען אין פטרבורג. זענען אויך פאראן פערשידענע דעות נור וויא דער מחבר פון ב. ר. שרייבט איז ער געזעסען פון נאך חה"ם ביז חנוכה, אין יאהר תקס"א דעם צווייטען מאל איז דער רב אליין געפאהרען אין פטרבורג און אז ער איז דארטען געקומען האט איהם דיא רעגירונג אריינגעזעצט אין טורמע, דיא מעשה איז אזויא געווען צו דיא צווייטע מסירה האט דיא רעגירונג פון פ"ב געשריבען צום וויטעבסקער גובערנאטאר: דאס ער זאל פריסטאווען דעם רב אין פטרבורג. דער פון האבען געהערט דיא וויטעבסקער רייכע חסידים, זיינען זייא געגאנגען צום גיבערנאטאר איהם שטארק געבעטען אז ער זאל אננעהמען זייערע ערבות פאר דעם רב און נאכדעם וועלען זייא איהם אוועקשיקען אין פטרבורג.

דער גובערנאטאר האט זייא געטאהן דיא טובה, און דיא בעלי ערבות זענען געפאהרען צום רב איהם מודיע געווען דיא גאנצע מעשה איז ער באלד געפאהרען אין פ"ב אזויא וויא מיר האבען שוין פריהר ערציילט.

פרק לז. דער רב ווערט פרייא.

דער רב איז ארויס פון תפיסה חנוכה, נאר פאדנאזארם פאליציע איז ער געווען ביז קייזר פאוויל איז געשטארבען, און זיין זאהן אלכסנדר דער ערשטער איז קייזר געווארען אין דעם זעלביגען טאג וואס ער האט דעם טראהן בעשטיגען,

האט

האט ער בעפרייט דעם רב פון געפענגניס דיא מעשה איז אזוא געוועזן: אין פעטערבורג איז דענסטמאל געוועזן אגרויסער חשוב'ער מתנגד זיין נאמען איז געוועזן ר' נטע נאטקין פון שקלאוו. ער איז געוועזן אגרויסער מקורב צוא דיא שרי הממשלה. דער נאטקין איז געקומען צום רב אונ האט צוא איהם געזאגט: אויב איר ווילט ווערען היינט פרייא אין גאנצען, זאלט איר מיר צו זאגען אז איר וועט פאהרען צוא דרייא גרויסע מתנגדישע רבנים צו הגאון ר' משה חפץ פון צוואוס. אונ צוא הגאון ר' יהושע צייטלין אין שקלאוו. אונ צוא הגאון ר' יואל אין אמציסלאוו.

דער נאטקין האט געוואוסט אז עם ווערט אנייער קיסר אונ אויף דיא ערשטע ביטע וואס ווערט איהם דערלאנגט, בעטראכט ער מיט חסד. אונ אזוי וויא ער האט געוואוסט דאס דיא שרים וועלען דערלאנגען דעם קיסר דרייא בקשות, האט ער זיך משתדל געוועזן אז דעם רב'ס בקשה זאל זיין דיא ערשטע אונ אזויא איז געוועזן, וויא דער קיסר האט געזעהען דיא בקשה פון רב, האט דער קייזער אונטער געשריבען אזוי: אונ איך אלכסנדר דער ערשטער בעפרייא איהם שאהן (תומ"י).

דער קייסר האט פארשטאנען צוא וואס דיא שרים האבען איהם דער לאנגט דעם רב'ס בקשה צום ערשטען, האט דער קייסר געזאגט! דאס איז אין גאנצען איבעריג געוועזן. איך וואלט איהם אהן דעם אויך בעפרייט.—

דער קייסר האט איהם געגעבען אכתב אז ער איז פרייא אונ ער קאן זיך נוהג זיין וויא ער וויל, איז דער רב נאכדעם געפאהרען צהיים מיט גרוים כבוד, ביי דיא חסידים איז געוועזן ששון ושמחה. זייא האבען געדאנקט השי"ת פאר דיא וואונדער וואס ער האט מיט זייער רב געטאהן דעם צווייטע מאל.

דער רב האט געזאגט אז דער נס פון דעם צווייטען מאל איז נאך גרעסער וויא דעם ערשטען מאל.

פרק לח. דער רב איז מקיים זיין צואזאג.

עהדער דער רב איז אין פעטערבורג בעפרייט געווארען האט ער געגעבען (ר' נטע נאטקין פון שקלאוו) דעם צ"ז. אז ער וועט פאהרען צוא דרייא גאונים, וויא מיר האבען פריהער געשריבען ער האט זיין צוזאג מקיים געוועזן אונ ער איז צום ערשטען געפאהרען אין צאווס.

אין צאווס איז געוועזן דער רב הגאון הגדול ר"מ חפץ, ער איז געוועזן אגאלטער מאן אונ זיך האט ער גערעכענט פאר דעם גרעסטען גאון פון זיין צייט, ווען צו איהם איז אמאל געקומען אגאון פלעגט איהם ר"מ רופען מיט זיין נאמען, ניט רבי, אונ אז דער רב איז צו איהם געקומען האט ער איהם אויך

קיין כבוד ניט געגעבען, נור ער האט איהם געפרעגט שאלות, למשל: וויא פיל מאל געפינט מען אין גאנץ ש"ס „הויות דאביי ורבא"? און נאך אזעלכע שאלות.

דער רב האט איהם אויף אלע שאלות ריכטיגע תירוצים געזאגט, אקוראט וויא דער גאון האט פערלאנגט. אז דער גאון ר"מ האט געזעהען דאס דער רב איז אגרויסער בקי אין ש"ס, האט ער איהם געוואלט פרובירען אין מדרש ער האט צו איהם אזויא געזאגט: איך האב אקשיא אין מדרש, די קשיא האב איך שוין געפרעגט פיעל גאונים און קיינער האט מיר ניט געזאגט קיין ריכטיגען תירוץ, דער פאר רוף איך קיין גאון ניט מיט דעם נאמען גאון, נור דער עס וועט מיר ענטפערן אריכטיגען תירוץ, וועל איך איהם רופען רבי אלופי ומיודעי וכו'.

בקיצור דער גאון האט ביי דעם רב געפרעגט די הארבע קשיא און דער רב האט איהם באלד געענטפערט אריכטיגען תירוץ, אזויא גוט און אמת, אז דער גאון איז שטארק נתפעל געווארען ער אליין האט איהם געגעבען (דערלאנגט) אשטוהל צו זיטצען.

— דערלאנג גוטע כיבוד — האט דער גאון געזאגט צו די רבצין — מיר האבען א אורח נכבד, דער לאדיער רבי, ער איז ווערט גאר אגוטען כיבוד.

דער רב איז פון איהם אוועק געפאהרען מיט גרויס כבוד*).

פון דארט איז דער רב געפאהרען צוא הגאון ר"י ציטלין. ער איז געווען אתלמיד ביי דעם הגאון בעל „שאגת אריה" זצ"ל.

אין אנפאנג וויא דער רב איז צו איהם געקומען, האט דער גאון איהם צו גענומען קאלט. ער האט איהם קיין כבוד געגעבען. באלד וויא ער האט איהם געזעהען האט ער איהם פיל שאלות געפרעגט, דער רב האט איהם אויף יעדער שאלה געענטפערט אריכטיגען תירוץ אז דער גאון איז שטארק נתפעל געווארען, און דער רב איז פון איהם אוועקגעפאהרען מיט גרויס כבוד

פון דארט איז דער רב געפאהרען נאך דער שטאדט אמציסלאוו וויא ער איז אריינגעגאנגען צוא הגאון ר' יואל זלה"ה האט זיך דער גאון פאר איהם געשטעלט און האט געזאגט: שלום עליכם רבי!

— פאר וואס רופט איהר מיך רבי? — האט דער רב געפרעגט —.

איהר

*) אז דער רב איז שפעטער נסתלק געווארין און זיין זאהן דער מיטעלער אדמו"ר נ"ע איז געפאהרען אויף'ן פראווינץ וויא דאס איז ידוע, איז ער געקומען אין צאם אז דער הגאון מ'ר רמ"ח האט נאך געלעבט נור ער איז געווען אלט, שלאף, בלינד, און זעהער ארעם, דער מיטעלער אדמו"ר איז צו איהם אריינגעגאנגען מבקר חולה זיין, ער האט איהם פינף און צוואנציג רובל געשאנקען, דער גאון האט איהם געפרעגט: זענט איהר אויך אזא למדן וויא אייער פאטער? איהם האב איך געקאנט, ער איז געווען אגרויסער למדן.

– איר זענט מייגער ארבי – האט דער גאון געענטפערט אויב איר געדיינקט אז מיר זענען געוועזן יונגע. ליט האבען מיר זיך בעקאנט אין וויטעבסק האב איך דארטען אמאל געפרעגט ביי אייך א ענין אין גמרא האט איהר מיר געזאגט דעם פירוש.

– אויב אזויא – האט דער רב געפרעגט – פאר וואס זענט איהר ניט געקומען מיר אויסלייזען – וויא דער דין איז (חיב אדם לפדות את רבו).

– גלויבט מיר – האט דער גאון געענטפערט – ווען דאס וואלט געהאלטען ביי געלד, וואלט מצדי קיין מניעה ניט געוועזן, אבער איהר ווייסט דאך אז דא האט געהאלטען ניט ביי געלד, וואס האב איך געקאנט העלפען דער צו?

דער רב האט ביי איהם פארבראכט אלאנגע צייט, נאכדעם איז ער פון דארט מיט גרוים כבוד אוועקגעפאהרען אהיים.

פרק לט. שלום ושלוה.

דער רב אונ זיינע חסידים האבען אנגעפאנגען צו לעבען בשלום ובשלוה. דיא ריקים אונ פוחזים, דיא מחרחרי ריב האבען געזעהען דאס זייא מאטערן זיך נאר אומזיסט, זייא האבען קיינע קראפטען מלחמה צו האלטען מיט דיא חסידים וואס זענען שטארקער וויא זייא, אויך דיא מלשינות האט פארלארען דעם אמאליגען גלאנץ דיא רעגירונג האט געגעבען ערלויבנים דיא חסידים אונ דעם רב מיט זייער דת טאהן וויא אונ וואס זייא ווילען דארום האבען דיא מוכרים אויפגעהערט צו מכרן אונ דיא פרומע מנגדים האבען חרטה געהאט אויף דעם אנפאנג פון דער מחלוקה. דיא גרויסע וויכטיגע תלמידים פון הגר"א זלה"ה האבען מגלה געוועזן דעם כוד דאס דער הגר"א וואס האט געאסרת איינינע חסידישע זאכען, איז דאס טאקע ניט אסור עפ"י דין ער האט דאס געאסרת, נור כדי דיא מנגדים זאלען זיך ערווייטערן פון דיא חסידים.

אין יענער צייט אין יאהר תקס"ב איז בטל געווארען אלע גזירות געגען די חסידים מיט זייערע אמאליגע געגנער האבען די חסידים אנגעפאנגען זיך מתחתן צו זיין איינער מיטן אנדערן. אונ דיא געשליפענע חלפים איז נתפס געווארען ביי דיא מנגדים אויך אלע אידען האבען זיך בענוטצט מיט דיא געשליפענע חלפים עס איז נור געבליבען דער אונטערשייד פון חסידים ביז מנגדים דער נאמען אונ דער נוסח התפלה, צו דיא חסידים זענען צוגעשטאנען פיעל מנגדים, דיא חסידישע געמיינדע איז געווארען גראסער אונ גראסער דיא חסידים האבען. אויפגעהערט מורא צוא האבען פאר זייערע געגנער, פארקערט

דיא

דיא געגנער, האבען זיך געפריידט ווען דיא חסידים האבען זייא געוויזען אפריינדליך פנים.

דער רב האט פיעל בריעף געשריבען צו אנ"ש אויך צו דיא גרויסע גאונים ער האט פון זיי געבעטען רחמים ותחנונים זייא זאלען איינער מיט דעם אנדערן לעבען בשלום ובשלוה דענסטמאל וועט השי"ת דער אבי השלום שיקען שלום אויף אלע אידען.

אז דער רב איז גיקומען דעם צווייטען מאהל פון פ"ב האט ער זיך איבער געקליבען פון לאזני (פאר וואס ווייסען מיר ניט) דיא לאזנער איינוואהנער האבען זעהר ניט גיוואלט לאזען נור עס האט ניט געהאלפען. דאס איז גיווען אין תקס"ב.

פרק מ. איניגע וואונדערליכע מעשיות פון רב. אפערצעהן יאהריגען קינד טראגט אווינד אין דיא לופטען.

אלע יאהר, י"ט כסלו, דאס איז דער טאג וואס דער רב איז פרייא געווארען פון דעם געפאנגנים, פלעגט ער מאכען אסעודה פאר זיינע גוטע פריינד, דער רב פלעגט זיך זעהר פרעהליך מאכען, אונ ער פלעגט פיעל תורה זאגען.

אמאל האט געטראפען י"ט כסלו זענען פיעל חסידים צו זאמענגעקומען זיך משמח זיין מיט דעם רב, זייא האבען אויף איהם געווארט ביז נאך האלבע נאכט, ער איז געזעסען אין זיין חדר פערשלאסען.

נאך האלבע נאכט איז ער ארויסגעגאנגען צוא דיא אנ"ש אלע וואס זענען דארט געווען האבען באמערקט דאס דער רב איז זעהר פארטראכט.

דער רב האט זיך געזעצט ביים טיש אונ האט געזאגט: איך בין זעהר צו פרידען וואס איך האב אמאל מציל געווען א אידישען נפש פון טויט, דיא מעשה איז אזויא געווען, אז איך בין געווען אין מעזעריטש בייא מיין רבי איז דארטען געווען אן אלמנה וואס זיא פלעגט פאר מיר יעדען טאג קאכען מיטאג אונ וואשען מיינע וועש, דיא אלמנה האט געהאט אבן יחיד, פירצעהן יאהר אלט, ער האט געהאט אטהייערע קאפף צוא לערנען, אונ האט געלערנט אנדערע שפראכען אויך אויסער אידעש ער איז בעקאנט געווארען מיט אמחמדנישען *גייסטליכען, האט איהם יענער איינגערעדט ער זאל איבערטרעטען צו דעם מחמדנישען *גלויבען, דער גייסטליכער האט איהם אוועקגעפיהרט אין אמאטשעד (אמחמדנישע בית תפלה) אונ האט איהם פארשלאסען אין אחדר אויף דעם דריטען שטאק.

זיין מוטער, דיא אלמנה, האט געוואלט בעטען מיין רבין ער זאל באטעטען איהר זאהן פון דיא מחמדנישע הענד. אבער דעם רבי'ס משרת

פוליט

*) „דער מלקט האט אזוי געשריבען צוליעב דעם רוסישער צענזורע. באמת איז דאס געווען א קריסטליכער גייסטליכער".

פולט" האט איהר צום רבין ניט אריינגעלאזען וייל דער רבי איז דענסטמאל געווען אהלוש, דיא אלמנה איז געקומען צו מיר אונ האט שטארק געוויינט איך האב איהר געגעבען אנ׳עצה: זיא זאל ווארטען ביז פרייטאג נאך האלבען טאג דענסטמאל געהט פולט אין מרחץ אונ איך בלייב היטען דיא טיהר. ווען איך איהר דענסטמאל אריינלאזען צו מיין רבי, אונ איך וועל זיין אמליץ פאר איהר, זיא האט אזויא געטאהן אונ איז געקומען פרייטיג נאך האלבען טאג אונ איך האב איהר אריינגילאזען, אונ זיא האט דעם רב ערצעהלט איהר גרויסען אונגליק, אונ איך האב איהם אויך געזאגט דאס דער זאהן איז זעהער אוואילער קינד, האט דער רבי געענטפערט גערעט אידענע אהיים גאט וועט אייך מן הסתם העלפען.

אויף יענעם שבת זענען געווען פיעל געסט פון זיינע תלמידים, זייא זענען שוין געווען רבנים מפורסמים, זייא פלעגען שבת דאווענען אין ווייסע קליידער, זייא האבען זיך שוין אנגעטאהן דיא בגדי שבת צוא געהען דאווענען.

פלוטצלונג איז דער רבי אריינגעגאנגען אין זאאל ער איז שוין געווען אנגעצויגען אין שבתדיגע קליידער, אונ ער האט אנגעהייבען זאגען תורה אויף דעם פסוק „נפש כי תחטא", אז דיא תלמידים האבען געהערט דאס דער רבי זאגט תורה, האבען זייא אויסגעטאהן דיא ווייסע קליידער (וויל פאר דעם רבין אין זיין געגענווארט פלעגען זייא ניט געהען אין ווייסע קליידער) אונ האבען געהערט דיא תורה וואס האט ניט לאנג געדויערט, ביא דיא תלמידים איז דאס געווען אגרויסער וואונדער וויל ער פלעגט קיין מאל ניט זאגען תורה אין דער צייט.

אז דער רבי האט געענדיגט זאגען, איז ער אריינגעגאנגען צוא זיך אין חדר אונ דיא תלמידים האבען ווייטער אנגעטאהן זייערע ווייסע קליידער.

אין אפיערטל שעה ארום איז דער רבי נאכאמאל ארויסגעגאנגען פון זיין חדר אין זאאל אריין אונ האט אנגעהייבען זאגען תורה אויף דעם זעלביגען פסוק נפש כי תחטא...

דיא תלמידים האבען געמוזט נאך אמאהל איבערבייטען זייערע קליידער, אזויא איז געווען פיער מאל. בייא נאכט האט דער רבי אויך געזאגט דרייא מאל תורה אויף דעם זעלביגען פסוק נפש כי תחטא, דיא תלמידים האבען זיך בארויף זעהער געוואונדערט.

דעם זיבענטען מאל וויא דער רבי האט געזאגט תורה אויף דעם פסוק „נפש כי תחטא" איז געווארען אשטארקער שטורם — אווינד, אונ אז דער רבי האט געענדיגט זאגען, האבען מיר געהערט אקלאפף אין טהיר, האט דער רבי צו מיר געזאגט: געה אויף דרויסען נעהם דעם קינד פיהר איהם צו זיין מוטטער

איך

איך בין פון הויז ניגאנגען אויף דרויסען, אונ האב געפונען דעם בחור'ל ליגענדיג ביי דיא שטוב טהיר, איך האב איהם גענומען פאר'ן האנד אונ אוועקגעפיהרט צו זיין מוטטער

אז דער בחור'ל האט זיך אביסעל אפגערוהט, האב איך ביי איהם געפרעגט: וואס מיט איהם האט זיך פאסירט? האט ער מיר ערצעהלט אזא מעשה: דער גייסטליכער האט איהם פארשלאסען אין זייער געבעט הויז (מאטשעשטש) מיט נאך אבחור'ל צוזאמען, עססענוואארג אונ משקאות איז געווען גענוג, פרייטאג אגאנצען טאג האבען זייא פארבראכט זעהר פרעהליך פאר נאכט (דאס איז געווען ריכטיג ווען דער רבי האט געזאגט דעם ערשטען מאהל דיא תורה אויף דעם פסוק נפש כי תחטא) איז דער בחור'ל אומעטיג געווארען, ער האט אנגעפאנגען צו טראכטען: וואס טוהט ער אין אזא הויז? איהם האט פארדראסען דער גאנצער עסק... נור ער האט באלד געטרונקען משקה אונ דיא געדאנקען האבען אויפגעהערט צו טראכטען, אבער אין אפיערטעל שעה ארום איז איהם ווידער געקומען אויף זיינע געדאנקען אז ער טוהט ניט גוט, האט ער גענומען זיין פידעל אונ געשפילט, קורץ יעדען מאל וואס דר המ"ם האט געזאגט תורה אויף דעם פסוק איז אין דער זעלבער צייט דער בחור'ל פערטרויערט געווארען אונ האט גרויס חרטה געהאט אויף אלעם ער האט זיך בעשלאסען צו אנטלויפען ער האט געעפענט דעם פענסטער אונ האט געוואלט דורכשפרינגען, דער פענסטער איז געווען הויך דרייסיג מאן פון דער ערד, ער האט זיך בעשלאסען: בעסער געהרגת צו ווערען, עהדער צו ווערן אמתמדנער ער איז פון פענסטער אראפגעשפרונגען, באלד איז געווארען אשטורם ווינד אונ עס האט איהם אוועקגעטראגען ביז דעם רבי'ס הויז. ער איז געפאלען ביי דער טיהר וואס דורך זיין קלאפף מיט'ן קאפף אין טיהר האט זיך געהערט אין שטוב.

אזא מעשה האט דער רב ערצעהלט י"ט כסלו דיא חסידים האבען זיך געוואונדערט פאר וואס ערצעהלט ער גראדע היינט דיא מעשה, דער פאר האבען דיא חסידים געהיט אגאנצע נאכט, געלויערט ווער פאהן רב'ס חדר ווער ארויסגעהען אין דער פריה האבען זייא געזעהען וויא אמענש מיט אפארבונדענע קאפף איז ארויס געגאנגען פון רב'ס חדר, האבען דיא חסידים פארשטאנען אז דאס איז דער געוועזענער בחור'ל וואס מיט איהם האט דיא מעשה געטראפען.

פרק מא. דעם רב'ס איין עצה.

בעת דער רב איז געזעסען אין פעטערבורג אין טיינע סאוויעט, איז געווען אין פעטערבורג א איד ר' חיים אנ'אלטער מאן אגרויסער חסיד, ער
האט

האט געהאט אטאכטער איהר נאמען איז געווען וויטיל . זיא פלעגט צוא געהמען אלע אידישע בריעף פון פאסט און פונאנדער טראגען . זייא צו דיא סותרים און דערפון האט זיא זיך ערגעהרט , דיא חסידים האבען געבעטען דעם ר' חיים'ן אז ער זאל בעטען זיין טאכטער . דאס דיא בריעף וואס קומט אן צו דיא חסידים זאל זיא קיינעם ניט ווייזען , ווייל דיא מוסרים וואס זיינען געווען אין פעטערבורג פלעגען וועלען ביא איהר בעקומען די בריף צוא לעזען וואס די חסידים שרייבען אין פעטערבורג — , זיא האט אזוי געטאהן .

אז דער רב איז בעפרייט געווארען פון געפאנגניס , האט ער געזאגט בדרך הלצה אז חיים און זיין טאכטער וויטיל האבען געהאלפען איהם בעפרייט צו ווערען פון טורמע .

נאכדעם אין אצייט ארום האט וויטיל זיך באזעטצט אין אדארף ניט ווייט פון טולטשין .

דיא וויטיל האט געהאט אקליינע טאכטער איהר האט אשרעקליכע סכנה געטראפען , זיא איז ארויסגעפאלען דורך אהויכען פענסטער אויף דער ערד און דורכדעם איז איהר געווארען אלאך אין האלדז , דיא דאקטוירים האבען געזאגט אז זייא האבען דער צו קיין מיטעל . דער וואונד איז געפעהרליך און זיא קאן ניט געזונד ווערען .

וויטיל'ס מאן האט געהאנדעלט מיט אקסען אין יענער צייט איז געווארען אפעסט ביא אקסען , וויטיל האט מורא געהאט טאמער חלילה וועלען איהר מאנס אקסען אויך פאלען פון פעסט , וועט זיא בלייבען אנ'אביונ'טע חלילה .

און וויטיל האט דאן געהערט דאס דער רב פאהרט אין טולטשין , זיא האט גערעכנט דאס אין טולטשין וועט זיא צוא איהם ניט קאנען אנקומען , איז זיא איהם ענטגעגען געפאהרען אין אקליינע שטאדטיל פאר טולטשין . אבער אין יענע שטאדטיל זיינען אויך פיעל מענשען צוזאמענגעקומען , און דער משרת וואס איז געשטאנען ביא דער טהיר האט איהר ניט אריינגעלאזען צום רב , זיא האט געגעבען אקלאפ אין טיהר און אגעשרייא : רבי , וויטיל וויל אייך זעהען , וויא דער רב האט דער הערט דעם נאמען וויטיל האט ער זיך באלד ערדינערט אז אין פעטערבורג האט זיא איהם אטובה געטאהן , האט ער דעם משרת בעפוילען ער זאל איהר באלד אריינלאזען צו איהם .

וויטיל האט אויף דעם טיש אוועקגעלעגט אקוויטעל אינוועניג איז געשטאנען געשריבען איהרע צווייא בקשות .

— צווייא בקשות — האט דער רב געזאגט — מוז זיין צווייא קוויטליך , האט דארטען גופא דעם רבי'ס גבאי אויפגעשריבען צווייא קוויטליך .

— דיין בקשה פאר דיין טאכטער — האט דער רב געזאגט — האב איך שוין ממלא געווען דוא וועסט קומען אהיים וועסט דוא געפינען דיין טאכטער געזונד און

פריש

פריש, עס וועט ביא איהר בלייבען אויפ'ן האלדז גישט מעהר וויא אציינען, אונ ביין מאן זאלסט דוא זאגען אין מיין נאמען אז דיא אקסען וועלכע ער האט יעטצט וועט ער פארקויפען מיט רוח, אבער מעהר זאל ער מיט אקסען ניט האנדלען.

דערוויל איז געקומען אהיים האט זיא געפונען איהר טאכטער געזונד אזויא וויא דער רב האט געזאגט, אבער איהר מאן איז געוועזען אמקורב מיט רבי ברוך, האט ער ניט געוואלט פאלגען דעם רב, וויל ר"ב האט איהם ניט געהייסען.

מערקווירדיג איז געוועזען דאס אלע צוויא יאהר האט זיך געביטען זיין עסק, צוויא יאהר האט ער באגליקט, אונ צוויא יאהר איז ער געוועזען אנ'ארעמאן, אונ אזויא איז געוועזען כל ימיו ביז ער איז געשטארבען

אלע וואס האבען געקאנט דעם רב אז ער האט פיינד צו ווייזען נסים ונפלאות, האבען זיך געוואונדערט אויף דיא מופתים.

פרק מב. דער טהייערער גארטעל, דיא צוויא טויזענד רובל, פארברענט דער קתב מיט דעם רוח, דער אלטער קרעטשמער, גאטט שפייזט אלע ברואים בכלל אונ דיא מאמינים בפרט.

דער רב האט געלעבט קארגליך, ער האט געזאגט דאס דיא תורה האט חס געהאט אויף אידישע געלד, אונ אזויא וויא ער לעבט פון דיא געלד וואס אידען גיבען איהם, דארף ער אויסגעבען וואס וועניגער, דיא זעלביגע פלעגט ער זיין אגרויסער מקפיד אויף דיא טהייערע קליידער, דערפאר ווען זיינע קינדער אדער איינינקליך פלעגען אנטאהן אנאייעם טהייערען בגד, האבען זייא איהם ניט געוויזען:

אמאל האט זיין איינינקעל אנגעטאהן אזיידענעם גארטעל ער האט פאר דעם גארטעל בעצאהלט עטליכע רובל דער רב האט דער זעהען דעם גארטעל האט ער מקפיד געוועזען.

– וויפיל קאסט דער גארטעל? – האט דער רב געפרעגט.

אזוי פיל – האט דער איינינקעל געענטפערט.

– בינסט דוא אזויא רייך – האט דער רב געפרעגט – וויפיל גבן האסט דוא?

– צוויא טויזענד רובל – האט דער איינינקעל געענטפערט, וואו איז דיינע געלט, פרעגט דער רב, ענטפערט דער איינינקיל ביא ר' שמעי' פון דובראוונע ער איז ארעכטער גביר אונ אבטוח.

יוא, זאגט דער רב, היינט איז ער אגביר אונ אבטוח, פון מארגען ווייסט דוא אבער וואס שפעטער קען זיין?

אין

אין עטלעכע חדשים ארום איז דער גביר געוואָרען אַנשׂרף, פון חובות בעצאהלען איז גאר קיין רייד ניט געווען.

דער איינעקעל איז אריין גילאָפען צום רבי, איי ניידע וואס טוט מען, דער רב ענטפערט אים ווער איז אייך שולדיג אז איר האט קיין אמונה ניט אין ארבין. הער צו וואס איך וועל דיר דער ציילין אמעשה, בעת איך בין גיגאנגען פון מעזעריטש בין איך פאר באנגען אין אקרעטשמע, דער קרעטשמער האט מיך פיין אויף גינומען אונ גיגעבין עסין אונ טרינקען. נאך דעם פרעגט דער קרעטשמער ווער בין איך, זאג איך צוא אים איך בין דעם גרויסין מגיד׳ס אתלמיד, נוא זאגט ער איך וועל בייא אייך פרעגין אעצה, דער פריץ פון קרעטשמע וויל מיר העכערין דיא ארענדע, אונ ניט ווייט איז פאראנען נאך אקרעטשמע, ציא זאל איך זיא נעמען אדער מוסיף זיין דעם פריין אויף דער קרעטשמע. האב איך איהם גיזאגט מיין עצה איז דוא זאלסט ארוים אין יענער קרעטשמע. נאך דעם האב איך זיך גילייגט אפ רוהען.

דער קרעטשמער איז גלייך צוועקגעגאנגען אין דארף, געדונגען פוהרען, געקומען מיט זייא אהיים, אלע זיינע זאכען פארפאקט אונ אויף דיא פוהרען ארויף געלייגט.

איך האפ זיך אויף פון שלאף זע איך דיא קרעטשמע איז פוסט אלע זאכען ליגין גיפאקט אויף דיא פורין, אונ מען ווארט נאר אויף מיר.

מיר זיינען גלייך אוועק גיפארין צוא יענער קרעטשמע, דער וויל האט זיך דער הימעל באדעקט מיט אשווארצען וואלקען אונ אדונער נאך אדונער האט געקלאפט אונ דיא קרעטשמע האט זיך באלד אן גיצונדין פון אבליץ מיט אדונער, אונ פאר ברענט גיווארין, נוא זע, זאגט דער רב צום איינעקיל, איך בין דאמאלסט קיין רבי ניט גיוועזען נאר איך האב אים גיזאגט אז איך בין אתלמיד פון גרויסען מגיד האט ער גלייך גיפאלגט מיין עצה אונ האט קיין חרטה ניט גיהאט, איצט בין איך ארבי אונ זאג דיר אזיינע ווערטער וועגין דיין גביר האסטו גאר ניט גיטאן, היינט לייפסט דוא צוא מיר, וואס זאל איך דיר איצט העלפען השי״ת זאל דיר העלפין:

פרק לג. צוויא חסידים מיט אין שאלה בייא דעם רב, דעם רבס ענטפער, איינעם גוט, דעם צווייטען ניט גוט, דעם רב׳ס רייד ווערין מקוים.

ר׳ שלמה רפאל׳ס פון ווילנא איז געווען אגביר אונ אגרויסער חסיד ער האט ערצעהלט דאס אמאל איז ער געפאהרען אין לאדי פרעגען דעם רב אנעצה; אויב ער זאל מאכען אגעשעפט פון ביער, דער ר׳ שלמה האט אין לאדי געטראפען דעם גרויסען מופלג ר׳ יוסף רפאל׳ס,

דער

דער ר׳ יוסף איז געווען ביי דעם רב און האט אויך געפרעגט: אויב ער זאל מאכען אנגעשעפט פון ביער?

— ערצעהל מיר אקוראד — האט דער רב געזאגט ווי מאכסט דוא דעם עסק?

— אין אנהייב ווינטער — האט ר׳ יוסף געענטפערט — גיעסט מען אן פעסער מיט ביער מען שטעלט זיי אויף אייז, און זומער פארקויפט מען.

— דאס איז אריזעקאלגער געשעפט — האט דער רב געענטפערט, שטעהענדיג אויף דעם אייז קאן טרעפען: אז עטלעכע פעססער פלאטצען רינט אויס די ביר און מען האט הזק.

אויף מארגען איז אריינגעגאנגען ר׳ שלמה רפאל׳ס פרעגען די זעלבינע פראגע: אויב ער זאל ווייטער שטעלען ווינטער צייט פעססער ביער אויף דעם אייז און זומער איז די ביער גאר אנאנטיק, עס ווערט טהייער פארקויפט ער אזוי ווי ער טהוט אלע יאהר.

— דער עסק געפעלט מיר — האט דער רב געענטפערט — ווייל אנאנץ ווינטער שטעהט די ביער צוגעדעקט. קאן גאטט געבען הצלחה.

ביידע זענען געפאהרען אהיים און האבען געמאכט דעם זעלבינען עסק ר׳ שלמה איז דער פון רייך געווארען און ר׳ יוסף איז דער פון ארעם געווארען, ביי איהם אין אייז קעלער זענען די פעססער ביער צו בראכען געווארען, אזוי ווי דער רב האט געזאגט.

די סבה דער פון איז געווען; ווייל ר׳ יוסף האט געוואלט „משיג גבול״ זיין דעם ר׳ שלמה׳ן, ר׳ שלמה האט דעם געשעפט געהאלטען פיעל יאהרען און אלע יאהר איז ער געפאהרען צום רב אין לאדי בעטען זיין ברכה אז דער געשעפט זאל מצליח זיין, און ר׳ יוסף האט געוואלט מאכען דעם עסק צוא קונקורירען ר׳ שלמה׳ן, דערפאר האט איהם דער רב געזאגט דאס דער עסק וועט איהם ניט מצליח זיין.

פרק לד, דעם רב׳ס זייגער און דער הימעל זייגער.

איינער פון די חסידים איז אמאל געקומען אין לאדי, ער איז אריינגעגאנגען צום רב אין זיין חדר, דער רב האט מיט איהם אלאנגע צייט גערעדט, אין מיטען ריידען איז דער רב ארויסגעגאנגען אין אצווייטען חדר.

ביי דעם רב אויפ׳ן טיש איז געלעגען אזייגער. האט דער חסיד גענאפענט דעם זייגער און פערגלייכט צו זיין זייגער, האט ער געזעהען דאס דעם רב׳ס זייגער שפעטיגט זיך געגען זיין זייגער מיט צעהן מינוט, האט ער דעם רב׳ס זייגער אנגעשטעלט מיט צעהען מינוט ווייטער ער זאל געהען ריכטיג מיט זיין זייגער

דער רב איז נאכדעם אריינגעגאנגען צוריק אין חדר ער האט מיט איהם גערעדט א שעה צייט.

אז דער חסיד האט געברויכט געהמען אבשייד פון רב, זיך מיט איהם געזעגנען, האט דער רב אקוק געגעבען אויף זיין זייגער אונ האט באלד געפרעגט: ווער האט מיין זייגער גערוקט דעם ווייזער מיט צעהען מינוט שפעטער?

— איך האב דאס געטהאן, רבי — האט דער חסיד געענטפערט — ווייל איך האב אטהייערן זייגער וואס געהט ריכטיג, האב איך אייער זייגער אנגעשטעלט ריכטיג וויא מיינעם.

פון וואנען ווייסט דוא — האט דער רב געפרעגט אז דיין זייגער געהט ריכטיגער וויא מיינער? טאמער האסט דוא דיין זייגער אנגעשטעלט פון אנאנדער זייגער וואס יענער איז ניט ריכטיג?

— דאס איז דאך נור "טאמער" — האט דער חסיד געענטפערט — אבער אנאמתע ראיה ווייס איך אז מיין זייגער געהט ריכטיג, איך האב איהם אנגעשטעלט אקוראד וויא דער שטאדט זייגער.

— אין דיא כתבי האר"י ז"ל שטעהט געשריבען — האט דער רב געענטפערט אביסעל מיט קפידא אז בייא טאג איז פאראן צוועלף צרופי שם ה', אונ דיא שעה ווערט צו טהיילט אויף זעכציג מינוט, יעדער מינוט האט אנאנדער צייכען, דערפון ווייס איך אז עס דארף יעצט זיין צעהען מינוט פריהער, אונ דאפיר האב איך דערקאנט אז דוא האסט גערוקט מיין זייגער אין צעהן מינוט, יעטצט קאנסט דוא פארשטעהען ווערמעס זייגער עס געהט ריכטיגער.

— רבי! — האט דער חסיד געפרעגט מיט גרוים התלהבות — וויא באלד אז איר ווייסט דיא צייט אהן אזייגער, צו וואס ברויכט איהר אזייגער?

— דאס האלט איך נור פון לייטענס וועגען — האט דער רב געענטפערט — ווייל איך וויל מיך בענוטצען מיט אנאטירליכען זייגער, ניט מיט אהימעל זייגער.

פרק מה. וואונדערליכע געשיכטע פון הרב האדמו"ר מיט ר' משה מדפיס מסלאוויטא

אין סלאוויטא איז גיוועזן אדרוקער הרב הצדיק ר' משה. ער איז גיוועזן הרב הצדיק ר' פנחס קארעצערס אזאהן.

דער ר' משה איז גיוועזן אמקורב צום רב, אונד דער רב האט איהם זעהר מקרב גיוועזן צוליב זיין פאטער, ווייל איידער דער רב איז געווארען ארבי איז ער גיוועזן 2 מאהל בייא זיין פאטער ר' פנחס קארעצער אונד האט פון איהם אסך גילערענט.

דער רב האט איהם גיגעבען דרוקען אונד פערקויפען זיינע ספרים, פון וועלכע ר' משה איז רייך געווארען דען ער האט גענומען גוטע מקחים (פאר דעם רב׳ס ספרים).

עֶס אִיז דַאן אַרוֹיס אַזאָקאן אַז אַמַדְפִּיס דַארְף הָאבֶּען „אַראָזְרעֶסְעֶנְיֶע״ אוֹיף צוּ הַאלְטֶען אַדְרוּק, אוּנְד אוֹיסֶערְדֶעם מוּז יֶעדֶער מַדְפִּיס אַלֵיין קוֹמֶען אִין פּט״ב מְיָאַל אִיהם זֶעהֶען וָאס פִיר אַיין מֶענְשׁ עֶר אִיז, וִויא עֶר וַוייזְט אוֹיס. א. ז. וו.

ר׳ מֹשֶׁה הָאט אוֹיךְ גֶעמוּזְט פָאהְרֶען אִין פ״ב, עֶר אִיז גֶעוֶועזֶען דֵייעֶר אוּנְרוּהִיג פוּן דֶעם, דֶען עֶר אִיז גֶעוֶועזֶען אַגְרוֹיסֶער בַּטְלָן אוּנְד הָאט קֵיין מָאהְל נִיט אָן גִיזֶעהְן קֵיין שַׂר, וּבִפְרַט זִיךְ שְׁטֶעלֶען פִיר שָׂרֵי מְלוּכָה, הָאט עֶר זִיךְ זֵייעֶר גֶעשְׁרָאקֶען.

אוֹיסֶער דֶעם אִיז עֶר גֶיוֶועזֶען זֵייעֶר אַשְׁוַואכֶער מֶענְשׁ, אוּנ מִיא הָאט גֶעדַארְפְט פָאהְרֶען מִיטֶען פוּר פוּן סְלַאווִיטֶע בִּיז פֶּטֶ״ב, אַזַא וַוייטֶע רַייזֶע (דער באן איז נאך נִיט גיווען) אִיז דָאס בֶּאֱמֶת גֶעוֶועזֶען אַשְׁוֶוערֶע זַאךְ נוּר עֶס אִיז דָאךְ אָבֶּער קֵיין בְּרֵירָא נִיט גִיוֶוען, הָאט עֶר גֶעדוּנְגֶען אַפוּר אוּנְד אִיז אַוֶועק גֶעפָאהְרֶען.

אַז עֶר אִיז אָבְּגִיפָאהְרֶען אֵיינִיגֶע טֶעג אִיז עֶר גֶעוָוארֶען זֵייעֶר שְׁוַואךְ, מִיד, פוּן דִיא רַייזֶע הָאט עֶר זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט אָפּ רוּהֶען אִיי אַקְרֶעטְשְׁמֶע אִין וִויטֶעבְּסְקֶער גוּבֶּערְנְיֶע.

דֶער קְרֶעטְשְׁמֶער הָאט גִיזֶעהְן אַז עֶר אִיז עֶפֶּעס זֵייעֶר פֶערְזָארְגְט, פְרֶעגְט עֶר בַּייא אִיהם דִיא אוּרְזַאכֶע; הָאט אִיהם ר׳ מֹשֶׁה דֶער צֵיילְט וֶועגֶען וָואס עֶר אִיז פֶערְזָארְגְט, אוּנְד וואוּ עֶר פָאהְרְט.

זָאגְט דֶער קְרֶעטְשְׁמֶער צוּא אִיהם, לְאָזְנִי אִיז דָא נִיט וַוייט דָארְטֶען דִיצְט דָאךְ דֶער רַבִּי, האדמו״ר הַקָּדוֹשׁ פָאהְרְט אַריין צוּ אִיהם, אוּנְד פְרֶעגְט אִיהם אַיין עֵצָה.

אַז ר׳ מֹשֶׁה הָאט דֶער הֶערְט אַז לְאָזְנִי אִיז נִיט וַוייט פוּן דָארְט הָאט עֶר גְלַייךְ גֶעהֵייסֶען שְׁפַּאנֶען דִיא פֶערְד אוּנ אִיז אַוֶועק גֶעפָאהְרֶען צוּם אדמו״ר.

דֶער רַבִּי הָאט אִיהם זֵייעֶר פַיין אוֹיפְגֶענוּמֶען, הָאט גֶעמַאכְט צוּלִיב אִיהם אַבְּרֵייכֶען מָאל צֵייט.

נָאכְהֶער פְרֶעגְט עֶר אִיהם וואוּ עֶר פָאהְרְט.

הָאט אִיהם ר׳ מֹשֶׁה דֶער צֵיילְט אַלֶעס וואוּ עֶר פָאהְרְט אוּנ וֶועגֶען וָואס.

מֶען דַארְף נִיט פָאהְרֶען אִין פט״ב, עֶנְטְפֶערְט אִיהם דֶער רַבִּי פָאהְרְט אִין ווִילְנָא, דָארְט אִיז דָא אַמְלַמֵּד מֹשֶׁה גִיטֶעל-ס, וֶועט עֶר אַייךְ אַלֶס אוֹיסְפִירֶען.

ר׳ מֹשֶׁה הָאט גֶעהַאט גְרוֹיס אֱמוּנָה אִין רַבּ הָאט עֶר אִיהם נִיט אִיבֶּערְגִיפְרֶעגְט וָואס? וֶוען? אוּנְד הָאט זִיךְ אָבְּגֶעזֶעגְנֶעט מִיטֶען רַבּ אוּנ אִיז גְלַייךְ אַוֶועק גֶעפָאהְרֶען אִין ווִילְנָא.

אַז עֶר אִיז גֶעקוּמֶען אִין ווִילְנָא, הָאט עֶר פְּרוּבִּירְט אַפְרֶעגְט טָאהְן בַּיין דֵיין בַּעַל אַכְסַנְיָא צוּא קֶען עֶר נִיט אַמְלַמֵּד מֹשֶׁה גִיטֶעל-ס? זָאגְט עֶר אִיהם אַז עֶר וֵוייס נִיט.

ר׳ מֹשֶׁה הָאט זִיךְ בֶּערֶעכֶענְט אַז גֵיין פוּן הוֹיז צוּא הוֹיז פְרֶעגֶען אִיז דָאךְ אוּנְמֶעגְלִיךְ, אִיז בַּייא אִיהם גֶעבְּלִיבֶּען אַז עֶר וֶועט בֶּעסֶער גֵיין פְרֶעגֶען אִין דִיא בָּתֵּי מִדְרָשִׁים דָארְטִין קֶען מֶען גִיכֶער דֶערְגֵיין וֶועגֶען אַמְלַמֵּד.

עֶר

עֶר הָאט אַזוֹיא גֶעטָאהן אוּנ אִיז יֶעדֶער טָאג גִינַאנְגֶען אִין 3 בָּתֵּי מִדְרָשִׁים (ד.ה. שחרית, מנחה, ערבית אין אבעזונדער בית המדרש) אִין יֶעדֶער בהמ״ד וָואס עֶר אִיז גֶעקוּמֶען הָאט עֶר גֶעטֵיילְט צְדָקָה. אוּנְד הָאט נָאךְ גֶעפְרֶעגְט אוֹיף ר׳ מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס.

עֶס אִיז אַוֶועק פִיל טֶעג אַזוֹיא אוּנ עֶר הָאט נִיט גִיקָאנְט דֶער גֵיין דֶעם ר׳ מֹשֶׁה גִיטֶעלְס. קֵיינֶער קֶען אִיהם נִיט, דִיא אֱמוּנָה אִין רב אִיז אָבֶער בַּייא אִים וָועדֶער גְרוֹיס גִיוֶוען הָאט עֶר זִךְ נִיט מְיָאֵשׁ גִיוֶועזֶען אוּנ אִיז וַוייטֶער גִינַאנְגֶען זוּכֶען.

אֵיין מָאהל אִיז עֶר גֶעקוּמֶען דָאוֶונֶען אִין אַקְלוֹיז הָאט עֶר גֶעגֶעבֶּען צְדָקָה פַאר דִיא אָרֶעמֶע וִויא זַיין שְׁטֵיינֶער אִיז גִיוֶוען. עֶס אִיז דַאן גִיוֶוען ר״ח. הָאט עֶר נָאךְ גִיגֶעבִּין אַפָּאר רו״כ פַר דִי לֶערְנֶער אוֹיךְ אוּנ זֵייא הָאבֶען זִיךְ זֶעהְר גוּט מְשַׂמֵחַ גִיוֶוען, הָאט ר׳ מֹשֶׁה גִיזֶעהֶען אַז בַּיין אוֹיוֶוען לִיגְט אַמֶענְטְשׁ וַויֶער אָרֶעם גִיקְלֵיידֶעט אוּנְד מֶען בֶּעט אִיהם נִיט צוּם טִישׁ.

פְרֶעגְט ר׳ מֹשֶׁה בַּייא דִיא מֶענְטְשֶׁען פַאר וָואס זַייט אִיהר אִיהם אוֹיךְ נִיט מְכַבֵּד מִיט וָואס? — וָואס רֶעדְט אִיר וֶועגֶען דֶעם בַּחוּר— עֶנְטְפֶערִין זֵיי אִיהם, עֶר אַלֵיין הָאט זֵייעֶר פִיל גֶעלְד אוּנ הָאט זֵייעֶר רַייכֶע קִינְדֶער, דִיא קִינְדֶער ווִילִּין אִיהם הַאלְטֶען בַּייא זִיךְ מִיט כָּבוֹד, ווִיל עֶר נִיט אוּנְד וַואלְגֶערְט זִיךְ בֶּעסֶער דָא אִין קְלוֹיז אוּנְד פוּן זַיינֶע אֵייגֶענֶע גֶעלְד הָאט עֶר אוֹיךְ נִיט קֵיין הַנָאָה עֶר קוּמְט אָפּ מִיט פַּת לֶחֶם.

זָאגְט ר׳ מֹשֶׁה פוּן דֶעקְטָווֶוגִין אַז יוּדֶען פֶערְבְּרֵיינְגֶען דַארְף מֶען אַ יוּדֶען נִיט מַרְחִיק זַיין אוּנְד אִיהם אוֹיךְ גֶעבִּין, קֵיין גַנָב אִיז עֶר דָאךְ נִיט.

עֶר הָאט אִיהם צוּא גֶערוּפֶען אוּנ מְכַבֵּד גֶעוֶוען מִיט וַואס עֶס אִיז גֶעוֶוען דָארְט.

דֶער אִיד הָאט אַלֶס צוּא גֶענוּמֶען הָאט אָפּ גֶעגֶעסֶען אוּנ הָאט זִיךְ ווִידֶער גֶעלֵייגְט בַּיין אוֹיוֶוען, נָאכְהֶער פְרֶעגְט ר׳ מֹשֶׁה בַּייא יֶעדֶען צוּא וַוייסֶען זֵייא נִיט פוּן אַמְלַמֵד מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס? — נֵיין עֶנְטְפֶערְן אַלֶע.— רוּפְט זִיךְ אָפּ דֶער אִיד וָואס אִיז גֶעלֶעגֶען בַּיין אוֹיבֶען, וָואס פְרֶעגְט אִיהר בַּייא זֵייא זֵייא וַוייסֶען נָאר עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען, אִיךְ ווֵיים יָא דָא נִיט וַוייט אִין אַקְרֶעטְשְׁמֶע קְנֶעלְט אַמְלַמֵד הֵייסְט עֶר מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס.

פְרֶעגְט ר׳ מֹשֶׁה דֶעם אִידֶען וֶועט אִיהר פִילַייכְט מִיט מִיר פָאהְרֶען אִין קְרֶעטְשְׁמֶע ווַייזֶען מִיר?

פַאר וָואס נִיט, אִיךְ וֶועל מִיט אַייךְ פָאהְרֶען.

ר׳ מֹשֶׁה הָאט גְלֵייךְ גֶענוּמֶען זַיין פוּר אוּנ אִיז אַוֶועק גֶעפָאהְרֶען.

אַז זֵייא זֵיינֶען גֶעקוּמֶען אִין קְרֶעטְשְׁמֶע הָאט עֶר גֶעזֶעהֶן ווִיא דֶער מְלַמֵד זִיצְט אוּנְד לֶערֶענְט מִיט דִיא קִינְדֶער. פְרֶעגְט עֶר בַּיין מְלַמֵד פוּן וָואסֶער שְׁטָאט זַייט אִיהר?

פוּן ווִילְנָא.

ווִיא הֵייסְט אִיהר?

משה גיטעלעס, — ענטפערט איהם דער מלמד.

פיל נעמט איהר דא אזמן?

15 רו"כ.

נוא מיט 15 רו"כ קענט איהר לעבען אהאלב יאהר?

בין איך טאקע איין עני ואביון.

איך האב פאר אייך אגוטען פלאן, אויב איהר ווילט מיט מיר פארען אין סלאוויטא לערנען מיט מיינע קינדער וועל איך אייך געבין 50 רו"כ אזמן.

איך וויל ניט.

פאר וואס? איז דען 50 רו"כ ערגער וויא 15 רו"כ.

50 רו"כ איז ניט ערגער וויא 15 רו"כ נאר דא לערן איך שוין פיל יאהרן. אונד האף נאך צוא לערנען פיל יאהרען. איך האב דא 30 רוב' אַיאהר שטענדיג, האט מיין פאמיליע פארט אויס קומענעש, זאגאר זייער ארעם, אבער בייא אייך קען זיין אז אויפען צווייטען זמן וועל איך אייך ניט געפעלען, וועל איך גאר ניט האבען.

איך וועל אייך אב צאלען פאר צוויא יאר פאר אויס, 200 רו"כ, גיט דאס אב אייער ווייב וועט זיא מאכען אגעשעפט אונד וועט האבען פון וואנען צוא לעבען, אונ איהר פארט מיט מיר.

אויב אזויא בין איך צופרידען, אבער וואס טוט מען מיטען בעה"ב ער וועט מיר דאך ניט אב לאזען אין מיטען זמן.

איך וועל מיט איהם ריידען אונ בעטען וועט ער אייך אב לאזען.

אויב אזויא פאר איך מיט אייך.

ר' משה האט ארייין גערופען דעם קרעטשמער, אונד האט איהם גיבעטען ער זאל איהם אפלאזען דעם מלמד. בייא אונז איז ניטא וואו צוא קריגען אמלמד, איהר אבער וועט בעקומען איין אנדער מלמד, דען אין דעם געגענד איז דא לערנערס זעהר פיל, אונ וואס אייך וועט קאסטען טייערער וועל איך דאס דער לייגען.

דער קרעטשמער האט איין געשטימט. ר' משה האט איהם גיגעבען היבשע עטליכע רו"כ פאר דעם, אונ דעם מלמד האט ער גיגעבען 200 רו"כ פאר אויס אונד האט איהם מיטגענומען אין ווילנא.

אז זייא זיינען גיקומען אין ווילנא, האט ר' משה געזאגט צום מלמד, אזויא וויא איך דארף דא נאך פערברייגען איינינע טעג זאלט איהר לע"ע קומען צוא מיר יעדען טאג פערברייגען אביסעל גיין שפאצירען, א. ז. וו.

דער מלמד פלעגט קומען יעדען טאג צוא ר' משה'ן זייא פלעגען פערברייגען אונ גיין שפאצירען, ר' משה האט דעם מלמד נאטירליך קיין זאך ניט דער ציילט חוץ וואס ער דארף איהם.

וואס וועט זיין דיא ענדע קלערט זיך ר' משה, וואס וועט איהם דא דער מלמד אויף טאן? נור דיא אמונה אין רב–ם ווערטער איז בייא איהם גיוועזן גרויס האט ער גיוואַרט אונ געהאפט אז עס וועט זיך אויספירען.

אין

איין מאהל זיינען זייא גיגאנגען ביידע אין גארטען שפאצירען אונ האבען זיך צוגיזעצט אויף א באנק, ווען זייא אז א־שר גייט צוא זייא, האבען זייא גימיינט אז ער וויל זיך זעצען אויפען באנק זיינען זייא אוועק צוא איין אנדער באנק, דער שר גייט צוא יענם באנק ווידער, האבען זייא ווידער גיוואלט אוועק אויף איין אנדער באנק, האבען זייא דער הערט וויא דער שר הייסט זייא ווארטען.

דער שר איז צוא זייא צוא גיגאנגען אונ פרעגט ביין מלמד, מען רופט דיר ניט משה גיטעלעס? — יא ענטפערט איהם דער מלמד זעהר ערשראקען.

דוא זאלסט היינט קומען צוא מיר אין גאסטיניצע, אונ ער האט איהם גיזאגט ווען, אונ וואו, אונ איז אוועק גיגאנגען.

דער מלמד משה גיטעלעס האט זיך זעהר ערשראקען, נור ר׳ משה מסלאוויטע האט איהם אביסעל בערוהיגט, וייל ער האט פערשטאנען אז עס וועט זיין פיר איהם גוטע נייעס.

אז משה גיטעלעס איז גיקומען צום שר, פרעגט איהם דער שר, דוא קענסט מיר? — ניין ענטפערט ער איהם.

דיר קען איך אבער יא, דוא האסט מיר אמאהל גיבראטעוועט, אונ דורך דיר בין איך גיקומען צוא מיין יעצטיגע גוטעס, צום גליק.

ווען איז דאס גיוועזען? פרעגט איהם דער מלמד, איך גידיינק ניט, אונ איך דער קען אייך ניט.

איך וועל דיר דערמאנען זאגט דער שר. איך האב דא אין ווילנא אמאהל גילערנט אין איין ישיבה, איך האב גיהאט אגוטען קאפ אונ גוט גילערנט.

איין מאל האב איך עפעס פערזינדיגט האט מען מיר אין דער קונע אריין גישטעלט. אונ דאצוא פיל בזיונות גיטאהן, אונ אלע בחורים פון ישיבה זיינען גישטאנען אונ גילאכט פון מיר. איך בין דאן פון עגמת נפש אונ פון שאנדע אין אונמאכט פערבליבען, דו בינסט דאן גראדע פערבייא דעם בית המדרש גיגאנגען אונד האסט דערהערט דעם גילעכטער מיט דיא גישרייען, בינסט דוא אריין אין בית המדרש אונד האסט מיר דערזעהן, האסט דוא אן גיהויבין שרייען אויף דיא בחורים, איהר וועט דאך הארגענען אמענטשען לאזט איהם אפ, אונ האסט זייא צוטריבען איך בין דאן לויז געווארען פון זיי, אונד פון דאן אן בין איך אוועק פון ישיבה שטודירען, איך האב זעהר פלייסיג גילערנט, פייהיגקייטען האב איך גיהאט גוטע, איך האב גיענדיגט אין אוניווערזיטעט מיט דיא בעסטע מיינונגען נאכהער האב איך זיך געטויפט אונד האב געקראגען אגוטע שטעלע איך בין געשטייגין פון יאהר צוא יאהר אלס העכער אינד יעצט בין איך אמיניסטער אין פ״ב.

אלזא צוא דאס אלעס האסט דוא מיר געבראכט, וויל איך דיר יעצט עפעס אויך טאהן גוטעס, דערצייל מיר וואס מאכסט דוא, וויא לעבסט דוא.

משה גיטעלעס האט זיך דערמאנט אונ האט אים דערקענט אונ האט אים

דערציילט

דֶערְצֵיילְט זַיין אָבְּסְטָאַיאַטֶעלְסְטְוָוא פוּן דַאן בִּיז יֶעצְט, עֶר הָאט אִיהם אוֹיךְ דֶער צֵיילְט אַז עֶר פָּארְט יֶעצְט אִין סְלַאוִויטָא זַיין אַמְלַמֵד.

גֵיין מֶעהר קֵיין מְלַמֵד דַארְפְסְטוּ נִיט זַיין, אִיךְ וֶועל דִיר גֶעבִּין גֶעלְד גֶענוּג דוּא זָאלְסְט הָאבִּין פוּן וָואנֶען צוּא לֶעבִּין דוּא זָאלְסְט נִיט בַּדַארְפֶען זַיין מֶעהר קֵיין מְלַמֵד, אוּנְד אוֹיבּ דוּא וֶועסְט אַמָאהל דַארְפֶען מַיינֶע אַטוֹבָה וֶועל אִיךְ דִיר אַלֶעס טָאהן וָואס נוּר מֶעגְלִיךְ.

וָואס זָאל אִיךְ אָבֶּער טָאהן מִיטֶען סְלַאוִויטֶער יוּדֶען אִיךְ הָאבּ דָאךְ מִיט אִים אָפּ גֶערֶעדְט אוּנ גֶענוּמֶען גֶעלְד פָארוֹיס אוֹיף 2 יאהר.

זָאג אִיהם אַז אִיךְ הָאבּ גֶעבֶּעטֶען עֶר זָאל צוּא מִיר קוּמֶען אַז אִיךְ וֶועל מִיט אִיהם רֵיידֶען אוּנ בֶּעטֶען וֶועט עֶר דִיר אָפּ לָאזֶען.

מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס אִיז אַוֶועק צוּ ר׳ מֹשֶׁה׳ן מִסְלַאוִויטָא, אוּנְד הָאט אִים אַלֶעס דֶערְצֵיילְט אוּנ גִיבֶּעטֶען עֶר זָאל גֵיין צוּם שַׂר.

ר׳ מֹשֶׁה הָאט זִיךְ זֵייעֶר דֶערְפְרֵייט, עֶר הָאט שׁוֹין גֶעזֶעהן אַז זַיין עִנְיָן וֶועט זִיךְ אוֹיס פִירֶען, אוּנ פוּן מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס וֶועט עֶר אוֹיךְ לוֹיז וֶוערֶען, דֶען עֶר הָאט אִיהם דָאךְ נִיט גִידַארְפְט פַאר אַמְלַמֵד, זָאגְט עֶר צוּא אִיהם אַז דוּא וֶועסְט בֶּעטִין דֶעם שַׂר עֶר זָאל מִיר אַרוֹיס גֶעבִּין דֶעם רִשְׁיוֹן אָן שְׁוֶועריגְקֵייטֶען לַאז אִיךְ דִיר אָבּ.

זֵייא זַיינֶען אַוֶועק בֵּיידֶע צוּם שַׂר, דֶער שַׂר הָאט ר׳ מֹשֶׁה׳ן זֵייעֶר שׁוֹין אוֹיפְגִינוּמֶען אוּנ ר׳ מֹשֶׁה הָאט אִיהם דֶערְצֵיילְט זַיין בִּיטְטֶע וֶועגִין וָואס עֶר אִיז אַהֶער גִיקוּמֶען, אוּנְד עֶר אוֹיךְ מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס הָאבִּין אִיהם גִיבֶּעטֶען אוֹיבּ עֶר קֶען עֶפֶּעס טָאהן אַטוֹבָה אִין דֶעם.

זֶעהר גוּט זָאגְט צוּא אִיהם דֶער שַׂר דָאס גִיהֶערְט טַאקֶע צוּא מַיין פְּרִיסוּטְסְטְוֶוע, אַז דוּא בִּינְסְט אַיין אָרֶענְטְלִיכֶער מַאן זֶעה אִיךְ דָאךְ, גִיבּ מִיר מִיט דַיינֶע דָאקוּמֶענְטֶען אִיךְ וֶועל זֵייא מִיט נֶעמֶען קֵיין פֶּעטֶערְבּוּרְג, אוּנ דוּא וַוארְט דָא אִין ווִילְנָא אֵיינִיגֶע טֶעג וֶועל אִיךְ דִיר דָא צוּא שִׁיקֶען דֶעם רִשְׁיוֹן אוֹיפֶען דְרוּק.

עֶר הָאט דֶעם שַׂר גֶעגֶעבֶּען זַיינֶע דָאקוּמֶענְטֶען, דֶער שַׂר הָאט זִיךְ מִיט זֵייא גִיזֶעגֶענְט, אוּנ מֹשֶׁה גִיטֶעלֶעס הָאט עֶר גֶעגֶעבֶּען אַסַאךְ גֶעלְד, אוּנְד עֶר אִיז אַוֶועק גֶעפָארֶען אִין פט״ב: ר׳ מֹשֶׁה אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אִין ווִילְנָא. עֶר הָאט נִיט לַאנְג גִידַארְפְט וַוארְטֶען אִיז אִיהם אָן גֶעקוּמֶען דֶער רִשְׁיוֹן פוּן פ״ב

עֶר אִיז גֶעפָארֶען אַהֵיים אִיז עֶר ווִידֶער אַרַיין גֶעפָארֶען אִין לָאזְנִי צוּם רַבִּי, דֶער רַבִּי אִיז אִיהם אַרוֹיס אִיבֶּערְגֶעמֶען אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּא אִיהם, נוּא ר׳ מֹשֶׁה אִיהר הָאט מִיר גֶעפָאלְגְט הָאט אִיר נִיט קֵיין חֲרָטָה?

אַלֶע הָאבֶּען זִיךְ דַאן גֶעוואוּנְדֶערְט פוּן דִי גֶעשִׁיכְטֶע דֶען דֶר רַבִּי הָאט זִיךְ זֵייעֶר גֶעהִיט צוּא וַוייזֶען אָפֶּענֶע מוֹפְתִים, נוּר דָא הָאט עֶר עֶס גִיטָאהן צוּא לִיבּ ר׳ מֹשֶׁה׳ס פָאטֶער הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר׳ פִּנְחָס וַוייל עֶר הָאט אִיהם זֵייעֶר לִיבּ גִיהַאט זי״ע.

פרק מו. דעם רב'ס בילד

בעת דער רב איז געווען אין פעטערבורג אין יאהר תקנ"ט האט דער שעף זאנדבארמע געלאזט דורך דעם הודאזניק גלאוואטשעווסקע צראפנעהמען דעם רב'ס בילד. דעם בילד האט דעם רב'ס איניקיל ר' שמריה שניאורזאהן אפגעדרוקט אונ פיל טויזענדע עקזעמפלארען זיינען פארקויפט געווארען. דען פון בילד ערקאנט מען אז ער איז געווען אהייליגער מאן.

פרק מז. דעם רב'ס עלטערין מיט די גאנצע משפחה.

דעם רב'ס פאטער האט מען גערופען הר"ר ברוך. ער שטאמט פון די פאמיליע מהגאון הקדוש מהר"ל מפראג.

דער הר"ר ברוך האט געוואהנט אין לאזני מיט זיין זאהן אין איין שטאדט, אז ער פלעגט צבריינגעהען צוא זיין זאהן, פלעגט זיך דער רב שטעלען פאר אידם ביראת הכבוד.

הר"ר ברוך האט דאס ניט געקאנט זעהען ער האט געזאגט: אמענש וואס די שכינה רעדט פון זיין האלדז זאל זיך פאר מיר שטעלען? דער פאר איז ביי אידם געבליבען אוועק צוא פאהרען פון לאזני, אונ אזויא האט ער געטאהן ער איז געגאנגען פון שטאדט צוא שטאדט ביז ער איז געקומען אין אונגארן אין דער שטאדט „סולת".

אבייער מאן פון יענע שטאדט האט אידם געזעהען אין שול דאווענדיג, האט ער פארשטאנען אז ער איז ניט אפראסטער ארעמאן, האט ער אידם געלאדען צוא זיך אויף מיטאג. אונ אויך צוא אוועגד ברויט.

דער גביר האט געהאט אזאוואד פון שנאפס, אין יענעם טאג האט ער געפונען אין זאוואד שנאפס מעהר וויא אלע טעג, דער גביר האט זיך שטארק געוואונדערט, נור ער האט פארשטאנען אז דאס איז צוא ליב דעם זכות פון גאסט. די פרויא פון גביר האט אידם (אידר מאן) געבעטען אז ער זאל דעם גאסט ניט אהעקלאזען פון זיך. דער גביר האט אידם געבעטען ער זאל ביי אידם אין שטוב עססען, טרינקען שלאפען אונ ער וועט האבען אלס וואס אמענש געברויכט.

הר"ר ברוך האט איינגעווילגט דארטען צוא בלייבען, דער גביר האט אידם געגעבען אחדר, אונ אזא אלץ וואס אזא מענש האט נאטהיג צוא זיין געברויך, הר"ר ברוך איז דארטען געבליבען ביז עס איז געקומען זיין צייט צוא שטארבען.

אז ער איז קראנק געווארען, זיינען צוא אידם — פיעל פארנעהמע מענשען פון שטאדט געקומען מבקר חולה זיין, זייא האבען אידם געפרעגט אויב ער האט זעהנע אונ וואו וואהנען זייא? הר"ר ברוך האט זייא געענטפערט דאס ער האט פיער זאהנע, צוא צווייא וועט מען דארפען שרייבען דייטליך, צוא איינעם נור מיט ארמז. אונ איינער וועט אליין וויסען. נאכדעם איז ער געשטארבען אונ

חברה

חברה קדישא האט איהם געגעבין אשאנעם ארט אויף דעם בית עולם. אונ זייא האבין געשטעלט אמצבה אויף זיין קבר. דיא גבירתה האט נאך זיין טויט געבארען אזאהן האט זיא איהם אנאמען גיגעבען „ברוך״.

דער רב האט געשיקט אמענשען אין יענע שטאדט, ער האט איהם פיל געלד מיט געגעבען דאס ער זאל באצאהלען דעם גביר וואס איהם האט געקאסט דער האלטען זיין פאטער אונ פאר ח״ק קבורה געלד פאר דעם קבר אונ פאר דער מצבה, אבער דער גביר אונ דיא ח״ק האבען ניט געוואלט נעהמען דאס געלד.

— איהר זאלט וויסען — האט דעם רב׳ס שליח געזאגט, אז מיין רבי איז אהייליגער מאן, אונ ער האט פארדרוס אז מען פאלגט איהם ניט, אונ זיין פארדרוס קאן חלילה פאר אייך זיין ניט גוט, דארום מוזט איהר איהם פאלגען אונ צוא געהמען דאס געלד וואס איך האב אייך געבראכט.

— אויב אזויא — האבען זייא געענטפערט — וועלען מיר האבען א דין תורה בייא דעם שטאדט רב.

דער פסק איז פון רב ארויס: חברה קדישא מוז פאר דעם קבר אונ מצבה צוא נעהמען דאס געלד. נור דער גביר איז ניט מחויב צוא געהמען.

דעם רב׳ס מוטער האט געהייסען רבקה.

דעם רב׳ס שווער איז געוועזן הנגיד רי״ל סג״ל אין וויטעבסק, ער האט דעם רב (זיין איידעם) געהאלטען בייא זיך אויף קעסט. נור אזייא וויא איהם איז ניט געפעלען געוועזן דעם רב׳ס אויפפיהרונג. דער פאר האט דער רב אונ זיין פרויא געליטען עגמת נפש פון איהם, נאכדעם איז ער געווארען ארעם אונ געשטארבען.

דעם רב׳ס שוויגער, איהר נאמען איז געוועזן ביילא. זיא האט זוכה געוועזן צוא זעהען דיא גרויסקייט פון רב. זיא האט שטארק חרטה געהאט פאר וואס זיא מיט איהר מאן האבען איהם געמאכט הארץ וועהטאג. זיא איז נאכדעם רייך געווארען האט זיא געבעטען דעם רב ער זאל מיט זיין פאמיליע קומען צוא איהר, אין וויטעבסק. אונ זיא וועט איהם געבען אלע זיינע הצטרכות, אבער דער רב האט ניט געוואלט, ער האט איהר מיט אגעלעכטער געענטפערט: וויא לאנג דאס קינד ליגט אין דיא מוטערס בויך איז איהם זעהער גוט, נור אז ער ווערט שוין געבארען אונ איינער זאל איהם הייסען צוריק געהען דארטען וועט ער ניט וועלען איבער צווייא אורזאכען: דאס ערשטע: דער ארט ווערט קלענער, אונ דאס צווייטע: דער מענש ווערט גרעססער. א. ז. וו.

זיין ווייב הרבנית מ׳ סטערנא ע״ה זיא איז געוועזן אצנועה ותשובה, אגרויסע חכמה, אשטארקען דעת האט זיא געהאט, אונ אמאל האט מען געהערט פון איהר קלוגע רייד, זיא האט זיך מוסר נפש געוועזן פאר איהם עטליבע מאל, אונ דער פאר האט איהר דער רב געגעבען כבוד.

אז דער רב איז געקומען פון פעטערבורג נאך לאזני אונ ער האט דורך דעם פענסטער געזעהען דאס פיל מענשען פאהרען צוא איהם, האט ער זיך אוועק ניגעבען אויף דער ערד, ער האט זיך געקייקעלט אונ געשריען הויך: וואס ווילען

זיא פון מיר צוא וואס פאהרען זייא צוא מיר, וואס האבען זייא געזעהען פון מיר, זיין ווייב האט דער הערט זיינע קולות איז זיא צוגעגאנגען צוא איהם אונ זאגט האב קיין טעות ניט, ניט צוא ליב דיר פאהרען זייא צוא דיר נור צוא ליב דיין רבי הה"ם, זייא ווילען אז דוא זאלסט זייא ערציילען מעשיות פון איהם וואס דוא האסט געהערט פון איהם. —אויב נור דאס פערלאנגען זייא — האט דער רב געענטפערט - וועל איך זייא ערציילען זייער פיל אונ ער האט טאקע ערציילט פיעל מעשיות, גאר א שאהל.

אז דער רב איז נסתלק געווארען האט זיא געהאט אסכסוך מיט דעם מיטעלן רבין, האט זיא געהאט אויף איהם תרעומת איז גיגאנגען איהר זאהן דער מיטעלער רב צוא איהר מחילה בעטען. האט זיא צוא איהם גיזאגט: דוא האסט רוחניות, זאג איך דיר אז פון רוחניות ווייס איך בעסער וויא דוא, ווייל פופציג יאהר בין איך גיוועהן מיט דעם היילינגען רב, אונ איך וועל נאך מאכען א פדיון אויך בעסער פון דיר, זיא רוהט אין ליובאוויטש.

פרק מח. דעם רב'ס ברידער.

א) הרב הגדול ירא וחרד לדבר ה' מוהר"ר יהודה ליב פון יאנאוויטש, ער האט מחבר גיוועהן טהייערע ספרים. ער רוהט אין יאנאוויטש, תנצב"ה.

ב) הרה"ג ר' מרדכי, ער איז גיוועהן ארב אין אורשא ער רוהט אין קאפוסט ער איז נפטר גיווארען י"א אדר תקפ"ג תנצב"ה.

ג) הר"ר משה, ער איז גיוועהן ארב אין באייעב אויך אין לעפלי, נאכדעם אין רודניא נאהענט פון ליובאוויטש דארט רוהט ער.

פרק מט. דעם רב'ס שוואגער:

א) הר"ר ישראל קאזיק זלה"ה*) ער האט געהאט מסירת נפש צוא ליב דעם רב, אמאל האט איהם איינער איבער גיהאקט דעם מוח אויף דיא העלפט איז ער אריין גילאפען צום רב, דאס בלוט האט פון קאפף גירונען, האט איהם דער רב מיט זיינע ביידע הענד צוזאמען געפרעסט דעם קאפף, האט דאס בלוט באלד אויפגיהערט צוא לויפען אונ דער קאפף איז באלד געזונד גיווארען. נור

עם

*) דער מאן פון דעם רב'ס שוועסטער הרבנית שרה.

עס איז איבער געבליבען אצייכען פון דעם קלאפ, דער קאזיק האט גילעבט פיל יאהרען מעהר ווי דער רב, נאכדעם האט ער זיך באזעטצט אין ליובאוויטש אונ דארטין רוהט ער, תנצב״ה.

ג) דער גביר ר׳ עקיבא

פראדקין פון שקלאוו, דעם רב׳ס פרויא׳ס שוועסטערס מאן. זיין פרויא האט איהר שוועסטער גיבעטען אז זיא זאל קיינעם ניט פאלגין וואס ריידען איהר אן צוא געהמען גט פון איהר מאן הרב שניאור זלמן. זיא האט איהם ערקאנט אז ער איז אהיילינער מאן, זיא פלעגט איהם טאהן פיל טובות אהן דעם פאטערס וויסען, דערפאר האט איהר דער רב אלע מאל געדאנקט

פרק ג. דעם רב׳ס זאהנע.

א) דער היליגער האדמו״ר הר״ר דוב בער וואס ער איז מפורסם אויף דער וועלט מיט דעם נאמען: „דער מיטעלער רבי״, וועגין איהם איז פאראן פיל צוא ריידען.

ב) הרב הקדוש ר׳ חיים אברהם נ״ע ער איז גיוועזען גרויס אין תורה אונ חסידות, גוטע מדות אונ אוואונדערליכער חכם, אונ אנאמתר מענטש, ער איז נפטר גיווארין אין שנת תר״ח אין ליובאוויטש.

ג) הר״ר משה זלה״ה ער האט גיהאט אלשון למודים איבער צוא מזרן דעם פאטערס חסידות, נאכדעם איז ער פערפאלען גיווארען. זיין פרויא אונ קינדער זיינען אוועק גיפארין אין ארץ ישראל. איהם האבען מאנכע מענטשען גיזעהען אין דיא וועלדער ארום פוילין, אין אשטאדט פלעגט ער קומען נור אז ער איז גיוועזען שטארק הונגעריג, ער פלעגט נעהמען נור אשטיקעל ברויט, אונ אביסעל וואסער, מעהר ניט. נעכטיגען פלעגט ער אין אבית המדרש, אשטיין צוא קאפענס, איינינע מענטשען האבין געוואוסט אז דאס איז דעם רבס זאהן, ווייל זיין פנים האט אויף דעם עדות געזאגט. פיל מאל איז ער געוועזען אין טשערקאס ביא דעם הרה״ק ר׳ יעקב ישראל אויך אין טשערנאביל ביא הרה״ק ר׳ אהרן. לסוף איז ער געקומען אין אשטאדט ביא זיטאמיר. דארטען איז ער קראנק געווארען, וו״ק האבין איהם געפרעגט וויא איז זיין נאמען אונ דעם פאטערס נאמען, אונ זיין פאמיליע וואו געפינען זיך. האט ער זייא געענטפערט אויף מיין מצבה וועט איהר שרייבען מיין נאמען משה בן. בלי שם, אונ צוא דיא פאמיליע דארפט איהר ניט שרייבען זייא וועלין אליין וויסען אונ איז דארטען געשטארבען.

פרק נא. דעם רב'ס טעכטער

א) האשה הצנועה המפורסמת מ' פריידא ע"ה, זיא איז געוועזען זעהער אחשובה, דער רב האט איהר ליב געהאט, ער פלעגט זאגען חסידות פאר איהר, דער ברודער (וואס איז נאכדעם געוועזען דער אדמו"ר האמצעי) ווען ער האט געברויכט פרעגען פון פאטער א גרויסען ענין, פלעגט ער בעטען דיא שוועסטער אז זיא זאל פרעגען, דער רב פלעגט איר זאגען אונ רבי דובער פלעגט זיך בעהאלטען אין חדר ער זאל הערען וויא אונ וואס ער זאגט צוא איהר, דער רב האט פארשטאנען אז זיא פרעגט דאס וואס דער ברודער פערלאנגט צוא וויסען.

דער נאמען פון איהר מאן איז געוועזען הר"ר אליהו ב"ר מרדכי. זיא האט פון איהם געהאט צווייא זאהנע הר"ר אהרן אונ הר"ר ברוך.

זיא איז נפטר געווארען אין האדיץ, זיא רוהט ניט וייט פון רב'ס קבר

ב) דעם רב'ס צווייטע טאכטער הצנועה מרת דבורה לאה.*)

זיא איז געוועזען דיא מוטער פון בעל צ"צ, אז דאס קינד איז געווארען צווייא יאהר איז זיא געשטארבען, זיא האט איהר פאטער דעם רב געבעטען אז ער זאל איהר קינד ערציהען אזויא וויא זיין אייגען קינד. דער רב האט איהר פארשפראכען אזויא צוא טאהן.

דעם רב'ס אייניקליך ערצעהלען דיא סבה פון איהר שטארבען איז געוועזען אזויא: פאר ר"ה. דער יאהר וואס זיא איז געשטארבען האט דער רב צוא זאמענגערופען זיינע נאהנטע גרויסע חסידים אונ ער האט צוא זייא געזאגט: איהר זאלט וויסען דאס אויף מיר איז פאראן אין הימעל א גרויסער קטרוג. פאר וואס איך זאג חסידות צוא אפען. ניט זאגען קאן איך ניט, ווייל מיין רבי הה"מ אונ זיין זאהן דער הייליגער רבי אברהם האבען מיר מרמז געוועזען דאס איך זאל זאגען חסידות פיעל אונ אפען. דערפאר האב איך מורא אז איך זאל חלילה ניט דארפען זיך אפשיידען פון אייך אין גאנצען.

דעם רב'ס חדר איז געוועזען נאהענט פון זיין טאכטערס חדר, זיא האט געהערט אלץ וואס דער פאטער האט גערעדט.

וויא דיא חסידים זענען ארויסגעגאנגען פון רב'ס חדר, איז זיין טאכטער צוא איהם הערייגעגאנגען אונ האט געזאגט: פאטער! אפשר איז מעגליך איך זאל זיין אנשטאט דיר נור דערפאר זאל מיין קינד זיין בייא דיר וויא דיין אייגען קינד.

דער רב האט באלד געשיקט זיינעם אמענשען צוא דעם הרב הקדוש ר' מנחם נחום אין טשערנאבעל בעטען איהם ער זאל מאכען א פדיון נפש, ער האט אנגעזאגט דעם שליח דאס ער זאל קומען דארטען ער"ה עהדער ער געהמט צוא דיא פדיונות פון זיינע חסידים

דעם שליח האט געטראפען אזעלכע סבות דאס ער האט ניט געקאנט קומען ער"ה אין דער פריה אין טשערנאבעל.

דער קדוש מנחם נחום האט יענעם ער"ה בייא קיינעם ניט צוא גענומען א פדיון ניט פון קיין חסיד אונ ניט פון זיינע שטאדט לייט.

איך

*) דער נאמען פון איהר מאן איז געוועזן הר"ר שלום שכנא בר' נח.

— איך קאן קיין פדיון דער וייל ניט נעהמען — האט הרה"ק מ"ן געזאגט.

די חסידים האבען דערפון געהאט גרויס פארדרוס, זיי האבען ניט געוואוסט וואס צו טאהן.

נאכדעם איז דער שליח געקומען, דער קדוש מ"נ האט געעפענט די טהיר און האט צו גענומען פון שליח דעם פדיון נפש און האט געזאגט: וואס קאן איך איהם העלפען? פאר וואס זאגט ער אזוי פיעל חסידות גאנץ אפען? —, נאכדעם איז ער אוועקגעגאנגען אין מקוה, זיין שטייגער פלעגט זיין: דאס עהדער ער איז אריינגעגאנגען אין מקוה האט ער די פדיונות איבערגעלייענט, נאכדעם פלעגט ער זיך טובל זיין, ער האט דעם רבי'ס פדיון נפש נאך אמאל איבערגעלייענט, און ער האט זיך טובל געווען, אלאנגע צייט איז ער געווען אין מקוה נאכדעם האט ער ארויסגעשטעקט דעם קאפף פון וואסער און ער האט געזאגט דורך תפלה פועלת מען העלפט, נאכדעם האט ער צו גענומען די פדיונות פון די חסידים זיינע און פון די מענשען וואס וואהנען אין שטאדט.

ראש השנה בייא דער נאכט האט ער זעהר פיל כחות אוועקגעלייגט אין דאווענען, ער איז נאכ'ן דאווענען געווארען שוואך אז ער האט ניט געקאנט געהען אהיים, האבען צווייא מענשען געמוזט איהם פיהרען פון שטיבעל צו איהם אהיים געענדיג האבען זייא געהערט ווי ער האט מיט זיך אליין גערעדט: זאל זיא זיין אחילוף פאר איהם און אזוי איז דאס געווען, באלד נאך ר"ה איז זיא געשטארבען און פיל גרויסע טהייערע חסידים זענען אויך געשטארבען און דער רבי איז נצול געווארען פון טויט.

באלד ווי זיא איז געשטארבען האט דער רבי צו גענומען זיין איינינקעל רבי מנחם מענדיל צו זיך ער האט איהם ערצויגען נאך בעסער ווי זיינע אייגענע קינדער, דער רבי האט אמאל באמערקט דאס זיינע חסידים וואונדערן זיך ווארום ער ליבט אזוי שטארק זיין איינינקעל, האט ער צו זייא געזאגט: זיין מוטער האט זיך פאר מיך מוכר נפש געווען מיט דעם תנאי איך זאל ליבען איהר קינד.

אין יאהר תר"ג אז מען האט איהר זאהן דעם צ"צ גערופען אין פעטערבורג, האט ער געשיקט אפדיון נפש אויף זיין מוטערס קבר.

ג) דעם רבי'ס דריטע טאכטער האשה הצנועה מרת רחל*) זיא איז אין די יונגע יאהרען געשטארבען אין לאזני אז דער רבי האט נאך געלעבט, זיא רוהט בייא איהר שוועסטער מ' דבורה לאה, זיא האט איבערגעלאזען אקינד וואס איז אויך באלד געשטארבען.

פרק נב. דעם רבי'ס איידעמ'ס.

א) הרה"ח המפורסם ר' שלום שכנא (דער פאטער פון "צמח צדק") זיין פאטער הרה"ח המפורסם ר' נתן זלה"ה איז אמאל געפאהרען אין ארץ ישראל צו זיין רבי הרה"ק

*) דער נאמען פון איהר מאן איז געווען הר"ר אברהם בר' צבי שיינעס.

הרה"ק רמ"מ פון האראדאק וואס איז מיט עטלעכע יאהר פריהער אוועקגעפארען אין טבריא.

פארענדיג אויפין שיף איז ער קראנק געווארען. האט ער געבעטען דעם שיפס-קאפיטאן אויב ער וועט שטארבען זאל ער איהם ניט אריינווארפען אין ים. וויא ער טהוט מיט אנאנדער פאסאזיר וואס שטארבט אויפען שיף, נור ער זאל איהם אנבינדען אויף א גרויסע ברעט און אויף איהם אנקלעפען א צעטעלע דעם נאמען, און וואוהין ער פאהרט און דעם ברעט אוועקלאזען אויפן ים. נאכדעם איז ער געשטארבען, דער שיפסקאפיטאן האט אזוי געטאהן. דעם ברעט האט מען געפונען, האט מען איהם (דעם טויטען) געבראכט אין טבריא וואו הרה"ק רמ"מ האט גערוהט.

זיין זאהן שלום שכנא איז געבליבען איין עלענדער יתום, האט איהם דער רבי צוגענומען צו זיך, ער האט איהם ערצויגען, נאכדעם האט ער איהם חתונה געמאכט מיט זיין טאכטער דבורה לאה, זיא האט געהאט פון איהם א קינד דעם בעל צמח צדק און איז יונגערהייט געשטארבען.

דער שלום שכנא האט נאך איהר טויט גענומען א פרויא פון די קארלינער רבנים'ס פאמיליע, ער האט מיט דיא צווייטע פרויא אויך געהאט זעהנע און טעכטער, ביי דעם רב איז ער נאכדעם אויך געווען גערעכענט וויא א אייגען קינד, ער האט זיך שטארק מתעסק געווען ביים דרוקען דעם רבי'ס הייליגען ספר "תניא". ער איז נפטר געווארען אנערך אין יאהר תק"ס.

ג) דעם רבי'ס צווייטער איידעם איז געווען, הרה"צ החסיד המפורסם ר' אברהם בהרה"צ צבי שיינעס פון שקלאב, דער ר' צבי מיט זיין זאהן ר' אברהם זיינען אין אנפאנג געווען גרויסע מתנגדים אויף דעם רב. נור ר' אברהם איז נאכדעם געווארען א גרויסער חסיד דורך א מעשה שהיה:

דער רבי אברהם איז געווען א גרויסער גאון אין לערנען דער צו א חריף, א מופלג און א גרויסער חכם. ער האט געלערינט מיט א חבר וואס איז אויך געווען א גרויסער למדן.

רבי אברהם האט באמערקט דאס זיין חבר איז דייער לעבעדיג פרעהליך מונטער.

—איך וויל וויסען— האט ר' אברהם אמאל געזאגט צו זיין חבר— ווארום בינסט דוא אלע מאל לעבעדיג און איך ניט, דאכט זיך מיר לערנען צוזאמען, זאג מיר דיא סבה דערפון.

—ווען דוא וואלסט הערען— האט זיין חבר געענטפערט— וויא ר' יוסף (יאסעלע) שקלאווער זאגט אפ תיקון חצות, אזוי וויא איך האב געהערט, וואלסט דוא אויך געווען לעבעדיג און פרעהליך וויא איך.

— אויב אזוי— האט ר"א געענטפערט — וועל איך היינט ביי נאכט אוועלף אזייגער גיין מיט דיר הערען זיין תיקון חצות. ביי נאכט זענען זייא

ביידע

ביידע אוועק געגאנגען, זייא האבען זיך געשטעלט אונטערן פענסטער און געהערט.

ר' אברהם איז זעהער נתפעל געווארען (דער יאסעלע שקלאווער איז געוועזען דעם רב'ס אחסיד) ער האט געזאגט צוא זיין חבר: אזא תיקון חצות האב איך קיין מאל ניט געזעהן און קיין מאל ניט געהערט, יעצט פארשטייא איך אז איך האב ביז היינט געהאט אגרויסען טעות וועגען חסידים, דיא חסידות איז זעהער אהיילינע זאך, דארום איז ביי מיר דער בעשלוס צוא פאהרען צום רב און ווערין זיין חסיד.

—דוא האסט גאר קיין מורא ניט? — האט זיין חבר געפרעגט— דיינע עלטערען און דיא אלע שקלאווער וועלען דאך דיר הארגענען שלאגען.

— דאס ווייס איך— האט ר' אברהם געענטפערט דארום וועל איך דאס מאכען לאנגזאם...

ר' אברהם האט געהערט פון גרויסע חסידים דאס דער רב האט געזאגט, ווער עס וויל לערנען חסידות מוז צוערשט לערנען דעם היילינען ספר ר"ח, דארום האבען דיא מתנגדים זיך ערווייטערט פון דעם ספר, ר' אברהם האט אין איהם גילערינט פארין שלאף ווען דיא גאנצע הויז געזינד האבען שוין געשלאפען נאכדעם האט ער איהם בעהאלטען אונטערין קישען, כדי זיין פאטער און דיא הויז געזינד זאלין איהם ניט זעהען, נאכדעם אז ער איז פון שלאף אויפגעשטאנען האט ער דעם ספר בעהאלטען, אמאל האט געטראפען אז ר"א האט פארגעסען צוא בעהאלטען דעם ספר און זיין פאטער האט דעם ספר געפונען אונטערין קישען, ער האט באלד פארשטאנען אז זיין זאהן לערנט דעם ספר האט ער גענומען אשטעקען און האט ר"א געשלאגען ביז דער שטעקען איז צובראכען געווארין, נור ר"א האט געטאהן דאס זיינינע און ער האט גילערינט ווייטער.

נאכדעם האט ער געהערט דאס דער רב איז געקומען אין קאפוסט, דיא שטאדט איז ניט ווייט פון שקלאוו, האט ער דיא נייעס באלד אידיעה געגעבען זיינע חברים, ביי זייא איז געבליבען דער בעשלוס צוא פאהרען אין קאפוסט, נור אזייא וויא זייא האבען מורא געהאט פאר זייערע עלטערן, האבען זייא געטאהן שטילער הייט, געדונגען אגרויסע פוהר, דער בעל עגלה האט אויף זייא געווארט הינטערן שטאדט, האלבע נאכט זענען זייא ארויסגעגאנגען פון זייערע הייזער אנגעטאהן נישט מעהר וויא דעם טלית קטן, מיט הויזען, זייא זענען דורכגעלאפען דורכען שטאדט, אין פוהר איז געווען פאר זייא אנגעגרייט קליידער זייא האבען זייערע קליידער אנגעצויגען און אוועקגעפאהרען אין קאפוסט צום רב.

וויא זייא האבען דערזעהען דעם רב און געהערט זיינע חסידות, זענען זייא שטארק נתפעל געווארען און זייא האבען זיך פון איהם ניט געוואלט אבשיידען זענען זייא איהם נאכגעפאהרען ביז לאזניע, דארטען זענען זייא געבליבען אלאנגע צייט הארען דעם רבס חסידות.

ר' אברהם'ס עלטערן און די גאנצע הויזגעזינד זענען אויפגעשטאנען אויף מארגען נאך זיין אנטלויפען, זיי האבען געפונען זיינע זאכען ליגען און ער איז ניטא, האבען זיי אין אנפאנג גאר ניט געוואוסט וואס דאס קאן בעדייטען, נאכדעם האבען זיי געקלערט אז ער האט זיך אין טייך ערטרונקען אדער די שדים האבען איהם צוגעכאפט, אין אלאנגע צייט ארום האבען זיך זיינע עלטערן ערוואוסט דאס ער מיט זיינע חברים זענען אין לאזני, עס איז ניט מעגליך אוים צו שרייבען זייער גרויסען קלאג, זיי האבען געריסען קריעה, געזעטצט זיך „שבעה" ווי נאך אטויטען, און זיי האבען זיך ניט געלאזט טרייסטען...

נאכדעם האט זיך זיין פאטער מיישב געווען ער וועט פרובירען אפשר וועט ער איהם מציל זיין פון די כת... ער האט געשריבען אבריעף צום רבּ בזה הלשון: איך בעט אייך איהר זאלט זעהען ארוים צו שיקען מיין זאהן אהיים, ווען ניט וועט זיין אגרויסער סקאנדאל א. ז. וו.

דער רבּ האט געשיקט רופען ר' אברהם'ן ער האט איהם געוויזען דעם בריף און געזאגט דו מוזסט פאהרען אהיים.

— רבי! האט ר' אברהם געענטפערט — וויא אזוי זאל איך פאהרען אהיים? זיי וועלען דאך מיך שלאגען ביז טויט, מה-דאך פאר מיין לערנען דעם ספר ר"ח האט דער פאטער צו בראכען אויף מיין רוקען זיין שטעקען, וואס וועט ער יעצט מאכען? על כן אויב דער פאטער מיט די גאנצע הויזגעזינד וועלען דעם גאון ר' העניך שיק געבען אתקיעת כף אז זיי וועלען מיך ניט שלאגען און קיינעם ניט לאזען מיך שלאגען און דער גאון וואס איהם גלויב איך וועט מיר שרייבען אז זיי האבען איהם געגעבען אויף דעם א ת"כ וועל איך דענסטמאל פאהרען אהיים.

דער רבּ האט אויף זיין פלאן מסכים געווען.

ר' אברהם האט צו דעם פאטער געשריבען אזא בריף, דער צו האט ער געשריבען אז ער וועט מיט די גרויסע לומדים האבען אויכוח, ער וועט די שקלאווער גרויסע חכמים ווייזען אז ער האט רעכט.

עס האט ניט לאנג געדויערט האט ר' אברהם בעקומען אבריעף פון הגאון ר' העניך אז זיי האבען איהם געגעבען א ת"כ אזויא וויא ער האט פערלאנגט.

רבי אברהם איז געפאהרען אהיים, זיינע עלטערן האבען איהם ניט געשלאגען נור אגרויס שנאה געוויזען. זיי האבען איהם קיין שלום געגעבען, קיין ווארט מיט איהם גערעדט, ער איז געזעסען אויף אנאויבערשטע שטיבעל גאנץ אליין, זיי האבען איהם קיין עסען געגעבען אז ער איז געווארען שטארק הונגעריג, איז ער אראפגעלאפען אין קיך, געכאפט ברויט מיט דעם טאפ געקעכין און אנטלאפען צו זיך אין שטיבעל

זיין צווייטע שוועסטער האט אין אלאנגע צייט נאכדעם ערקאנט אז איז

איז אפרומער יוד. ער טהוט קיין שלעכטעס ניט, האט זיא איהם אנגעפאנגען צוא ברענגען שפייז, קיינער האט דערפון ניט געוואוסט, איז איהם אביסעלע בעסער געווארען.

נאכדעם איז ער געגאנגען האבען א וכוח מיט דיא גרויסע מענשען פון שקלאוו. צום ערשטען איז ער געגאנגען צום הגאון הצדיק תמים הרר"ר העניך.

— צוא וואס בינסטו דוא געפאהרען צום רבי? — האט דער גאון געפרעגט — וואס האט דיר דא געפעהלט אונ וואס האסטו דוא דארטען געפונען פאר בייעס?

— דיא גמרא זאגט — האט ר"א געענטפערט — דאס משה האט געשיינט וויא דיא זון אונ יהושע — וויא דיא לבנה *) אין דיא אויסערליכע עבודה איז געוויס קיין אונטערשייד ניט געווען פון משה'ן ביז יהושע'ן, געוויס האט יהושע געדינט גאט אזויא וויא משה, נור דער אונטערשייד איז געוועזען אין דיא איננערליכע עבודה, דיא וועלכע איז ביא אונז אויך אזויא. אין אנפאנג אז איך האב געזעהען אייך לערנענדיג אונ דאווענדיג האב איך געמיינט דאס גראססער פאר אייך איז גאר ניטא, נור יעטצט אז איך האב געזעהען וויא דער רבי דאווענד אונ וויא ער זאגט חסידות, איז דאס אקוראד וויא דיא ליכטיגקייט פון דיא זון געגען דיא לבנה, פארשטעלען דאס אקוראד איז ניט מעגליך, דאס מוז מען זעהען אונ הערען.

נאכן געשפרעך איז ר' אברהם אוועקגעגאנגען צום גרויסען גאון ר' משה ראסקעס, ער האט ביא איהם געפרעגט אהארבען מהרש"א, ר' משה האט איהם געענטפערט, ר' אברהם האט זיין תירוץ ניט אנגענומען, אהיבשע צייט האבען זיא ביידע דיספוטירט איבער דעם מהרש"א, נאכדעם האט ר"א געוואלט אוועקגעהען.

— וואס געהסטו דוא שוין אוועק? — האט דער גאון געפרעגט — דוא האסט דאך געשריבען אז דוא וועסט האבען א וכוח! —

— אמת — האט ר' אברהם געענטפערט — איך האב געשריבען אז איך וועל האבען א וכוח אבער מיט וועמען? מיט יודען וואס קאנען, גוט לערנען, אבער ניט מיט אייך וואס איהר קאנט קיין מהרש"א.

נאכדעם איז ער באלד אוועקגעגאנגען, אהיים, דער גאון ר' משה האט זיך געשעמט צוא דער צייל' דיא מעשה, דערפאר האט ער גאר ניט גערעדט פון איהם, ער האט ניט פערלאנגט קיין וכוח, אין שטאדט איז שטיל געווארען.

דער גאון ר' העניך האט געזאגט ר' אברהם'ס פאטער זיין זאהן (ר"א) איז חלילה ניט אראפגעקראכען פון יודישען וועג. איז ר' אברהם געזעסען רוהיג ביא זיין פאטער, ער האט גילערינט נגלה אונ חסידות, אין אצייט ארום איז ער אצווייטען מאל געפאהרען צום רבי, ער האט שוין ניט בעדארפט זיך היטען, ער איז געפאהרען אפפען, אלע האבען געוואוסט, מיט דעם רב ר' פנחס בן הגאון ר' העניך, אונ ווען רבי העניך וואלט ניט געווען אלט אונ שוואך וואלט ער אליין אויך געפאהרען צום רבי

גאבדעם

*) פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה (ב"ב ע"ה).

נאכדעם איז ר' אברהם געוואָרען אַגאַלמן האָט דער רב געוואָלט אַז ער זאָל חתונה האָבען מיט זיין טאָכטער רחל.

—איך שעמען מיך גליקליך— האָט ר' אברהם געזאָגט צום רב— צו נעהמען אייער טאָכטער נור צוערשט מוז איך פרעגען מיין פאָטער, דען איך ווייס געווים אז ער וועט מסכים זיין, פון דעסטוועגען וויל איך מקיים זיין די מצוה פון כיבוד אב אונ איהם פרעגען.

דער רב האָט אויף דעם מסכים געווען.

ר' אברהם האָט צום פאָטער געשריבען אַבריף, האָט איהם דער פאָטער געענטפערט אז ער איז מסכים אונ ער האָט איהם געוואונשען פיעל גליק.

ר' אברהם האָט חתונה געהאט מיט דעם רבס טאָכטער, פינף יאָהר איז ער געווען דעם רבס איידעם, די גאַנצע צייט האָט דער רב מיט איהם געלערינט נגלה אונ חסידות.

נאכדעם איז רחל זיין ווייב געשטאָרבען, האָט ער גענומען אַאַנדערע, אונ נאכדעם פלעגט ער אויך פאָהרען צום רב, ביז דער רב איז נסתלק געוואָרען.

ג) דעם רבס דריטער איידעם איז געווען הר"ר אלי' ב"ר מרדכי זלה"ה, ער איז געווען פאַרשריבען אין פנקס פון ח"ק אין לאָזני

פרק נג דעם רבס רביים.

א) דער ערשטער אונ דער גרעסטער איז געווען רבינו הגדול הר"ר חבער הה"ם אין מעזעריטש אונ אין ראָוונא.

ב) דער קדוש הר"ר אברהם וואס אין פוילין ווערט ער גערופען „דער מלאך".

ג) הרה"ק ר' פינחס מקאָריץ נ"ע.

ד) הרה"ק ר' מיכל פון זלאָטשוב.

ה) מורינו הרה"ק ר' מנחם מענדיל נ"ע פון האָראָדאָק.

ו) דעם הרה"ק ר' יששכר בער פון ליובאוויטש האָט דער רב אויך גערופען רבי ווייל אין זיינע יונגע יאָהרען האָט ער פון איהם אַקורצע צייט געלערענט. בכלל איז דער רב געווען אחכם וואס האָט געלערענט גוטע מדות פון יעדען מענטשען, אונ בפרט פון די תלמידים וואס האָבען געלערענט פון הה"ם נ"ע.

ז) אויך פון הר"ר יחיאל דעם בעש"ט'ס איידעם האָט דער רב איינינע זאכען געלערענט.

נור די הויפט רביים זיינע זענען געווען דער הה"ם אונ זיין זאהן דער ווילנער ר' אברהם מלאך.

פרק נד. דעם רבי'ס נאהנטע חברים.

א) הרה"ק ר' משולם זוסיל פון אניפאליע ער האט ליב געהאט דעם רב ווי א אייגען ברודער.

ב) ר' משולם זוסילס אברודער, דער מחבר פון ספר נועם אלימלך. דער רב איז אמאל געווען ביי א מתנגדישען רב, האט ער ביי דעם רב געפרעגט זאגט מיר וואס איהר ווייסט פון מחבר נועם אלימלך, ווייל דער ספר ליגט אונטערען באנק, וואלט איך וועלען וויסען זיין נאטור, זיינע מדות מיט זיינע דרכים...

— דאס וועל איך אייך זאגען קורץ. דער ספר ליגט ביי אייך אונטערען באנק, ווען איהר וואלט דעם מחבר אליין אוועק געליינט אונטערען באנק וואלט ער אויך קיין ווארט גערעדט, אזא עניו איז ער.

ג) הרה"ק ר' יהודה ליב כהן נ"ע פון אניפאליע דער רב האט גענומען פון איהם אהסכמה אויף זיין ספר "תניא„ דערפאר אז ער האט נאכדעם געדרוקט זיין ספר "אור הגנוז„ האט דער אדמו"ר „צמח צדק" גיגעבען אויף זיין ספר אהסכמה (דאס איז די איינצעלנע הסכמה וואס דער צ"צ האט אויף זיין לעבען גיגעבען) דער הרה"ק יל"כ איז געווען אחזן ביי דעם הה"מ. ער האט געהאט אליבליכען קול ער רוהט אין אניפאלי, ביי הה"מ.

ד) הרה"ק ר' לוי יצחק נ"ע פון בארדיטשוב, ער איז געבארען אין יאהר ת"ק, אז רבי לוי יצחק איז געבוירען געווארען האט דער רבי ישראל בעש"ט געגעבען זיינע תלמידים לעקעך, ער האט געזאגט: עס איז אראפגעקומען א נשמה וואס וועט ריידען גוטעס אויף יודען.

אז רבי לוי יצחק האט דורכגעלערנט דעם „תניא" האט ער געזאגט: דער רב ש"ז האט געוויזען אקונסט: ער האט אזא גרויסען גאט אריינגעשטעלט אין אזא קליינעם ספרל. ער איז געשטארבען אין יאהר תק"ע אין בערדיטשוב (כ"ה תשרי).

ה) הרה"ק ר' מנחם נחום נ"ע פון טשערנאבעל.

ו) הרה"ק ר' אהרן פון קארלין, ער איז געווען אתלמיד מובהק ביי דעם הה"מ, אמאל פרייטאג צוא נאכט נאכען עסען, זענען די חברים געזעסען ביי דעם הה"מ און האבען איבער געחזרת חסידות, און רבי אהרן איז געזעסען אין אביזונדער צימער און האט געזאגט שיר השירים. פלוצלונג איז געקומען דער משרת פון הה"מ און האט געזאגט: וואו איז ר' אהרן? דער רבינו האט איהם געבעטען אז ער זאל אויפהערען צוא זאגען שה"ש ווייל ער מאכט דערמיט אויף יענער העלט אגרויסען רעש, דער רבינו קאן ניט שלאפען...

ז) הרה"ק ר' אשר פון סטאלין, בעת מען האט געמסרת דעם רב האט מען ר' אשר'ן אויך געמסרת נור ער איז ניט ארעסטירט געווארען.

ח) הרה"ק ר' שלמה פון קארלין, ער האט געקאנט יעדען מענשען זאגען וואס ער טראכט.

בעת

בְּעֵת דִיא פּוֹילִישֶׁע מְרִידָה אִיז עֶר גֶעהַרְגֶת גֶעוָואהֶען.

ס) הרה"ק ר' יִשְׂרָאֵל פָּאלִצְקֶער, אוּנ נָאךְ פִיל אַנְדֶערֶע, זַייא זָאלֶען זַיין גוּטֶע מְלִיצִים פַאר אוּנְז, זַייעֶר זְכוּת זָאל בַּייְשְׁטֶעהֶען אוּנְז אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל אַז מִיר זָאלֶען זוֹכֶה זַיין זֶעהֶען זַייא לֶעבֶּעדִיגֶער הַיינְט בְּעֵת מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ וֶועט קוּמֶען בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

פרק נה. דעם רבּ'ס הִסְתַּלְּקוּת.

אִין יָאהר 1812 תקע"ב אִיז גֶעוֶוען דִיא רוּסִישֶׁע מִלְחָמָה מִיט דִיא פְרַאנְצוֹיזֶען נַאפָּאלְיָאן דֶער עֶרְשְׁטֶער אִיז גֶעקוּמֶען אִין רוּסְלַאנְד מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט דֶעם קֵיסָר אַלֶכְּסַנְדֶר נ"ע.

דֶער רַב נ"ע הָאט זֶעהר פִיל מִתְפַּלֵל גִיוֶוען צוּא גָאט אַז אוּנְזֶער קֵיסָר אַלֶכְּסַנְדֶר נ"ע זָאל מְנַצֵחַ זַיין.

אוּנ גָאט הָאט זַיין תְּפִלָּה צוּגִיהֶערְט.

נוּר אֵיידֶער נַאפָּאלְיָאן הָאט גֶעהַאט דִיא גְרוֹיסֶע מַפָּלָה אִין רוּסְלַאנְד, אִיז עֶר גִיקוּמֶען בִּיז „כַּארִיסָאוו" אוּנ דֶער רַב נ"ע אִיז דַאן גִיוֶוען אִין לַאדִי (נִיט ווייט פוּן כַּארִיסָאוו) דֶער רַב אִיז אַנְטְלָאפֶען מִיט זַיין הוֹיז גֶעזִינְד פוּן לַאדִי אוּנ עֶר אִיז נָאךְ גֶעפָארֶען דִיא רוּסִישֶׁע אַרְמֵייע אוּנ זַייא הָאבֶּען אִיהם גֶעהִיט ווייל דִיא שָׂרִים הָאבֶּען גִיוָועהן ווִיא דֶער רַב נ"ע אִיז אִיבֶּער גִיגֶעבֶּען מִיט מס"נ צוּא דִיא רוּסִישֶׁע רֶעגִירוּנְג, עֶר אִיז אַזוֹיא נָאךְ גֶעפָארֶען מִיט דִיא אַרְמֵייע בִּיז נַאפָּאלְיָאן הָאט גִיהַאט דִיא גְרוֹיסֶע מַפָּלָה אִין מָאסְקְוָוע אַז עֶר הָאט זִיךְ דֶער וואוּסְט פוּן דִיא שִׂמְחָה אִיז עֶר שׁוֹין מֶעהר נִיט מִיט גֶעפָארֶען אוּנ הָאט זִיךְ אָב גִישְׁטֶעלְט אִין דָארְף פְּיֶיענָא בַּייא אַיין קְרִיסְט אִין אַקְרֶעטְשְׁמֶע, דֶער אַרֶענְדַאר הָאט גִיוָועהן פוּן דֶרַבּ נ"ע גְרוֹיסֶע וואוּנְדֶערְלִיכֶע זַאכֶען הָאט עֶר אִיהם גֶעהַאלְטֶען מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד אוּנְד הָאט אִיהם אָב גִיגֶעבֶּען אַיין בֶּעזוּנְדֶערֶען חֶדֶר.

דֶער רַב נ"ע הָאט גֶעוָואלְט בֶּעזֶעצֶען זִיךְ אִין קְרֶעמֶענְצוּג אִיבֶּער ווִינְטֶער, הָאט עֶר דַאן גֶעשִׁיקְט זַיין זָאהְן האדמו"ר ר' דוֹבֶּער הַנִקְרָא הָרַב הָאֶמְצָעִי דִינְגֶען אַדִירָה, דָארְט.

נוּר בעוה"ר אִיז דֶער רַב אוּנְטֶער דֶער צַייט אֵיידֶער דֶער מִיטֶעלֶער רַבִּי אִיז גִיקוּמֶען צוּ פָארֶען פוּן קְרֶעמֶענְצוּג, קְרַאנְק גֶעווָארֶען, דֶען פוּן דִיא טִלְטוּל הַדֶרֶךְ הָאט עֶר זִיךְ זֶעהר פֶערְקִילְט אוּנ דַאצוּ אִיז עֶר קְרַאנְק גֶעוָוארֶען אוֹיף דִיא גַאל ד"ל, אוּנ אַיין צַלְטֶער שְׁוַואכֶער מֶענְשׁ אִיז עֶר גִיוֶוען הָאט דָאס אִיהם נָאךְ מֶעהר צוּגֶעדְרִיקְט.

מוצש"ק פ' שמות כ"ד טבת שנת תקע"ג איז ער נפטר געווארען, זיין היילינגע נשמה איז ארויף אין הימעל, און זיין היילינגען גוף האט מען געטראגען פירען 80 ווערסט ביז אידישען ב"ע אין האדיץ (פאלטאווער גוב') און דארט האט מען איהם מקבר געווען (פאר זיין הסתלקות האט ער איינינע מאל דער מאנט האדיץ האט מען איהם דאפיר געפירט אין האדיץ).

אויף זיין קבר האט מען אויסגעמויערט אגרויסען אהל, וועהר פיעל מענשען קומען דארט פון דער גאנצער וועלט מתפלל זיין אויף זיין קבר.

און דעם חדר וואו ער איז נפטר געווארין האט דער ארענדאר פערשלאסען ווייל ער האט גיזעהן פון איהם אז ער איז גיווען אגעטליכער מאן), אונד אז עס קומען צוא איהם אין קרעטשמע אחב"י, לאזט ער אריין אין יענעם חדר נור מתפלל זיין, דער ארענדאר האט פאר זיין טויט זיינע קינדער פערזאגט אז זיא זאלען אויך אזויא טאהן.

דעם רבי'ס הסתלקות האט זעהר בעקימערט דיא אנ"ש ובכל עיר ועיר וואו עס איז נאר דא פון אנ"ש האבען געמאכט טרויעריגע הספדים.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

פרק נז. דעם רבי'ס תלמידים און חסידים.

דיא גרעסערע וואס זענען מפורסמים.

א) הרה"ק ר' אהרן בהר"ר משה הלוי פון שטראשעלע נ"ע, ער שטאמט פון של"ה הקדוש.

אויף דעם רבי משה האבען היילינגע לייט געזאגט אז אויף איהם זעהט מען דעם צלם אלקים. און דארום האט ער זוכה געווען צו האבען אזא היילינגען זאהן.

בעת הר"ר אהרן איז געקומען צום רבי איז ער אלט געווען אנגעהך 17 יאהר. און ביי איהם איז ער געווען 30 יאהר.

ער האט צוזאמען מיט דעם מיטעלען רבי געלערנט נגלה און חסידות. זיי זענען געווען גוטע חברים, געלעבט זעהער פריינדליך ווי ברידער. ער האט דעם רבי'ן געשעטצט נאך בעסער וויא א פאטער. ער האט אויף איהם געהאט גרויס מסירת נפש. אונ דער רבי האט איהם גערעכנט וויא אן אייגען קינד.

ער איז געבארען אין דער שטאדט אשווע (וויטעבסק' גוב') גאר ער איז שטענדיג געווען ביי דעם אדמו"ר אונ נאכדעם אז אדמו"ר האט אריינגעצויגען אין לאדי, האט ער אויך דארטען קובע דירה געווען, אונ האט א הויז געקויפט אין לאדי.

איינגע יאהר פאר די הסתלקות פון רבי'ן איז געווארען א מחלוקה מיט דעם רבי'ס הויזגעזינד, איז ער אוועקגעפאהרען צוריק אין אשווע.

נאך דעם רבי'ס הסתלקות, האבען א טהייל חסידים פון איהם געבעטען ער זאל ווערען ביי זיי א רבי.

ער האט קובע מקום געווען אין שטראשעליע (מאהיל' גוב') פיל חסידים זענען צו איהם געפאהרען הערען חסידות אונ פראגען עצות אין עבודה אונ אין גשמיות.

ער האט געדרוקט פיל טהייערע ספרים.

אין דעם יאהר תקפ"ז האבען איהם שלעכטע מענשען געמסרת פאר דעם וויטעבסקער גובערנאטאר כאוואנסקי ער איז געווען א תפוס ביז ר"ח כסלו. אונ איז פריי געווארען.

שמע"צ תקפ"ט איז ער אין שטראשעליע נסתלק געווארען.

אויף זיין קבר שטעהט א אהל, פיל מענשען פאהרען דארט מתפלל זיין צום השי"ת.

ב) הרה"ק ר' יצחק אייזעק הלוי עפשטיין נ"ע פון האמעל, ער איז געווען א תלמיד מובהק ביי דעם רבי'ן אונ נאכדעם ביי זיין זאהן דער מיטעלער רבי.

מיט אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע איז ער געווען א גרויסער גוטער פריינד. אונ כפופ צו איהם, איינגע מאל איז ער געפאהרען צו איהם אין ליובאוויטש.

ער איז געווען א רבי אין האמעל. אלע האבען פאר איהם געהאט דרך ארץ. ווייל ער איז געווען א גרויסער גאון אין נגלה אונ אין חסידות, אונ זעהר א הייליגער מאן.

אין יאהר תרי"ז איז ער נסתלק געווארען אין אלטער פון 77 יאהר.

פיל כתבים אין נגלה אונ חסידות זענען פון איהם געבליבען, איינגע פון זיינע ספרים זענען געדרוקט געווארען.

ג) הרב הגאון החסיד ר' נחמי' פון דובראוונע נ"ע. בן הרב החסיד ר' אברהם בירך פון סמילאן נ"ע.

זייא ביידע זענען געווען דעם אלטען רבי'ס תלמידים אונ נאכדעם דעם מיטעלן רבי'ס תלמידים.

הד"ר

הר"ר נחמי' איז געוועזן אנ'איידעם ביא הרב החסיד ר' זלמן פון דובראוונא, נאכדעם איז ער געוועזן אנ'איידעם ביי הרה"ק ר' חיים אברהם נ"ע דער זאהן פון אלטען רב.

ער איז געוועזן אחבר מיט אדמו"ר בעל צ"צ אונ א גוטער פריינד, זיי האבען איינער צום אנדערן פיל שו"ת געשריבען.

אדמו"ר בצ"צ האט אויף איהם געזאגט אז ער קאן מחדש זיין חידושים אין דער תורה.

כל ימיו איז ער געוועזן א נגיד, ער האט געהאט א געשעפט פון טליתים אין דובראוונא. דער געשעפט האט זיך געפיהרט דורך מענשען אונ ער איז יום ולילה געזעסען על התורה ועל העבודה.

ער איז נסתלק געווארען ט"ו שבט תרי"ב צוא 64 יאהר אלט, א נאכט פאר זיין הסתלקות, האט ער דיא גאנצע נאכט געשריבען שו"ת.

פיל כתבים זענען פון איהם געבליבען, מען האט זייא אפגעדרוקט אין דרייא טהייל "דברי נחמיה".

ער האט געלאזען קינדער גרויסע לומדים אונ חסידים.

ד) הרב החסיד ר' זלמן זעלקעס פון דובראוונא נ"ע דער שווער פון הרב הגאון ר' נחמי'.

זיין פאטער האט געוואהנט אין ווילנא ער איז געוועזן דעם אלטען רב'ס א חסיד. אבער ר' זלמן איז גאר קיין חסיד ניט געוועזן נאכדעם האבען זייא קובע דירה געוועזן אין דובראוונא. דענסטמאל איז ער געווארען זעהער א גרויסער חסיד ער האט פיל געטהון אין חסידות.

ער איז געוועזן זעהער רייך אונ א גרויסער בעל צדקה. ביא איהם איז געוועזן א פיינער סדר אין צדקה. ער האט געהאט 3 קאסטלעך. אין איינע איז געלעגען קופער געלד, אין צווייטער זילבער מינץ אונ אין דיא 3-טע-גאלדערנע מטבעות. אז עס איז צוא איהם געקומען אנ'ארעמאן, איז ער געגאנגען צוא איינע פון דיא דרייא קאסטלעך ארויסגענומען געלד וויפיל אין האנד האט זיך אנגענומען אונ אין גאנצען אפגעגעבען דעם ארעמען.

רבי פנחס שקלאווער, דעם רב'ס א חסיד, איז אויך געוועזן א גרויסער בעל צדקה. ער פלעגט טהון וויא ר' זלמן. דער אונטערשייד פון זייא איז געוועזן, ר' זלמן פלעגט ניט א קוק טהאן וויפיל געלד ער גיט דעם ארעמאן, אונ ר' פנחס פלעגט זעהען וויפיל ער גיט.

הרב ר"ז האט געשריבען אין זיין צוואה דאס ער האט ניט וואס צוא זאגען ביא דעם דין נור אויב יא האפט ער אויף דעם כח פון אדמו"ר אונ אויף דעם כח פון צדקה התנצב"ה.

ה) הרב החסיד ר' פנחס שקלאווער דער זאהן פון הגאון ר' העניך שיק נ"ע, ער איז געוועזן א תלמיד ביא דעם רב הזקן אונ נאכדעם—ביי דעם מיטעלען

רב

רבּ, זיי האָבּען איהם זייער ליעבּ געהאַט, מגלה געװען פאר איהם אלע פארבּארגענע זאַכען, אונ אלע זייערע ענינים האָבּען זיי דורך איהם געפיהרט, זיי האָבּען איהם גערופען „דער פעלדמאַרשאַל פון חסידים":

די חסידות האָט ער געררעכענט וויא פערל וואס ער האָט געהערט פון זיי האָט ער בּאלד פאַרשריבּען.

פאר זיין הסתלקות אין ליובּאַוויטש האָט ער געלאָזען 90 טויזענד רו"כ סינ' אויף צדקה, זיע"א.

ו) הרב החסיד ר' זלמן פון שקלאָוו.

ער איז געוועזען א תּלמיד בּיי דעם אַלטען רבּ אונ נאָכדעם בּיי דעם מיטעלען אדמו"ר א גרויסער בּר דעת אין חסידות א שוואָגער פון ר' פּנחס, א מחותּן מיט דעם מיטעלען רבּ דען ר' יעקב דער זאָהן פון ר"ז איז געוועזען אַנ'איידעם בּיי דעם מיטעלען רבּ.

בּעת דער מיטעלער רבּ איז געזעסען אין וויטעבּסק איבּער די מסירה האָט מען איהם (ר"ז) אויך תּפוס געװעזען נאָכדעם איז ער פריי געוואָרען תנצב"ה.

ז) הרה"ח ר' איסר קיסעס פון שקלאָוו, ר' זלמן'ס אברודער דעם רבּ'ס א גרויסער חסיד, ער האָט זעהער ריכטיג געחזרת די חסידות פאר די תּלמידים.

ח) הרה"ח ר' בּנימין קלעצקער.

ער איז געוועזען א תּלמיד בּיי דעם אַלטען רבּ, נאָכדעם—בּיי דעם מיטעלען רבּ, ער האָט געהאַט מס"נ איבּער זיי, ער איז געוועזען א מחותּן מיט דעם רבּ, ר' בּרוך דער זאָהן פון פריידע—דעם רבּ'ס טאָכטער—איז געוועזען אַנ'איידעם בּיי ר' בּנימין ז"ל. אונ ר' בּנימין איז געוועזען אַנ'איידעם בּיי הגאון בּעל „פּנים מאירות" אונ א קרוב מיט רבּי פּנחס פון שקלאָוו. ער האָט אויך געוואָהנט אין שקלאָוו אונ איז געוועזען א שותּף מיט איהם אין שקלאָוו.

ט) הרה"ח ר' סענדער פון שקלאָוו.

ער איז געוועזען א גרויסער בּעל צדקה. ער איז נפטר געוואָרען א יונגער מאַן, אדמו"ר איז געגאַנגען צו זיין פּאָטער „מנחם אבל" זיין אונ האָט געזאָגט ער זעהט איהם אין זעהער ליכטיגע לבושים. דאָס קומט איהם פאר זיינע צדקה געבּען.

פון איהם איז איבּערגעבּליבּען א זאָהן ר' משה אונ אַנ'איינקעל ר' אהרן אַנ'איידעם בּייא דעם מיטעלען רבּ.

י) הרה"ח ר' שלמה פריידעס פון שקלאָוו. ער איז געוועזען א תּלמיד בּיי דעם רבּ אונ א גרויסער חסיד 40 בּיכער האָט ער פאַרשריבּען חסידות וואָס ער האָט געהערט פון רבּ ער האָט זיי אָבּגעגעבּען פאר גבן זיין איידעם אדמו"ר הר"ר יהודה ליבּ נ"ע דער זאָהן פון אדמו"ר בּעל צ"צ נ"ע.

אדמו"ר הר"ר שלמה זלמן נ"ע פון קאָפּוסט אונ זיין בּרודער אדמו"ר הר"ר שלום דובּער שליט"א פון רעציצע זיינען זיינע איינקלעך תנצב"ה.

יא) הרה"ח ר' יוסף (ר' יאָסעלע שקלאָווער).

ער איז געוועזען דעם רבּ'ס פון דיא ערשטע חסידים. דורך זיין „תּיקון–חצות"

איז ר' אַבְרָהָם שַׁיינְצֶעס גְעוָוארֶען אַ חָסִיד. עֶר הָאט גֶעהַאנְדֶעלְט אִין לֵייפְּצִיג אַלְס גְרוֹיסֶער סוֹחֵר, דֶער מְסַחֵר הָאט אִים נִיט גִ'שְׁטֶערְט פוּן "תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה" תנצב"ה.

יב) הרה"ח ר' יַעֲקֹב בֶּן ר' יוֹסֵף פוּן שְׁקְלָאוו. דֶעם רבּ'ס אַ תַּלְמִיד נָאכְדֶעם דֶעם מִיטֶעלֶען רבּ'ס אַ תַּלְמִיד. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער יְרֵא שָׁמַיִם.

אַז דֶער מִיטֶעלֶער רבּ אִיז גֶעוֶוען אִין שְׁקְלָאוו, אִיז עֶר בַּיי אִיהְם קְוַוארְטִיר גִיוֶוען.

יג) הרה"ח ר' זַלְמָן רִיבְלִין פוּן שְׁקְלָאוו. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ תַּלְמִיד בַּיי דֶעם אַלְטֶען רבּ נָאכְדֶעם בַּיי דֶעם מִיטֶעלֶען רבּ אוּנ בַּיי אדמו"ר בַּעַל צ"צ, זַיין אֵיידֶעם אִיז גֶעוֶוען דֶעם מִיטֶעלֶען רבּ'ס זָאהְן הר"ר מְנַחֵם נָחוּם.

יד) הרה"ח ר' לֵיבּ פוּן אוּלֶע. ר' זַלְמָן'ס אַבְּרוּדֶער, אוּנ אַ תַּלְמִיד בַּיי אַלֶע דְבֵיי אדמו"ר'ס אַ שְׁוָואגֶער מִיט הר"ר מֹשֶׁה דֶעם אַלְטֶען רבּ'ס זָאהְן. זַייעֶר בֵּיידֶענְס שְׁוֶוער אִיז גֶעוֶוען הר"ר צְבִי פוּן אוּלֶע דֶעם רבּ'ס אַ חָסִיד אוֹיךְ אִיז עֶר גֶעוֶוען אַ שְׁוָואגֶער מִיט הר"ר יִצְחָק פוּן אוּלֶע דֶעם אַלְטֶען רבּ'ס אַ חָסִיד.

טו) הרה"ח ר' יִצְחָק פוּן יַאנָאווִיטְשׁ. עֶר מִיט זַיין זָאהְן הר"ר שְׁמַרְיָה זִינְגֶעוֶוער פוּן דָאבְּרָאמִיסְלִי, זֶענֶען גֶעוֶוען דֶעם רבּ'ס חֲסִידִים בְּעֵת דֶער אַלְטֶער רבּ אִיז גֶעוֶוען אִין פֶּטֶערְבּוּרְג אִיז ר' שְׁמַרְיָה אוֹיךְ אַהִין גֶעקוּמֶען. נָאכְדֶעם אִיז עֶר גֶעוֶוען דֶעם מִיטֶעלֶען רבּ'ס אַ חָסִיד. עֶר אִיז מִיט אִיהְם גֶעפָּאהְרֶען אִין קַארְלְסְבַּאד אוּנ זַייןּ בֵּיידֶע הָאבֶּען בֶּעזוּכְט דֶעם הַגָּאוֹן ר' עֲקִיבָא אֵיגֶר זצ"ל.

טז) הרה"ק ר' זַלְמָן זֶעזְמֶער נ"ע. אַ תַּלְמִיד מוּבְהָ"ק בַּיי דֶעם אַלְטֶען רבּ נָאכְדֶעם בַּיי דֶעם מִיטֶעלֶען. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער בַּר דַּעַת אִין חֲסִידוּת אוּנ אִין נִגְלֶה. זַיין עֲבוֹדָה אִיז גֶעוֶוען שְׁרֶעקְלִיךְ.

עֶס אִיז יָדוּעַ דָאס דוּרְךְ אִיהְם אִיז הרה"ק ר' הִלֵּל פַּארִיטְשֶׁער גֶעוָוארֶען אַ גְרוֹיסֶער חָסִיד אוּנ נִתְקָרֵב גֶעוָוארֶען צוּם מִיטֶעלֶען רבּ. אוּנ פוּן אִיהְם הָאט ר' הִלֵּל פִיל גִילֶערְנְט. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ רַב אִין דְוִוינְסְק נָאכְדֶעם אִין קְרֶעמֶענְטְשׁוּג בִּיז זַיין הִסְתַּלְקוּת.

יז) הרה"ק ר' לֵיבּ פוּן טֶערֶעקֶעשֶׁע מָאהִילָאוו נ"ע. דֶעם רבּ'ס אַ גְרוֹיסֶער חָסִיד. אוּנ אַ הֵיילִיגֶער מַאן. פִיל חֲסִידִים הָאבֶּען אִיהְם גֶעוָואלְט מַאכֶען פַאר אַ נוֹטֶען יוּד.

אַז עֶר אִיז אַלְט גֶעוָוארֶען אִיז עֶר אַרוֹיסְגֶעפָּאהְרֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. עֶר הָאט דָארְטֶען גֶעוָואהְנְט בִּיז זַיין הִסְתַּלְקוּת.

יח) הרה"ק ר"ז קוֹרֶענִיצֶער נ"ע. אַ גְרוֹיסֶער גָאוֹן אִין נִגְלֶה אוּנ אִין חֲסִידוּת. אוּנ אַ גְרוֹיסֶער סוֹחֵר, אַ תַּלְמִיד בַּיי דֶעם אַלְטֶען רבּ, נָאכְדֶעם בַּיי דֶעם מִיטֶעלֶען רבּ.

בַּיי אדמו"ר בַּעַל צ"צ אִיז עֶר גֶעוֶוען אֵיין מָאל אוּנ דֶער אדמו"ר אִיז אֵיין מָאל בַּיי אִיהְם גֶעוֶוען אִין קוֹרֶענִיץ.

עֶר אִיז גֶעוֶוען אַמְחוּתָּן מִיט הרה"ק ר' בָּרוּךְ שָׁלוֹם נ"ע. דֶער זָאהְן פוּן אדמו"ר בַּעַל צ"צ. פַאר זַיין הִסְתַּלְקוּת (כ' כסלו) הָאט עֶר פִיל חֲסִידוּת גֶעזָאגְט פוּן דֶעם עִנְיָן י"ט כסלו.

יט) הרה"ח הַנְּגִיד ר' מֵאִיר רְפָאֵלְס פוּן ווִילְנָא. עֶר הָאט גֶעהַאט פִיל מס"נ פַאר דֶעם רבּ, דוּרְךְ אַ מְסִירָה אִיז עֶר גֶעזֶעסֶען אִין קֵיטֶען גֶעשְׁלָאסֶען, נוּר בַּאלְד

הָאט

האט מען איהם בעפרייט.

כ) הרה"ח ר' שלמה רפאלס פון ווילנא. דעם רב"ס א גרויסער חסיד. ער האט אויך געהאט מס"נ, בעת די מחלוקה הידועה, האבען זיינע געגנער אויסגעגאסען זיינע ווין פון קעלער, ער האט געהאט גרויס היזק נור השי"ת האט איהם באלד מסלא געווען.

כא) הרב הגאון החסיד ר' ברוך מרדכי נ"ע פון באברויסק, ער האט גע־שטאמט פון אויסלאנד ממשפחת הגאון בעל "ישועות יעקב" ז"ל, ער איז געווען אנ'איידעם ביי הגאון ר' שמואל אב"ד בווילנא זצ"ל ער איז געווען דעם רב"ס א גרוי־סער חסיד אונ געהאט מס"נ איהם האט מען אויך געמסרת נור ער איז בעפרייט געווארען. אין די צייטען פון אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע איז ער ארויסגעפאהרען אין ירושלים דארטען רוהט ער ביי הרה"ק בעל אור החיים נ"ע.

כב) הרה"ח הנגיד ר' משה מייזילס פון ווילנא. פריהר איז ער געווען שמש אונ נאמן אין ווילנא, נאכדעם איז ער געווארען דעם אבב"ס חסיד דער רב האט איהם געגעבען א בריף צו הגאון ר' פנחס אבד"ק פפד"מ ער איז דארטען רייך געווארען, ער איז פון דארט געפאהרען אין א"י. אונ איז אין פיל יאהרען שפעטער נסתלק געווארען אין חברון.

כג) הרה"ח ר' זיסקינד פון ווידז, ער איז געווען אשוואגער ר"מ מייזילס אונ א תלמיד ביי דעם רב נאכדעם ביין מיטעלען רב. וואס האט איהם מגלה געווען פיל סודות.

כד) הרה"ח הנגיד ר' מרדכי פון ליעפלי. ער איז געווען דעם רב"ס אגרויסער חסיד מיט גרויס מס"נ, ער האט שטענדיג געוואהנט אין פעטערבורג געהאט גרויס פארדינסטען אז דער רב איז פריי געווארען איז ער ביי איהם געשטאנען קווארטיר.

דער רב האט אויף איהם געזאגט: מחמת זיין גאוה איז ער ווייט פון צו קהאן אנ'עבירה. אמאל איז ער געקומען אין לאזני, דער רב האט איהם געלאדען צו זיך אויף מיטאג. ביים טיש האט דער רב געזאגט: "אהן ענוות אונ אן שפלות בין איך נישט מעהר ווי אבינוני".

— רבי—האט ר"מ געענטפערט—אז איהר זאגט א בינוני. טוא וואס בין איך ?—

— אין בינוני—האט דער רב געענטפערט—איז אויך פאראן פיל מדרגות.

א מאל איז ביי איהם געווען א חתונה, איז דער רב מיט זיינע קינדער אונ פיל חסידים ביי איהם געווען.

זיין זאהן ר' שמרי' איז געווען דעם מיטעלען רב"ס אחסיד, אין יאהר תר"ג איז ער מיט אדמו"ר בעל צ"צ געפאהרען אין פ"ב.

כה) הרה"ח ר' ידל פון ליעפלע. א מאל איז ער געווען דעם ווילנער גאון'ס א תלמיד. נאכדעם איז ער געווארען דעם רב"ס אחסיד, דער רב האט איהם געשיקט ווערען א רב אין ליעפלי אונ דארטען רוהט ער.

כו) הרה"ח ר' יוסף פון ליעפלי. אנ'איינקעל פון הגאון בעל מקום שמואל ז"ל, פריהר איז ער געווען א חסיד ביי הרה"ק ר' שלמה פון קארלין. אונ ר' שלמה איז

ביי

בּיי איהם גענוען קוואטיר, נאכדעם איז ער געווארען דעם רב'ס א חסיד.

זיין זאהן ר' מאיר איז אויך געווען דעם רב'ס א חסיד. פיל צייט איז ער געווען אין לאזני ביי דעם רב אין שטוב אבן-בית. סוף זיינע יאהרען איז ער געזעסען אין דרויע.

כז) הרה"ק ר' יששכר בער פון ליובאוויטש נ"ע. אז דער רב איז אלט געווען 12 יאהר האט ער ביי איהם געלערנט. נאכדעם זענען זיי געווארען חברים לסוף איז ער געווארען דעם רב'ס א תלמיד. דער רב פלעגט איהם נאכדעם אויך רופען רבי אונ פיל כבוד געבען. אז דער רב האט געוואלט זאגען חסידות האט ער אויף איהם געווארט.

כח) הרה"ק ר' יוסף ב"ר יששכר בער פון ליובאוויטש, א תלמיד ביי דעם הרב. נאכדעם ביין מיטעלען רב אונ ביי אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע ער איז געווען אהייליגער מאן.

כט) הרה"ח ר' ישראל יפה פון קאפוסט. אין זיין איינענעם דרוק האט ער געדרוקט דעם רב'ס סדור. דער רב האט איהם געשיקט הוספות צום סדור טהייערע ענינים. אמאל איז ער געקומען צוא הגאון רבי חיים זצ"ל אין וואלאזין, ר"ח האט איהם געבעטען ער זאל איהם איבערזאגען די חסידות וואס ער האט געהערט פון רב. ער האט געטהאן דעם גאון'ס פערלאנג אונ דעם גאון איז געפעלען געווארען.

זיין זאהן ר' אפרים איז געווען דעם מיטעלען רב'ס א גרויסער חסיד נאכדעם בייא אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע.

ל) הרב הגאון החכם ר' יצחק אייזעק אבד"ק וויטעבסק. דעם רב'ס א תלמיד אין נגלה אונ חסידות פיל גרויסע ענינים האט ער געהאט בקבלה פון רב;

בעת ער איז געווען אין בראד ביי הגאון ר' זלמן מרגליות זצ"ל האבען זייא פארבראכט אין חריפות אונ פיל דינים מחדש געווען.

15 יאהר איז ער געווען א רב אין אסטראווגא, 60 יאהר אין וויטעבסק דארטען איז ער נסתלק געווארען צו 90 יאהר אלט.

לא) הרב הגאון ר' יהודה ליב אין דווינסק (הבטלן מד"ב): דעם רב'ס א תלמיד אין נגלה אונ חסידות: א חבר מיט אדמו"ר בצ"צ זיי האבען איינער צום אנדערן געשריבען פיל שו"ת. איין ספר פון איהם „זכר-יהודה" איז געדרוקט.

לב) הרב הגאון ר' נתן פון פאלצק. דעם רב'ס א תלמיד נאכדעם בייא דעם מיטעלען רב אונ ביי אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע. ער איז געווען גרוים אין נגלה אונ אין חסידות.

לג) הרב הגאון ר' אברהם פון קאליש. דעם רב'ס א תלמיד (ביי הה"מ נ"ע איז אויך געווען א תלמיד מיט אזא נאמען) אונ נאכדעם ביי דעם מיטעלען רב.

מיט הגאון ר' נחמי' פון דובראוונא האט ער פיל פארבראכט אין חריפות.

לד) הרה"ח ר' נחמן פון אושאץ. דעם מיטעלען רב'ס פרוי'ס א קרוב. אונ דעם אלטען רב'ס א תלמיד מיט דעם מיטעלען רב האט ער געלערענט בתורת חבר נאכדעם איז ער געווארען א סוחר.

לה) הרה"ח ר' משה פון דריבין. דעם רב'ס א גרויסער חסיד אונ זעהער בריך. אמאל האט ער דורך עסק געהאט גרויס היזק, האט דער רב צו איהם געשריבען

א בריף

אבריף איהם געבענשט דאס הש״ית זאל איהם אין איינינע יאהר צייט אומקערן זיין היזק. נאך די הסתלקות פון רבי איז ער געפאהרען צו הרה״ק משטראשעליע״.

לו) הרה״ח ר משה ווילענקעס. דעם רב״ס א גרויסער חסיד און א גרויסער בר–בעת אין חסידות, נאך די הסתלקות פון רבי איז ער געווען א מנגד פון מיטעלען רבי. נור נאכדעם האט ער זיך צו איהם מקרב געווען.

צו די הסתלקות פון מיטעלען רבי אין גיעזען איז ער דארטען אויך געווען.

לז) הרה״ח ר׳ זאב ווילענקעס. א ברודער פון הר״ר משה הנ״ל דעם רב״ס א תלמיד א חכם גדול און א גביר ער האט געוואהנט אין וויטעבסק.

לח) הרה״ח ר׳ אלעזר פון דיסנא. דער רבי האט איהם געגעבען „א מליצה בריף״ צו פאהרען אין ארץ ישראל. נור ווי ער איז דארטען געקומען האט ער זיך ערמאנט אויף דעם רבי מיט זיין תורה האט ער זיך צוריק אומגעקעהרט.

זיין ברודער ר׳ צבי הירש פון דיסנא איז אויך געווען דעם רב״ס א גרויסער חסיד אזוי ווי זיין ברודער.

לט) הרה״ח ר׳ יחזקאל פון דרויע.

א גרויסער חסיד, שפעטער פארטיעפט ער רוהט אין באברויסק.

מ) הרה״ח ר׳ אהרן פון האראדאק: (דער הרב המחבר פון טהייערען ספר „בית רבי״ (לה״ק) איז זיין אייניקעל).

ער איז געבארען אין אוסטרא. אז ער איז אלט געווען 7 יאהר האט ער געזעהען דעם בעש״ט, וואס איז דענסטמאל דארטען געקומען. הרה״ק בעל רבי ייבא נ״ע איז געווען זיינער א פעטער.

אז ער איז גרעסער געווארען איז ער געפאהרען אין אונזער מדינה צום רבי. און ער איז פארבליבען אין אושאץ. נאכדעם איז ער געווארען ש״ץ אין האראדאק און נאכדעם אין וויטעבסק. ער האט געלעבט נאהענט פון הונדערט יאהר.

הרה״ח ר׳ מנחם מענדל הלוי פון ליעפלי׳ (אבי אמו של הרה״ח בעל „בית רבי״ הנ״ל) איז זיינער אנ׳אייניקעל ער איז געווען דעם מיטעלען רב״ס א חסיד.

מא) הרה״ח ר׳ מאיר יוזילס פון דובראוונא.

דעם רב״ס פון די ערשטע חסידים מיט גרוים מס״נ. נאך די הסתלקות פון רבי איז ער געפאהרען צו הרה״ק פון שטראשיעליע ער רוהט דארטען.

מב) הרה״ח ר׳ ישראל פון דובראוונא.

ער איז געווען דעם רב״ס א חסיד און א גרויסער מנגן אויפן פידעל, מיט זיין שפילען האט ער דעם רבי מעורר געווען צו זאגען חסידות.

זיין זאהן ר׳ שלמה פון צאסניק האט אויך געקאנט שפילען מיט א פידעל א מאל איז געווען א חתונה ביי דעם רבי מיט הרה״ק פון בערדיטשוב האט ר׳ שלמה געשפילט און דער רבי מיט דעם הרה״ק האבען געטאנצט.

הרה״ק מבערדיטשוב האט געזאגט צוא ר׳ שלמה: קוק זיך צוא מיין ליבער

צו

צו מיין הארץ, וועסט דו קיינע מחשבות זרות ניט האבען אין הארצען בעת דוא וועסט דאוונען.

אונ אזוי איז געווען.

נאך דעם רב'ס הסתלקות זענען זיי געפאהרען צו הרה"ק אין שטראשיעלע. ר' ישראל רוהט דארטען.

מג) הרה"ח ר' אלעזר פון צאסניק.

דעם רב'ס א גרויסער חסיד. נאכדעם ביא הרה"ק פון שטראשיעלי'. ביא אדמו"ר בעל צ"צ איז ער איינינע מאל געווען.

מד) הרה"ח ר' וועליג פון דאקשיץ.

דעם רב'ס א שטארקער חסיד, אין זיין שטאדט האט מען איהם געהאלטען פאר א איש רוחני.

מה) הרה"ח הגביר ר' יצחק זעלווער.

א מקורב מיט דעם רב אונ זיינער א חסיד מיט מס"נ. בעת דער רב איז אנטלאפען פון דער מלחמה רוסלאנד מיט צרפת איז ר' יצחק געפאהרען מיט איהם אונ ער האט איהם פיל געלד געגעבען.

נאך דעם רב'ס הסתלקות איז ר' יצחק ארעם געווארען. האט איהם דער מיטעלער רב געשטיצט מיט געלד.

זיין זאהן ר' זלמן זעלווער איז אויך געווען א גרויסער חסיד.

מו) הרה"ח ר' פסח מאלאסטווקער.

דעם רב'ס א חסיד נאכדעם ביי דעם מיטעלען רב אונ ביי אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע. ער האט מאריך ימים געווען.

מז) הרה"ח ר' שמואל פון קאליסק. (מונקעס).

דעם רב'ס סופר, א גרויסער חסיד אונ א ירא שמים. פאר זיינע תפילין צאהלט מען פיל געלט.

מט) הרה"ח ר' שאול פון סיראטשין.

דעם רב'ס שוחט ובודק. ער איז געווען מיט דעם רב אין פעטערבורג (בעת דער רב איז דארטען געפאהרען דעם צווייטען מאל).

נ) הר"ר אברהם דאקטאר פון רינא.

א גרויסער למדן אונ א גרויסער דאקטאר. א מקורב צום רב. אמאל האט ער דעם רב געמאכט אנ'אפיראציע.

נא) הר"ר ישעי' דאקטאר.

ער איז געווען גרוים אין נגלה אונ אין חכמת הרפואה. דער רב האט אמאל ביי איהם געפרעגט א ענין אין הלכות נדה וואס דאס איז שייך צו דאקטארע אונ ער האט איהם געענטפערט. אדמו"ר בעל צ"צ ברייננט זיינע רייד אין צ"צ.

הר"ר

נב) הר״ר ר׳ יִצְחָק דָאקְטָאר פוּן דוּבְּרָאוְונָא.

דֶער רַבּ הָאט אַמָאל צוּ איהם גֶעשְׁרִיבֶּען אַבְּרִיף אוֹיף זַארְגָאן פִּיל מוּסָר מִיט יִרְאַת שָׁמַיִם, פוּן דֶעם בְּּרִיף וֶועט מֶען אַז דֶער דָקְטָאר אִיז גֶעוֶוען נִיט אַלַמְדָן נוּר אַגְרוֹיסֶער יְרֵא שָׁמַיִם, בַּייא דֶעם רַבּ אִיז עֶר גֶעוֶוען זֶעהֶער חָשׁוּב.

דֶער זְכוּת פוּן דִיא אַלֶע גְאוֹנִים, צַדִיקִים, חֲסִידִים, תְּמִימִים וִישָׁרִים זָאל אוּנְז בַּיישְׁטֶעהֶען אַז מִיר זָאלֶען זוֹכֶה זַיין זַייא צוּ זֶעהֶען בְּעֵת תְּחִיַת הַמֵתִים כְּשֶׁיַעֲלֶה רָצוֹן מֵאֵת הַבּוֹרֵא יתש״ת. אמן.

פרק נז

ספרי כ״ק אדמו״ר הזקן נ״ע:

א) הלכות תלמוד תורה.

ב) תניא — לקוטי אמרים.

ג) ברכות הנהנין ונטילת ידים.

ד) סידור.

ה) שלחן ערוך.

ו) ביאורי הזהר.

ז) תורה אור.

ח) לקוטי תורה.

ט) בונה ירושלים.

הערה: ברשימה זו נכנסו רק הספרים שנדפסו ולא אלו שבכת״י, ונרשמו על פי סדר זמן הדפסתם.

ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

בית רבי

צווייטער טייל

ביאָגראַפיע פון כבוד קדושת

אדמו״ר האמצעי

(דער מיטעלער רבי)

מרנא ורבנא ר׳ דובער פון ליובאוויטש

זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע

פאַרפאַסט דורך

הרה״ח ר׳ חיים מאיר ע״ה הילמאן

— נייע אויסגעבעסערטע אויסגאבע —

ארויסגעגעבן פון

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פּאַרקוויי ברוקלין נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושלש עשרה לבריאה

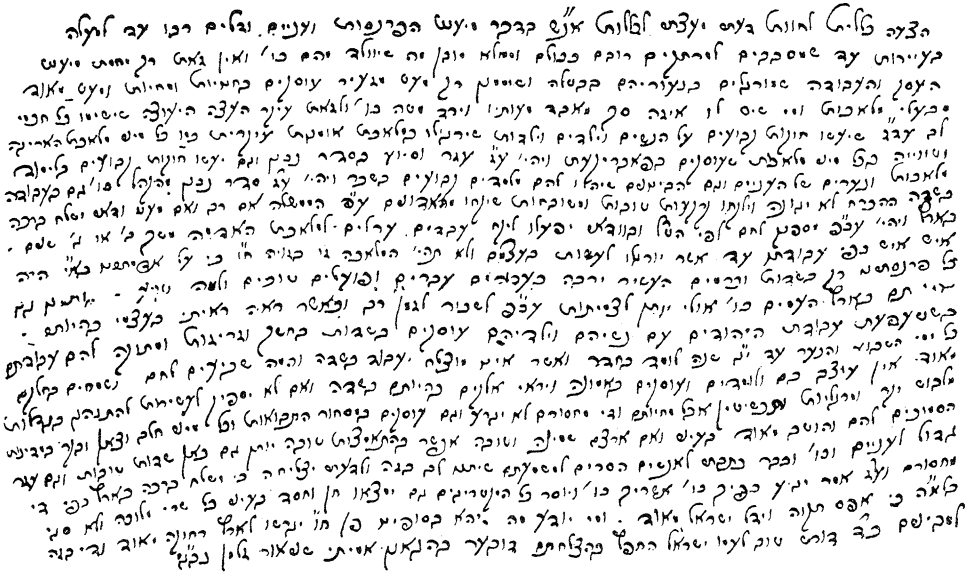

פאקסימיליא ממכתב גוף כת״י קדש כ״ק אדמו״ר האמצעי נ״ע.

פאקסימיליא פון כתב יד קודש פון כ״ק אדמו״ר האמצעי (דער מיטעלער רבי)
זע עמוד 128

תולדות האדמו״ר האמצעי.

פרק א.

דער מיטעלער רבי פון זיין געבארען ווערען, זיין עדעלער כאראקטער, זיין לערנען.

דער האדמו״ר האמצעי (מיטעלער רבי) הקדוש רבי דובער איז געבארען געווארען אין יאהר תקל״ד. אונגעפער א יאהר נאך דיא הסתלקות פון רבינו הגדול הרב הקדוש רבי דובער מעזעריטשער מגיד. דעם אלטען רב׳ס ארבי רבנו בעל התניא האט דיא וועלט גערופען אדמו״ר הזקן. זיין זאהן רבי דובער—דער מיטעלער רבי, אונ רבי מנחם מענדיל פון ליובאוויטש—דער צמח צדק) דער בעל התניא האט זיין זאהן אנאמען געגעבען „דובער״ נאך זיין רבי׳ן:

דער מיטעלער רבי איז געווען אזעלטענער ערשיינונג פאר דיא וועלט, ער האט זיך ערווייטערט פון אלע תענוגי עולם הזה, דיא גאנצע וועלט מיט אלע איהרע פערגניגען האט ביי איהם קיין ווערט געהאט, ער איז געזעסען יום ולילה על התורה ועל העבודה, ביי זיין פאטער זיעוכ״י האט געלערנט א תלמיד, ער איז געווען דער גראסטער מתמיד אין לערנען אונ דאווענען מעהר וויא אלע תלמידים. מיט איהם צוזאמען האט האדמו״ר רבי דובער געלערנט נגלה אונ קבלה. דערצו פלעגט ער פארשרייבען די תורה וועלכע ער האט געהארט פון זיין הייליגען פאטער. ער האט קיין ווארט ניט פערגעססען. דער בעל „התניא״ האט אמאל געזאגט אויף איהם דיא ווערטער: וכל מעשיך בספר נכתבים, ד. ה. אלע דיינע מעשים איז צו פארשרייבען אין א בוך:

נאכן פערשרייבען דעם פאטערס תורה, פלעגט ער טיעף אריינקוקען אין דיא הייליגע ווערטער, אונ שרייבען אויף זיי קינסטליכע באורים: אזויא וויא מען קאן זעהן אין זיינע הייליגע ספרים אויף חסידות:

ער איז געווען אזוי פארטיעפט אין חסידות אז זיין איידעם אדמו״ר בעל צמח צדק האט אמאל אויף איהם געזאגט בדרך צחות: ער מיט דיא חסידות איז איין זאך. ווען למשל מ׳זאל איהם שניידען אין א פינגער וואלט קיין בלוט ניט געהען נור חסידות.—

פרק ב.

פון זיין דאווענען. פון זיין לערנען נגלה. פון זיין זאגען חסידות.

זיין דאווענען איז געווען צו בעוואונדערן. טיעף אין זיין הערצען האט געברענט וויא אגרויסער פייער, ער פלעגט זיך אין דאווענען ניט אריר אונ

ניט

ניט אַקעהר גענעבען מיט־קיין גליד, אונ פון דעסט וועגען פלעגט פון איהם ריגען שווייס וויא וואססער פון די הייליגע היטץ וואס אין איהם האט געברענט, מיט זיין תפלה האט ער געפועלט וואס ער האט געוואלט. פיעל מענשען זענען דורך זיין תפלה געהאלפען געווארען, אין געזונד, פרנסה אונ אין קינדער, ווייל גאר אויבען למעלה ולמעלה פלעגט זיין תפלה ארויפשטייגען, אונ אזא תפלה מוז בעהויפטען וואס זיא וויל:

אין נגלה איז ער אויך געוועזען אגרויסער גאון, זיין התמדה איז געוועזען זעהער גרויס, ער פלעגט פיל לערנען, נור ער האט זיין גרויסקייט אין נגלה ניט אלע מאל ארויסגעוויזען, מעהר ניט וויא אין דיא ארטער וואו ער האט בעדארפט ארויסווייזען האט ער ארויסגעוויזען אזוי וויא מיר וועלען אי"ה שפעטער ערצעהלען פון דעם ענין:

ציישענדיג נאך ביא זיין פאטער פלעגט ער הערן דעם פאטערס חסידות אונ זאגען אין זיא טיעפע בענות וואס דער פאטער פלעגט דאס ניט מגלה זיין, דער פאטער האט אמאל געזאגט: עס שטעהט געשריבען דור דור ודורשיו, ד. ה. יעדער דור האט זיין דורש, עס קאן זיין דאס עס איז געקומען דיא צייט פון מיין זאהן ער איז שוין דער דורש פון דעם דור, טהוט ער וויא ער פארשטעהט אונ איך קאן איהם ניט ווערען:

וויא גוט ער פלעגט זאגען חסידות קאן מען פארשטעהען פון דעם ספור: עס איז געוועזען אחתונה ביא דעם רב מיט־הרב הקדוש פון בערדיטשוב, האט דער בערדיטשובער געבעטען דעם רב ער זאל באפעלען אויף זיין זאהן זאגען חסידות, אונ אזויא איז געוועזען, אדמו"ר רבי דובער האט עטליכע שעה געזאגט חסידות, נאכדעם האט דער בערדיטשובער רב גענומען זיין לאנגען טלית־קטן ארויפגעלייגט אויף זיין קאפף אונ געזאגט: מלאכים שרפים וועלען דיר־קיין ענין הרבע ניט געבען...

פרק ג.

דעם אלטען רבי'ס פטירה.

איינינע יאהר פאר דער פטירה פון זיין פאטער, איז געוועזען אחתונה ביא אדמו"ר ר' דובער מיט הרב הקדוש ר' מרדכי מטשערנאבעל נ"ע. הר"ר מרדכי האט געהאט אזאהן הרב הצדיק ר' יעקב ישראל, ער האט גענומען אטאכטער פון אדמו"ר ר' דובער, אויף דער חתונה איז געוועזען דער אלטער רבי, האט ער דארטען אביינ־ גערופען אין א חדר זיין זאהן מיט הרב ר' פנחס שקלאווער אונ האט פיל גערעדט וועגען דעם אז ער וועט נפטר ווערען זאל אויף זיין ארט בלייבען ארבי נור זיין זאהן אונ ניט־קיין אנדערער. ער זאל מקבל זיין פדיונות אונ אלע הנהגות זאל זיין גאר דורך איהם:

ר' פנחס שרייבט אין אבריעף דיא גאנצע מעשה, וויא עס איז געווארען שטארק פינסטער אין דיא אויגען ס'האט שוין פערשטאנען אז דער אלטער רב וועט באלד

נפטר

נפטר ווערען, נור מ'האט זיך געשטארקט אונ געטרייסט דערמיט וואס זיין זאהן וועט בלייבען אממלא מקומו, אונ אדור יתום בלייבט ניט בעזרת הש"ית.

פרק ד.

פון זיין ווערען ארבי, זיין זאגען חסידות, זיין פיהרען די רבנות.

אין די לעצטע יאהרען פון דעם אלטען רב איז געווען די מלחמה „רוססלאנד מיט פראנקרייך", נפוליאן איז מיט זיין חיל געקומען אין רוססלאנד, דער אלטער רב האט ניט געוואלט זיין אונטער דעם שוץ פון נפוליאן, איז ער מיט זיין הויזגעזינד אוועקגעפאהרען אין טיעף רוססלאנד, אויף'ן וועג איז ער נסתלק געווארען, אין יענער צייט איז זיין זאהן אדמו"ר ר' דובער גיווען אוועקגיפאהרען אין קרעמענטשוג, זיין פאטער האט איהם געשיקט דארטען דינגען אוואהנונג פאר זיי איבער ווינטער אז רבי דובער האט דערהערט פון זיין פאטערס הסתלקות איז ער דריי טאג געווען מבולבל, נאכדעם האט ער געזאגט: „דער פאטער זיצט אין גן עדן אונ זאגט חסידות, דארטען זענען אויך פאראן וואס הערען, יעטצט דארף מען מאכען אפאסט פון דארטען אהער". אונ באמת איז אזוי געווען, זיין פאטער פלעגט צו איהם קומען אונ מגלה זיין פיל סודות התורה, עס איז געווארען בייא זיי אפארבינדונג וויא עס וואלט געגאנגען אפאסט פון איינעם צום אנדערן.

האדמו"ר ר' דובער איז גיזעסען אין קרעמענטשוג ביז נאך פסח. נאכדעם האט מען פון אונזער מדינה געשיקט מענשען אין קרעמענטשוג בעטען איהם ער זאל קומען אהער ווערען דער ממלא מקומו פון זיין הייליגען פאטער. ער איז מיט די שלוחים געפאהרען, נור ער האט זיך ניט געוואלט בעזעטצען אין לאדי ווייל לאדי האט אין יענער צייט אפגעברענט אונ די בעלי בתים פון שטאדט האבען צוגענומען די פלעטצער וואס האבען געהערט צום רב *) דערפאר איז ער אויף זייא ברוגז געווארען אונ ער איז אריינגעפאהרען אין ליובאוויטש.

דער שר פון ליובאוויטש האט געשיקט שלוחים געגען איהם בעטען ער זאל בלייבען וואהנען אין ליובאוויטש. דער שר האט איהם געגעבען פלאטצער צו בויען הייזער, אונ דער אדמו"ר ר' דובער איז געבליבען וואהנען דארט. זיינע חסידים האבען אנגעפאנגען פאהרען צו איהם הערען זיינע תורה אונ פרעגען עצות אין רוחניות אונ אין גשמיות.

זיין זאגען חסידות איז געווען איבערנאטירליך, יעדער שבת האט ער געזאגט עטליכע מאל אונ יום טוב האט ער נאך מעהר געזאגט, די צוהערער פלעגען ווערען מיד שטעהענדיג אונ ער איז ניט מיד געווארען זאגענדיג. הגם ער איז געווען

אחלוש

*) נור די שטאדטלייט האבען קליינע נוטצען געהאט פון די פלעטצער, דען זייערע הייזער פלעגען שטענדיג ברענען. ביז איינער האט אפגעקויפט די פלעטצער אונ ער איז געפאהרען צום אדמו"ר בעל צמח צדק. געביטען איהם אברכה אז די הייזער זאלען ניט ברענען. דער אדמו"ר האט איהם געבענשט. האבען די הייזער אויפגעהערט צו ברענען.

אחלוש, נור דאס איז געווען זיין הנהגה, מיט חסידות האט ער זיך ערקוויקט עס האט געטראפען אמאל חג השבועות האט ער געזאגט עלף מאל. ער וואלט נאך מעהר געזאגט, נור זיין פעטער הרב הגאון ר׳ יהודא ליב פון יאנאוויטש איז צוא איהם אריינגעגאנגען אונ געזאגט ניט אלע האבען דיין קאפף, אמאל שמחת תורה האט ער געזאגט דעם גאנצען טאג, מוצאי יו״ט האט ער נאך אויך געזאגט, נאכדעם האט ער געזאגט צום עולם אצונד געהט, זענט מקיים שמחת יום טוב.

ער האט געהאט אגרויסען רצון אז די חסידות זאל שטארק פארברייטעט ווערען, ער האט געוואלט אזויא ווייט אונ גרויס שטעלען די חסידות אז ווען צוויי מענשען וועלען זיך בעגעגענען אין גאס זאל דער עיקר ביא זייא זיין צו ריידען פון חסידות.

די רבנות האט ער געפיהרט ביד רמה גרויסארטיג. ער האט אכטונג געגעבען אויף יעדער זאך וואס עס איז געווען נוגע צום כלל אונ צום פרט. ער האט זיך אינטערעסירט אין יעדערנס עסק. ווען עס האט געטראפען אסכסוך צווישען מאן אונ ווייב פלעגט ער באלד מאכען אשלום ביא זייא. ער האט אלע מאל געוואלט העלפען דעם כלל ישראל אין רוחניות אונ אין גשמיות. זיין מיינונג איז געווען אחינו בני ישראל דארפען זיך נעהמען צוא ערד ארבייט. כדי זייא זאלען האבען מנוחה אין גשמיות, ממילא וועלען זייא ניט געשטערט ווערען אין רוחניות, אונ זייא וועלען קאנען עוסק זיין בתורה ובעבודה רוהיגערהייט מיט אקלאהרע קאפף. וועגען דעם ענין פון עבודת אדמה האט ער אמאל געשריבען אבריף וזה לשונו: היות וויא עס איז נתרבה געווארען ארעמע לייט אין אונזערע שטאדט, דער נויט צווינגט זייא צו פאהרען אין ווייטע מדינות זוכען לעבענסמיטעל, יעדערער קאן פארשטעהען וואס פון אזעלכע מענשען קאן ווערען, נור די פראגע פון וואנען זאלען זייא דא לעבען? איז די עצה דערצו דאס ערשטע זאלעמן מאכען חוקים קבועים (פעסטע געזעטצע) פאר מאנסלייט ווייבער אונ קינדער זייא לערנען פערשידענע מלאכות למשל, וועבען, שפינען א. ד. ג. וואס ווערען געברויכט אין די פאבריקען, אונ יעדער קהל זאל העלפען דינגען מייסטערס וואס זייא זאלען לערנען די ארעמע אונ בעלי בתי׳שע קינדער. קהל זאל די מייסטערס בעצאהלען, אונ דאס זאל זיין מיט ארדנונג. אויך זאלען פיעל יודען זיך עוסק זיין אין פעלד ארבייט, די רייכע זאלען ברשיון הממשלה יר״ה קויפען גוטע פעלדער, אונ די ארעמע זאלען ארבייטען, וועט געוויס השי״ת שיקען די ברכה אז עס וועט זיין פרנסה פאר די בעלי בתים פון די פעלדער אונ פאר די ארבייטער. נור אזויא וויא דאס רוב יודען זענען פרעמד פון פעלד ארבייט, זאלען זייא אין אנפאנג דינגען מענשען, עס מעגען זיין ניט יודען וואס זייא זענען שפיצעליסטען אין פעלד ארבייט, זייא זאלען די ערשטע יאהרען גוט בעארבייטען די ערד, געוועהנליך דער רייכער יוד קאן קויפען פיל ערד אונ באשעפטיגען פיל ארבייטער.

מיט די פעלד ארבייטער דארף זיך קיין יוד ניט שעמען, דען מיט וואס האבען זיך אונזערע עלטערען בעשעפטיגט אין פלשתינה, זייערע פרנסה איז געווען פון פעלדער, אונ וויינגערטנער.

אויב מיר וועלען די ערד אפקויפען אדער דינגען אויף א לענגערע צייט, וועלען מיר האבען אונזערע לעבענסמיטעל אזוי ווי איך האב געזעהען אין די שטעפעס ווי די מענער פרויען און קינדער ארבייטען אלע אויף'ן פעלד, מיט חשק און זריזות, א גאנצע וואך. די קינדער ביז דרייצען יאהר לערנען זיי אין א חדר, נאכדעם זעהט מען אויב דאס קינד איז ניט פעאיג צו לערנען תורה, נעמט איהם דער פאטער צו פעלד ארבייט, זיי זענען זאט מיט ברויט אונ דערצו זענען זיי אלע מאהל לוסטיג פרעהליך, זיי טוען קיינעם קיין אונרעכט ניט, אז זיי האבען צייט לערנען זיי, און זייערע עסקים פיהרען זיי באמונה, זיי האנדלען מיט תבואה, שאף, מילך א. ד. ג. מיט די איינוואהנער פון די גרויסע שטאדט וואס זענען ניט ווייט פון זיי, אויף זייער פנים איז קענטיג אז זיי האבען מורא פאר גאט.

הגם פון די אלע עסקים האבען זיי קיין עשירות געזאמעלט, ניט געקויפט זיידענע קליידער, ווייט פון פעריל צירונג, אבער זייער לעבענסמיטעל האט זיי ניט געפעהלט, מיר געפעלט זעהער אזא עהרליכער לעבען.

עס קאן זיין ווייל זייערע ערד איז פעטער, אונ אין אונזער געגענד איז די ערד ניט אזוי פעט, נור דורך פראטעקציעס וועט מען דא אויך בעקומען פעטע, אונ גוטע פעלדער. איך האב שוין לאנג גישריבין צו מיינע חסידים וואס פאלגין מיר דאס זיי זאלין זיך מיה געבען דעם פלאן מיינים אויסצופיהרען, איך האף אז מיר וועלין טהון אין דעם וועט גאט מצליח זיין, און ער וועט שיקען זיין ברכה אין דער ערד אז זי זאל ארויס געבין תבואה אונ פירות פאר יעדערין וויפיל ער דארף, ווי דער פסוק זאגט יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. דאס הייסט דוקא וואס דו ועסט אויסהארעווען מיט דיינע הענד וועסט דו עסען, וועט זיין „אשריך" גוט צו דיר אויף דער וועלט, וטוב לך לעולם הבא! און דאס וועט ארונעמען פון אונז אלע שלעכטע צונגען, מיר וועלען געפונען חן און חסד אין די אויגען פון שרי המלוכה זיי וועלען אויף אונז רחמנות האבען, און אנדערש קאן גאר ניט זיין, ווייל עס האט זיך אויסגענומען די תקוה, יודען זענען זעהער פארארימט און ווער ווייסט וואס דער סוף פון אונז קאן זיין, וכו׳. דאס שרייבט דער וואס איז דורש טוב לעמו ישראל און וויל זיין הצלחה, דובער.

האדמו״ר ר׳ דובער האט פיהל געטוהן פאר ישוב ארץ ישראל צו פארבעסערן די לאגע פון די דארטיגע איינוואהנער. אין יאהר תקפ״ג האט ער מיסד געווען דעם ישוב פון אחינו ב״י אין דער הייליגער שטאדט חברון, וואס ביז יענער צייט איז נאך דארט דער ישוב ווייניג געווען, ער האט געשריבען א גרויסען בריעף וועגען דעם ענין וואס יודען בעזעצען זיך אין חברון וואס די הייליגע אבות רוהען דארטען, ער דערמאנט אין בריף אין דעם נאמען פון „רדב״ז" וואס זאגט: ווער עס האט א נחלה אין חברון איז זיכער אז ער וועט האבען עוה״ב, אונ ער אליין האט דארטען אין חברון געקויפט א בית הכנסת אויף זיין נאמען.

ער וואלט זעהער פיהל פארבעסערט די יודישע לאגע, נור די צייט האט איהם ניט געלאזען אויספיהרען זיינע גוטע געדאנקען, ער האט געהאט זעהער ניט גוטע צייטען אזוי ווי מיר וועלען ווייטער אי״ה ערצעהלען.

פרק ה

וואס מיט איהם האט זיך פאסירט. די התחלקות ביי חסידים.

אונזערע חכמים זאגען אלץ וואס האט געטראפען מיט יעקב אבינו האט געטראפען מיט זיין זאהן יוסף, אט אזוי זעהען מיר אלץ וואס האט געטראפען מיט דעם אלטען רב האט געטראפען מיט זיין זאהן האדמו״ר ר׳ דובער, פיעל ניט גוטקייט האט דער אלטער רב געליטען פון זיינע מנגדים, ביז מ׳האט איהם נעמסרת, ער איז געזעסען אין טורמע, ביז השי״ת האט אויף איהם רחמנות געהאט, זיין גערעכטיגקייט האט זיך באוויזען אונ ער איז פריי געווארען אזוי איז געווען מיט זיין זאהן האדמו״ר ר׳ דובער, ער האט געליטען דורך מענשען וואס האבען איהם מקנא געווען, אונ די קנאה האט געבראכט צו שנאה, די חסידים האבען זיך צוטיילט אויף צוויי טהייל, דורכדעם האט מען אויף איהם גע׳מסרת, געמאכט אויף איהם פאלשע בלבולים, ביז ער איז אריין אין טורמע, נור עס האט לאנג ניט געדויערט, האט זיך בעוויזען זיין גערעכטיגקייט אונ ער איז פריי געווארען.

דער אלטער רב איז נתפס געווארען צו 53 יאהר אלט, אונ זיין זאהן, דער מיטעלער רב אויך אזוי, דער אלטער רב איז צוגענומען געווארען אין חודש תשרי אונ בעפרייט געווארען אין חודש כסלו, זיין זאהן אויך אזוי, דער אלטער רב פאר זיין הסתלקות האט ער געמוזט אוועקפאהרען פון זיין היים אונ ער איז נפטר געווארען אונטער וועגענס אונ מנוחת קדשו איז אין מאלע רוסיא, אזוי איז געווען מיט זיין זאהן, קודם פטירתו איז ער אוועקגעפאהרען פון זיין היים אונ אויף דעם וועג איז ער נסתלק געווארען אין מאלע רוסיא, אונ מנוחת קדשו איז ניט גאר ווייט פון זיין פאטער, ווי מיר וועלען אי״ה ווייטער ערצעהלען אונ

יעצט

יעצט וועלען מיר ערצעהלען וויא אזויא דיא חסידים האבען זיך צוטהיילט אויף צוויי פארטיעם.

דער אלטער רב פאר זיין הסתלקות – וויא מיר האבען פריהער ערצעהלט – האט געזאגט אז זיין זאהן ר' דובער זאל זיין ממלא מקומו. דווקא ער אונ ניט אנאנדערער. נאך זיין פטירה האבען פיל חסידים מקיים געוועזען וויא ער האט געזאגט, זייא האבען איהם געבראכט פון קרעמענטשוג. נור אטהייל פון אנ"ש האבען זיך אבגעטהיילט אונ גענומען דעם הרב הקדוש ר' אהרן הלוי פאר ארבי. דער ר' אהרן איז געוועזען פון דיא גראסטע תלמידים בייא דעם אלטען רב אונ אחבר מיט האדמו"ר ר' דובער. זייא זענען געוועזען גוטע פריינד וויא צוויי ברידער. גאר עטלעכע יאהר פאר דער פטירה פון אלטען רב איז געוועזען בייא זייא אפירוד לבבות. דורך רכילות לשון הרע וואס מענשען האבען ערצעהלט אויף ר' אהרן הלוי. אונ הגם ער האט געוואהנט אין לאדי אין זיין אייגען הויז. האט ער געמוזט דאס הויז פארקויפען אונ אוועק פאהרען פון לאדי; ער איז געקומען אין זיין געבורטהסשטאדט אשווע, פון יענער צייט אן איז דער פירוד לבבות געווארען נאך גראסער. אפילו אין דעם דרך העבודה האבען זיי זיך אויך ניט פארגליכין, צו רבי אהרן האבין אטהייל חסידים אנגעפאנגען צוא פאהרען, אינ אז האדמו"ר ר' דובער איז געקומען פון קרעמענטשוג אהיים האט ער צוא זיינע חסידים געשריבען אבריעף, ער האט זיי שטארק געבעטען זייא זאלען ניט מאכען קיינע מחלוקת. עס איז שוין בייא יודען פאראן גענוג אלטע מחלוקת. דערצו איז ער ארויסגעפאהרען בעצמו ובכבודו אויף דער מדינה. ער האט זיך געוואלט זעהען מיט רבי אהרן זיין חבר אין אשווע.

גם ר' פנחס שקלאווער האט געשריבען צוא דיא חסידים, ער האט זייא מודיע געוועזען וואס דער אלטער רב האט געבעטען אז זיין זאהן זאל ממלא מקומו זיין, אויך הרב ר' יהודא ליב מיאנאוויץ דעם אלטען רב'ס אברודער האט געשריבען אשטרענגען בריף צוא רבי אהרן, אויך האט מען געפרובירט אלערלייא מיטלען איינצולעשען דיא פייערדיגע מחלוקה, אבער עס האט קיין זאך ניט געהאלפען.

רבי אהרן האט זיך באזעצט אין אקליין שטעדטעל שטראשעלע, אונ אטהייל פון אנ"ש זענען צוא איהם געפאהרען, ער האט זייא געגעבען עצות אין רוחניות אונ גשמיות נאך זיין דרך. אונ דער רוב פון אנ"ש האבען ניט פארלאזין דעם מיטעלען רבי. זייא זענען צוא איהם געפאהרען אונ ער האט זיי מגלה געוועזען

סודות

סודות התורה זעהער פיל, אונ געשריבען אונ געדרוקט ספרים זעהער פיל אונ טיף־זיניג, אונ אלע זיינע מנגדים האבען געגען איהם ניט געקאנט באשטעהען, דער סוף איז געוועזען אז פיל פון זיינע מנגדים האבען איהם געבעטען ער זאל זייא צוריק צונעהמען צו זיך, נור ניט אלעמען האט ער צוגענומען, ער האט מקרב געוועזען נור דיא חסידים וואס ער האט געוואוסט אז זייא מיינען דאס מיט אן אמת.

פרק ו.

זיין שלאפקייט. זיין פאהרען אין קרלסבאד, זיין בעזוך רבי עקיבא איגר אונ רבי מרדכי באנעט.

דער אדמו"ר דובער האט זעהער פיל געארבייט, דערצו איז יעדער חסיד געקומען צוא איהם מיט אפעקעל צרות, דער אדמו"ר האט געהאט א איידעלע אונ א שוואכע הארץ, ער האט אזעלכע צרות ניט געקאנט הערען. אמאל איז צו איהם געקומען איונגער מאן מיט אגרויסען פעקעל צרות, דער אדמו"ר האט אויסגעהערט, נאכדעם האט ער אפגעדעקט דעם ארבעל פון זיין האנד אונ געזאגט, זעה וויא מיין האנד איז מאגער הויט אונ ביינער אונ דאס איז נור פון אזעלכע צרות וויא דיינע איז. יעדערער קאן זיך פארשטעלען, אמענש וואס קאן ניט פארלײדען יענעמס צער ובפרט פיל צער פון דער וועלט, וויפיל דאס האט אויך דעם אדמו"ר געווירקט אויף זיין שוואכען גוף. ער איז דערפון ערענסט קראנק געווארען. ער האט געזעהען דאס ער מוז האבען אמענשען וואס זאל איהם העלפען ארבייטען. האט ער געבעטען זיין ברודער הרב הקדוש ר' חיים אברהם אונ זיין איידעם האדמו"ר בעל צ. צדק, זייא זאלען איהם פערגרינגערין, נאכדעם האט ער גישריבין בריעף צו זיינע חסידים, ער האט געמאכט אסדר ווען אונ וויא זייא זאלען פאהרען היינו: ווען איינער וועט האבען א ענין, זאל ער פריהר זיך מיישב זיין מיט דיא גבאים פון זיין שטאדט, פילייכט וועלען זייא דעם ענין ברייגגען אין ארדנונג, ער זאל ניט דארפען פאהרען צו דעם אדמו"ר. נור אז דיא גבאים וועלען מסכים זיין דאס ער מוז פאהרען צום אדמו"ר, זאלען זייא איהם געבען אבריף וועט ער קומען אין ליובאוויטש אונ וועט דעם בריעף אבגעבען צו רבי אברהם (דעם אדמו"רס ברודער) וועט ער איהם געבען אנ עצה, ווארום ר' אברהם איז אגעטליכער מאן אין זעהער אקלוגער. דיא גאנצע צייט, אלע יאהרען וואס זיין פאטער, דער אלטער רבי איז געווען אין לאדי, פלעגט ער דורך איהם ענטפערין, דיא געסט וואס האבען בייא איהם געפרעגט עצות אין רוחניות אונ אין גשמיות, אונ ווען אזאך וועט זיין שווער פאר איהם צו ענטפערין, דענסטמאל וועט ער דיא זאך פרעגען בייא זיין ברודער האדמו"ר. אונ דיא ענינים וואס זיינען שייך צו אדין תורה זאל מען געהען צו זיין איידעם אדמו"ר בעל צמח צדק וואס ער איז ידוע פאר אגרויסען גאון אונ אחכם, דערצו האט ער מקבל געוועזען זייער פיל פון זיין זיידען דעם אלטען רב אונ פון זיין שווער אדמו"ר ר' דובער, אויב דאס וועט אזויא געטהאן ווערען

מיט

מיט אסדר—האט האדמו"ר געזאגט—דענסטמאל וועל איך זאגען חסידות נאך מעהר ווי פריער . ווייל דער זאגען שאדט מיר ניט צו מיין געזונד . אדרבה דערפון האב איך גרויס תענוג— . דער סדר איז געמאכט געווארען און דורכדעם איז איהם פיל גרינגער געווארען . נור די געזונד וואס האט פריער געפעלט האט זיך ניט אזויא שנעל אומגעקעהרט צוריק . ער איז געוועזען שלאף , די דקטורים האבען איהם אנ'עצה געגעבען ער זאל פאהרען אין קארלסבאד , נעהמען וואנעס , און טרינקען וואסער וועלכע זייא האבען איהם געזאגט אין יאהר תקפ"ה איז ער געפארין אין קארלסבאד ער האט דארטען פארבראכט דעם גאנצען זומער עס האט אויף איהם פיל געווירקט , ער איז געווארען קרעפטיגער , שטארקער און געזינדטער .

פארענדיג אין קארלסבאד איז ער געקומען אין פוזנא , ער האט באלד בעזוכט דעם הגאון ר' עקיבא איגר . און אז ער האט געזעהען ווי ר' עקיבא האט איהם פריינדליך אויפגענומען און געזאגט פאר איהם אטיפע תורה אויף דעם פסוק אור זרוע לצדיק וגו' האט האדמו"ר געזאגט פאר איהם אחסידות אויף דעם זעלביגען פסוק וואס ער האט געהערט פון זיין פאטער דעם אלטען רב . נאכדעם האט ער פאר איהם געזאגט עטליכע מאמרים אין נגלה . ר' עקיבא איגר איז אזויא נתפעל געווארען אז ער האט אנגעשרייא געגעבען : א! ער איז דאך אגאון עולם ! ער האט געבעטען האדמו"ר ער זאל איהם מצייר זיין דעם מהות פון זיין פאטער . האדמו"ר האט איהם ערצעהלט אלץ קלאהר און ריכטיג , אויך האט ער איהם ערצעהלט פון די מחלוקה און שנאת חנם פון מתנגדים צוא חסידים , נאכדעם האט ער געפרעגט אויב ער איז פון די מנגדים , ווייל ער האט געהערט אז ר' עקיבא האט געשריבען אין אבריף שלעכטע רייד אויף חסידים .

הגאון רבי עקיבא האט זיינע האנד אויפגעהייבען ווי ער וואלט שווערע און האט געענטפערט : חלילה ! כל ישראל קדושים הם , עס איז ניט אמת וועגען דעם בריעף , דער האדמו"ר האט איהם געבעטען דאס ער זאל שרייבען אבריף אין אמשטרדם , בעטען די דארטיגע גבירים דאס זייא זאלען העלפען די ארעמע חסידים וואס זייגען אין חברון , האט איהם דער גאון צוגעזאגט . נאכדעם האט אדמו"ר איהם געגעבען אמתנה דעם שלחן ערוך מיטין תניא פון אדמו"ר הזקן , אויך זיינע ספרים , האט דער גאון צוגענומען מיט גרויס פערגניגן , האדמו"ר האט ביי די תלמידי הגאון געקויפט די ספרים פון זייער רבי רע"א . און איז פון דארט אוועקגעפאהרען בשלום און מיט גרויס כבוד . האדמו"ר האט נאכדעם געשריבען אלואי וואלטען אלע רבנים פון וואלין און ליטא געוועזען ווי ר' עקיבא איגר וואלט דענסטמאל זייער גוט געוועזען . בעת האדמו"ר איז געוועזען אין קארלסבאד איז דארטען געקומען הגאון הצדיק רבי מרדכי באנעט ער איז געוועזען אתלמיד ביים דעם הגאון ר' שמואל שמעלקי ז"ל פון נקלסבורג , און אז זיין רבי ר' שמעלקי איז נפטר געווארען איז הגאון ר' מרדכי געבליבען ממלא

מקומו

מקומו אין נקלסבורג, דער גאון ר' מרדכי איז אויך געווען שלאף, איז ער געקומען אין קרלסבאד, און געווען צוזאמען מיט אדמו"ר.

הגאון ר' מרדכי איז בטל געוועזען געגען האדמו"ר אט וויא אַיונגער חסיד, אזויא ווייט בטל געווען, אז ויהי היום, איינעס טאגעס, האט הגאון ר' מרדכי געדאווענד ביא דעם עמוד, ער האט געהאלטען פאר קדיש תתקבל, פלוצלונג איז אדמו"ר געקומען דאוונען, ער האט געהאט אחדר פאר זיך, האט איינער אזאג געטאהן להגאון ר' מרדכי אז אדמו"ר איז געקומען, איז ר' מרדכי פון גרוים התפעלות אוועקגעלאפען פון עמוד צוא אדמו"ר אין חדר עהדער ער האט געזאגט דעם קדיש.

הגאון ר' מרדכי האט זיך שטארק מפלפל געווען מיט אדמו"ר אין פיל זאכען און אדמו"ר האט איהם געגעבען זיינע ספרים האט ער זיי גילערנט זייער געשמאק מיט גרוים חשק און ער איז געווען זייער אין התפעלות און האט געזאגט, דיא חסידות זענען אמת ויציב ומקובל. און ער האט געבעטען ביא אדמו"ר דאס ער זאל איהם שיקען אלע זיינע ספרים און דעם פאטערס ספרים. און ער האט צוגיזאגט מטיב צו זיין מיט דיא חסידים אין ארץ ישראל, מען זאל זייא שיקען געלד פון זיין מדינה, דען הגאון ר' מרדכי איז געווען אין זיין מדינה דער גליל רב, זיינע רייד וואלטען פיל פועל זיין, נור עס איז ניט באשערט געווען. אין איינגע יאהרען צייט איז הגאון ר' מרדכי נפטר געווארען אין קארלסבאד. דער אדמו"ר האט אמאל געשריבען, ווען אלע רבנים און גאוני ארץ וואלטען מודה זיין וויא דער גאון ר' מרדכי, וואלט דיא וועלט אנאנדער פנים געהאט. קיין מחלוקת וואלט ניט געווען ביא יודען, נור שלום ושלוה. —

פרק ז

דיא מסירה, קומענדיג אהיים, איהם געבראכט אין וויטעבסק.

אויף סוכות אין יאהר תקפ"ז איז אדמו"ר געקומען אהיים גאר געזונד. חסידים האבען פון דאס נייא אנגעהייבען פאהרען צו איהם. ער האט פיל חסידות געזאגט און איז געווען פרעהליך. ער האט גערעכענט: דאס יעטצט וועט ער זיצען בשלום ושלוה.

עס איז אבער ידוע וואס אונזערע חכמים זאגען: יעקב אבינו האט געוואלט זיטצען בשלום האט השי"ת געזאגט: דיא צדיקים איז נאך ווייניג וואס אויף יענעם עולם איז פאר זייא אנגעגרייט פיל גוטעס זייא ווילען נאך אויף דעם עולם שלוה?! ווארט יעקב, ניט פאר דיר פאסט זיך שלוה. א. ז. וו. מיט דעם אדמו"ר ר' דובער איז אויך אזויא געווען: קומענדיג אהיים האט ער זיך געפילט גאר גוט. דיא מחלוקה איז שטיל געווארען, ער האט גערעכענט דאס עס איז געקומען אגוטע צייט צו לערנען, דאוונען, זאגען חסידות, געבען

עצות, אבייגעבראכטען אין פרעמדע ענינים, עס וואלט טאקע געווען גאנץ גוט אזויא. אבער ביא השי"ת איז טייער דיא יסורים פון צדיק. ווייל דורכדעם געהמט ער אראפ פיל שלעכטעס פון דער וועלט. אפשיטא שוין אזא צדיק וויא אדמו"ר. זיינע יסורים זיינען אטובה פאר דער גאנצער וועלט, נוא השי"ת איז א טוב ומטיב, גיבט ער באלד דיא יסורים, ברוך אומר ועושה, גאר באלד איז ער עונה ומנחם מיט זיינע רחמנות מאכט ער אענדע צו דיא צרות, אדמו"ר איז גיקומען אהיים אויף סוכות, באלד נאך סוכות איז ארויסגישפרונגען אנייע צרה, הנם גאר גיי איז דאס אפילו ניט געווען דאס האט שוין אמאל געטראפין ביא זיין פאטער דעם אלטען רב פון דיא פאלשע מסירות האט ער פיל געליטען. ביז השי"ת האט איבער איהם רחמנות געהאט, יעטצט האט זיך אויפגעוועקט דיא איינגענע זאך אויף דעם זאהן. איינער פון וויטעבסק א איש חשוב אנערליבער מאן אקרוב לאדמו"ר פון דער מוטערס צד, איז פארפירט געווארען דורך אסבה. ער איז אלע מאל געווען אמנגד פון חסידים אונ האט געהאט אשלעכטען מיינונג פון דעם אדמו"ר, נאכדעם האט פאסירט אזא זאך: הרב ר' פנחס פון שקלאוו איז געווען א גרויסער חסיד נור זיינער אפלימעניק האט זיך מתחבר געווען מיט דעם וויטעבסקער צו מסרן דעם אדמו"ר. דיא מסירה שטאמט דערפון: מיר האבען שוין געשריבען דאס בעת דער אלטער רב איז נסתלק גיווארין אין וועג, איז דענסטמאל דער אדמו"ר זיין זאהן, געווען אין קרעמענטשוג, זייער ארעם, ווייל דיא הייזער זייערע מיט דיא מעבעל זיינען פארברענט געווארען, די פלאטצער האבען די שטאדט לייט צוגענומען פאר זיך. דיא ביסיל מזומן איז אוועקגעגאנגען אויף הוצאות, עס וואלט נאך געפעלט. נור ר' יצחק זעלווער איז געווען אנגביר אונ ער האט דעם אדמו"ר פיל שטיטצע גיגעבין. ממילא איז מובן אז דער אדמו"ר איז געווען זייהער ארעם, נור אחינו בני ישראל זיינען אלע מאל רחמנים, פשיטא אז אדמו"ר מיט זיין משפחה זיינען אזויא שטארק ארעם, על כן בעת דער אדמו"ר איז געפאהרען פון קרעמענטשוג אהיים, אונ אין יענער צייט זיינען קיין באהנען ניט געווען, איז ער גיפאהרען מיט אפוהר פון שטאדט צוא שטאדט האט מען איהם אין יעדער שטאדט פיל געהאלפען, ביז ער איז געקומען אהיים האט ער צונויפגעזאמעלט כמה אלפים רובל. אדמו"ר האט ניט געוואלט געהמען דיא גאנצע סומע געלד פאר זיך, ער האט געוואלט דאס געלד צוטהיילען דיא גאנצע משפחה וואס זענען געבליבען ארעם, האט ער געשריבען אבריעף צו ר' פנחס שקלאווער. ער זאל מצרף זיין צוא זיך זיין שוואגער ר' זלמן פון שקלאוו אונ ר' שלמה פריידעס וואס זייא אלע זענען געווען גאנץ קלאהר אין דער משפחה פון אדמו"ר אונ מאכען אחלוקה יעדערן נאך זיין נויטה, זיי האבען אזוי געטהון. — דער בריף איז געבליבען ליגען ביא הרב ר' פנחס נאכדעם איז ר' פנחס אוועק געשטארבען אין ליבאוויטש. ער האט קיינע קינדער ניט געהאט האט איהם

נירשת

גירשת אפלימעניק, ער איז געווען א שלעכטער מאן און אפאלשער, ער האט צוגענומען אלם, מיט דיא כתבים, וויא ער האט געפונען דעם בריף, האט ער בייא זיך געקלערט אט דא איז אנ׳ארט צוא נעהמען געלד ער האט באלד מודיע געווען דעם אדמו״ר דאס ער זאל איהם געבען געלד, ווען ניט וועט ער דעם בריף איבערגעבען אין „זייערע״ האנד — אדמו״ר האט געענטפערט ער וועט איהם קיין פרוטה ניט געבען, אין בריף איז קיין פאלשע זאך ניטא, ער קאן טהאן וואס ער וויל. דער יורש איז שטארק אין כעס געווארען, האט ער זיך מתחבר געווען מיט דעם וויטעבסקער מנגד, זייא האבען גענומען דעם בריף און געמאכט אין איהם אפאלש. אין בריף איז געשטאנען דאס דער אדמו״ר האט צוזאמענגעזאמעלט ג׳ אדער ד׳ אלפים רו״כ האבען זייא צוגעשטעלט א אות „ק״ הייסט דאס ער האט געזאמעלט ק״ד אלף, הונדערט מיט 4 טויזענד. דעם בריף האבען זייא צוגישטעלט צום „גענעראל-גובערנאטאר״ טאר האוואנסקי אין וויטעבסק וואס צו איהם גיהערט אויך דיא גובערניע מאהילאוו. דערצו אדאנאס: א) דער אדמו״ר איז א מורד במלכות, ער זאמעלט צו זיך מענשען וואס זיינען אויך מורדים במלכות. אראי׳ דערצו קאן מען זעהען פון דעם בריף אז אין קרעמענטשוג ביז ליובאוויטש האט ער צוזאמענגעזאמעלט אזא גרויסע סומע געלד. ב) דאס געלד—וואס ער זאגט דאס ער שיקט די ארעמע יודען אין פלשתינא—שיקט ער באמת דעם שולטן פון תוגרמה. ג) דער זאל פון זיין קלויז האלט דיא איינגע לאנג וויא דער בית המקדש.

וויא דער גענעראלגובערנאטאר האט בעקומען דעם דאנאס, האט ער געשיקט זאנדארין אין ליובאוויטש זייא זאלען מאכען א אביסק בייא דעם אדמו״ר און איהם ברענגען אין וויטעבסק. דיא זאנדארין זיינען געקומען צו אדמו״ר אין הויז, האבען זיך דיא הויזלייט ערשראקען, דאס הויפט האבען זייא מורא געהאט טאמער וועט דער אדמו״ר זיך ערשרעקען פון זאפלוטצלינגע איבערפאלונג קאן איהם חלילה שאדען אין געזונד. איז איינער צו איהם אין חדר אריינגעגאנגען און גיזאגט א שר פון וויטעבסק איז געקומען ער וויל אייך זעהען! דער אדמו״ר האט באלד געענטפערט; איך ווייס אז מען איז געקומען מיך געהמען יעצט אין דעם זעלבען אלטער וויא מיין פאטער איז געווען. און מעשה אבות סימן לבנים. דיא זאנדארין זיינען גלייך צו איהם אין חדר אריינגעגאנגען. זייא האבען גיזוכט אבער קיין זאך ניט געפונען לבד דיא ביכער פון דיא ארץ ישראל געלד. דיא מוסרים האבען זיך אנדעם אנגעהאפט, זייא האבען געזאגט אז אין דיא ביכער שטעהט דער גאנצער פאלש. דיא זאנדארען האבען צוגענומען דיא ביכער. זייא האבען אויסגעמאסטען דעם זאל, ער איז ניט געווען אזויא גרויס וויא די מוסרים האבען געזאגט. דעם אדמו״ר מיט זיין זאהן ר׳ נחום האבען זייא אוועקגעפיהרט אין וויטעבסק. אויך האבען זאנדארין געבראכט אין וויטעבסק דעם ר׳ זלמן פון שקלאוו מיט ר׳ שלמה פריידעס, טייל זייא האבען דאס געלד צוטהיילט, ר׳ פנחס האבען זייא ניט געקאנט ברענגען, ווייל

ער

ער איז געווען געשטארבען. אין טורמע האט מען זייא ניט געזעטצט. מען האט זעדערן פארפירט אין אפריוואט הויז אונ געשטעלט שומרים אנשי חיל ארום שטוב. דעם מסור האט זיך געוואלט דאס דעם אדמו״ר זאל מען אריינפיהרען צוא איהם אין שטוב, ער האט געזאגט דאס ער וויל איהם גוט היטען, עס זאל קיין פאלש געמאכט ווערען, נור דער דאקטאר הייבינטאל איז געגאנגען צום ג״נ אונ האט צו איהם געזאגט: דוא זאלסט וויסען אז דער אדמו״ר איז אשלאפער עדעלמאן, ווען דוא וועסט איהם באפעלען צו זיין בייא דעם מסור אין שטוב, וועט ער דאס ניט קאנען אריבערטראגען, עס קאן דורכדעם ווערען אענדע צוא זיין לעבען. דער ג״נ האט בעפוילען דאס מען זאל איהם אריינפיהרען אין א באנדער הויז.

דיא מוסרים האבען געמסרת אויך דעם הרב הקדוש ר׳ אהרן פון שטראשיעליע. דיא סבה איז געווען אזויא דער הרב הקדוש ר׳ אהרן האט געהאט אזאהן אין וויטעבסק ר׳ מיכאל דוד, ער איז געווען אפיינער מאן, אמאל האט ער געטראפען דעם מסור, האט ער צוא איהם געזאגט: מיט וועלכע רעכט טהוסט דוא אזא זאך? דער מסור האט איהם געענטפערט:ווארט נאך אקורצע צייט איך וועל דיין פאטער אויך ברענגען אהער. אונ דער מסור האט מקיים געווען זיינע רייד, ער האט גלייך דערלאנגט אמסירה אויף הרב הקדוש ר׳ אהרן, אונ ער איז געבראכט געווארען תפוס אין וויטעבסק, ער איז געזעסען אין אבעזונדערע הויז ניט צוזאמען מיט דעם האדמו״ר.

פרק ח.

וואס מיט איהם האט פאסירט אין וויטעבסק, וויא ער איז פרייא געווארען.

דיא פאפירען וועלכע דיא זאנדארען האבען געפונען ביי דעם אדמו״ר צו הויז האבען זייא געבראכט אין וויטעבסק, כדי איבערצוזעטצען אויף רוסיש. וועט מען זעהען וואס דארטען איז געשריבען.

דיא מוסרים האבען געזאגט צו דעם ג״נ אז אויב ער וויל האבען אריכטיגע איבערזעטצונג זאל ער דאס געבען דעם מסור אין האנד. ער וועט דאס ריכטיג איבערזעטצען, אבער ווען ער וועט געבען צו אנאנדערן איבערזעטצען קאנען דיא חסידים מאכען אפאלשע איבערזעטצונג, דער ג״נ האט אזויא געטהאן. ער האט דיא כתבים איבערגעגעבען דעם מסור, נור אין דיא כתבים איז קיין אונרעכט ניט געווען, דער מסור אליין האט געמוזט מאכען די איבערזעטצונג צום בעסטען, מעהר איז ניט געבליבען וויא דער בריף וואס דיא מוסרים האבען מזייף געווען צוגעשטעלט א „קוף״. אז דער ג״נ האט געפרעגט ביידעם האדמו״ר האט ער גאר ניט געלייקענט ער האט אלס דעם אמת געזאגט. זיינע חסידים האבען איהם געשטיצט אבער ניט וויפיל דיא מוסרים זאגען. זייא האבען צוגעשטעלט אקוף דער ג״נ האט פערשטאנען אז ער האט רעכט. האט ער בעפוילען דעם אדמו״ר מיט

דעם מסור זאלען ביידע קומען צוא איהם זיך אויסרעדען פנים אל פנים, האדמו"ר האט זיך אנגעצויגען זיינע בגדי שבת אונ איז אוועקגעפאהרען צו דעם נ"ג. דער נ"ג האט איהם אנגעקוקט ווי שאן אונ גאטטליך ער איז, האט ער איהם אויפגענומען זעהער פריינדליך, ער האט איהם געבעטען זיטצען אז דער מסור איז געקומען האט האדמו"ר צוא איהם געזאגט רשע! וואס האסט דוא צוא מיר? פאר וואס מאכסט דוא מיר פאלשע בלבולים? — דער מסור איז בטל געווארען אונ ער האט געזאגט "רבי", ער האט ווייטער געוואלט ריידען, נור האדמו"ר האט זיך באלד געווענדעט צוא דעם נ"ג אונ האט געזאגט: זאג אליין, פריער האט ער אויף מיר געזאגט דאס איך בין אמורד במלכות, אונ ארמאי יעטצט רופט ער מיר "רבי", נור דער אמת איז אזויא, איך בין א רבי, אונ יעדער זאך שטעלט זיך אויף דעם אמת דערפאר האט ער זיך אליין אזוי אויסגערעדט. דער מסור איז נאך מעהר מבולבל געווארען, ער האט פיל גערעדט און אליין ניט געוואוסט וואס ער רעדט, ביז דער נ"ג האט צו איהם געזאגט גענוג דיר שוין צוא בילען. דער מסור איז פון דארט אוועקגעגאנגען מיט גרויסע בזיונות, אבער דער אדמו"ר איז פון דארטען אוועקגעפאהרען מיט גרויס כבוד. דיא זאך האט געדויערט ביז חדש כסלו. אין דעם גליקליכען חדש כסלו, איז אמאל דער אלטער רבי בעפרייט געווארען צווייא מאל, איז געקומען דער גליק צוא זיין זאהן אונ צוא זיין תלמיד ר' אהרן, זייא זענען אויך אין חדש כסלו בעפרייט געווארען. הרב ר' אהרן איז בעפרייט געווארען ראש חדש כסלו, עס האט זיך ארויסגעוויזען אז דיא מסירות זענען פאלש, דערצו האט געטראפען אז איינער פון דיא שרים האט געהערט וויא ר' אהרן האט געמאכט קידוש מיט גרויסע דבקות, האט דער שר געזאגט צוא דער נ"ג אז ר' אהרן איז אגאטטליכער מאן, אונ אזא מענש איז ניט קיין מורד במלכות חלילה, דורך דיא רייד פון שר האט איהם פיל פארגרינגערט, נאכדעם איז ער אין גאנצען בעפרייט געווארען.

דער משפט פון אדמו"ר האט געדויערט ביז דעם צעהנטען טאג אין כסלו אין יענעם טאג איז ער פרייא געווארען, דיא מעשה איז אזויא געוועען דער אדמו"ר האט אויפגעשריבען אפראשעניע צום נ"ג, טייל פון דעם נוסח האט זיין פאטער דער אלטער רב געשריבען צום קיזר פאוויל דער אינהאלט איז געוועען אזויא: בייא א מלך שיינט דער אמת פון דיא אויבערשטע מלוכה, ע"כ פערלאנגט דער רב דאס דער קיזר אליין זאל איהם משפטן, וועט ער געווים ערקאנען דעם אמת וויא ער איז גאר ריין פון אלע פאלשע זאכען, דער קיזר פאוויל האט איהם בעפרייט, יעטצט האט דער אדמו"ר ר' דובער געשריבען צום נ"ג דעם זעלביגען נוסח, ער האט מוסיף געוועען אז אין דיא שרי המלוכה שיינט אויך דער אמת פון מלך. אונ וואס דער שר איז גראסער לייכט אין איהם דער אמת מעהר, ע"כ האט ער איהם אויך געבעטען אז זיין משפט זאל ער ניט

איבערגעבען

איבערגעבען, דיא קלענערע שרים, נור ער אליין זאל איהם משפטן וועט ער געווים דעם אמת ערקאנען וועט ער זעהען אז דיא מסירות זענען פאלשע.

דיא פראשעניע האט דער אדמו״ר געשיקט צום ג״ג דורך זיינע טאכטער. דער ג״ג האט געלעזען מיט גרויס פערגניגען, דערצו האבען די טאכטער שטארק געוויינט, דער ג״ג האט צוא זייא געזאגט: וויינט ניט, אט באלד וועט אייער פאטער זיין פרייא, אונ אזוי איז געוועזן, דער ג״ג האט בעפוילען אז דער אדמו״ר איז פריי. אונ עהדער דיא טאכטער זענען געקומען צום אדמו״ר, זענען שוין פיל מענשען געוועזן בייא איהם צוא הויז, אונ באלד האט ער געזאגט חסידות. דיא בשורה צוא דעם אדמו״ר אז ער איז פרייא, איז אויך געוועזן בעת ער האט געזאגט תהלים דעם פסוק פדה בשלום נפשי. אונ דער חשבון איז ריכטיג. ווייל אדמו״ר פלעגט אפזאגען דעם תהלים איין מאל אין חדש. אונ דער פסוק פדה בשלום איז אין צעהנטען יום אונ דאס איז געוועזן צעהן טאג אין כסלו.

דער טאג (יוד כסלו) איז בייא חסידים געבליבען א יו״ט. זייא זאגען קיין תחנון זייא פארברייננגען דעם טאג יום טובדיג.

מיט דעם. וויטעבסקער מסור האט השי״ת זיך גוט אפגערעכנט, ער איז פאר דער מסירה געוועזן אריכער מאן, נאכדעם איז ער געווארען ארעם אונ אגרויסער שכור ער פלעגט זיך וועלגערן אויף דער גאס. יו״ד כסלו אז חסידים פלעגען זיך גוט פארברענגען, פראהליך, פלאגט ער קומען צוא זייא אונ זאגען אייגענטליך איז דאס גאר מיין שמחה, דורך מיר זענט איהר יום טובדיג, נוא בעצאהלט מיך, דיא חסידים האבען איהם באלד בעצאהלט זייא האבען איהם אנגעטרונקען אז ער איז געבליבען ליגען אין מיטען גאס. דער סוף פון אנדערן מסור ווייסען מיר ניט, נוא מסתמא האט גאטט איהם אויך בעצאהלט ניט בעסער וויא יענעם.

פרק ט.

זיין פאהרען אין הייזיץ. אנזאג אויף זיין פטירה.

האדמו״ר איז בעפרייט געווארען אבער ניט אין גאנצען, זיין דיעלע איז אפגעשיקט געווארען אין פ״ב אין סענאט, זייא זאלען באקלעהרען, דערפון איז אדמו״ר געוועזן אונרוהיג, ער האט אלץ מורא געהאט טאמער וועט ער גערופען ווערען אין פ״ב, דערצוא האט זיך געטראפען אין יענער צייט אבלבול אויף דיא שטאדט לייט פון ווילז, עס האט געהאלטען מיט זייא גאנץ ניט גוט. עס האט געדויערט אלאנגע צייט ביז דיא זאך איז גרינגער געווארען דיא מוסרים האבען דעם אדמו״ר צוגעצויגען צוא דעם בלבול. זייא האבען געזאגט אז דאס איז געוועזן זיין עצה, דער אדמו״ר איז געוועזן דערפון זעהער אונרוהיג. דורכדעם האט זיין אלטע מחלה צוריגעקערט, ער איז שלאף געווארען, נאכדעם זאמער

פון תקפ"ז האט ער געהערט אז געווים וועט מען איהם געהמען אין פעטערבורג, האט ער זיך בעשטימט צוא פאהרען אין האדיץ אויף זיין פאטערס קבר אונ אזויא האט ער געטהאן. דיא גאנצע וועג האט ער קיין חסידות ניט געזאגט, ניט געשריבען, אז ער האט אמאל יא געוואלט שרייבען, איז דיא פעדער ארויסגעפאלען פון זיין האנד. ער האט קיינעם ניט צוגעלאזען צוא זיך ער איז געוואהרען בייא זיך אראפגעפאלען, ער האט געזאגט דאס ער האט זעהער מורא פאר דעם נייעם יאהר. ער האט גערעדט אזעלכע ווערטער אז עס איז געוועזען צוא פארשטיין דאס ער וועט אין גיכען נפטר ווערען. אמאל האט ער אזוי געזאגט: בעת מען האט מיין פאטער גענומען אין פ"ב, איז ער אלט געוועזען פיר אונ פופציג יאהר, האט מען איהם געגעבען מן השמים אבחירה, ער זאל זיך אויסקלייבען איינע פון דיא צווייא: יסורים אדער הסתלקות, האט ער זיך אויסגעקליבען יסורים, ווייזט אויס אז די אנדערע בחירה, הסתלקות, האט ער פאר מיך געלאזען אז איך וועל אלט ווערען 54 יאהר, אונ יעצט בין איך 54 יאהר. דער אדמו"ר איז אויף ראש השנה תקפ"ח געקומען אין האדיץ. ער איז פיל מאל געוועזען בייא זיין פאטערס קבר. פיל מענשען האבען זיך פערזאמעלט אין בית המדרש וואס פאר דעם קבר, אונ דער אדמו"ר האט חסידות געזאגט. אמאל איז ער געגאנגען צום קבר אונ האט דארטען געזאמט אלאנגע צייט, ער איז פון קבר אוועקגעגאנגען מיט גרויס שמחה, אונ האט געזאגט צוא זיינע מענשען, איך האב בייא דעם פאטער פועל געוועזען אז איך זאל פרייא ווערען פון רבנות. דיא מענשען האבען געמיינט אז ער וויל פאהרען אין ארץ ישראל, ווייל פיל מאל האבען זייא פון איהם געהערט אז ער קלערט וועגען דעם. האבען זיי צוא איהם געזאגט, ווארום רעט אונזער רבי אזעלכע רייד וואס קאן ניט זיין, דען וויא וועט איהר אונז לאזען וויא שאף אהן אפאסטוך, האט ער זיי געענטפערט מיט אייך פארבלייבט דאך מיין איידעם הרב הגדול ר' מנחם מענדל ער וועט אייך זיין ארועה נאמן, דיא מענשען האבען איהם געענטפערט: דאס וועט געווים ניט זיין, מיר וועלען אייך ניט לאזען פאהרען. זייא האבען אבער גאר ניט פארשטאנען אז דאס וועט זיך גאר ניט אן זייא, אזוי ווי מיר וועלען באלד ערציילען.

פרק י.

זיין קומען אין ניעזען. זיין מחלה. זיין הסתלקות.

דער גאנצען חדש תשרי האט אדמו"ר פארבראכט אין האדיץ. נאכדעם איז ער פון דארטען אוועקגעפאהרען ער האט געוואלט קומען אהיים, ער איז דורכגעפאהרען פיל שטאדט. ביז ער איז געקומען אין ניעזען (שטערני' נובערניע) דארטען איז ער געווארען שטארק קראנק. ער האט ווייטער ניט געקאנט פאהרען. פיל גרויסע דקטורים האבען איהם קורירט. געלד האט מען ניט געזאלעוועט.

נור אלע דאקטורים האבען געזאגט אז זייא קאנען איהם גאר ניט העלפען, ער איז געפערליך, פון דעסטוועגען האבען זייא איהם געגעבען שטארקע טראפענס אונ זייא האבען איהם פארזאגט דאס ער טאר קיין חסידות ניט זאגען, ווייל דאס קאן איהם שאדען צוא זיין געזונד. דעם אדמו"ר האט דאס זייער פארדראסען, ווייל זאגען חסידות, איז געוועזען זיין חיות.

נאכדעם האט זיך דיא מחלה בייא איהם געשטארקט, ער פלעגט בלייבען אין חלשות, נור דורך שטארקע טראפענס פלעגט ער אויפוואכען. אונ דאס האט געדויערט ביז דעם חודש כסלו. אכט טאג פאר זיין הסתלקות זענען פיל דאקטורים בייא איהם געוועזען, זייא האבען זיך געוואונדערט וויא אזוי דיא נשמה האלט זיך איין אין איהם. איין דאקטאר האט געזאגט צוא יענע דאקטורים איך וועל אייך ווייזען אוואונדערליכע זאך איהר זעהט דאך וויא ער ליגט גאר אהן חיות, לאמער איהם געבען רשות צוא זאגען חסידות, וועט איהר זעהען וויא אין איהם וועט זיך געפינען אגרוים חיות. זייא האבען אזוי געטהון, באלד האט ער זיך אוועקגעזעטצט מיט אפלאקערדיגען פנים, ער האט גיבעטען דאס מענשין זאלען צוא איהם קומען, דער זאאל איז געווארען פול מיט מענשען, דער אדמו"ר האט געזאגט: יעטצט וועל איך אייך זאגען אזעלכע סודות נייע וואס איהר האט דאס קיין מאל ניט געהערט, ער וואלט געווים מגלה געוועזען הויכע ענינים. נור עס האט געטראפען אסכנה, אזוי ווי דער זאאל איז געוועזען פול מיט חסידים, זענען אנדערע געשטאנען אויף די טישען אונ ביינק, אחסיד האט זיך איינגעבויגען נאהנט ער זאל קאנען הערען די חסידות, איז איהם זיין היטעל אראפגעפאלען אויף דעם אדמו"ר, אונ האט איהם מבלבל געוועזען, האט אדמו"ר געזאגט אז דאס איז אסימן דאס אין הימעל וויל מען ניט איך זאל מגלה זיין דיא סודות אונ ער האט געזאגט אנדערע חסידות.

דעם אכטען טאג אין חודש האט ער געוואלט שרייבען חסידות פון דעם ענין פון חנוכה, נאכדעם האט ער געזאגט, דיא וועלט איז יעטצט אין צער, וויא קאן איך זיך אזויא פיל תענוג טהאן, אונ ער האט ניט געשריבען, נאכדעם האט ער געזאגט צוא דיא חסידים, געהט אהיים, געהמט אביסעל משקה אונ זענט פרעהליך. די חסידים האבען איהם געענטפערט, רבי! באלד וועט דאך זיין יוד כסלו אייער יום טוב, וועלען מיר דעמאלט געהמען משקה אונ פרעהליך זיין, אבער יעטצט וואס פאר אצייט איז צו זיין פרעהליך? — דער אדמו"ר האט געזאגט צו זיי, טהוט ווי איך זאג אייך, „שמחה" איז אגרויסע סגולה איבער צו קעהרען פון שלעכטעס אויף גוטעס, אונ איך וועל דער ווייל לערנען משניות וועל איך אויך האבען פערגניגען. די חסידים האבען אזויא געטהון.

די נאכט פון ט' כסלו בעת מען האט איהם פאריכט זיין געלעגער איז ער

אין

אין חלשות געבליבען, זייא האבען איהם אויפגעוועקט דורך די שטארקע טראפען. יענע נאכט איז ער פיל מאל געבליבען אין חלשות, נור איין מאל האבען זייא ניט געקאנט איהם אויפוועקען, האבען זיי געמיינט אז ער איז נפטר געווארען, איז אין שטוב געווארען א גרוים געשריי, ביז עס האט זיך געהערט אין שטאדט, דיא גאנצע שטאדט איינוואהנער, חסידים אונ ניט חסידים זענען געקומען ביי איהם צו הויז, גאנץ חברה קדישא זענען געקומען, זיי האבען אויף איהם געקוקט אונ געזאגט: עס איז מעהר גיטא וואס צוא טהאן, ער איז שוין נפטר געווארען, נור די חסידים אונ זיין הויזגעזינד האבען ניט געקוקט אויף דעם וואס די ח"ק זאגט, אונ זייא זענען געשטאנען ארום זיין בעט אונ האבען אלאנגע צייט אויף איהם געקוקט ביז זיי האבען געזעהען אז ער האט אויפגעעפענט דיא אויגען אונ דער פנים איז געוועזען פרעהליך, האבען זייא צו איהם געזאגט: פאר וואס שרעקט איהר אונז אזויא שטארק, האט איהר דען ניט געהערט דעם געשרייא וואס דא איז געוועזען? האט ער זיי געענטפערט איך האב געהערט אקול האט געזאגט: וואס טהוט אזא נשמה אין דעם עולם?

נאכדעם האט ער געזאגט מען זאל איהם איבער בייטען די בגדים וואס ער טראגט אויף זיך, ער האט זיך אנגעטהאן אין ווייסע בגדי לבן פון שבת אונ יו"ט אונ דער געשטאלט איז געוועזען גאר גאטליך, דער פנים איז רויטה געווארען אונ ער האט זיך געזעטצט מיט שמחה אונ האט אנגעהויבען מליץ טוב זיין אויף אחינו בני ישראל. וואו זייא זענען היטען זיי די תורה אונ זענען מקיים די מצות, הנם עס זענען פאראן אקליינע צאהל וואס ביי זיי איז פאראן שנאת חנם, וואס דאריבער האב איך אלע מאל געהאט פארדרוס, אבער אין מצות זענען זיי זעהער געהיט אונ זענען מקיים מיט גרוים חשק, אונ בפרט די מצוה פון צדקה אין די צייטען וואס זיי זענען געדריקט, פון דעסטוועגען גיבט יעדער יוד מעהר וויפיל ער קאן.

נאכדעם האט ער געזאגט, די נאכט זאלען אלע זיין אין שמחה, אונ מען זאל רופען די חסידים די בעלי דעה ער וועט זאגען חסידות. די חסידים האבען זיך צוזאמענגעקליבען, אין שטוב איז געוועזען ליכטיג אונ פרעהליך, ער איז געוועזען פרעהליך מיט די חסידים אונ זיי מיט איהם. אלע האבען געגלויבט אז ער ווערט געזונד אונ שטארק. ער האט זיך מכין געוועזען צו זאגען חסידות, צו איין חסיד האט ער געזאגט, בעת איך וועל זאגען חסידות, זאלסט דו נוט אבטונג געבען אויף מיר. עס קאן זיין דאס איך וועל אנהייבען צודרעמלען זאלסטו זיך צורירהרען אן מיר וועל איך זיך באלד אויף וועקען.

דריי מאל האט ער געזאגט חסידות, צווייא מאל אויף דעם פסוק אחרי ה' תלכו אונ דעם דריטען מאל אויף דעם פסוק כי עמך מקור חיים (תהלים ל"ו י') ער האט געזאגט, הגם דאס איז שוין אפילו געדרוקט אין סידור, נור איך וועל זיין דער מלמד דערפון, איך וועל איהם אייך זאגען מיט גרוים פערשטאנד,

ער

ער האט געזאגט מיט גרויס התלהבות, ער האט עטליכע מאל געפרעגט אויב עס איז שוין טאג, פארטאג האט ער געענדיגט די חסידות מיט די ווערטער כי עמך מקור חיים, מחיי החיים (כצ"ל) און באלד איז ער שטיל געווארען, און די הייליגע נשמה האט זיך באהעפט צו השי"ת —

זיין איידעם האדמו"ר בעל צמח צדק האט געזאגט דאס אזא געהייבענע פטירה געפינען מיר נור ביי דעם הייליגען תנא רבי שמעון בן יוחאי. אין זהר הקדוש שטעהט אז ער האט געזאגט דעם פסוק כי שם צוה ה' את הברכה חיים און באלד איז ער נסתלק געווארען.

די פטירה פון אדמו"ר איז געווען ט' כסלו אין דעם אייגענעם טאג וואס ער איז געבארען געווארען, אונזערע הייליגע חכמים זאגען אז השי"ת ערפילט די יאהרע פון דיא צדיקים פון טאג צו טאג, ביי משה רבינו געפינען מיר אזוי און נאך ביי פיל געהויבענע צדיקים.

אין דעם אייגענעם טאג ער איז צו קבורה געקומען. דער ארון הקודש איז בעהאלטען געווארען ביז דער צייט וואס השי"ת האט בעשטימט עס זאל זיין תחית המתים.

דער יו"ט פון יו"ד כסלו איז געווארען פארקעהרט צו טרויעריגקייט ביי אלע יודען. אין פיל ערטער האט מען געמאכט הספדים, דער הגאון אב-בית-דין אין חערסאן האט אגרויסען הספד געמאכט, ער איז געדרוקט אין ספר בית אברהם, אגרויסען טרייסטונג האבען מיר געהאט דערפון וואס זיין איידעם אדמו"ר בעל צמח צדק איז געבליבען אויף זיין ארט נאהנט פון 40 יאהר האט ער געלייכט אויף דער וועלט, גאט לאזט ניט זיין וועלט אדור יתום.

האדמו"ר ר' דובער איז אזוי גוט ווי ניט געשטארבען, ווייל ער האט איבערגעלאזען פיל הייליגע ספרים, געדרוקט און געשריבענע וואס זיי לייכטען אויף אונז און דורך זיין נשמה וואס איז באהעפט צוא גאט ניט ער אונז ברכה אין רוחניות און אין גשמיות, השי"ת זאל אונז מזכה זיין איהם צו זעהען בעת משיח צדקנו וועט קומען במהרה בימינו.

אויף זיין קבר האט מען אויסגעבויט אשאנעם בנין און דערביי אמנין צו דאווענען. אזוי וויא ביי זיין הייליגען פאטער דער אלטער רב ז"ל, עס קומען דארטען פיל מענשען מתפלל זיין צו השי"ת.

פרק יא.

זיינע זאהנע, טאכטער איידעמס און תלמידים

דער אדמו"ר האט געהאט צוויי זאהנע רבי נחום און ר' ברוך שמואל, דער ערשטער איז געווען גרויס אין נגלה און נסתר, א צדיק, א עניו, אז אדמו"ר איז נסתלק געווארען אין ניעזען, איז ער דארטען געבליבען, אערך פופציג

יאהר

יאהר האט ער דארטען געוואהנט, אונ איז דארטען נסתלק געווארען.

דער צווייטער זאהן איז שוין געווען אביסעל ניט אזוי ווי זיין ברודער. זיין פעטער הרב ר' חיים אברהם ז"ל דער אנדערער זאהן פון אלטען רב האט איהם צוגענומען פאר אן אידעם, ער האט געהאט אזאהן הרב ר' זלמן רב אין באתמוט.

זעכם טעכטער האט ער חתונה געמאכט.

א) דער ערשטער אידעם איז געווען אדמו"ר הרב ר' מנחם מענדעל בעל צמח צדק ז"ל. אפלימעניק (אשוועסטערס א זאהן) פון אדמו"ר ר' דובער. ער איז געבליבען אממלא מקומו. (וועגען איהם וועלין מיר אי"ה ריידען אין אנאנדער חלק.)

ב) הרב הצדיק ר' יעקב ישראל א זאהן פון הרב הצדיק ר' מרדכי פון טשערנאבעל ז"ל. אמחותן מיט זיין שוואגער אדמו"ר בעל צ"צ. (אדמו"ר הרב הצדיק ר' יוסף יצחק דער זאהן פון אדמו"ר איז ביי איהם געווען אן אידעם. אונ הרב הצדיק ר' מרדכי בער דער הארנאסטאיפאליער איז געווען זיינער אאיינקעל).

ג) הרב החסיד ר' יקותיאל זלמן ז"ל דער איינקעל פון הרב הקדוש מבארדיטשוב ז"ל, ער איז אויך געווען אמחותן מיט אדמו"ר הנ"ל זיין זאהן ר' לוי יצחק ז"ל דער רב פון ווילין איז געווען אן אידעם ביי אדמו"ר בעל צ"צ.

ד) הרב החסיד ר' אהרן ז"ל, דער זאהן פון ר' משה ר' הירשעס פון שקלאוו. ער איז אויך געווען אמחותן מיט אדמו"ר הנ"ל, וויל אדמו"ר הרב ר' שמואל ז"ל דער זאהן פון בעל צ"צ איז געווען זיינער אן אידעם.

ה) הרב החסיד ר' יעקב כו', אזאהן פון הרב החסיד ר' זלמן רויזעס פון שקלאוו, ער מיט זיין גאנצע הויזגעזינד זענען ארויסגעפאהרען אין א"י תבנה במהרה בימינו.

ו) הרב החסיד ר' יונה ער איז געווען פון זיטאמיר. זיין מקום דירה איז געווען אין ליובאוויטש.

תלמידים האט ער געהאט זעהער פיל. די גרויסע תלמידים פון זיין פאטער זענען געבליבען זיינע תלמידים געווארען, אונ דערצו נאך תלמידים וואס זייא האבען ניט אויסגעפיעט צו זיין ביי זיין פאטער. אייניגע פון זיי וועלען מיר דערמאנען.

א) הרב הצדיק ר' הלל פאריטשער דער זאהן פון הרב החסיד ר' מאיר פון בראהין פון די חסידים פון הרב הקדוש ר' נחום ז"ל פון טשערנאבעל הרב ר' הלל איז פריהר געווען אחסיד ביי הרב הקדוש ר' מרדכי פון טשערנאבעל ז"ל. נאכדעם האט זיך געטראפען דאס ער האט געזעהען דעם „תניא" פון אלטען רב האט זיך איהם זעהער געלוסט לערנען חסידות חב"ד ער איז געווען א עילוי, אונ האט געלערנט מיט אחבר, אגאנצע נאך האבען זייא געלערנט גנלה. נור שבת פלעגען זיי זיך אנטהאן טלתים אונ לערנען קבלה, ר' הלל האט געזאגט מיר האבען געמיינט אז מיר זענען צדיקים, אבער ווי מיר האבען דערזעהען דעם תניא פארשטעהען מיר אז אפילו בינונים זענען מיר אויך ניט האבען מיר אויסגעטהאן דיא טלתים אונ געעפענט די טהיר

בעת ער האט בעקומען דעם לוסט צוא חסידות חב"ד האט שוין דער אלטער רב ניט געלעבט, איז ער געפאהרען צו דעם מיטעלען רב. ער האט זיין רבי ר' מרדכי געזאגט דאס ער וויל פאהרען אין ליובאוויטש. ר' מרדכי האט איהם געוואלט האבען ביי זיך, האט ער איהם ניט געהייסען פאהרען אבער ר' הלל האט געוואלט פאהרען, האט ר' מרדכי געזאגט צוא איהם אויב דוא וועסט פאהרען וועסט דו ליגען מיט דעם פנים ארויף, ר' הלל האט געענטפערט: עס מעג זיין וואס עס וויל איך מוז פאהרען, ער האט זיך געזעגענט און געוואלט אוועקפאהרען, זיין פאטער האט געהערט וואס ר' מרדכי האט איהם געזאגט, האט ער געבעטען אלע בעלי עגלות אז קיינער פון זיי זאל איהם ניט מיטנעהמען, איז ר' הלל אוועקגעגאנגען צו פוס. געהענדיג אויף דעם וועג האט ער געטראפען פוהרען פאהרען מיט פעסער, האט ער געבעטען זיי זאלען איהם מיטנעהמען, פאהרענדיג האט ער זיך אראפגעקוליעט פון דיא פעסער און געלעגען מיט זיין פנים ארויף. — נוא — האט ער געזאגט מיטן פנים ארויף בין איך שוין געלעגען היינט קאן איך געוויס פאהרען. ער איז געקומען אין ליובאוויטש, און ער האט געהערט חסידות פון אדמו"ר. ער איז נבהל געווארען, אנייע ליכטיגע וועלט האט זיך פאר איהם בעוויזען, פון דענסטמאל אן איז ער געווארען באהעפט צום אדמו"ר ער האט פיל פון זיין תורה געלערנט, און אדמו"ר האט איהם זעהר טהייער געהאלטען, נאך דעם אדמו"ר'ס הסתלקות איז ער געפאהרען צום אדמו"ר בעל צ"צ, די גאנצע יאהרען. ער האט פיל חסידות געשריבען און אייניגע ספרים פון איהם זיינען געדרוקט געווארען, ער איז געוועזען אגרויסער עסקן אין צדקות און געשטיצט פיל עניים ואביונים, די קאלאניסטען פון חערסאנער גובערניע האט ער פיל געהאלפען, ער פלעגט זאמלען געלד פאר זייא און אלע יאהר פלעגט ער פאהרען צו זיי, לערנען מיט זייא תורה און יראת שמים. זיינע בביים פלעגען שיקען יונגע לייט צו איהם ער זאל לערנען מיט זייא, פריהר האט ער געוואהנט אין פאריטש, דער נאך איז ער געווארען רב אין באברויסק, זיין נאמען איז געוועזען זעהער גרוים, אין דעם יאהר תרכ"ד איז ער געפאהרען צו די קאלאניסטען ער איז געקומען אין חרסאן איז ער נסתלק געווארען י"א אב. אויף זיין קבר האט מען געבויט א אהל מיט אבהמ"ד. פיל מענשען געהען דארטען מתפלל זיין צוא השי"ת, זיין זכות זאל אונז אלעמען מגין זיין אמן.

י) הרב הצדיק ר' אלי' יוסף ז"ל פון דריבין זיין פאטער איז געוועזען הרב החסיד ר' ליב פון אולע ז"ל ר' אלי' יוסף איז פריהער געוועזען אתלמיד ביי הרב הקדוש ר' אהרן ז"ל פון שטראשיעלע, נאכדעם האט ער זיך צוגעבונדען צו אדמו"ר און נאכדעם צו זיין איידעם אדמו"ר בעל צ. צ.. ער איז געוועזען אגאון אין נגלה און אין חסידות ער איז געוועזען אמענש מיט רוחניות, זיינע רביים האבען איהם זייער ליב געהאט און צו איהם פלעגען זיי אויך צושיקען יונגע לייט לערנען, פריהר איז ער געוועזען אין דריבין, און נאכדעם איז ער געוועזען אקליינע צייט

ארב

אַרבּ אין פָּאלְצְק, נָאכְדֶעם הָאט עֶר בֶּעקוּמֶען לוּסְט צוּ פָאהרֶען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנ עֶר אִיז אַהִין אַוֶועקְגֶעפָאהרֶען. אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט אוֹיךְ מִיט אִיהם גֶעשְׁטוּרְמְט, אין יָאהר תרט"ו אִיז עֶר גֶעפָאהרֶען פוּן א"י אין אוּנְזֶער מְדִינָה זִיךְ זֶעהֶען מִיט אדמו"ר בַּעַל צֶמַח צֶדֶק אוּנ הֶערֶען פוּן אִיהם חֲסִידוּת, נָאכְדֶעם אִיז עֶר צוּרִיק גֶעפָאהרֶען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ עֶר אִיז דָארְטֶען נִסְתַּלֵק גֶעוָוארֶען. פוּן אִיהם זֶענֶען פִיל כְּתָבִים גֶעבְּלִיבֶּען אין נִגְלֶה אוּנ חֲסִידוּת, נָאךְ זַיין פְּטִירָה הָאבֶּען זַיינֶע קִינְדֶער גֶעדְרוּקְט זַיינֶעם אַסֶפֶר, אוֹיף נִגְלֶה, „אוֹהֶל יוֹסֵף", אַטְהַייעֶרֶער סֵפֶר. זַיין זְכוּת אוּנ דֶער זְכוּת פוּן זַיין תּוֹרָה זָאל אוּנְז אַלֶעמֶען מֵגֵן זַיין, אָמֵן.

נָאךְ פִיל אַזֶעלְכֶע חֲסִידִים הָאט אדמו"ר גֶעהַאט, נוּר מִיר הָאבֶּען וֶועגֶען זֵייא קֵיינֶע סִפּוּרִים נִיט צוּ עֶרְצֶעהלֶען, וֶועלֶען מִיר מְקַצֵר זַיין. אין טְהַייעֶרֶן סֵפֶר „בֵּית רַבִּי" וָואס אוֹיף לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אִיז, וֶוערְד גֶערֶעדְט וֶועגֶען יֶעדֶער בֶּעזוּנְדֶער, דֶער וָואס וִויל קָאן דָארְטֶען זֶעהֶען.

אוֹיךְ קָאן מֶען זֶעהֶען דָארְטֶען דִי נֶאמֶען פוּן אַלֶע סְפָרִים וָואס זֶענֶען גֶעדְרוּקְט גֶעוָוארֶען פוּן אדמו"ר, זֶעהֶער פִיל סְפָרִים אוּנ זֶעהֶער טְהַייעֶרֶע אוּנ נָאךְ פִיל טְהַייעֶרֶע עִנְיָנִים זֶענֶען דָארְטֶען (אין סֵפֶר „בֵּית רַבִּי") גֶעדְרוּקְט גֶעוָוארֶען אוֹיף לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

אין נִגְלֶה אִיז עֶר אוֹיךְ גֶעוֶוען זֶעהֶער אַגְרוֹיסֶער גָאוֹן, נוּר עֶר הָאט דָאס נִיט אַרוֹיסְגֶעוִויזֶען, אדמו"ר בַּעַל צֶמַח צֶדֶק הָאט אַמָאל גֶעזָאגְט: וֶוען עֶר וָואלְט גֶעוֶוען אין דֶער צַייט פוּן דִיא עֶרְשְׁטֶע גְאוֹנִים וָואס מִיט טוֹיזֶענְד יָאהר צוּרִיק וָואס אוֹיף זֵייא לִיגְט דֶער אֶמֶת נָאמֶען גָאוֹן (אָהן צֶערֶעמָאנִיעס) וָואלְט עֶר אוֹיךְ גֶעוֶוען וִויא אֵיינֶער פוּן זֵייא.

אין זַיינֶע כְּתָבִים אִיז פַאראַן אַסֶפֶר אין נִגְלֶה אוֹיף שו"ע אבן העזר, (אוֹיךְ אוֹיף הִלְכוֹת נִדָּה) מֶען הָאט פִיל מָאל גֶעקְלֶעהְרְט צוּ דְרוּקֶען, נוּר עֶס הָאט זִיךְ גֶעטְרָאפֶען מְנִיעוֹת כו' דִיא כְּתָבִים זֶענֶען קוּרְץ אוּנ זֶעהֶער טִיפְזִינִיג.

פרק יב.

אֵיינִיגֶע מַעֲשִׂיוֹת פוּן אִיהם, קְלוּגֶע עִנְיָנִים.

דֶער אדמו"ר אִיז אַמָאל גֶעוֶוען אין קְרִיסְלַאוֶוע. פִיל חֲסִידִים זֶענֶען צוּזַאמֶענְגֶעקוּמֶען אִיהם זֶעהֶען, אוֹיךְ דֶער גְרוֹיסֶער חָסִיד ר' יַעֲקֹב פוּן קִידַאן אִיז דָארְט גֶעקוּמֶען. עֶר אִיז גֶעוֶוען שְׁטַארְק צוּגֶעבּוּנְדֶען צוּם אדמו"ר. אַמָאל אִיז ר' יַעֲקֹב גֶעקוּמֶען בַּיי נַאכְט צוּם אדמו"ר, הָאט צוּ אִיהם גֶעזָאגְט ר' לֵיבּ מְשָׁרֵת קוּם מִיט מִיר אִיךְ וֶועל דִיר וַוייזֶען אַוואוּנְדֶערְלִיכֶע זַאךְ, הֵיידֶענְדִיג הָאט עֶר גֶעאֶפֶענְט דִיא טְהִיר פוּן אדמו"ר'ס חֶדֶר הָאט ר' יַעֲקֹב גֶעזֶעהֶען, וִויא אדמו"ר שְׁטֶעהט אין מִיטֶען חֶדֶר אָהן אַשׁוּם תְּנוּעָה, פָּשׁוּט וִוי אַאֶבֶן דוֹמֵם, ר' יַעֲקֹב הָאט

מורא געהאט דארטען צו שטעהען, טאמער וועט אדמו"ר מקפיד זיין, האט ר' ליב אנגעשריא געטהאן, האב קיין מורא ניט, ער זעהט גאר ניט ער איז ניט אויף דעם עולם, ר' יעקב איז אלאנגע צייט געשטאנען ביז ער איז מיד געווארען שטעהענדיג, איז ער אוועקגעגאנגען. אויף מארגען האט ר' ליב משרת צוא איהם געזאגט איך וועל דיר דערציילען דעם סוף מעשה; דער אדמו"ר איז געשטאנען ביז דריי אזייגער נאך האלבע נאכט איך האב צו איהם געזאגט: רבי! עס איז זייער שפעט, איהר דארפט עססען אונ רוהען, ער האט מיר גאר ניט געענטפערט. איך האב געווארט נאך אהיפשע צייט, האב איך גענומען אקענגרעל וואסער אונ האב איהם צוגעטראגען צום האנד, איז ער פון דארטען אוועקגעגאנגען אונ האט זיך געשטעלט ביי דעם פענסטער, אונ איז דארטען אויך געשטאנען אלאנגע צייט, נאכדעם האט ער זיך אליין אומגעקעהרט צוא מיר זייער פראהליך אונ האט געזאגט, יעטצט גיב עסען. איך האב איהם געגעבען עסען אונ געזעהען אז ער איז פרעהליכער וויא אלע מאל, האב איך צוא איהם געזאגט רבי, זאגט מיר וואס האט זיך מיט אייך דיא נאכט געטהאן? אונ וואס בעדייט אייער פרעהליכקייט? דער אדמו"ר האט מיר געענטפערט אזא פרעהליכע נאכט האב איך קיין מאל ניט געהאט, ביי מיר זענען געווען טהייערע געסט מיין היילינגער פאטער, דער היילינגער בעש"ט אונ דער היילינגער מגיד פון מעזעריטש. זייא האבען מיר געבעטען איך זאל זאגען פאר זייא חסידות האב איך זייער פיל געזאגט זייא האבען צום סוף געזאגט: דיין זאגען חסידות געפאלט אונז אונ מיר בעטען דיך אז דוא זאלסט אלע מאל זאגען חסידות אויף דעם אופן. זייא האבען מיר געבענשט, נאכדעם זענען זיי אוועקגעגאנגען, נור מיין פאטער איז געבליבען, ער האט מיר מגלה געווען פיל סודות אין דיא חסידות וואס איך האב נאך פון זייא ניט געוואוסט, אצונד פארשטייסט דוא וואס איך בין געשטאנען אונ וואס יעטצט בין איך אזוי פראהליך.

אין ליובאוויטש האט אמאל געטראפען אזא מעשה: דער אדמו"ר איז דריי טאג געווען אבגעזונדערט פון אלע מענשען, ער האט מיט קיינעם ניט גערעדט אויך ניט געגעסען, דיא הויזגעזינדען זענען געווען דאריבער אונרוהיג.

דארטען איז געווען ר' אפרים פון קאפוסט, אחשוב ביא דעם אדמו"ר האבען דיא הויזגעזינד איהם געבעטען ער זאל אריינגעהען צום אדמו"ר פרעגען דיא סבה דערפון, ר' אפרים האט מורא געהאט דאס צוא טהאן, האט ער געאפענט דיא טהיר פון אדמו"ר'ס חדר אונ ער האט זיך אפגערוקט צוריק, אזויא האט ער געטהאן עטלעכע מאל, ביז דער אדמו"ר האט איהם געפרעגט וואס בעדייט דאס אפרים אז דוא געהסט אונ קעהרסט זיך צוריק? — אפרים האט איהם געענט-פערט, איך בין נייגיריג צוא וויסען פאר וואס דער רבי איז שאן דרייא טאג אבגעזונדערט פון אלעמען, דיא הויזגעזינד זענען צוטראגען דערפון. אדמו"ר האט איהם געענטפערט: שוין דריי טאג בין איך אין צער, מיט דרייא טאג

צוריק

צוריק איז געקומען צו מיר מיין פאטער און האט מיר געזאגט דאס דער בעש״ט מיט זיין תלמיד דער מגיד ווילן הערן מיינע חסידות האב איך איהם געענטפערט איך וועל זאגען פאר זיי נור בתנאי אז דוא זאלסט ניט זיין דערביי, דער פאטער איז אוועקגעגאנגען, נאכדעם זיינען זייא אריינגעקומען, האב איך געזאגט, אין מיטן זאגען האב איך דערזעהן אז מיין פאטער איז אויך דא, האב איך ניט געוואלט אויפהערען ביז איך האב געענדיגט, זיי איז מיין זאגען געפאלען געווען האבען זייא מיך געבענשט און אוועקגעגאנגען, נאכדעם האט מיך פארדראסען פאר וואס האב איך זיי ניט געבעטען אז זייא זאלען זאגען חסידות, דערפון בין איך אין צער דיא גאנצע דריי טאג, ר׳ אפרים האט איהם געטרייסט, ביז דער אדמו״ר איז פרעהליך געווארען וויא אלע מאל.

מיט דעם אדמו״ר אין קריסלאווע האט געטראפען אזא מעשה: אמאל בייא נאכט האט ער זיך געוואשען עססען, ר׳ ליב משרת האט איהם דערלאנגט יוך מיט אשטיקעל עוף. אדמו״ר האט גענומען די לעפעל אין האנד, און האט זיא באלד אוועקגעלעגט, ניט פארזוכט, ער האט געזאגט צוא זיין משרת, איך וועל דאס ניט עססען, און דוא זאלסט דאס אויך חלילה ניט עסען, דער משרת האט זיך שטארק געוואונדערט, נור ער האט געשוויגען, אויף מארגען אין דער פריה האט צו איהם געזאגט דער בעל הבית: ביי אונז האט אנאונגליק געטראפען דורך אונזער טעות האט דער אדמו״ר גענעססען טרף פלייש, די מעשה איז אזוי, בייא זייא האט געוואהנט אקריסט וואס פאר איהם האט די ווירטהין געקאכט טרפות, נאכדעם האט זי געזעהען דאס זיא האט דיא כשר עסען געגעבען דעם קריסט און דיא טרפות-דעם אדמו״ר, דער משרת האט געענטפערט עס איז קיין אונגליק געשעהען ווייל אדמו״ר האט דאס ניט גענעססען, אין שטאדט איז געווארען ארעש פון דעם מופת. ר׳ ליב משרת האט צום אדמו״ר געזאגט, איהר זאגט אלע מאל דאס איהר ווייסט ניט פון מופתים נוא דער ניט עססען טרפה איז דאך אויך אמופת, רען פון וואנעט האט איהר געוואוסט אז די שפייז איז טרפה? דער אדמו״ר האט איהם געענטפערט, דאס איז טאקע קיין מופת ניט, דיא מעשה איז אזוי געווען, איך האב מיך געוואשען צום עססען, איז מיר העריין אמחשבה פון הלכות טרפות, האב איך גערעכענט אז דאס איז ניט אומזאנסט, דערפאר האב איך ניט גענעססען איך וויים געווים אז מן השמים האט מיך אפגעהיט פון טרפות.

הרב החסיד ר׳ נחום פון טשערניגאוו האט דערצעהלט א וואונדערליכע מעשה פון אדמו״ר וואס ער האט דאס מיט זיינע אויגען געזעהען, די מעשה איז אזוי געווען: בעת אדמו״ר האט געברויכט פאהרען אין האדיץ פאר זיין פטירה, איז געקומען א יודענע אין ליובאוויטש בעטען ביי דעם אדמו״ר אויף קינדער, נור דיא גבאים האבען איהר ניט צוגעלאזען צום אדמו״ר, דער אדמו״ר איז אוועקגעפאהרען, און די יודענע איז איהם נאכגעפאהרען, אויף וועלכע אכסניא

דער

דער אדמו"ר איז געקומען פלעגט די יודענע בעטען יענע קאבין, זיא זאל איהר ערלויבען קאכען פאר דעם אדמו"ר, זי האט געקאנט גוט קאכען זיא איז איהם נאכגעפאהרען ביז סטערגינאוו, דער אדמו"ר איז אריינגעפאהרען צו הרב ר' נחום. צו מיטאג האט אדמו"ר אפרעג געטהאן, וואס איז דאס פאר א מעשה, אז פון דער צייט וואס איך בין פון דער היים, האבען דיא שפייז איין טעם ווי איין מענש וואלט דאס קאכען, ר' נחום האט געוואוסט דעם טעם, האט ער איהם ערצעהלט אקובאד, דער אדמו"ר האט פערלאנגט דאס דיא יודענע זאל קומען, ער האט צו איהר געזאגט: אזוי ווי דו האסט זיך מוסר נפש געוועזען פון מיינטוועגען שיינק איך דיר צוויי אינגלעך וואס איך האב נאך מיין אייגענס.

דיא ברכה פון אדמו"ר איז מקוים געווארען.

דיא התמדה זיינע אין נגלה איז געוועזען גרויס. החסיד ר' יעקב פון קידאן האט געשריבען וואס ער אליין האט געזעהן, דער אדמו"ר איז אמאל ווינטער געפאהרען עטליכע טאג אויף'ן וועג, אז ער איז געקומען אהיים האט ער זיך זיין טליפ ניט אויסגעטהאן און ער האט באלד גענומען א גמרא און שטעהענדיג האט ער אפגעלערינט עטליכע בלאט גמרא.

נאך א מעשה: בעת אדמו"ר איז געוועזען א יונגער מאן, האט ער געלערנט בתורת חבר מיט הרב החסיד ר' נחמן מאושאץ, ער איז געוועזען א קרוב לאדמו"ר, נאכדעם איז ר' נחמן געווארען א סוחר. אמאל איז ער געקומען אין לאדי צום אלטען רבי. ער האט בעזוכט זיין אלטען חבר וואס האט דענסטמאל געלערנט גמרא. אויף מארגען האט ער געזעהען אז ער האט זעהער פיל אבגעלערנט, ר' נחמן האט געטרעכענט אז ער לערנט אהן עמקות דערפאר לערנט ער אפ אזויא פיל. האט ער פאר זיך אשמייכיל געגעבען, דער אדמו"ר האט דאס בעמערקט, נאכדעם איז ר' נחמן אוועקגעפאהרען. דער געשעפט איז געווארען שלעכט, ער איז בדלות געווארען. ער איז געפאהרען אין לאדי בעטין דעם אלטען רבי א ברכה אויף הצלחה, ער האט איהם ערצעהלט וויא דער געשעפט איז געווארען שלעכט. דער אלטער רבי האט צוא איהם געזאגט אפשר האסט דוא אנגערירט דעם כבוד פון מיין זאהן ר' דובער, זיינע אקפדה שאדעט זעהער, ר' נחמן האט זיך באלד דערמאנט אן זיין געלעכטער און ער האט ערצעהלט דעם אלטען רבי, דער רבי האט איהם געענטפערט, געה צוא מיין זאהן בעט איהם מחילה, וועט דיין געשעפט גוט ווערען. ר' נחמן האט אזוי געטהאן. ארמו"ר האט איהם געענטפערט: שטארק מקפיד האב איך ניט איך האב מעהר ניט אקלעהר געגעבען פאר וואס וואונדערסט דוא זיך אזויא, דוא האסט זיך ערוויטערט פון לערנען. געהסט דוא צוריק. אבער איך האב די גאנצע צייט געלערנט. במילא קומט צו מעהר און מעהר. און בפרט אז איך בין געבארען פון אהייליגען פאטער. נאכדעם האט איהם אדמו"ר געבענשט דאס דעם צווייטען יאהר זאל איהם השי"ת ממלא זיין דעם חסרון אבגעגעבען אין צוויען, און אזוי איז געוועזען בעזרת השי"ת.

אדמו"ר

אדמו״ר איז אַמאָל גֶעפָאהרֶען אויף דֶער מְדִינָה, עֶר איז גֶעקוּמֶען אין פָּאלְצְק׳ הָאט עֶר דָארְטֶען גֶעזָאגְט חֲסִידוּת אין אַגְרוֹיסֶען מִתְנַגְדִים׳שֶׁען בֵּית הַמִדְרָשׁ ׳ וַוייל דֶער „עוֹלָם״ איז גֶעוֶוען גְרוֹים, אוּנ מִתְנַגְדִים זֶענֶען אויך גֶעגַאנְגֶען הֶערֶען אוּנ דֶער בֵּית הַמִדְרָשׁ איז גֶעוֶוען אַגְרוֹיסֶער. הָאט עֶר גֶעזָאגְט אַדְרוּשׁ אויף דֶעם פָּסוּק ותאמר ציון עזבני ה׳ וה׳ שכחני אז דָאס איז דִיא צְווייא שְׁמוֹת ה׳ וָואס פַאר דִיא י״ג מִדוֹת הָרַחֲמִים, נוּא אין פָּסוּק שְׁטֶעהט אָבֶער ואד׳ שכחני נִיט וה׳, איז גֶעוָוארֶען בַּיי דִי מִתְנַגְדִים אַגְרוֹיסֶער שְׁטוּרֶם אַז עֶר רֶעדְט פַאלְשׁ, עֶר זָאגְט אַפָּסוּק נִיט וִויא עֶס שְׁטֶעהט אוּנ בּוֹיט דָארוֹיף בִּנְיָנִים, זֵייא הָאבֶּען פִיל גֶעלַאכְט, בִּיז דִי זַאךְ איז אָנְגֶעקוּמֶען צוּם אדמו״ר, הָאט עֶר גֶעזָאגְט זָאלֶען זֵיי זֶעהֶען אין מסכת ר״ה דף י״ז עמוד ב׳ אין תּוֹסְפוֹת וָואס בְּרֶענְגְט דִי פְּסִיקְתָּא אַז עֶס דַארְף שְׁטֶעהֶען וה׳, זֵייא זֶענֶען פַארְשֶׁעמְט גֶעוָוארֶען. אַזֶעלְכֶע מַעֲשִׂיוֹת הָאט פִיל מָאל גֶעטְרָאפֶען אין שְׁקְלָאוו אוּנ אין אַנְדֶערֶע שְׁטֶעדְט, מֶען הָאט אָנְגֶעהֵייבֶּען לָאבֶּען אָבֶער בַּאלְד הָאט זִיךְ פַארְמַאכְט דָאס מוֹיל.

נָאךְ אַמֶערְקְווירְדִיגֶע מַעֲשֶׂה הָאבֶּען מִיר גֶעהֶערְט פוּן אַ אִישׁ אֱמֶת: אין דֶער צַייט פוּן אדמו״ר הַזָקֵן הָאבֶּען חֲסִידִים וָואס וָואהנֶען אין אַגְרוֹיסֶע שְׁטָאדְט בֶּעדַארְפְט גֶעהמֶען אַמוֹרֶה הוֹרָאָה, הָאבֶּען זֵיי גֶעפְרֶעגְט בַּייא דֶעם רַבִּי וֶועמֶען זֵיי זָאלֶען גֶעהמֶען, הָאט עֶר זֵיי גֶעעֶנְטְפֶערְט זֵייא זָאלֶען גֶעהמֶען דֶעם מוֹרֶה הוֹרָאָה פְּלוֹנִי עֶר איז אֲפִילוּ אַמִתְנַגֵד—הָאט זֵיי דֶער רַבִּי גֶעזָאגְט אָבֶער עֶר איז אַלַמְדָן אוּנ אַיְרֵא שָׁמַיִם, דִיא חֲסִידִים הָאבֶּען אַזוֹי גֶעטְהָאן.

דֶער מוֹרֶה הוֹרָאָה פְלֶעגְט אַלֶע יָאהר פָאהרֶען צוּם אַלְטֶען רַבִּי, עֶר פְלֶעגְט קוּמֶען צוּ איהם מִיט אַגַאנְצֶען פֶּעקְעל קֻשְׁיוֹת אוּנ סְפֵיקוֹת וָואס עֶר הָאט דֶעם גַאנְצֶען יָאהר צוּזַאמֶענְגֶעקְלִיבֶּען, דֶער רַבִּי פְלֶעגְט איהם בַּאלְד אויף אַלְץ עֶנְטְפֶערְן רִיכְטִיגֶע תֵּירוּצִים.

נָאךְ דֶעם אַלְטֶען רַבִּ׳ס הִסְתַּלְקוּת הָאט דֶער מוֹרֶה הוֹרָאָה גֶעוֵויינְט גֶעקְלָאגְט מֶעהר וִויא אַלֶע חֲסִידִים, וַוייל איהם איז זֶעהֶער שְׁלֶעכְט גֶעוֶוען. עֶר הָאט זִיךְ קֵיין עֵצָה נִיט גֶעקָאנְט גֶעבֶּען וִויא עֶר זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין. פָאהרֶען צוּם מִיטֶעלֶען רַבִּי מוּז עֶר, וַוייל עֶר איז דָאךְ אַמוֹרֶה הוֹרָאָה בַּייא חֲסִידִים, פְרֶעגֶען איהם זַיינֶע סְפֵיקוֹת הָאט עֶר מוֹרָא גֶעהַאט, טָאמֶער וֶועט אדמו״ר נִיט וִויסֶען צוּא עֶנְטְפֶערְן, וֶועט עֶר דָאךְ איהם מְבַיֵישׁ זַיין, נִיט פְרֶעגֶען איז דָאךְ אויךְ אַ הֶעדֶר הַכָּבוֹד.

בֵּין כַּךְ וּבֵין כַּךְ איז דֶער אדמו״ר אַרוֹיסְגֶעפָאהרֶען אויף דֶער מְדִינָה אוּנ עֶר איז גֶעקוּמֶען אין יֶענֶער שְׁטָאט וואו דֶער מוֹרֶה הוֹרָאָה איז גֶעוֶוען, בַּיי דֶעם מוֹרֶה הוֹרָאָה איז גֶעבְּלִיבֶּען דֶער פְּלַאן דָאס עֶר זָאל בַּאלְד גֶעהֶען צוּא איהם גֶעבֶּען שָׁלוֹם אוּנ דֶערְלַאנְגֶען אַלֶע סְפֵיקוֹת שְׁרִיפְטְלִיךְ אוּנ זָאגֶען צוּ איהם רַבִּי, איהר זָאגְט דָאךְ מִיר פוּן וֶועג, וֶועט איהר זִיךְ צוּא עֶרְשְׁט אוֹיסְרוּהֶען אוּנ נָאכְדֶעם וֶועט איהר מִיר עֶנְטְפֶערְן, נוּ דֶער אדמו״ר וֶועט דָאךְ מִיר מֶעהר נִיט זֶעפֶען

וַוייל

ווייל ער ווייסט ניט וואס צו ענטפערן און איך וועל זיך אויך ניט מאכען וויסענדיג, וועט דאס אוועקגעהען גלאט און גוט.

דיא המצאה איז איהם געפאלען געוועז ער איז באלד אוועקגעגאנגען צום אדמו"ר און ער האט איהם דערלאנגט די ספקות. ער האט נאך אבער ניט אויספייעט זאגען איהם אז ער קאן דאס אפלייגען ביז ער וועט זיך אויסרוהען. גלייך האט דער אדמו"ר גענומען איהם ענטפערן אויף אלע זיינע ספקות מיט גרוים חריפות און בקיאות. דער מורה הוראה איז ווי צוטומעלט געווארען, ער האט ניט פארשטאנען וואס אדמו"ר רעדט מיט איהם, וויא עס ווייזט אויס—האט אדמו"ר געזאגט זענט איהר ניט קיין אויסגערוהטער, רוהט זיך אויס וועלען מיר נאכדעם ריידען. אדמו"ר האט איהם געוויזען אז ער האט געהאט א טעות און אין טעות דארף א מענש ניט זיין בפרט א מורה הוראה.

בעת אדמו"ר איז געפאהרען פון קארלסבאד צו הויז, איז ער געקומען אין ברלין. האט זיין משרת צוא איהם געזאגט: רבי, מיר האבען ב[illegible] ניט צו פאהרען ווייטער, אדמו"ר האט איהם געענטפערט עס וועט ז[illegible] ריידענדיג איז געקומען א בייבע אידענע בעטען א רפואה צוא איהר קראנקהייט, דער אדמו"ר האט איהר געענטפערט, דוא בינסט קראנק ווייל דוא געהסט ניט אין מקוה. דיא גבירה האט זיך פארענטפערט דאס זיא איז ניט שולדיג ווייל איהר מאן איז זעהער פרייא ער לאזט איהר ניט, דער אדמו"ר האט צוא איהר געזאגט, איך ווייס אפילו אז דיין מאן האט אצונד קיין צייט ניט, ווייל ער האט א עסק מיט זיין קארוב וואס האט זיך געשטעלט אויף א זאמד און וויל ניט ארעפגיין. נור פאר מיר איז דאס קיין תירוץ ניט געה זאג איהם אז ער
זאל

זאל באלד קומען צוא מיר ווען ניט וועט זיין ניט גוט מיט איהם.

דיא גבירה איז געגאנגען אונ זיא האט איהם געזאגט אזויא וויא דער אדמו"ר האט איהר בעפוילען.

דער גביר האט געפאלגט זיין ווייב, ער איז געגאנגען צום אדמו"ר. דער אדמו"ר האט צוא איהם געזאגט. אויב דוא וועסט מיר צוזאגען אז דוא זאלסט בעפעלען אויף דיין ווייב דאס זיא זאל היטען טבילה. וועט זיא באלד געזונד ווערען אונ דיין קאראב מיט די סחורה וועט באלד ארויפגיין פון זאמד, דער גביר מיט זיין ווייב האבען איהם צוגעזאגט צוא פאלגען, איז זיא באלד געזונד געווארען אונ דער קאראב איז באלד אראפ פון זאמד, אונ אז דער גביר האט זיך איבערצייגט אז דעם אדמו"רס רייד איז ריכטיג, האט ער איהם געבראכט ארויסען פדיון, אזוי פיל געלד אז אדמו"ר האט געהאט הוצאות ביז זיין היים.

פרק יג

דעם מיטעלען אדמו"רס בריף צוא החסיד הגביר ר' משה מייזליש פון ווילנא.

מיין ליעב פריינד. איך קאן ניט פארדעקען פון דיר וואס מיט אונז האט פאסירט דעם פאריגען יאהר אין דער צייט פון דער רוססיש-פראנצויזישע מלחמה אונ פון דיא נסים ונפלאות וואס מיר האבען געזעהען פון דיא יודישע ליכט דאס איז אונזער הייליגער פאטער, וואס פון זיין הייליגע מויל איז ארויסגערעדט געווארען איז נאכדעם מקויים געווארען, אלע יודען וואס האבען דאס געזעהען אונ געהערט זיינען געווען פרעהליך, אונ ליכטיג אין זייערע אויגען.

די מעשה איז אזויא געווען: וויא דער רוצח נאפאליאן איז געקומען מיט זיין חיל אין קאוונא אונ אין ווילנא, האט דער הייליגער פאטער מיט אונז עצות געהאלטען וויא צוא אנטלויפען אין טיף רוססלאנד. ער האט אזוי געזאגט: אויב ער וועט ניט געהען ווייט אין רוססלאנד קאן זיין אז ער וועט בלייבען אין פולין, דאס וועט אבער זיין אצרה פאר יודען. ווייל דיא יודען וועלען ניט קאנען האלטען יודישקייט. איך האב איהם זייער פיינד, ער איז אשטארקע קליפה אונ אשלעכטער מענש ער גלויבט ניט אונ האפט ניט אויף השי"ת, נור אויף זיין גבורה אונ הצלחה, בייא איהם שפילט דיא הויפט ראלע דער נצחון, דער היפוך פון איהם איז אונזער קיסר אלכסנדר (נ"ע) ער גלויבט שטארק אין השי"ת אונ ער האפט צוא איהם, ער פארשטעהט גוט אז ניט מיט איינעם כח קאן אמענש זיך שטארקען. נור מיט דיא הילף פון השי"ת באריבער דארף ער געווים מצליח זיין. נור מען דארף האבען רחמים רבים.

ער האט טאקע אזוי געטהון, דעם גאנצען טאג געזאגט תהלים אונ

מתפלל

מתפלל געווען פאר אונזער מלוכה אז השי"ת זאל רחמנות האבען.

דער שונא איז אבער געגאנגען ווייטער, ער איז געקומען אין באריסאוו (מינסקער גוב') דער פאטער האט געזאגט: עס איז קיין עצה ניטא, איך פארשטייא ריכטיג אז ער וועט געהען ווייט אין רוסלאנד, איז בייא מיר געבליבען צוא אנטלויפען, ווייל בעסער דעם טויט עהדער צו לעבען אונטער דער ממשלה פון שונא.

הנם דער פאטער איז געווען אלט און שלאף דאך האט ער שנעל זיך געהיילט צוא אנטלויפען מען האט צוזאמענגעקליבען דיא גאנצע הויזגעזינד מיר האבען זיך געזעטצט אויף צווייא פוהרען (וואגען) דיא גרינגע חפצים האבען מיר מיטגענומען און דיא שווערע חפצים האבען מיר איבערגעלאזען צוא הויז. דער געגעראל אלינאב וואס איז געשטאנען דאמאלסט אין לאדי האט דאס אלץ געזעהען, אויך דער געגעראל נאבראווסקי וואס איבער איהם האט געזעהען דיא באגלויבקייט צו אונזער מלוכה פון זיין טיעפען הערצען.

דיא געגעראלען האבען אונז געגעבען גוטע פאספארטען און מיר אלע זענען ערב שבת פאר ראש חדש אלול געקומען אין קראסנא, האלבען טאג צייט זענען אנגעקומען פיל חיל פון דעם שונא און אונזער חיל זענען געווען וועניג, דיא גאנצע הויזגעזינד האבען אנגעפאנגען שטארק צוא וויינען, מיר האבען געקלערט צוא אנטלויפען אין וואלד, נור דער פאטער האט געזאגט: מיר זאלען ניט וויינען און ניט לויפען אין וואלד מען דארף אנטלויפען ווייטער, דער געגעראל איז אויך געקומען און געזאגט, אנטלויפט שנעל אין סמאלענסק, ווייל דער שונא האט פיל חיל און פיל געווער.

באלד זענען מיר אוועקגעפאהרען, פארענדיג האבען מיר געהערט דעם שטורם פון דער מלחמה. מיר זענען שטארק געלאפען ביז דרייצען ווארסט פאר סמאלענסק, דארטען זענען מיר אנטלאפען אין א וואלד. מיר האבען דארטען פרייטאג בייא נאכט געזעסען. עס איז אונז געשעהען פיל נסים וואס מען קאן דאס גאר ניט אויסשרייבען, שבת פריה זענען מיר געקומען אין סמאלענסק, דארטען האבען זייא גאר ניט געוואוסט אז דער שונא איז ניט ווייט פון זיי. מיר האבען אידיעה געגעבען דעם קנאיז, האט ער באלד פערזאמעלט פיל חיל מיט געווער און מיר האבען באדארפט אנטלויפען ווייטער. דער פאטער האט אונז געזאגט דאס מיר זאלען פאהרען אום שבת, און דאס וואס מען מאג איז דאס אמצוה. עס איז זעהער שווער געווען ארויסצופאהרען פון שטאדט. נור פאר נאכט זענען מיר ארויסגעפאהרען דורך דער גאס וואס געהט צו מאסקווא און דראגאבוז.

זאנטאג זענען מיר אנטלאפען מיט דעם גובערנאטער אין וויאזמע. מיטוואך זענען מיר אנטלאפען אין מאזאייסק, פון דארטען זענען מיר געפאהרען מיט אייט וועג צוא דער שטאדט מאסקווא.

דער

דער פאטער איז געוועזן געניט אין לאנדקארטע . האט ער פארשטאנען אויף וועלכע וועג דער שונא וועט געהען , האט ער אונז געהייסען פאהרען אויף זייטיגע וועגען ביז מאסקווא .

ראש השנה זענען מיר געקומען אין טריצע זערקע און דער שונא איז געקומען אין מזאייסק . דארטען איז געוועזן אשטארקע מלחמה .

דער פאטער האט מיר געזאגט , ניט גוט מיין זאהן מיט מאזאייסק , דער שונא שטארקט זיך , איך רעכען אז ער וועט קומען אין מסקווא אויך , ער האט שטארק געוויינט און איך האב אויך געוויינט .

ראש השנה ביים טאג האט דער פאטער מיט גרוים שמחה צוא אונז געזאגט , היינט אין דאוונען האב איך געזעהען אין הימעל איז געווארען א שנוי אויף גוט , אונזער קיזער וועט מנצח זיין . הגם דער שונא וועט נעהמען מאסקווא , אבער ער וועט דארטען קיין תקומה ניט האבען , אזוי א האט מען היינט אין הימעל אנגעשריבען . מיר זענען געגאנגען עסען און טרינקען מיט זעהער אפרייליך בארץ .

נאך ראש השנה זענען מיר געפאהרען אין יורע דאס איז זיביציג ווארסט פון גובערניע וולאדימער .

שבת „שובה" פאר מוסף האט דער פאטער מיך און מיין איידעם ר' מענדעל צוגערופען , ער האט שטארק געוויינט און האט געשריען אה ווה ! דער שונא וועט געהען צוריק וועט ער חרוב מאכען גאנץ ביעלע רוסיא . דאס איז דער סוף פון דער גזירה פון חמעלניצקען וואס זיא איז געוועזן נור אין וואלין און אין אוקריינא . יעטצט וועט זיין אין רייסען .

ליבער פאטער :— האב איך געזאגט — דער שונא איז דאך נאך אין מסקווא ניט געקומען , און אפילו ווען ער וועט נעהמען מסקווא קאן דאך זיין אז ער וועט געהען דורך אנאנדער זייט , ניט דורך ביעלע רוססיא .

— מאסקווא וועט ער געוויס נעהמען — האט דער פאטער געענטפערט — זיין שטארקער נצחון וועט איהם אהין פיהרען . נור באלד וועט ער האבען זעהער אגרויסע מפלה , און צוריק וועט ער געהען דורך ביעלע רוסיא .

אזויא איז טאקע געוועזן . דעם מאנטאג וואס פאר יום כפור האט דער שונא גענומען מאסקווא . מיר זענען ערב יום כפור געקומען אין וולאדימיר . אין יענעם טאג זענען דורך וולאדימיר אנטלאפען גאנץ סענאט פון מסקווא . איך האב דערזעהען די קארעטען מיט די סינאט וויא זייא לויפען בין איך אריינגעלאפען צום פאטער מיט אגעוויין , און איך האב איהם געוויזען דורך דעם פענסטער וויא די סינאט לויפען . און איך האב צוא איהם געזאגט ליבער פאטער דוא האסט דאך געזאגט דאס אין מאסקווא וועט ער באלד האבען אמפלה . זיהע וויא די סענאט אנטלויפען , היינט וואו איז דיין הבטחה ?

דער פאטער האט דעמסטמאל געטראגען תפילין . ער האט מיך ארומגענומען

און

אונ געזאגט דוא זעהסט דאך אז איך טראג יעטצט תפילין, שוועהר איך דיר בייא דיא תפילין אויב דער שונא וועט געהען ווייטער וויא מאסקווא, ער וועט באלד לויפען צוריק אונ דווקא דורך בעלע רוסיא, זוכען שפייז. נור ער וועט ניט געפינען, אונ זיין מפלה וועט באלד זיין, יעטצט ווערסט דוא מיר שוין גלויבען.

באמאלסט איז אונזער האפנונג געווארען שטארק, יענעם יוכ"פ האבען מיר מתפלל גיוועזען מיט גרוים געוויין, מיר זיינען כמעט געבליבען אהן כחות וויינענדיג.

נאך יום כפור זענען מיר געפאהרען אין דער שטאדט אסי, דארטען זענען מיר געוועזען זיבער, נאכדעם זענען מיר געפאהרען אין ראזאן, טאמבאוו, ארעל, ביז קורסק, אערך צוועלף הונדערט וויארסט, דאס האט געדויערט ביז חצי כסלו. פאהרענדיג האבען מיר פיל געליטען פון קעלט אונ הונגער, אויך פון רויך אין דיא הייזער וואו מיר פלעגען געכטיגען, נור געלויבט איז השי"ת ער האט אונז געהיט קיין מענש האט אונז קיין שלעכטעס געטהון.

דער קורסקער גובערנאטער האט בעקומען אידיעה דורך אשטעפעט דאס אונזער חיל שטארקט זיך, עס איז שוין פיר טעג וויא דער שונא אנטלויפט. מען האט איהם אפגעטריבען פון קאלוגע ביז וויאזמע.

מיר האבען זיך געפרייט שטארק אונ געגעבען א שבח והודאה צו השי"ת פאר זיין גרויסען חסד.

אין קורסק האט מיין פרויא געבארען א זאהן, איך האב געמאכט דעם ברית פון הירז מיט רעטטעך מיט בראנפען (מעהר איז ניט געוועזען, פון קורסק זענען מיר געפאהרען אין דארף פיענא. י"ט כסלו האבען מיר דארטען געהערט דאס ניט ווייט פון קראסנא האט דער שונא געהאט אגרויסער מפלה אונ ער אנטלויפט וויא אפיער פיסיגער, מיר זענען געווארען זעהער פרעהליך. עס איז מקוים געווארען אלץ וויא דער הייליגער פאטער האט געזאגט.

אך לשלום מר לי מר. אז עס איז שוין געווארען שלום ושלוה איז מיר ערסט ביטער געווארען, מיר האבען קיין צייט געהאט זיך אויסצורוהען, איז בייא אונז אראפגעפאלען דיא קרוין פון קאפף. דאס הייסט: דער הייליגער פאטער איז נסתלק געווארען. ד[illegible] איז געוועזען מחמת דיא גרויס פארביטערנעס וואס ער איז געוועזען זייער פא[illegible]יפט אין דעם, איז זיין גאל קאילע געווארען. דערצו האט ער זיך שטארק פארקיהלט, אונ ער איז געוועזען אלט אונ שלאף האט ער געבראכען מיט גאל. אין פינף טאג צייט האט ער זייגע כחות פארלארען אונ ער איז נסתלק געווארען מוצאי שבת קדש פ' שמות כ"ד טבת בשנת תקע"ג.

איך בין דענסטמאל געוועזען אויף אוועג, ער האט מיך געשיקט אין קרעמענטשוק דינגען אדירה, וועה געשריען אויף דעם וואס מיר האבען אנגע-ווארען, זיין זכות זאל אונז בייזשטעהען אויף עוויג.

נאך

נאך זיין פטירה האט מען איהם געפירט אין איין אידישער שטאדט אכציג ווארסט אין נארד האדיץ (פון פאלטאווער גוב׳). דער בית עולם איז אויף קאזאנגע ערד, מיר האבען וועגען דעם פיל געהאט צו טאהן (ווי מען וועט ווייטער שרייבען אין דעם אנדערן בריף).

אויף זיין קבר האבען מיר אויפגעבויט א בנין. און אנגעגרייט ציגעל אויף מויערען א מויער פון זיין כבוד וועגען. ווי אויף די קברים פון די הייליגע אבות און אלע די גרויסע צדיקים וואס מען קומט אהין און מען זאגט צו נדרים און מען טוט תפלה פאר השי״ת אין איין צייט פון צרות ווארום צדיקים זיינען גרעסער אין זייער טויט מער ווי אין לעבען. ערב ראש השנה זיינען געווען זעכס מניגים פון ראמען און קרעמענצוק און פון אנדערע שטעדט, מען האט געשטעלט פיל לאמפען און צמענש, אשומר זיבצט דארטען שטענדיג.

נו ליבער פריינד, אזוי ווי דער הייליגער פאטער האט זיך מוסר נפש געווען פאר די הצלחה פון קיזר און זיין מלוכה, דארף יעדער יוד אזוי טהון מיט אנ׳אמת, דען אונזער קיזר האט ליב אידען וואס דינען גאט מיט זייער גאנצען הערצען, דער קיזר האט געזעהען די מסירת נפש פון אלע אידען בכלל און פון הייליגען פאטער בפרט, געוויס וועט ער זיין חסד ניט אפטהון פון יודען, און השי״ת וועט העלפען.

בעת די מלחמה אין מאזאיסק האב איך געהערט פון הייליגען פאטער פיל וואונדערליכע ענינים וואס איך קאן דאס גאר ניט מגלה זיין, נור דאס קאן איך דיר שרייבען אז ער האט געזאגט דאס דער עיקר יסוד פון אידישקייט איז נור אין רוסלאנד, ווייל דער קיזער אליין גלויבט שטארק אין השי״ת און ער האט זעהער ליב די מענשען וואס דינען השי״ת באמת, און דערפאר דארפען מיר בעטען השי״ת פאר איהם מיט זיין גאנצע מלוכה זיי זאלען דערהויבען ווערען.

פרק יא.

אצווייטער בריעף פון מיטעלן האדמו״ר צו ר׳ משה מייזעלש אין ווילנא.

מיט פיער–פינף יאהר פריהר (עהדער דער אלטער רב איז נפטר געווארען) האבען די אידען פון האדיץ געבעטען ביי פאליציא, מען זאל זיי געבען אפלאץ אויף אבית עולם, דער גאלאווא און העהר גראדניצע האבען בעפוילען דעם זעמליאמער ער זאל בעשטימען אפלאץ פאר אבית עולם, דער זימליאמער האט געהאט אטעות, ער האט געברויכט געבען נאראדקאיע ערד, האט ער געגעבען קאזאינע ערד, אוואלד נאהנט ביי דעם טייך פסאל, דער פון האט זיך דערוואוסט דער בעאמטער פון קאזיאנגעם וואלד, האט ער מודיע געווען
איז

אין פאלטאווער גובערנסקע פאלאטא נאר די אידען פון הארץ האבען בעקומען ארשיון פון דארטען אויך, נאכדעם איז אין פאלטאווא אנגעקומען אנאנדער גובערנאטאר, זיין נאמען איז געוועזען קורען ער האט מחמיר געוועזען אין דער זאך, נאכדעם איז געווארען אנאנדער גובערנאטאר לובענאוו האט ער ווידער געגעבען א ראזרעשענע.

נאכדעם בין איך געוועזען אין פאלטאווע, האב איך זיך בע־עכענט אז די ראזרישעניע איז ניט א עוויגע, ווייל מיט דער צייט קאן קומען א נייער גובערנאטער וואס וועט ווידער מחמיר זיין אין דעם, בין איך געגאנגען צו דעם וויץ־גובערנאטאר וואס ער איז געוועזען פון וויטעבסק און האט גוט געקאנט מיין הייליגען פאטער, האט ער מיך א עצה געגעבען מען זאל קויפען א שטיק נאראדסקאיע ערד ניט וויים פון בית עולם, צוויי מאל אזוי גרוים ווי די קאזאנע ערד פון בית עולם און מאכען א חילוף מיט קאזנא. איך האב אזוי געטהון, דער חילוף איז געפאלען געוועזען, אין קאזאננע פאלאטא האט מען בעשטעטיגט (אוטוועדריעט) און דער גובערנאטאר לובאנאוו האט גע׳חתמ׳ת איך האב ארויסגענומען א קאפיע, איז שוין געוועזען גאר גוט.

נאכדעם איז די זאך ווידער קאליע געווארען, דורך א סבה וואס די אידען פון הארץ האבען געוואלט בעסער מאכען, האבען זיי ערגער געמאכט, זיי האבען געוואלט בעקומען א רשיון פון מיניסטער, האט דער מיניסטער פון די קאזאננע וועלדער געפ־עגט פאלטאווער קאזאננע פאלאטע מיט וואס פאר א כח האבען זיי געמאכט דעם חילוף, דאס האט קיין מענש ניט בכח צו טהון נאר דער קייזער אליין, ער קען טהון אזא חסר, מאכען א חילוף.

מיר האבען דעם מיניסטער נאך ניט געענטפערט, אבער מען מוז דאך ענטפערען, און ווער קאן וויסען אויב דער מיניסטער וועט אנגעהמען אונזער ענטפער, און אויב חלילה ער זאל בלייבען ביי זיין ווארט, ווער ווייסט וואס דער פון קאן זיין, ווען ער זאל אפילו ניט בעפעלען אפליידיגען דעם ארט, נאר מעהר זאל מען ניט לאזען מקבר זיין דארטען, איז דאס אויך א גרויסער בזיון.

קיין אנדערע עצה איז ניטא מען מוז פון קייזער אליין בעקומען די ערלויבניש, דענסטמאל וועלען מיר זיין רוהיג, מיר וועלען ניט ציטערען אלע ווייל'ע, על כן בעט איך דיך וועגען דעם דו זאלסט ריידען מיט דעם קייזער, השי״ת וועט זיין מיט דיר אז דיין בקשה זאל אנגענומען ווערען. דאס איז אויף דיר א חיוב צו טהון מיט אלע דיינע קרעפטען, דען דער ענין איז זעהר א גרויסער און א וויכטיגער, עס איז נוגע אין גאנצען לעבען, דער צדיק עליון זאל אויף זיין ארט רוהען בשלום,

פרק טו

ספרי כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע:

א) פוקח עורים.
ב) שערי התשובה.
ג) דרך חיים (הוא ח"ג משערי התשובה).
ד) אמרי בינה.
ה) עטרת ראש.
ו) שערי אורה.
ז) שער האמונה.
ח) שער היחוד.
ט) תורת חיים (על ס' בראשית, שמות).
י) קונטרס ההתפעלות.
יא) הוספות לתורה אור.
יב) מאמרים יקרים — כולל: גביע הכסף, ברכת חתנים.
יג) פירוש המלות.
יד) ענין ההשתטחות.
טו) בד קודש.
טז) שני המאורות.
יז) פסקי דינים (נמצא בדפוס).
יח) עיון תפלה (י"א שאינו לאדמו"ר האמצעי).

הערה: ברשימה זו נכנסו רק הספרים שנדפסו ולא אלו שבכת"י, ונרשמו על פי סדר זמן הדפסתם, או — במאמרים — סדר זמן אמירתם.

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

בית רבי

דריטער טייל

ביאָגראַפיע פון כבוד קדושת

אדמו"ר ה"צמח-צדק"

מרנא ורבנא **ר' מנחם מענדל** פון ליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

פאַרפאַסט דורך

הרה"ח ר' חיים מאיר ע"ה הילמאן

— נייע אויסגעבעסערטע אויסגאבע —

ארויסגעגעבן פון

"אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי ברוקלין נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושלש עשרה לבריאה

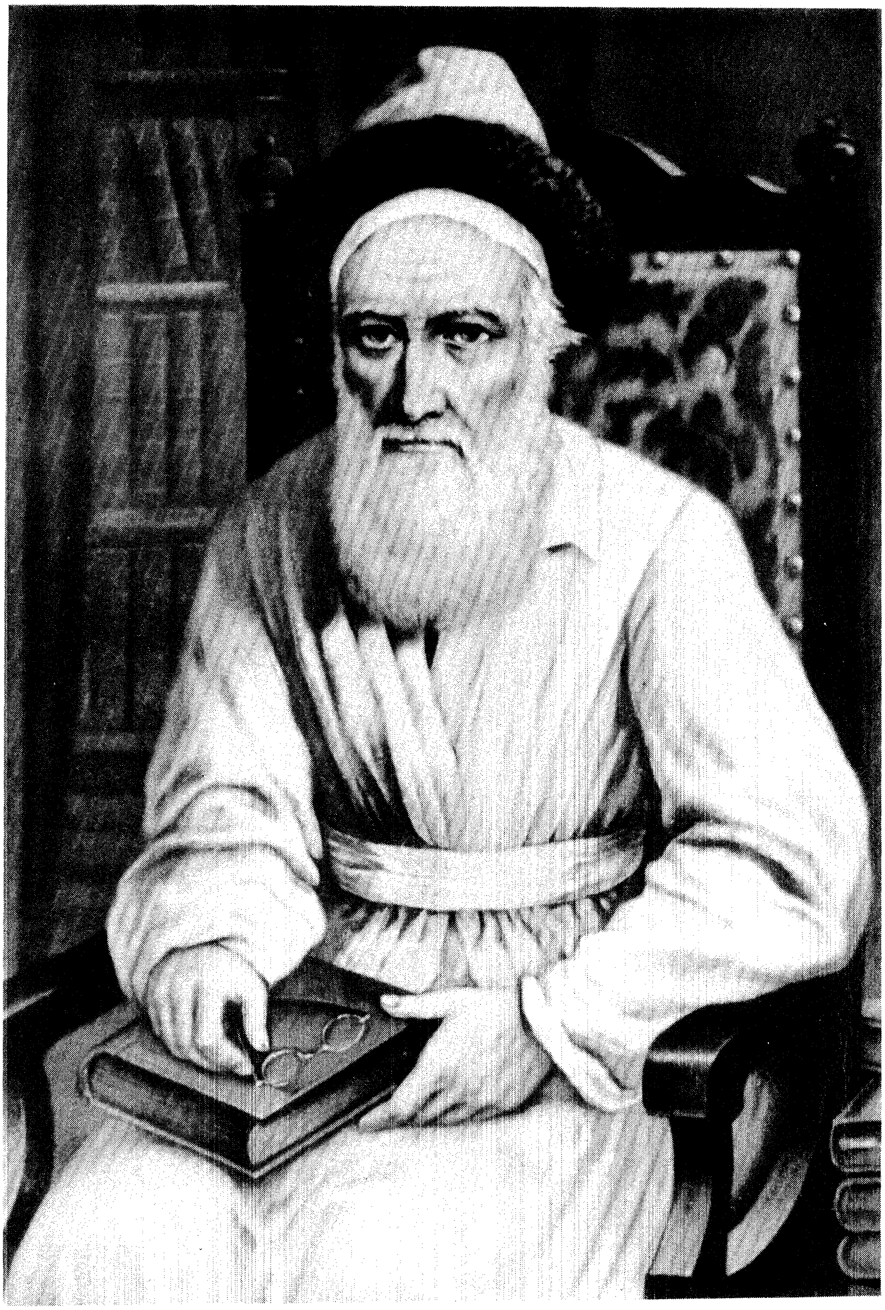

תמונת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע

דריטער טהייל פון „בית רבי".

פרק א.

וועגען האדמו"ר הרב הקדוש ר' מנחם מענדל נ"ע, דער מחבר פון „צמח צדק", פון זיין געבורט ביז די השגחה - פון אלטען רב אויף איהם. דעם אופן פון זיין תורה און עבודה, זיין שרייבען נגלה און חסידות.

האדמו"ר הקדוש הרב ר' מנחם מענדעל נ"ע איז געוועזען א זאהן פון הרב החסיד ר' שלום שכנא בן הרב החסיד ר' נח ז"ל איינער פון די חסידים פון הרב הקדוש ר' מנחם מענדל האראדאקער נ"ע, זייא האבען געשטאמט פון הרב בעל „המצודות" אויף תנ"ך, זייער פאמיליענאמען איז פון דעם בעל מצודות.

דער נאמען פון אדמו"ר'ס מוטטער איז געוועזען „דבורה לאה", זיא איז געוועזען דעם אלטען רב'ס א טאכטער און א שוועסטער פון מיטעלן רב. און אדמו"ר רבי מנחם מענדל איז געוועזען אן אייניקעל בייא זיין פעטער דער מיטעלער רב.

בשנת, אין יאהר תק"נ איז ער געבארען געווארען, דאס איז אכצעהן חדשים נאך די הסתלקות פון הרב ר' מנחם מענדל האראדאקער, און אויף זיין נאמען האט מען איהם גערופען „מנחם מענדעל".

אז זיין מוטטער איז געשטארבען איז ער אלט געוועזען א ערך צוויי יאהר, זיא האט געבעטען איהר פאטער דעם אלטען רב ער זאל אויף איהם השגחה געבען ווי אויף זייגעם אקינד, און אזוי איז געוועזען, ער האט אים גענומען צו זיך און ווי אויף א אייגען קינד האט ער אויף איהם השגחה געגעבען אין רוחניות און גשמיות.

אז ער איז נאך א יונג קינד געוועזען האט מען פון איהם געזעהן אז ער וועט זיין א גרויסע זאך, ער פלעגט פרעגען א קליינע קשיא אבער א וויכטיגע, א שטארקע, אז אויף איהר האט מען בעדארפט ענטפערן א גרויסען תירוץ.

א מאל אז ער איז אלט געוועזען א ערך פינף-זעכס יאהר פאר פורים האט אים דער אלטער רב געפרעגט: פארשטייסט דוא די מגלה?

גיין! - האט דאס קינד געענטפערט - איך פארשטייא ניט צו וואס האט המן בעדארפט האבען א בוים פון 50 איילען, איז דען מרדכי אזוי הויך געוועזען?

פורים האט דער רב געזאגט א לאנגען דרוש וואס ער האט זיך אנגעהייבען יעשו עץ גבוה חמשים אמה. און האט פארענטפערט די קשיא.

א זעלכע זאכען האבען גאנץ אפט געטראפען.

ביז דרייצעהן יאהר האט ער געלערענט נגלה. ער איז געוועזען א גרויסער עלוי, נאכדעם האט דער רב מיט איהם געלערענט קבלה חסידות אויך, ער האט איהם איבערגעגעבען אלע סודות פון דער חכמה און דרכי העבודה, קלאהר' דייטליך אונריכטיג.

דער רב האט איהם חתונה געמאכט מיט זיין אייניקעל חיי' מוסא ע"ה. נאך דער חתונה האט איהם זיין שווער דער מיטעלער אדמו"ר גענומען צו זיך אויף קעסט און ער האט מיט פיל חשק געלערנט מיט איהם.

האדמו"ר רבי מנחם מענדעל זצ"ל האט געלערנט בתורת חבר מיט הגאון ר' נחמי' ז"ל פון דובראוונא וואס ער איז געווען אנ'איידעם ביי הרב ר' חיים אברהם ז"ל דער צווייטער זאהן פון אלטען רב.

די צוויי שוואגערס זענען געבליבען כל ימיהם גוטע פריינד, זיי האבען געשריבען שאלות ותשובות איינערצו דעם אנדערן, און אז האדמו"ר ר' מנחם מענדיל איז געווארען רב, פלעגט ר' נחמיה פאהרען צו איהם און האט געשריבען אויף איהם דעם טיטול „מורינו".

האדמו"ר ר' מנחם מענדיל האט אויך געלערנט בתורת חבר מיט הגאון ר' יהודה ליב פון דווינסק (דינאבורגער בטלן) זיי האבען נאכדעם אויך געשריבען שאלות ותשובות אייגער צום אנדערן.

בעת דער אלטער רב איז נסתלק געווארען איז, האדמו"ר ר' מנחם מענדיל אלט געווען אערך דריי און צוואנציג יאהר, דענסטמאל איז ער פול געווען אין גאנצען תלמוד בבלי און ירושלמי מיט אלע מפרשים, אויך אין אלע פוסקים ראשונים, אחרונים, ספרי־קבלה, חסידות, תכונה און חקירה.

פיל חדושים אין נגלה און חסידות האט ער געשריבען אז דער אלטער רב האט נאך געלעבט ער האט זיי געזעהן און איהם זענען זיי שטארק געפעלען ניטען ער האט געזאגט: אט דאס איז ווי איך זאג און מיין.

די מעשה איז אזוי געווען:

די חסידות האט ער געשריבען שפעט ביז נאכט אז אלע האבען שוין גע־שלאפען, דער מיטעלער רב, זיין שווער, האט דערפון אויך ניט געוואוסט, א מאל שפעט ביי נאכט איז דער מיטעלער רב ארויסגעגאנגען פון זיין חדר, האט ער געזעהען דורכן טהיר וואס איז געווען אפען, ווי זיין איידעם זיצט פארטיפט און שרייבט חסידות, נאכדעם האט ער די כתבים בעהאלטען ביי די פרוי אין קאסטען.

אויף מארגען האט דער מיטעלער רב געזאגט צו זיין טאכטער: איך בין אויף דיר נוחר בגזרת כבוד אב אז דו זאלסט מיר די כתבים געבען, זי האט געגען איהר ווילען געפאלגט דעם פאטער.

ביי נאכט האט אדמו"ר רבי מנחם מענדיל געוואלט שרייבען, האט ער די כתבים ניט געפונען, ער האט געפרעגט ביי איהר: וואו זענען די כתבים? האט זי איהם ערציילט די גאנצע מעשה.

— דו זאלסט וויסען־האט האדמו"ר צו איהר געזאגט—אז איך האב דערפון גרויסע הארץ וועהטאג, איך ביטע דיר דו זאלסט באלד אפנעהמען די כתבים און ברענגען זיי צו מיר.

זי איז באלד געגאנגען צום זיידען דעם אלטען רב און זי האט איהם ערצעהלט

דיא גאנצע מעשה, האט דער אלטער רבי געשיקט רופען זיין זאהן דעם מיטעלן רבי, געבעטען איהם ער זאל דיא כתבים ברענגען צוא איהם, ער וויל זיי זעהען. דער אלטער רבי האט דיא כתבים דורכגעקוקט אונ געזאגט: מיין ברודער יהודה ליב שרייבט חסידות אזוי וויא איך זאג. מיין זאהן דובער אזויא וויא איך מיין אונ מנחם מענדעל—אזויא וויא איך זאג אונ וויא איך מיין.

עטליכע יאהר פאר דעם אלטען רבי'ס הסתלקות, האט האדמו"ר ר' מנחם מענדעל אנגעהייבען חזרען חסידות פאר חסידים. אז זייא האבען געהאט אספק אין דעם אלטען רבי'ס חסידות זייא האבען ניט ריכטיג פערשטאנען זיין כוונה, זענען זייא געגאנגען צוא אדמו"ר ר' מ"מ פרעגען אונ ער האט זייא גלייך ריכטיג ערקלעהרט דיא כוונה.

נאך דיא הסתלקות פון אלטען רבי, דיא גאנצע צייט פאן דעם מיטעלען רבי, האט דיא אלטע רבנית געוואהנט אין ליובאוויטש, זיא פלעגט בעקומען אגרויסען חלק פון דיא „מעמד געלד". אונ אזויא וויא זיא האט פיל געשעטצט דעם האדמו"ר ר' מנחם מענדל, פלעגט זיא מיט איהם וואהנען אין איין דירה כדי ער זאל האבען זיין הוצאה ברוח, אין יענער צייט האט ער נאך מעהר געלערנט, געדאווענד אונ געשריבען חדושים אין נגלה אונ אין חסידות, אונ פיל שאלות ותשובות, אלע שאלות וואס דער מיטעלער רבי האט בעקומען פלעגט ער איבערגעבען זיין איידעם וואס האט פערטיג געמאכט א תשובה אונ נאכדעם איבערגעבען דעם שווער, ער זאל זאגען זיין מיינונג אויב ער האט ריכטיג ערקלערט.

פיל שו"ת, האט מען צוא איהם אליין אויך צוגעשיקט, דיא גאנצע צייט יאהרען לאנג איז ער פרוש ומובדל געווען פון לייטען אונ האט נור געטהון אין לערנען, ער איז געווארען כמעין המתגבר. דאס הייסט, וויא א קוואל וואס ווערט שטארקער אונ שטארקער.

איין מאל אין חדש פלעגט ער געהען הארען חסידות פון מיטעלן רבי אונ נאכדעם פלעגט ער דיא חסידות פערשרייבען לזכרון.

אמאל מוצאי יו"ט (סכות) האט מען בייא דעם מיטעלן רבי פערבראכט די גאנצע נאכט, מען האט פיל משקה געטרונקען, דער מיטעלער רבי האט פיל חסידות געזאגט, עס איז געווען פרעהליך.

פאר טאג איז האדמו"ר ר' מ"מ געגאנגען אהיים, באלד נאך זיין אוועקגעהן, האט דער מיטעלער רבי געשיקט זיין משרת צוא איהם זאגען, ער זאל באלד פארשרייבען דיא חסידות אונ געבען דעם משרת.

דעם משרת איז שוועהרליך אנגעקומען צוא איהם, ער האט איהם געפונען ליגענדיג אויף דער ערד, דער משרת האט זיך שטארק ערשראקען, ער האט געמיינט דאס ער איז געפאלען, נור וויא ער האט איהם געזאגט דעם רבי'ס פערלאנג, איז ער אויפגעשטאנען פון דער ערד וואס ער איז געלעגען אין

גרוים דבקות, אונ ער האט פארשריבען דיא חסידות אונ אבגעגעבען דעם משרת.

דער מיטעלער רב איז דער פון נתפעל געווארען, ווייל דער חדוש איז געוועזען אגרויסער, אונ משקה האט ער פיל געטרונקען אונ דאך ריכטיג פארשריבען

אין דיא לעצטע יאהרען, אז דער מיטעלער רב איז שלאף געווארען האט ער איהם איבערגעגעבען דעם ענין פון חסידות, אויך האט ער מודיע געוועזען דיא גרויסע חסידים אז נאך זיין הסתלקות וועט זיין איידעם ממלא מקומו זיין.

דיא מעשה איז אזויא געוועזען:

בעת דער מיטעלער רב איז געוועזען אין קארלסבאד, האט ער געשריבען אהיים אז ראש השנה זאל זיין איידעם האדמו״ר ר׳ מ״מ זאגען חסידות, ווייל דער מיטעלער רב איז געקומען אהיים אויף סכות.

אדמו״ר ר׳ מ״מ האט אנגעהייבען, זאגען אדרוש מיט אמשל וועגען דעם ענין פון תקיעת שופר. עהדער ער האט געזאגט דעם נמשל, איז געווארען אין בית המדרש אגרויס געוויין. אז דער מיטעלער רב איז אויף סכות געקומען אהיים האט מען איהם דאס דערציילט, האט ער געזאגט, איך זאג דעם משל מיט דעם נמשל אונ קיינער וויינט ניט. אונ אז ער האט געזאגט דעם משל אליין האבען אלע פון גרוים ביז קליין געוויינט, דערפון פארשטייא איך אז זיין צייט איז שוין געקומען וואס ער דארף ווערען דער אדמו״ר. גלייך האט ער געשיקט רופען דיא גרויסע חסידים אונ זייא געבעטען אז זייא זאלען געהען צוא איהם רייךען ער זאל אויף זיך מקבל זיין דיא רבנות. אויך האט ער געזאגט: מיין איידעם הרב ר׳ מנחם מענדל איז א אדם שלם, אהן חסרונות ער וועט קאנען ממלא מקומי זיין אונ פיהרען דיא חסידים אין אגוטען וועג אונ אויף איהם וועלען קיינע מנגדים ניט זיין, אונ אזויא איז געוועזען.

פרק ב.

וויא אזויא ער איז געווארען ארבי.

נאך דיא הסתלקות פון מיטעלן רב האבען חסידים געוואלט מקיים זיין דעם מיטעלען רב׳ס רייד, אבער האדמו״ר ר׳ מ״מ האט ניט געוואלט ווערן ארבי, ער האט געזאגט: אז דיא רבנות געהערט צוא זיין פעטער הרב ר׳ חיים אברהם דער צווייטער זאהן פון אלטען רב אונ ער האט דיא חסידים געשיקט צוא איהם.

הרב ר׳ חיים אברהם האט זייא געענטפערט: געהט אונ זאגט איהם ער זאל זיך ניט פארגנבע׳נען מען טאר קיין גנב ניט זיין, אלע ווייסען אז דיא רבנות פאסט נור פאר איהם, זיין כח איז גרוים אין נגלה, חסידות אונ אין חכמה, ער קאן זיין אפיהרער פון דור, אונ איך וועל אויך באלד קומען צוא איהם.

אונ

אונ אַזוֹיא איז גֶעוועֶן.

וויא ר' חַיִים אַבְרָהָם איז גֶעקוּמֶען צוּא איהם, האט אדמו"ר זיך גֶעשְׁטֶעלְט פאר איהם.

— זיצט אויף אייער אָרט—האט ר' חַיִים אַבְרָהָם גֶעזָאגְט צוּא איהם—איך בין אַפילוּ דער פֶעטֶער, אָבֶער איהר זֶענְט דער „רַבִּי".

— וויא קָאן איך זיין אַ רֶבִּי—האט אדמו"ר ר' מ"מ גֶעעֶנְטְפֶערְט—אַ רַבִּי דארף דָאך וויסען סוֹדוֹת הַתּוֹרָה.

— אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים זָאגֶען—הָאבֶען זַייא איהם גֶעעֶנְטְפֶערְט—דער וואס לֶערְנְט תּוֹרָה וויא מֶען דארף, גִיבְּט מֶען איהם פוּן הִימֶעל נְשִׂיאוּת ער זָאל זיין אַפִּיהֶרער בַּייא יוּדֶען, אונ נָאכְדֶעם איז מֶען איהם מְגַלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה.

— וֶוען איך וָואלְט דארפֶען זיין רַבִּי—האט אדמו"ר ווידער גֶעזָאגְט—וויא וָואלְט איך נִיט הָארֶען אַרֶמְז אויף פוּן דֶעם זֵיידֶען דֶעם אַלְטֶען רַב?

— צְוֵוייא רְמָזִים האט איהר גֶעהַאט פוּן זֵיידֶען אויף דֶעם—הָאבֶען איהם דיא חֲסִידִים גֶעעֶנְטְפֶערְט—איין מָאל פוּן דיא פַאפִּירֶען וָואס ער הָאט אַייך אִיבֶּערְ־גֶעגֶעבֶּען, אונ דָאס צְוֵוייטֶע מָאל פוּן חָלוֹם פאר דיא הִסְתַּלְּקוּת פוּן אַלְטֶען רַב.

דיא מַעֲשֶׂה איז אַזוֹיא גֶעוועֶן:

דֶעם לֶעצְטֶען פְרֵייטָאג פאר דיא הִסְתַּלְּקוּת פוּן אַלְטֶען רַב, הָאט ער לֵיידִיג גֶעמַאכְט דיא קֶעסְטֶעגֶעס וויא דער דין איז, ער הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען גֶעשְׁרִיבֶּענֶע פַאפִּירֶען וָועגֶען דיא עִנְיָנִים פוּן הַנְהָגָה פוּן רַבָּנוּת, אונ איהם גֶעגֶעבֶּען אונ גֶעזָאגְט: בֶּעהַאלְט דיא פַאפִּירֶען זַייא וֶועלֶען דיר צוּנוּטְץ קוּמֶען, דָאס איז אֵיינְס. אונ דֶער צְוֵוייטֶער, אין דֶער וָואך עֶהְדֶער דֶער אַלְטֶער רַב איז נִסְתַּלֵּק גֶעוָוארֶען הָאט ער גֶעזֶעהֶען אין חָלוֹם אַז אַסֶפֶר תּוֹרָה איז אַרָאפּ גֶעפַאלֶען אויף דֶער עֶרְד אונ קַיין מֶענְשׁ קָאן איהר נִיט אוֹיפְהֵייבֶּען, זֶענְט איהר צוּגֶעלָאפֶען אונ מִיט גְרוֹיס כֹּחַ אוֹיפְגֶעהֵייבֶען, אונ אַגְרוֹיס גֶעשְׁרֵייא גֶעגֶעבֶּען, דֶער רַב הָאט אַייך גֶעפְרֶעגְט, פאר וָואס שְׁרַייט אִיהר?—הָאט אִיהר אִיהם עֶרְצֵיילְט דֶעם חָלוֹם, הָאט דֶער רַב גֶעזָאגְט: מִיט גְרוֹיס הִתְפַּעֲלוּת: אַזוֹיא, דוּא הָאסְט טָאקֶע דיא תּוֹרָה אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען.—נוּר מִיר פַארְשְׁטֶעהֶען נִט אונ רִיכְטִיג אויף וָואס דָאס בֶּעוַוייזְט.

עֶר הָאט גֶעזֶעהֶען אַז קַיין זַאךְ הֶעלְפְט נִיט, הָאט ער גֶעמוּזְט מְקַבֵּל זיין אויף זיך דיא רַבָּנוּת, מֶען הָאט אָנְגֶעהֵייבֶען פָאהרֶען צוּ איהם אין לְיוּבַּאוִויטְשׁ. עֶר הָאט מְגַלֶּה גֶעוֶועֶן פִיל גְרוֹיסֶע סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, אונ גֶעגֶעבֶּען יֶעדֶערְן עֵצוֹת אין רוּחְנִיוּת אונ אין גַשְׁמִיוּת. אַלַאנְגֶע צֵייט הָאט ער קַיין פִּדְיוֹן גֶענוּמֶען, נָאכְדֶעם הָאט ער אָנְגֶעהֵייבֶען גֶעהמֶען פִּדְיוֹנוֹת.

דיא גְרוֹיסֶע חֲסִידִים פוּן דֶעם מִיטְעלֶען רַב הָאבֶען זיך אויך בַּאלְד צוּא איהם אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען, אונ זַיינֶע תּוֹרָה גֶעהֶערְט מִיט גְרוֹיס חֵשֶׁק. אויך דיא חֲסִידִים פוּן אַלְטֶען רַב הָאבֶען זיך צוּא איהם אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען. אויך זיין פֶעטֶער

ר' חיים אברהם איז געגאנגען הארען זיינע חסידות, אויך זיין פעטער הרב ר' יוסף פון ליובאוויטש וואס ער איז געווען א גאטליכער מאן, האט ער זיך אויך איבערגעגעבען און בטל געווען פאר איהם ווי א יונגער חסיד.

אין א קליינע צייט ארום איז הרב הקדוש ר' אהרן פון שטראשעלע נסתלק געווארען, האבען פיל פון זיינע חסידים זיך איבערגעגעבען צו אדמו"ר ר' מ"מ, ער איז געווארען רבי אין גאנץ רייסען.

אין איינינע יאהרען שפעטער, האבען איהם חסידים געבעטען ער זאל פאהרען אויף דער מדינה. ער מיט זיין הערומפאהרען האט פיל נייעס געטהון. פיל מתנגדים זענען געווארען חסידים, און אפילו די וואס זענען ניט געווארען חסידים אבער בטל פאר איהם זענען זיי געווארען, ווייל זיי האבען געזעהען ווי גרוים און וויכטיג ער איז.

ער איז געקומען אין ווילנא האט איהם דער גאון ר' אבלי בעזוכט. אין מינסק איז געקומען הגאון ר' טעביל הארען זיינע חסידות, ער האט מיט איהם פארבראכט אין נגלה. זיי האבען גערעדט אין פילערליא ענינים. דער אדמו"ר האט זיי געוויזען זיין כח אין פיל חכמה, און דאס הויפט אין סודות התורה.

אז ער איז געקומען אהיים האבען די גאונים געשריבען צו איהם שאלות און ער האט זיי געענטפערט אויף יעדער שאלה מיט גרוים גאונות און מיט געטליכקייט.

מעהר ווי אין אלץ האט ער געוויזען גדלות אין די ענינים פון ענוות און גרויסע מופתים ווי דאס איז בעוואוסט אויף דער וועלט.

פרק ג.

איינינע ענינים פון זיינע גדלות.

קיין מענש האט ניט בכח צו דערציילען אין גאנצען פון זיין גרויסקייט, נור אין קורצען וועלען מיר שרייבען איינינע זאכען וואס זיינען מפורסם ביי אלע חסידים.

דער האדמו"ר האט געהאט אלע מעלות וואס געהערען צו קדושה ווי אונזערע חכמים *) רעכנען, ער איז געווען א חכם א גבור א. ז. וו.

דער האדמו"ר ר' מ"מ האט פיל גערעדט אין דער תורה. זיין נשמה איז געווען פון "עולם הדבור", זיין קול איז געווען זעהר שטארק, אז ער פלעגט דאווענען מיט א הויכען קול, מיט א פלאם פייער פון הארצען, איז געווען שאן און זיס צו זעהען און צו הארען.

די גרויסקייט פון זיין קאפף איז געווען נאר א הן א שעור, ביי איהם האט

*) אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ועניו וכו' (שבת צ"ב, נדרים ל"ח.)

המעתיק

האט זיך פאראייניגט די טיפקייט פון הארצען מיט די טיפקייט פון קאפף און זיין קאפ איז אלע מאל געווען פיל שטארקער פון זיין הארץ. אז ער האט געהאט אין הארצען די גראסטע התפעלות, האט ער דאס געקאנט בעהאלטען אז קיינער זאל דאס ניט זעהען.

דער היילינגער רמב"ם זאגט אז פאר אפראסטען מענשען טרינקען פיל משקה איז דאס זעהער ניט גוט, אבער א תלמיד חכם ווערט פון די משקה זיין קאפף געהייבענער און שטארקער, עס ווערט ביי איהם נתגלה פיל חכמות און ער גיבט דאס איבער דעם אנדערן. ביי דעם אדמו"ר האט מען דאס דייטליך געזעהען. אז ער האט פארבראכט מיט חסידים האט ער זעהער פיל געטרונקען, און געזאגט חסידות גאר אהן א שעור. עס האט געטראפען ציימען וואס ער איז געווען אויף א חתונה, א ברית, אדער א יום טוב, פלעגט ער פארברייננגען די גאנצע נאכט, נאכדעם האט מען געזעהען וויא ער לערנט גמרא מיט פוסקים זעהער פארטיפט.

זיין שפלות און ענוות איז געווען זעהער גרויס, ער האט כל ימיו געהארעוועט אויף די מדה שפלות ער פלעגט זאגען: אויף א מענשען וואס ער האלט זיך שפל, זענען קיינע מקטרגים פאראן. ווייל ער האלט זיך פאר גאר ניכשט, און וועגען גאר ניכשט רעדט מען ניט. אויך האט ער געזאגט: אז שפלות איז א סגולה צוא אריכות ימים. מיר זעהען דאס פון דער ערד זיא איז נידריגער פון אלעמען און אלע טרעטען אויף איהר און זיא האט א קיום אויף עוויג וויא דער פסוק זאגט והארץ לעולם עומדת.

עס איז ידוע אז דער אלטער רבי גאך זיין הסתלקות פלעגט ביי נאכט קומען צוא אדמו"ר ר' מ"מ. און ער פלעגט איהם מגלה זיין גרויסע סודות התורה, אין זיינע כתבים געפינט זיך פיל אזעלכע סודות.

דיא רבנית (זיין ווייב) האט ערצייילט: אמאל ביי נאכט אז זיא איז געווען אין איהר חדר, האט זיא געהערט א קלאפ פון זיין חדר וויא איינער וואלט פאלען, זיא האט זיך ערשראקען און איז אריינגעלאפען אין זיין חדר האט זיא איהם געפונען ער ליגט אויף דער ערד.

– וואס איז דאס? – האט זיא ביי איהם געפרעגט.

– דער זיידע איז דא געווען – האט ער געענטפערט.

– נוא וואס דארפען מאכען אזא רעש? – האט זי געפרעגט מיט א גלייך ווארט.

– פארשטעהסט דוא – האט ער איהר געענטפערט – א נשמה אויף דעם עולם, אז דארף צוזאמענקומען מיט א נשמה פון יענעם עולם, מוז זיך איינע אנטהון א לבוש און די אנדערע אויסטהון א לבוש.

דער אנטווארט איז גוט און ריכטיג. אבער פארשטעהן דאס, קאן נור דער מענש וואס איז געקומען צוא אזא מדרגה און צוא אזא מעשה בפועל ממש.

אמאל

אַמָאל י"ט כסלו הָאט עֶר פַארְבְּרַאכְט מִיט חֲסִידִים. הָאט עֶר גֶעזָאגְט אִין יְרוּשַׁלְמִי שְׁטֶעהט: אַז וֶוען אֵיינֶער זָאגְט אַדְבַר תּוֹרָה פוּן צַדִיק, דַארְף עֶר בַּייא זִיךְ רֶעכֶענֶען גְלֵייךְ ווִיא דֶער צַדִיק שְׁטֶעהְט פַאר אִיהם. פוּן דֶעם לָשׁוֹן הַגְמָרָא ווייזט אוֹיס אַז עֶר דַארְף נוּר רֶעכֶענֶען. אָבֶּער בֶּאֱמֶת שְׁטֶעהְט דֶער צַדִיק נִיט, אָבֶער וֶוען מֶען זִינְגְט דֶעם צַדִיקְ'ס נִגוּן, שְׁטֶעהט עֶר גֶעווִיס דָארְטֶען, אוּנ בַּאלְד הָאט עֶר אָנְגֶעהֵייבֶען צוּא זִינְגֶען דֶעם נִגוּן פוּן אַלְטֶען רַב.

זַיין הַתְמָדָה צוּא שְׁרַייבֶּען חֲסִידוּת אִיז גֶעוֶוען וואוּנְדֶערְלִיךְ. פִיל מָאל הָאבֶּען חֲסִידִים גֶעזֶעהֶען ווִיא עֶר שְׁרַייבְּט אִין מִיטֶען דַאווֶנֶען ווייל אִין זַיין מוֹחַ הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעקְוָואלֶען נַייעֶס, אוּנ יֶעדֶען נַייעֶס הָאט עֶר בַּאלְד פַארְשְׁרִיבֶּען.

זַיין אֵיינִיקֶעל הָאט דֶערְצֵיילְט אַז פִיל מָאל הָאט עֶר גֶעזָאגְט אִין דַאווֶנֶען אַזֶעלְכֶע וֶוערְטֶער וָואס שְׁטֶעהֶען נִיט אִין דַאווֶנֶען. לְמָשָׁל. על זאת שבחו אהובים מיכאל מימין מהלל וגבריאל משמאל ממלל.

הֲגַם עַל פִּי דִין טָאר מֶען דָאס נִיט, ווייל דָאס אִיז אַהֶפְסֵק, נוּר אַז עֶס זָאגְט זִיךְ אַלֵיין, אִיז אַנְדֶערְשׁ.

פרק ד.

פוּן זַיין פָאהרֶען אִין פֶּטֶערְבּוּרְג.

אִין דֶעם יָאהְר תר"ג אִיז גֶעקוּמֶען אַבֶּעפֶעל פוּן פֶּטֶערְבּוּרְג אַז אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָאלֶען אוֹיסְקְלַייבֶּען אֵיינִיגֶע מֶענְשֶׁען פוּן זֵייעֶרֶע גְדוֹלִים, שִׁיקֶען זֵייא אִין פֶּטֶערְבּוּרְג. עֶס וֶועט זַיין אַ-קָאמִיסְיֶע, דֶער מִינִיסְטֶער וֶועט אוֹיךְ אַנְטְהֵייל גֶעמֶען אוּנ מֶען וֶועט בַּאקְלֶעהְרֶען דֶעם דַת יִשְׂרָאֵל

יֶעדֶער כִּתָּה הָאט אוֹיסְגֶעקְלִיבֶען אֵיינֶעם פוּן זֵייא, מִתְנַגְדִים-דֶעם הַגָאוֹן ר' יִצְחָק פוּן וָואלָאזִין ז"ל, חֲסִידִים פוּן רֵייסֶען-דֶעם האדמו"ר ר' מְנַחֵם מֶענְדֶל פוּן לִיוּבַּאווִיטְשׁ ז"ל, חֲסִידִים פוּן פּוֹילִין- הָרַב הֶחָסִיד הַנְגִיד ר' יִשְׂרָאֵל אַלְפֶּרְן פוּן בֶּערְדִיטְשׁוב ז"ל, דִיא מַשְׂכִּילִים- ה' בְּצַלְאֵל שְׁטֶערְן דִירֶעקְטָאר פוּן אָדֶעסֶע.

דֶער מִינִיסְטֶער הָאט פְרִינְלַאסֶעט פוּן אוֹיסְלַאנְד הַשַׂר הַצַדִיק ר' מֹשֶׁה מָאנְטִיפִיוֹר. הַשַׂר הַצַדִיק אַדָאלְף כְּרֶמְיָה אוּנ בָאטְהשִׁילְד. נָאר זֵייא זֶענֶען נִיט גֶעקוּמֶען, דֶער דָאקְטָאר לִילֶענְטְהַאל אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע מַשְׂכִּילִים זֶענֶען אוֹיךְ גֶעקוּמֶען. נוּר דֶער עִיקַר קָאמִיסְיֶע זֶענֶען גֶעוֶוען נוּר פִינְף מֶענְשֶׁען, דִי פִּיעֶר וָואס מִיר הָאבֶּען דֶערְמָאנְט אוּנ דֶער פִינְפְטֶער אִיז גֶעוֶוען דֶער מִינִיסְטֶער עֶר אִיז גֶעוֶוען דֶער פְּרִיטְסָאדַאטְל פוּן דֶער קָאמִיסְיֶע, יֶעדֶער פוּן דִיא פִינְף

הָאט

האט געהאט ביי זיך מענשען וואס ער זאל מיט זיי זיך קענען פריהר מיישב זיין, בעקלעהרען יעדער זאך וואס צו רעדען.

אדמו"ר האט מיטגענומען זיין זאהן אדמו"ר ר' יהודה ליב ז"ל אונ דעם הרב החסיד ר' שמרי' פיטילקאהן פון לייפלי' פאר אטאלמאטש.

עהדער האדמו"ר איז געפאהרען האט ער געשיקט אפדיון אין לאזני אויף זיין מוטערס קבר. זיא זאל מודיע זיין איהר הייליגען פאטער, דעם אלטען רב, אז איהר זאהן ווערט גערופען אין פעטערבורג. כדי דער אלטער רב זאל תפלה טהון עס זאל אלץ גוט זיין.

דיא אויסערוואהלטע מענשען זיינען געקומען אין פעטערבורג. זייא האבען זיך געוואוועט צום מיניסטער אונ באלד האט זיך געזעטצט דיא קאמיסיע.

דער מיניסטער, גראף אובארוב, האט זייא מודיע געווען פריהר: אז דער קיסר יר"ה וויל חלילה ניט אראפפיהרען אידען פון זייער דת אונ אלס וואס דיא אידישע חכמים שרייבען, בלייבען הייליג, פון זייערע דינים וועט ניט אנגעריהרט ווערען קיין זאך חלילה, ער וויל נור ערקלעהרען יעדער זאך אונ מאכען ארדענונג אין פערשידענע אידישע מנהגים.

פיל שאלות זענען געפרעגט געווארען. אונ אויף אלץ האט דיא קאמיסיע געענטפערט.

דער אדמו"ר איז געשטאנען אין קאמיסיע האבער פאר אלע גדולים, דער מיניסטער האט איהם זעהער שאן אויפגענומען, ווייל ער האט געזעהען זיין גרויסע חכמה אונ גאונית.

האדמו"ר האט אויפגעוויזען יעדער זאך פון חז"ל, ער איז ביי זיך געווען זייער שטארק. עס זאל ניט אנגעריהרט ווערען קיין דין אונ קיין אידישען מנהג.

מעהר וויא אלץ האט ער געהאט צו טהון אין דעם וועגן פון לערנען קבלה אונ חסידות, ווייל אין דעם וועגן האט ער געהאט מנגדים אויף זיך, נור ער איז ביי זיך זעהער שטארק געווען, אונ השי"ת ברוך הוא וברוך שמו האט איהם מצליח געווען עס איז אלץ גוט אונ גוט זיך אויסגעלאזען.

פרק ה.

איינינע ענינים וואס דיא פעטערבורגער קאמיסיע האט זיך נבאשעפטיגט.

קיינער פון דיא קאמיסיע האט ניט ערציילט וואס דארטען איז גערעדט געווארען, נור איינינע ענינים ווייסען מיר פון אתשובה וואס אדמו"ר האט דארטען געענטפערט, אונ פון אבריעף וואס אדמו"ר האט געשריבען אין יאהר תר"ח צום ד"ר מאנדעלשטאם אנ'ענטפער אויף דיא ענינים וואס דער דאקטאר האט איהם געפרעגט.

שאלה

שַׁאֲלָה: פַאר וָואס הָאבֶּען מִתְנַגְדִים אוּנ חֲסִידִים בֶּעזוּנְדֶערֶע שוּלֶען, זֵיי זָענֶען דָאךְ עוֹבֵר אוֹיף לא תתגודדו, ד. ה. אִידֶען טָארֶען זִיךְ נִיט טְהֵיילֶען אוֹיף בֶּעזוּנְדֶערֶע אֲגוּדוֹת אוּנ חֲבָרוֹת.

תְּשׁוּבָה: דִיא גְמָרָא זָאגְט: אַז לא תתגודדו אִיז נוּר בַּייא אֵיין בֵּית דִין, אָבֶּער אַז אֵין אֵיין אַשְׁטָאדְט זָענֶען פַאראַן צְוַוייא בָּתֵּי דִינִים, אֵייגֶער פַּסְקָנִית אַנְדֶערְשׁ וִויא דֶער צְווייטֶער אוּנ בֵּיידֶע זָאגֶען רִיכְטִיגֶע סְבָרוֹת, בַּייא דֶעם אִיז נִיטָא לא תתגודדו, (יבמות דף יג אונ יד). דִיא זֶעלְבִּיגֶע אִיז מִיט דִיא שוּלֶען. אִין אֵיין שוּל טָאר נִיט זַיין צְוַוייא נוּסְחָאוֹת. אָבֶּער צְוַוייא שוּלֶען אִיז דָאס וִויא צְוַויי בָּתֵּי דִינִים אִין אֵיין שְׁטָאדְט.

שַׁאֲלָה: פַאר וָואס מִתְנַגְדִים פָאהֶרֶען נִיט צוּא זֵייעֶרֶע גְדוֹלִים, זֵייא הַאלְטֶען מַגִידִים אִין יֶעדֶער שְׁטָאדְט. אוּנ חֲסִידִים הַאלְטֶען נִיט קֵיינֶע מַגִידִים נוּר זֵייא פָאהֶרֶען צוּא זֵייעֶרֶע גְדוֹלִים.

תְּשׁוּבָה: מִתְנַגְדִים הַאלְטֶען מַגִידִים אִין יֶעדֶער שְׁטָאדְט כְּדֵי מֶען זָאל נִיט בְּרוֹיכֶען פָאהֶרֶען, וָואס אוֹיף דֶעם גֶעהט אַוֶועק פִיל הוֹצָאָה, צַייט, אוּנ טִרְחָה, אוֹיךְ כְּדֵי מֶען זָאל דִיא מוּסָר הֶערֶען אָפְטֶערְס. אוּנ חֲסִידִים זָאגֶען: אַז דֶער מוֹכִיחַ אַלֵיין דַארְף זַיין אַגְרוֹיסֶער צַדִיק, קָאן עֶר מִיט זַיינֶע רֵייד פּוֹעֵל זַיין אוֹיף אַלַאנְגֶע צַייט נוּר כְּדֵי דִיא חֲסִידִים זָאלֶען אָפְטֶערְס פָאהֶרֶען גִיבְּט דֶער רֶבִּי עֵצוֹת אוֹיךְ אִין גַשְׁמִיוּת, אִין גֶעשֶׁעפְט זַאכֶען, אוּנ אַז דֶער חָסִיד קוּמְט פְרֶעגֶען אַנ׳עֵצָה אִין גַשְׁמִיוּת, הֶערְט עֶר דֶערְוַוייליֶע דְבַר מוּסָר וָואס דָאס אִיז דֶער עִיקָר בּוֹנֶה.

פוּן דֶעם בְּרִיעף צוּא דֶעם ד״ר מַאנְדֶעלְשְׁטַאם זֶעהֶען מִיר אַז דִיא קַאמִיסְיֶע הָאט גֶעקְלֶערְט וֶוענֶען חִנוּךְ נְעָרִים וִויא צוּ לֶערְנֶען מִיט קִינְדֶער, אוּנ עֶס אִיז בֶּעשְׁטִימְט גֶעוָוארֶען צוּא גְרִינְדֶען שׁוּלֶען וִויא צוּא לֶערְנֶען אֵיינְגֶעטְהֵיילְט אִין רַאזְרָאדֶען וִויא דָאס אִיז יָדוּעַ לַכֹּל.

פרק ו

דִיא אוּנְטֶערְהַאנְדְלוּנְגֶען וֶוענֶען לֶערְנֶען קַבָּלָה אוּנ חֲסִידוּת, זַיין קוּמֶען פוּן פֶּעטֶערְבּוּרְג אַהֵיים, דֶעם דְרוּקֶען דֶעם הֵיילִיגֶען סֵפֶר „לקוטי תורה״.

לְסוֹף הָאט דִיא קַאמִיסְיֶע אָנְגֶעפַאנְגֶען רֵיידֶען פוּן קַבָּלָה אוּנ חֲסִידוּת. דִיא פְרַאגֶע אִיז גֶעוֶוען: צוּא וֶועלְכֶען צְוֶועק דַארְף מֶען דָאס לֶערְנֶען, וָואס פַאר נוּטְצֶען קָאן מֶען דֶערְפוּן הָאבֶּען?

ה׳ שְׁטֶערְן הָאט גֶעזָאגְט אַז דָאס אִיז גָאר אִיבְּרִיג, מֶען קָאן דֶערְפוּן קֵיין נוּטְצֶען הָאבֶּען, הַגָאוֹן ר׳ יִצְחָק פוּן וָואלָאזִין הָאט גֶעשְׁוִויגֶען, עֶר הָאט נִיט גֶעזָאגְט יָא אוּנ נִיט נֵיין. נוּר האדמו״ר אוּנ הָרַב הֶחָסִיד ר׳ יִשְׂרָאֵל אַלְפֶּערְן הָאבֶּען גֶעזָאגְט אַז דָאס אִיז זֶעהֶער גֶעטְהִיג צוּא לֶערְנֶען. יֶעדֶערֶער קָאן הָאבֶּען דֶער פוּן נוּטְצֶען.

אמאל

אמאל ערב שבת נאך האלבען טאג האט דער מיניסטער געזאגט: אין דעם ענין פון קבלה און חסידות װעלען מיר טהון װיא אין דער תורה איז געשריבען „אחרי רבים להטות״. שניאורזאהן און אלפערן זאגען אז מען דארף יא שטערן און איך זאגען ניין. „יצחק שװייגט איז אסימן אז ער זאגט אויך ניין״ זענען מיר דיא רבים דארף מען מבטל זיין דעם לימוד פון קבלה און חסידות.

האדמו״ר איז פארציטערט געװארען, מיט אביטער געשרייא האט ער געזאגט: עס קאן זיין װאס עס װעט זיין, און קבלה און חסידות קאן מען ניט מבטל זיין.

דער מיניסטער איז שטארק אין כעס געװארען. ער האט זיינע דינער בעפוילען זייא זאלען האדמו״ר גלייך ארעסטירען. דיא דינער האבען איהם גלייך אריינגעפיהרט אין אנאנדער חדר. ער איז דארטען געזעסען איינער אליין.

דער מיניסטעד איז ארומגעגאנגען אין זאאל הין און הער, זיין פנים האט געפלאמט פון גרוים כעס, און דיא גאנצע קאמיסיע זענען געװען זעהער ערשראקען.

האדמו״ר האט זיך געשטעלט דאװנען מנחה, האט געזאגט „הודו״ און „פתח אליהו״ מיט גרויס דבקות, און מיט דעם ניגון פון אלטען רב. דיא װארטער זענען ארויס פון טיפען הארצען מיט גרויס פלאהם. דעם קול האט מען געהערט אין די זאללען. ער איז געװען אזויא זיס אז דער מיניסטער איז שטארק נתפעל געװארען, ער האט געפרעגט דיא קאמיסיע: װאס זאגט ער? האבען איהם דיא רבנים געענטפערט: ער דאװענט מנחה און זאגט „פתח אליהו״ דאס איז דיא טיעפסטע קבלה ארום װעלכע מיר האבען גערעדט.

דער מיניסטער האט זיך געזעצט אויסגעהארט מיט גרויס התפעלות דעם גאנצען דאװנען, נאכדעם האט ער געאפענט דיא טהיר און געזאגט: שניאורסאהן קומט ארויס? איהר זענט שוין פרייא!.

אדמו״ר איז אריינגעגאנגען צוא דער קאמיסע, און דער מיניסטער האט געזאגט: אפשר קאן מען נאר אנדערש רעכנען: װיא באלד יצחק שװייגט, איז אסימן אז ער איז מסכים צו לערנען קבלה און חסידות זענט איהר דאך דער רבים אויף יא.

דער װייל איז געװארען שפעט, ערב שבת, איז געבליבען אז נאך שבת װעט זיין דיא לעצטע זיטצונג פון דער קאמיסיע.

דער אדמו״ר איז נאך דער אסיפה געװען עטליכע טאג שלאף פון שרעק און ענמת נפש, נאכדעם אז ער איז שטארקער געװארען האט דער מיניסטער בעשטימט אטאג פאר דיא לעצטע פערזאמלונג.

אין דעם בעשטימטען טאג פון דער אסיפה, זענען אלע פון קאמיסיע

צוזאמענקומען

צוזאמענגעקומען, נור האדמו״ר האט נאך געפעלט. ה׳ שטערן איז דער ווייל ארויסגעגאנגען שפאצירען אין גארטען.

האדמו״ר מיט זיין זאהן ר׳ יהודא ליב זענען געגאנגען צו דער אסיפה. קומענדיג ניט ווייט פון דארטען, האט האדמו״ר געזאגט צו זיין זאהן: מיר ווילען געהען דורך דעם גארטען. געהענדיג אין גארטען האבען זיי געטראפען דעם ה׳ שטערן. אדמו״ר האט איהם אנגענומען פארין האנד אונ האט שטארק געוויינט, אונ געזאגט: אין די הייליגע גמרא שטעהט געשריבען בבה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת (ע״ז י״ח) דאס הייסט: אמענש קאן זיך קויפען עולם הבא אין איין ווייל, יעצט האסט דוא אגוטע צייט, זיך צו קויפען עוה״ב, ווען דוא וועסט זאגען בייא דער קאמיסיע דאס קבלה אונ חסידות דארף מען לערנען. די ווערטער זענען אריין טיעף אין שטערן׳ס הארצען, אזויא פיל האבען די רייד אויף איהם געווירקט. אז צוא דער אסיפה האט ער גוטעס גערעדט אויף קבלה אונ חסידות, אויך הגאון ר׳ יצחק האט מעהר ניט געשוויגען, ער האט אויך איינגעשטימט דערצו, אונ עס איז געבליבען אויף יא, דערמיט האט זיך די קאמיסיע געענדיגט.

אדמו״ר איז פון פטרבורג אוועקגעפאהרען מיט פיל כבוד, גדולה אונ מיט גרויס שמחה, השי״ת האט מצליח געווען זיין וועג, ער איז געקומען אהיים בשלום.

אין איינעגע יאהר נאכדעם האט איהם דער קיסר געשאנקען „פאטאמסטווע״ איהם מיט זיינע קינדער אויף עוויג. זייא זענען אלע פאטאמסטווענע פאציאטנע גראזדאנעס.

האדמו״ר קומענדיג פון פטרבורג, האט ער אנגעהייבען מסדר זיין די הייליגע טהייערע כתבים וואס דארטען זענען געוועזען פארשריבען אלץ וואס ער האט געהערט פון אלטען רבי, אויך וואס אנדערע גרויסע חסידים האבען מקבל געווען פון אלטען רבי אונ פארשריבען אות באות. די טיעפע הייליגע תורה האט דער אלטער רבי מקבל געווען פון* הקדוש ר׳ אברהם דער זאהן פון מאזיריטשער מגיד, אדמו״ר האט דאס אלץ צוזאמענגעזאמעלט אונ צוגעגעבין פיל הגהות, איינגעטהיילט אין סדרות אונ אנאמען געגעבען „לקוטי תורה״. דער הייליגער ספר איז געדרוקט געווארען בשנת תר״ח.

פרק ז.

וואס מיט אדמו״ר האט פאסירט פון יאהר תרט״ו ביז תרכ״ו, זיין הסתלקות.

בשנת תרט״ו, האבען שלעכטע פאלשע מענשען געמסרט דעם אדמו״ר אז צוא איהם פארזאמלען זיך פיל מענשען וואס זייא ווילען מורד במלכות זיין. אונ ער שיקט שוחד דעם שלטן אונ נאך פאלשע מסירות. אויך האט
מען

*) חסר. וצ״ל הרב המגיד און פון

מען איהם געמסרת איבער איינעם פון קורעניץ וואס האט געהאט אגרויסע דיעלע אונ איז אנטלאפען, האט דער מסור געזאגט אז דער פארברעכער האט זיך בעהאלטען בייא דעם אדמו"ר אונ ער האט איהם דיא עצה געגעבען צוא אנטלויפען.

דיא מסירות זענען געווען פאר דעם ג' גובערנאטער איגנאטאוו אין חיטעבסק וואס צוא איהם האט געהערט מאליווער גובערנע אויך.

ארעסטירען האט דער נ"ג איהם ניט געוואלט ער האט גענומען פון איהם דאפראסען בייא איהם אין דער היים.

דיא גאנצע צייט פון דער דיעלע, האט ער קיין חסידות געזאגט אונ קיין מענשען צוא זיך אויף יחידות ניט צוגעלאזען.

אין יענער צייט האט אדמו"ר בעקומען אבריף פון זיין תלמיד הרב הקדוש ר' אלי' יוסף ז"ל פון א"י אז ער וויל קומען אין ליובאוויטש זיך זעהען מיט איהם, מיט גרוים יגיעה האט ער בעקומען רשות פון אדמו"ר אז ער מעג קומען צוא איהם אויף איין נאכט, העהרען חסידות אונ באלד אוועקפאהרען פון ליובאוויטש.

פון דיא אלע מסירות איז אדמו"ר ארוים ריין. עס האט זיך בעוויזען אז זייא זענען פאלש.

דיא מוסרים האבען געהאט אשלעכטען סוף, בייא איינעם פון זייא האט מען געפונען אמאשינקע צוא מאכען פאלשע געלד. איז ער פארשיקט געווארען אויף עביג. כן יאבדו.

ביז דעם יאהר תרי"ח איז ער געזעסען בשלוה. דאמאלסט איז געווען אגרויסע שריפה. גאנץ ליובאוויטש מיט דעם אדמו"ר'ס הייזער זענען פארברענט געווארען אויך פיל כתבים נגלה אונ חסידות, אויף די כתבים האט ער געזארגט מעהר וויא אויף דעם היזק פון דיא הייזער, ווייל ער איז שוין געווען אלט, האט ער קיין כח געהאט נאך אמאל אויפצושרייבען, נור ער האט געדאנקט אונ געלויבט השי"ת פאר דיא פיל כתבים וואס זענען געבליבען.

נאך דער שריפה האט דער אדון פון ליובאוויטש געגעבען דעם אדמו"ר אהויף צוא וואהנען. דער הויף איז געשטאנען ניט ווייט פון שטאדט, אזא צייט האט ער דארטען געוואהנט מיט זיין פאמיליע צוזאמען. זיין התגלות איז דארטען געווען זעהער גרויס, פיל חסידות האט ער געזאגט. אונ דיא יחידות איז געווען וואונדערליך. דער אדון האט געוואלט ער זאל דארטען בלייבען וואהנען אויף שטענדיג. אונ אדמו"ר האט אויך אזויא געוואלט, נור די קינדער אונ די שטאדט לייט האבען איהם ניט געלאזען.

אין חדש תשרי פון יאהר תר"כ זיינען דיא נייע הייזער אין שטאדט פארטיג געווארען, האט ער אביינגעצויגען אין שטאדט וואהנען, אבער קיין נחת האט ער שוין דארטען ניט געהאט.

אין

אין חדש כסלו פון יענעם יאהר איז ער שלאף געווארען און דאס האט זיך גע-צויגען מעהר ווי זעכס יאהר, ביז ער איז נסתלק געווארען. ער האט געגלויבט אז דאס איז איהם געקומען פון די נייע ענינים. נור מסתמא האט אזוי געבארפט זיין.

איינינע יאהר פאר זיין הסתלקות איז זיין ווייב געשטארבען. נאך איהר טויט האט ער זיך פון אלעמען אבגעזונדערט. ער האט ניט געוואלט דאס חסידים זאלען פאהרען צו איהם פרעגען עצות. נור איינינע פון זיינע נאהנטע בעקאנטע האט ער אויפגענומען ביחידות. די איבריגע פלעגען זייער בבקשה אריינשיקען דורך אצעטיל און ער האט געענטפערט דורכ'ן משרת זעהער קורץ. די חסידות וואס ער האט יענע צייטען געזאגט איז געווען שוועהר צו הערען און פארשטיין, ווייל ער איז גע-ווען זעהער שלאף פלעגט ער זאגען זעהער שטיל און קורץ.

נאכדעם האט זיך זיין מחלה געשטארקט. ער איז פאראליזירט געווארען. עס איז איהם געווען שוועהר אקעהר צו טהון מיט די האנד.

זיין שטייגער איז געווען, בעת ער האט געדאווענט צו קוקען אין סדור. ווי דער הייליגער בעש"ט שרייבט. אז מען דאווענט זאל מען קוקען אויף די הייליגע אותיות אין סדור און זיך באהעפטען צו זייא. אז דער אדמו"ר האט ניט געקאנט מיט זיינע האנד איבערקעהרען די בלאטטער פון סדור, איז געשטאנען דער משרת בייא איהם און ער האט איבערגעקעהרט די בלאטער פון סדור.

אמאל האט דער אדמו"ר פארברענט צעטלעך און פדיונות, דער פייער איז אריין אין זיינע קליידער ביז דעם בארד, האט ער גענומען אנגעשריען איז אריינ-געלאפען החסיד רמ"ז פוזנער מיט וואסער און האט אבגעלאשען זיינע קליידער.

די מחלה האט געדויערט ביז דעם יאר תרכ"ז י"ג ניסן. ער איז אין יענעם טאג נסתלק געווארען. אין דעם 77 יאהר פון זיין לעבען און 38 יאהר פון זיינע רבנות. אין דעם זעלבינען טאג איז בעהאלטען געווארען דער ארון הקודש אין ליובאוויטש. אויף זיין קבר האט מען אויסגעבויט א אהל און דערבייא א בית המדרש פיל מענשען פאהרען אהין תפלה טהון צו השי"ת ער זאל זייא העלפען בזכות דעם הייליגען צדיק, און השי"ת העלפט זייא טאקע באמת.

אין אלע שטאדט וואו עס איז געהערט געווארין פון הסתלקות האדמו"ר. האבען פיל מענשען געוויינט און געקלאגט, געהאט אפארשטערטען פסח.

פון זיינע הייליגע כתבים אין נגלה און חסידות זענען שוין פיל געדרוקט געווארען, און פיל וועט מען דרוקען.

ער האט איבערגעלאזען זאהנע און איינקלעך. גרויסע הייליגע מענשען. וואס בעלייכטען דיא וועלט מיט זייערע מעשים טובים.

פרק ח. האדמו"ר האט געבארען זיבען זאהנע.

א) הרב הצדיק ר' ברוך שלום ז"ל. ב) אדמו"ר הרב ר' יהודא ליב ז"ל. ג) אדמו"ר הרב ר' חיים שניאור זלמן ז"ל. ד) אדמו"ר הרב ר' ישראל נח ז"ל. ה)

האדמו"ר

אדמו"ר הרב ר' יוסף יצחק ז"ל. ו) אדמו"ר הרב ר' שמואל ז"ל. ז) הרב ר' יעקב ז"ל. דער ר' יעקב איז נסתלק געווארען איונגער מאן אין דער שטאדט טאלאצין בעת האדמו"ר ר' מ"מ האט נאך געלעבט. האדמו"ר ר' מ"מ האט איבערגעלאזען נאך זיך אנייניקעל. ער האט געהייסען אדמו"ר הרב ר' שלמה זלמן ז"ל. דער זאהן פון אדמו"ר הרב ר' יהודה ליב ז"ל. דער אדמו"ר ר' מ"מ האט דעם אייניקעל גערעכנט ווי זיין אייגען קינד. באלד נאך די הסתלקות פון זיין זיידען און פאטער האט ער אויך געפיהרט אגרויסע טהייל חסידים און האט בעלייכטעט די וועלט, מיט זיין תורה און חכמה.

האדמו"ר ר' מ"מ זצ"ל האט גיהאט צוויי טאכטער. זייגע איידימס זענין גיוועןֹ:

א) הרב הגדול ר' לוי יצחק ז"ל, א זאהן פון הרב המפורסם ר' יקותיאל זלמן דער איידעם פון מיטעלן רב. און אנייניקעל פון הרב הקדוש ר' לוי יצחק נ"ע פון בערדיטשוב. ער איז געוועז אגרויסער מענש. אלמדן אין נגלה און אין חסידות. דערצו אגרויסער חכם. אלאנגע צייט איז ער געוועז אסוחר. לסוף ימיו איז ער געווארען א רב אין ווילנ. ער איז דארטען געוועזן עטליכע יאהר. נאכדעם איז ער קראנק געווארען. איז ער געפאהרען אין וויטעבסק און דארטען נסתלק געווארין.

ב) הרב החסיד ר' שניאור ז"ל אזאהן פון הרב הקדוש ר' מנחם נחום ז"ל א זאן פון מיטעלן רב. ער איז געזעסען אין ליובאוויטש און דארטען איז ער נסתלק גיווארין.

פון אדמו"ר איז געבליבען כתבים זעהער פיל. טויזענדער בויגענס אויף נגלה. זיי האבען זיך שוין געדרוקט. פיל שאלות ותשובות אויף אלע פיער חלקים פון שלחן ערוך. אויך אויף משניות און גמרא מיט פיל חריפות און בקיאות. אז אלע וואס זעהען דאס ווערען נתפעל פון זייא. דאס איז דער „צמח צדק” (די גימטריא פון זיין היילינגען נאמען מנחם מענדל). זעכס חלקים זענען שוין אפגעדרוקט. און איין זיבעטער חלק דרוקט זיך יעטצט. נור עס איז געוועזן פיל מעהר. ער האט געמאכט א השלמה צום שלחן ערוך פון זיין זיידען, דער אלטער רב. וואס פיל כתבים זענען פאברענט געווארען, ער האט געהאט בארץ קלעמענעס אויף דער השלמה פון ש"ע מעהר ווי אויף אלץ.

אויף חסידות איז פון איהם געבליבען נאך פיל מעהר, אויף גאנץ תנ"ך. ער האט זייא געטהיילט אויף חלקים. ספר בראשית בעזונדער. ספר שמות. ספר ויקרא. א. ז. וו. ספר ישעי'. ספר ירמי'. ספר יחזקאל א. ז. וו. אויף יעדען נביא פון גאנץ תנ"ך אבעזונדערן ספר. אויך האט ער געשריבען אויף פיל מדרשים און אגדות חז"ל אויך אין חקירה און תכונה האט ער געשריבען. ער האט אין פיל חכמות געהאט א ידיעה.

די כתבים פון חסידות זענען נאך ווייניג געדרוקט געווארען, נור מיר האפען אז קירצליך וועט געדרוקט ווערן, יעטצט גרייט מען צום דרוק פון זיינע כתבים חסידות אויף פיל פון די תרי"ג מצות. דאס האט ער געשריבען אין זיינע יונגע יאהרין.

פיל

פיל תלמידים, גרויסע לייט, האט ער געהאט, אויך די תלמידים פון אלטען רב און מיטעלן רב זענען געווען צו איהם צוגעבונדען.

פרק ט.

פון זיינע היילינע קינדער. יעדערער ווען ער איז געבארען געווארען וואס מיט איהם האט פאסירט, ווען ער איז נסתלק געווארען.

הרב הצדיק הקדוש ר' ברוך שלום נ"ע. ער איז געבארען א ערך אין יאהר תקס"ז, ער איז געווען אלמדן אין נגלה און אין חסידות, אגרויסער ענו און אשפל בעיני זיך. קיין רבנות האט ער ניט געוואלט. נאר פאר זיך געזעסען כל ימיו על התורה ועבודה. נאך דיא הסתלקות פון זיין פאטער, איז ער געפאהרען אביסעל אויף דער מדינה. וואו ער איז געקומען האט ער א שיינעם קבלת פנים.

אין דער שטאדט סקולייען (רוסישער גרענעץ בייא רומעניען) האט ער געהאט די טרויעריגע ידיעה אז זיין ברודער אדמו"ר ר' יהודה ליב נ"ע איז נסתלק געווארען. מען קאן זיך דענקען און פארשטעלען וויא ביטער איהם איז געווארען, ער האט זיך אנגעהויבען מכין זיין צום ווייטען וועג.

ז' כסלו תרכ"ז האט ער א צוואה געשריבען עס האט זיך אנגעפאנגען: ה' נתן וה' לקח, ד. ה. השי"ת האט געגעבען און השי"ת האט צוגענומען. כי לא ידע האדם את עתו. וויא באלד דער מענש ווייסט ניט ווען זיין צייט איז, דערפאר והחי יתן אל לבו, דארף דער לעבעדיגער מענש בארעכענען זיך תשובה צו טהון.

באלד נאכדעם איז ער געפאהרען אין ליובאוויטש. אין חודש אב תרכ"ח איז אין ליובאוויטש געווען אגרויסע שרפה. זיין הויז איז פארברענט געווארען. איז ער אריין אין אקליינע דירה, און האט אנגעפאנגען בויען אנייע הויז. זיין הויזגעזינד האבען געדונגען אגראססערע דירה. נור ער האט אהין צוא זייא ניט געוואלט געהען, ער האט צוא זייא געזאגט: וואס ארט אייך אז איך לעב.

חנוכה איז ער געגאנגען צוא זיין הויזגעזינד בענטשען "חנוכה ליכט". וויא ער איז אהין געקומען איז ער קראנק געווארען. געלעגען קראנק זעקס וואכען די גרעסטע דאקטורים האבען איהם קורירט. זיינע היילינע ברידער האבען פאר איהם פיל מתפלל געווען. אבער עס האט קיין זאך ניט געהאלפען ט"ז שבט תרכ"ט, איז ער געשטארבען אין אלטער 62 יאר. זיין קבר איז ניט ווייט פון דעם קבר וואס זיין היילינער פאטער רוהט' אין דעם איינעגעם אהל.

נאך זיין הסתלקות האט מען געפונען זיין צוואה. זיינע ברידער האבען איהר געלייענט זענען זייא נתפעל געווארען פון זיין קלוגען שרייבען, מען זאגט אז פון איהם זענען געבליבען כתבים זעהער טיעפע דרושים אין חסידות.

צווייא זאהנע בנים האט ער נאכגעלאזען.

א) הרב הגדול ר' לוי יצחק ז"ל ער איז געווען אנגעהייבענער מאן אין אלין פריהער איז ער געווען רב אין פאדאבראנקע (מאהילעווער גובר') נאכדעם אין בייעשינקוויץ

בייעשינקאוויץ (וויטעבסקער גוב׳), נור באלד ווי ער איז אהין געקומען איז ער שטארק קראנק געווארען. אונ איז געפאהרען אין קיוב זיך היילען. אין קיוב איז ער נסתלק געווארען אין יאהר תרל״ח. ער איז אלט געווען פיער אונ פערציג יאהר.

ב) הרב הגדול ר׳ מרדכי. השי״ת זאל איהם דערלאנגערן זיינע יאהרען.

פרק י.

אדמו״ר הרב ר׳ יהודא ליב נ״ע. ער איז געבארען אנ׳ערך אין יאהר תקע״א. דער אלטער רב איז געווען ביי איהם סנדק. ווי זיין פאטער האט אנגעפאנגען מיט איהם לערנען, האט ער מצליח געווען, זיין גאנצער לוסט איז געווען נור צו לערנען אונ דאווענען מיט גרוים חשק. ער האט זיך זעהער פארטיפט אין נגלה אונ אין חסידות. זיין נאמען האט געקלונגען פון דער יוגענד אן.

אין זיינע יונגע יאהרען איז ער שטענדיג געגאנגען הארען חסידות. פון זיין זיידען דעם מיטעלן רב. ער האט זיך זעהער שטארק צוגעבונדען צום זיידען, אונ דער זיידע האט איהם אויך ליב געהאט. אז עס פלעגט אמאל טרעפען דאס ער פלעגט זיך פארזאמען. האט דער זיידע געווארט ניט געזאגט די חסידות ביז ער איז געקומען. ער פלעגט איהם שטעלען געגען זיך, אונ האט געזאגט עס וועט קומען זיין צייט וועט חסידות זעהער לייכטען. די מעשה איז טאקע אזוי געווען. נור ניט לאנג האט דאס געדויערט.

הרב החסיד ר׳ שלמה פריידעס פון שקלאוו וואס ער איז געווען איינער פון די גרויסע תלמידים בייא דעם אלטען רב, האט איהם גענומען פאר אנ׳איידעם. גרן האט מען בייא איהם ניט גענומען נור ווי ר׳ שלמה האט פיל חסידות געהארט פון אלטען רב אונ האט אלץ פארשריבען, האט מען ביי איהם גענומען די כתבים בתורת נדן, אונ זיין פאטער האט איהם צו זיך גענומען אויף קעסט. אונ ער האט געלערנט מיט גרוים התמדה.

בעת ער איז אלט געווען אנ׳ערך זיבצעהן יאהר. איז נסתלק געווארען זיין זיידע, דער מיטעלער רב. אונ אמלא מקומו איז געווארען זיין פאטער האדמו״ר בעל צמח צדק ז״ל.

ביז זיי זענען געפאהרען אין פטערבורג איז ער צום פאטער גיט געווען שטארק צוגעבונדען, נור דארטען האט ער געזעהען די גדלות פון פאטער, האט ער זיך צו איהם צוגעבונדען זעהער שטארק, אז זיי זענען געקומען פון פטערבורג אהיים, האט דער פאטער געזאגט: אין פטערבורג האב איך בעקומען אנייעם חסיד. דאס איז מיין זאהן רבי ליב (ער פלעגט איהם רופין רבי ליב) אונ ער האט איהם געבעטען חזרן די חסידות פאר חסידים, אונ געבען מצות אין ריחניות אונ אין גשמיות, כדי איהם גרינגער צו מאכען, דער פאטער האט אויף איהם געזאגט:

ער

ער איז אנאה דורש ונאה מקיים. ד. ה. ער דרשת גוט אונ איז מקיים גוט, ער טהוט יעדער זאך וויא מען דארף.

זיין רייען חסידות איז געווען זעהער וואונדערליך מיט גרויס פערשטאנד. מיט אפלאקערדיגען פנים אונ מיט ארעש גדול פלעגט ער זאגען פאר אגרויסען קהל. פון דער וועלט איז ער אין גאנצען געווען אפגעשיידט. ווער עס האט איהם געזעהען האט איהם געשעטצט פאר אהייליגען מאן.

אין די לעטצטע יאהרען פון זיין פאטער, אז ער איז שוין געווען שלאף אונ ער האט ניט געקאנט אויפנעהמען אויף יחידות צופיל מענשען. האבען חסידים געבעטען דעם פאטער ער זאל איינעם פון זיינע קינדער שיקען אויף דער מדינה. האט ער איהם געשיקט. ער איז געפאהרען אין גאנץ רוסיא. ער האט פאר־שטורעמט די וועלט מיט זיין פייערדיגען זאגען חסידות אונ מיט זיינע עצות. וואס ער האט ארויסגערעדט פון זיין הייליגען מויל, אזויא איז געווען. פיל מענטשען זיינען געהאלפען געווארען דורך זיין עצה. ברכה אונ תפלה. פיל עקרות זענען נפקד געווארען.

פאהרענדיג איז ער געווען אין האדיץ אויף דעם אלטען בב״ס קבר, ער האט דארטען שטארק תפלה געטהון פאר דעם כלל ישראל וואס דורך דאגת פרנסה קאנען זייא ניט עוסק זיין אין תורה אונ עבודה וויא א ייד דארף טהון. ער האט דעם אלטען זיידען געבעטען אז ער זאל זיין אמליץ יושר בייא השי״ת דאס ער זאל יעדערן געבען וואס ער דארף, אלע חשוכי בנים זאלען האבען קינדער אונ זייא מגדל זיין לתורה א. ז. וו.

פאר זיך האט ער מתפלל געווען אז השי״ת זאל איהם ערלייכטען זיינע אויגען אין דער תורה. וואס ער האט געלערנט פון זיינע הייליגע עלטערן. זיין הארץ זאל ריין זיין אין עבודה אונ תפלה. אונ השי״ת זאל איהם מאריך ימים זיין. דיא הארץ האט איהם געזאגט אז ער דארף אין גיכען זיך געזעגענען מיט דער וועלט. אויף דעם אנדערן יאהר אין די זעלבע צייט איז ער נסתלק געווארען.

פאר פסח איז ער געקומען אין קרעמענצוג האט ער באלד ערהאלטען די טרויעריגע דעפעשע אז זיין פאטער איז נסתלק געווארען. איז ער געווען געצוואונגען צו פאהרען אהיים.

אין יעדער שטאדט האבען איהם די גרויסע חסידים געזאגט אז זיי רעכנען דאס ער זאל ממלא זיין דעם פאטערס ארט. ער האט אבער ניט געוואלט. נור חזר׳ן חסידות ווי פריהר אונ די רבנות זאל זיך רופען אויף דעם פאטערס נאמען.

דערווייל האבען שלעכטע מענשין געמאכט א מחלוקה צווישען איהם מיט זיינע ברידער. די פארדארבענע לייט האבין אויף איהם אנגערעדט פיל שלעכטעס. ער האט געוואלט ווייזען פאר זיינע ברידער זיין אונשולד. אונ הגם ער איז געווען דער אלטערער, דאך האט ער מוחל געווען אויף זיין כבוד אונ ער איז געגאנגען צו זייא בעטען עס זאל זיין שלום, עס האט אבער ניט געהאלפען

איז

איז געבליבען אז דער ווייל זאל ער ארויספארען אין קאפוסט, (מאהילעווער גוב').

ער איז אהין געקומען אויף פרשה עקב. באלד האבען פיל חסידים אנגעפאנגען פאהרען צו איהם, ער האט געזאגט חסידות זעהער פיל שארף אונ מיט גרויס התלהבות, אנאנץ חודש אלול אונ תשרי האט ער געזאגט חסידות מיט אזא געשרייא, אז אלע צו הערער זענען געווען ערשראקען אונ געווארען בעלי תשובות.

ווען דאס וואלט אלאנגע צייט געדויערט, וואלטען אידען געהאט אנאנדער פנים אין רוחניות אונ אין גשמיות, נור באלד נאך סוכות איז ער שלאף אונ קראנק געווארען, אכט טאג איז ער גילעגען אויף זיין שטערבע בעט, פיעל דקטורים האבין איהם קורירט. נאכדעם האבען זייא איהם געמאכט אנאפיראציע, ער מיט זיינע קינדער האבען זעהער ניט געוואלט, נור מעשה שטן האבען דיא דקטורים אויסגעפיהרט.

באלד נאך דער אפיראציע איז איהם צונעפאלען דיא קאלטע בראנד. אלע מיטלען האבען ניט געהאלפען.

דאנערשטאג ב' חשון האט מען געזעהען אז דיא גרויסע ליכט וועט באלד אויסברענגען נאך פיל גיכער וויא מען האט גערעכענט.

צוואונדערליכע זאך איז געוועזן צו זעהען אמענש געזעגענד זיך מיט דער וועלט אונ ער איז גאר וויא געוועזן. דינסטאג האט ער געבעטען זיינע חסידים זייא זאלען צוזאמענקומען הערען חסידות פון איהם. דיא דקטורים האבען אפילו ניט ערלויבט. אבער ער האט זייא ניט געפאלגט, ער האט געזאגט אז דאס איז זיין חיות אונ זיין בעסטע רפואה, ער האט דענסטמאל געזאגט אדרוש אויף דעם פסוק יקוו המים.

דאנערסטיגען טאג האט ער גיט אויפגעהערט צו זאגען חסידות, ער האט אלץ גערעדט וועגען אמת אונ אמונה, דיא נאכט וואס געהערט צו פרייטאג ג' חשון האט ער געליינט קריאת שמע מיט אהויכען קול, מיט דעם ניגון פון אלטין רבי. אונ מיט גרויס דביקות, געקנאקט מיט דיא פינגער אקוראט ווי געזונדערהייט. דיא גאנצע נאכט האט ער געזאגט פסוקים, אהאלבע שעה פאר זיין הסתלקות האט ער געזאגט דעם פסוק אחת שאלתי מאת ה' שבתי בבית ה' וגו'. מעהר האט מען פון איהם קיינע קלאהרע ווארטער געהערט. הגם ער האט נאך גערעדט אונ גערעדט. אערך האלב דרייא נאך האלבע נאכט איז ער נסתלק געווארען צו זעכס אונ פופציג יאהר אלט.

אלע האבען נאך איהם געוויינט אונ געקלאגט, פרייטאג האט מען איהם מקבר געוועזן.

צו דער לויה זענען פיל חסידים געקומען, וויא מען האט איהם אין קבר אריינגעלייגט, האבען זיינע דרייא זאהנע אגרויס געשרייא געגעבען: פאטער פאטער! מיט וועמען האסט דוא אונז איבערגעלאזין!!! אגרויס געוויין איז פון אלעמען, געהערט געווארען.

אטרייסט

אטרייסט האט ער אונז איבערגעלאזען, זיינע דרייא זאהנע. וואס זיי האבין אויך געלייכט אויף דער וועלט'

פרק יא.

אדמו"ר הרב ר' חיים שניאור זלמן, געבארען תקע"ד. איאהר נאך דיא הסתלקות פון אלטען רב (אנאמען נאך איהם).

בעת ער איז נאך יונג געוועזן, האבען שוין אלע ערקאנט אז ער וועט זיין אגרויסע ליכט פאר אידען, ער האט זיך ניט בעקימערט מיט קיין זאך פון דער וועלט. נור מיט דיא הייליגע תורה, ער האט פיל געלערנט און געדאווענט' וואס ער איז עלטער געווארען האט מען מעהר וואונדערליכקייט געזעהען פון זיין עבודה, מיט גרוים שטורם האט ער געדאוועט, דיא וואס האבען געהערט זענען פארציטערט געווארען. פיל מאל איז ער אין שמונה עשרה ארומגעגאנגען הין און צוריק געשפרונגען געטאנצט און זיין פנים האט געפלאמט גאר ניט מענשליך

נאך די הסתלקות פון זיין פאטער איז ער "רבי" געווארען און ער איז העכער און העכער גאנץ הויך געשטיגען.

זיין הייליגער פאטער פלעגט איהם רופען מיט דעם נאמען מורינו, "מיין רבי זלמן" ער פלעגט טהון דעם פאטערס רצון חזרן הסידות פאר דיא חסידים און ענטפערן דיא וואס האבען איהם געבראנט עצות אין רוחניות און גשמיות, ער איז געוועזן אגרויסער חכם און אמזג טוב, דער אמתר מקום החסד.

אמאל בחיי זיין הייליגער פאטער איז ער געפארען אין קארילסבאד, וואו ער איז געקומען האט ער גיהאט פיל כבוד. און ער האט גיזאגט פיל חסידות, גיגעבען עצות, אלע זענען פון איהם געוועזן האכסט צופרידען, אין דייטשלאנד זענען צוא איהם געקומען פיל דייטשע אידען הערען תורה און פארבראכט מיט איהם אין וועלט ענינים. זיי האבען געהאט גרוים התפעלות פון זיין שטארקע חכמה און זיין גוטען נאטור.

נאך די הסתלקות פון זיין פאטער, איז ער איינינע יאהר געזעסען אין ליובא-וויטש. ביז דעם יאהר תרכ"ט, נאכדעם איז ער אריינגעפאהרען אין לאדי, וואס אמאל איז דער אלטער רב דארטען געזעסען, די אלטע קדושה האט דארטען פון דאס נייא אנגעפאנגען שיינען, ער האט געזאגט (על פי דרך הצחות) ודור רביעי ישובו הנה. דאס הייסט: דער פירטער דור האט זיך ווידערגעקעהרט אויף דעם פאריגען ארט (ער איז געוועזן דער פירטער דור פון אלטען רב).

בעת ער איז געוועזן אין ליובאוויטש. זענען צו איהם פיל חסידים געפאהרין נור אין לאדי איז מען צו איהם נאך פיל מעהר געפאהרען, תמיד זענען דארטען פיל אורחים געקומען הערען זיינע תורה. און פרעגען עצות אין רוחניות און אין גשמיות. מיט אפרייגדליכען פנים פלעגט ער צונעהמען די אורחים און זיך שטארק אינטערעסירען אין זייערע ענינים. יעדען געפיהרט אין אגלייכע וועג. די שווערסטע

זאך

זאך איז פאר איהם ניט שווערער געווען, נור יענער זאל דערפון האבען א טובה. דורך זיין תפלה און עצות זענען פיל מענשען געווארען גליקליך איבער גליקליך.

אויף יום טוב און בפרט אין חדש תשרי זענען זעהר פיל מענשען צוזאמענגעקומען אין לאדי. קיינער האט ניט געזאגט דאס איהם איז ענג, ווייל יעדער אורח האט אויף זיך גאר פארגעסין, ער איז גיוועז מלא שמחה קוקענדיג אויף איהם און הערענדיג זיינע קלוגע גוטע רייד. אין לאדי איז ער געווען ביז שנת תר"ם. (עלף יאהר צייט) אין יענעם יאהר שבת פרשה ויצא האט ער געזאגט חסידות אויף דעם פסוק ושבתי בשלום אל בית אבי, דאס הייסט איך וועל זיך אומקעהרען מיט פרידען צו מיין פאטערס הויז, דאס איז געווען וויא אפאוועסטקע אויף זיין הסתלקות, דען מוצאי שבת איז ער קראנק געווארען, געלעגען פיהר וואכען, די גרעסטע דאקטורים פון רוסלאנד און אויסלאנד האבין איהם קורירט. זיין ברודער אדמו"ר הרב ר' שמואל ז"ל פון ליובאוויטש איז געפאהרען צו איהם, און ער האט שטארק מתפלל געווען פאר איהם, און רבי שמואלס קינדער זענען אויך געקומען צוא איהם, קראנקערהייט האט ער פאר זייא געזאגט חסידות אויף דעם פסוק כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, דאס הייסט: ער האט זיך געקניט און געלעגט ווער קאן איהם אויפהייבען. דאס איז אויך געווען אזוי גוט וויא אפאוועסטקע אויף זיין פטירה. עס האט קיין זאך ניט געהאלפען, די נאכט וואס געהערט צו פרייטאג ד' טבת איז ער נסתלק געווארען אין אלטער פון 66 יאהר.

אוואונדערליכע זאך האבען מיר געזעהען ביי איהם: ער איז געבארען אין דעם יאהר נאך דיא הסתלקות פון אלטען רב, ער האט איבערגענומען זיין נאמען, אויך זיין ארט אין לאדי. עלף יאהר איז ער דארטען געווען, ווי דער אלטער רב געלעבט אזויא לאנג און געשטארבען אין דעם זעלביגען חדש ווי דער אלטער רב.

פיל מענשען האבען נאך איהם געקלאגט און געוויינט, אטרייסט האבען זיי געהאט, וואס זיין תורה איז געבליבען פארשריבען און זיין זאהן איז ממלא מקומו אין לאדי, אויך אנ'איידעם וואס פיל חסידים פאהרען צו איהם.

אויף זיין קבר האט מען געבויט א אהל מיט אבית המדרש מען איז דארטען מתפלל צו השי"ת.

פרק יב.

אדמו"ר הרב ר' ישראל נח נ"ע, ער איז געבארען בערך תקע"ו. איהם האבין אלע געהאלטין פאר מעהר גאון אין נגלה פון אלע זיינע ברידער, ער איז קלאהר געווען ש"ס, פוסקים. שאלות ותשובות דערצו אגרויסער חריף. זיין פאטער האט איהם איבערגעגעבען דעם עסק וואס געהערט צו נגלה: סמיכה געבען דיא רבנים. קבלה די שוחטים. פיל פון דיא שו"ת, פון נאהנטע און ווייטע גאונים. ער פלעגט זייא ענטפערן באריכות. נאכדעם פלעגט ער זיין תשובה איבערגעבען זיין פאטער ער זאל זעהען און זאגען זיין מיינונג.

נאכדעם האט ער זיך פארטיפט אין קבלה און חסידות, ער האט אין דעם למוד מחדש געווען פיל טיעפע ענינים.

אין די לעטצטע יאהרען פון זיין פאטער האט ער אנגעפאנגען חזרן חסידות פאר חסידים און ענטפערן די וואס האבען געפרעגט אן עצה.

ער איז געווען אגרויסער עניו. אמזג טוב און א בעל בכי. אין זיין תפלה פלעגט ער שטארק וויינען, און האט געדאווענט מיט אפארביטערטע הארץ.

אדמו"ר הרב ר' שלמה זלמן ז"ל פון קאפוסט האט געזאגט: אז זיין פאטער אדמו"ר ר' יהודא ליב ז"ל האט געדאווענט מיט גרוס תענוג פון אלקות, און זיין פעטער אדמו"ר ר' חיים שניאור זלמן ז"ל האט געדאווענט מיט גרוס אהבה צוא אלקות און זיין פעטער אדמו"ר ר' ישראל נח ז"ל האט גידאווענט מיט גרוס מרירות, און זייער היילגער פאטער אדמו"ר בעל צמח צדק ז"ל אין איהם האט זיך אלץ געפונען. ער האט געדאווענט מיט תענוג, אהבה, און מרירות. אך, ווי גוט דאטאלכטס איז געווען זייא צו זעהען דאווענדיג עס האט זיך געוואלט זעהער דאווענען.

נאך דער פטירה פון זיין היילגען פאטער איז ער איינציגע יאהר געזעסען אין ליובאוויטש. עס איז איהם נאכדעם ענג געווארען אין הוצאות איז ער ארויס געפאהרען אויף דער מדינה. וואו ער איז געקומען האט ער גרוס כבוד געהאט. וויא עס פאסט פאר אזא גרויסען מאן, ער האט פיל חסידות געזאגט מיט גרוס שכל, פיל עצות אין אלץ געענטפערט. אלע זענען פון איהם צופרידען געווען. זייא האבען איהם מיט זייער גאנצען הארצען געהאלפען מיט געלט וויא ווייט זייא האבען געקאנט. די מאלע רוסיאר חסידים האבען איהם געבעטען ער זאל קובע זיין אנארט אין זייער געגענד, זייא זענען איהם מקבל פאר ארבי ער האט אזויא געטהון קובע געווען זיין דירה אין ניעזען (טשערניגאווער גוב') וואס דארטען איז נסתלק געווארען זיין זיידע, דער מיטעלער רב.

פון דעם גאנצען געגענד זיינען פיל חסידים געפאהרען צו איהם הערען זיינע תורה, און פרעגען עצות. מיט אפרעהליכען פנים האט ער יעדען מענשען אויף גענומען, זיך אריינגעטהון אין יעדעמס ענין, געענטפערט יעדערן זעהער גלייך און גוט, אללע אורחים זיינע זענען זעהער צופרידען געווען פון איהם.

א ערך פונפצעהן יאהר איז ער דארטען געווען. אין תרמ"ג דעם ערשטען טאג חול המועד פסח איז ער נסתלק געווארען און זיין קבר איז בייא דעם קבר פון זיין זיידען דעם מיטעלען רב נ"ע.

פיל מענשען האבין נאך איהם שטארק געקלאגט און געוויינט. דער אומגליק איז געווען זעהער גרויס. ווייל אלע חסידים האבען געוואוסט דאס ער איז געווען אגרויסער גאון, אצדיק, אגוט הארץ. ליב געהאט יעדען מענשען צופרידען צו שטעלען, דערצו איז ער געווען דער לעטצטער זאהן פון בעל צמח צדק ז"ל, יענע אלע קינדער זענען אין איינציגע יאהר צייט געשטארבען פאר איהם.

נאך זיינע הסתלקות האבען די חסידים פון יענעם געגענד געבעטען זיין אידעם

אײדעם אדמו"ר הרב ר' שמרי' נח שיחיה ער זאל קומען אין ניעזען ממלא מקומו זיין. עס האט געהאלטען נאר נאהנט, ער האט געוואלט פאהרען, נור דיא חסידים פון באברויסק האבען איהם ניט ארויסגעלאזען, אונ נאך איבער אנדערע מניעות האט ער ניט געקאנט פארלאזען באברויסק. מסתמא האט אזויא בעדארפט זיין.

אין ניעזען האט קובע דירה געוועזען, זיין זאהן הרב ר' שניאור דובער ז"ל. ער האט געזאגט חסידות פאר די שטאטלייט. נור קיין רבנות האט ער ניט געפירט.

נאך זאהגע האט ער איבערגעלאזען זייא זעגען גרויסע סוחרים.

כתבים איז פון איהם געבליבען. שאלות ותשובות אין נגלה. אויך אין חסידות. קירצליך וועט מען זייא דרוקען.

פרק יג.

אדמו"ר הרב ר' יוסף יצחק נ"ע. ער איז געבארין אניערך אין יאהר תקע"ט. ער האט פיל געלערנט נגלה אונ חסידות.

זיין שווער איז געוועזען הרב הקדוש ר' יעקב ישראל ז"ל פון טשערקאס, דעם מיטעלען רב'ס אנ'אײדעם. (אשוואגער פון אדמו"ר בעל צמח צדק).

נאך זיין חתונה האט ער ביי זיין שווער אין שטוב פיל געלערנט אונ געבאוועגט. אין בעשטימטע צייטען פלעגט ער פאהרען אין ליובאוויטש זעהען זיין פאמיליע אונ הערען תורה פון זיין פאטער.

דער פאטער האט געוואלט דאס ער מיט זיין הויזגעזינד זאלען וואהנען אין ליובאוויטש, אויף זיינע קאסטען, נור זיין שווער האט בשום אופן ניט געוואלט.

אין אצייט ארום האבען די וואלינער חסידים געבעטען איהם: ער זאל ביי זיי ווערען א רבי, דער שווער האט אויף דעם מסכים געוועזען, נור דער פאטער האט אין אנפאנג ניט מסכים געוועזען, ער האט צוא איהם געשריבען: אויב זיין שווער קאן איהם ניט האלטען ביי זיך, זאל ער קומען אין ליובאוויטש אונ ער וועט איהם געבען אלע זיינע הצטרכות, אבער דער שווער האט דאס ניט געוואלט, האט דער פאטער אויך געמוזט מסכים זיין, אונ ער איז רבי געווארען אין וואלין בחיי אביו, (אז דער פאטער האט נאך געלעבט).

ער האט קובע געוועזען זיין דירה אין אוורוטש (ניט ווייט פון זיטאמער), פיל חסידים זענען געפאהרען צו איהם הערען תורה אונ פרעגען עצות. אין וואלין ערצעהלט מען פון איהם גרויסע מופתים, וואס ער האט וועמען געזאגט איז מקוים געווארען. אין דער צייט פון זיינע רבנות איז ער אויך געפאהרען אין ליובאוויטש הערען תורה פון זיין פאטער.

נאך דעם פאטערס הסתלקות איז ער איינינע מאל גיפאהרען אין ליובאוויטש זיך זעהען מיט דיא ברידער אונ משפחה,

ער האט ניט מאריך ימים געוועזען. אכצען טאג אין כסלו תרל"ו איז ער נסתלק געווארען. ער האט געהאט צווייא זאהנע רבנים, א) הרב הצדיק ר' מנחם נחום דובער

דובֶער ז"ל. עֶר אִיז גֶעוֶוען מְמַלֵא מְקוֹמוֹ אִין אַוְורוּטְש, דָא נִיט לַאנְג אִיז עֶר אִין קִיוב נִסְתַּלֵק גֶעוָוארֶען.

ב) הָרַב הַגָדוֹל ר' שְׁנֵיאוּר זַלְמָן מָרְדְכַי ז"ל, עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ עִילוּי. אוּנ אַ רַב אִין זִיטָאמֶער, עֶר אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען גָאר אִיוּנְגֶער מַאן.

אדמו"ר הָרַב ר' שָׁלוֹם דוֹבֶער פוּן לְיוּבַּאוִויטְשׁ דֶער זָאהן פוּן אדמו"ר ר' שְׁמוּאֵל פוּן לְיוּבַּאוִויטְשׁ אִיז אַ אֵיידֶעם פוּן הָרַב ר' יוֹסֵף יִצְחָק נ"ע.

פרק יד.

אדמו"ר הָרַב ר' שְׁמוּאֵל נ"ע, דֶער יוּנְגְסְטֶער זָאהן פוּן אדמו"ר בַּעַל צֶמַח צֶדֶק. גֶעבָּארֶען תקצ"ד. דֶער פָאטֶער הָאט אִיהם זֶעהֶער לִיבּ גֶעהַאט. וַוייל עֶר אִיז זֶעהֶער גְרוֹיס גִיוֶוען אִין תּוֹרָה (נִגְלֶה אוּנ חֲסִידוּת) אוֹיךְ הָאט עֶר גִיוואוּסְט פִיל חָכְמוֹת דָאס הוֹיפְּט דִי חָכְמוֹת הָרְפוּאָה, עֶר הָאט גֶעקָאנְט פִיל שְׂפָּרַאךְ.

אַקְלֵיינֶע צַייט אִיז עֶר גֶעוֶוען אַנְ'אֵיידֶעם בַּייא זַיין בְּרוּדֶער אדמו"ר הָרַב ר' חַיִים שְׁנֵיאוּר זַלְמָן ז"ל, אִין אַקוּרְצֶע צַייט אִיז זַיין ווייבּ גֶעשְׁטָארְבֶּען, הָאט אִיהם זַיין פָאטֶער חֲתוּנָה גֶעמַאכְט מִיט אַטָאכְטֶער פוּן זַיין שְׁוָואגֶער הָרַב ר' אַהֲרֹן ז"ל, דֶער אֵיידֶעם פוּן מִיטֶעלֶן רַבּ.

בִּיז דֶער פָאטֶער אִיז נִסְתַּלֵק גֶעוָוארֶען, אִיז עֶר מִיט אִיהם גֶעוֶוען צוּזַאמֶען גֶעלֶערְנְט הָאט עֶר זֶיהֶער בֶּעהַאלְטֶען. עֶר הָאט פִיל גֶעפּאכְט. נוּר קֵיין מֶענְשׁ הָאט דֶערְפוּן נִיט גֶעוואוּסְט.

עֶר הָאט גֶעהַאט אַגְרוֹיסֶען כֹּחַ הַזִכָּרוֹן, אַלֶץ וָואס עֶר הָאט גֶעהֶערְט פוּן זַיין פָאטֶער אוּנ וָואס עֶר הָאט אַלֵיין גֶעלֶערְנְט, הָאט עֶר קֵיין מָאל נִיט פַארְגֶעסֶען.

אַמָאל הָאט זַיינֶער אַגוּטֶער פְרֵיינְד אִיהם גֶעבֶּעטֶען עֶר זָאל אִיבֶּערְרֵיידֶען דֶעם דְרוּשׁ וָואס זֵיי בֵּיידֶע הָאבֶּען גֶעהֶערְט פוּן זַיין פָאטֶער. אַכְט מִינוּט הָאט עֶר אִיבֶּער-גֶעטְרַאכְט דֶעם דְרוּשׁ אוּנ בַּאלְד גֶעזָאגְט מִלָה בְּמִלָה.

דִי גַאנְצֶע צַייט וָואס זַיין פָאטֶער הָאט גֶעלֶעבְּט הָאט עֶר אוֹיף זִיךְ קֵיין רַבָּנוּת גֶעצוֹיגֶען, נוּר אַז דֶער פָאטֶער אִיז נִסְתַּלֵק גֶעוָוארֶען, הָאבֶּען פִיל חֲסִידִים אִיהם מְקַבֵּל גֶעוֶוען פַאר אַ רַבִּי.

בַּאמַאלְדְט הָאט עֶר זִיךְ בֶּעוִויזֶען וִוי גְרוֹיס עֶר אִיז. עֶר הָאט פִיל חֲסִידוּת גֶעזָאגְט. זַייעֶר גְרוֹיסֶע דְרוּשִׁים. אֵיין דְרוּשׁ הָאט זִיךְ גֶעצוֹיגֶען מֶעהר וִוי אַהַאלְבּ יָאהר זַיינֶע עֵצוֹת אִין אַלֶץ אִיז גֶעוֶוען זֶעהֶער וואוּנְדֶערְלִיךְ.

פוּן אַלֶע זַיינֶע בְּרִידֶער אִיז עֶר אֵיינֶער פַארְבְּלִיבֶּען אִין לְיוּבַּאוִויטְשׁ כָּל יָמָיו.

עֶר אִיז אַלֶע מָאל גֶעוֶוען שְׁלַאף אוּנ קְרַאנְק, שְׁטֶענְדִיג הָאט עֶר גֶענוּמֶען רְפוּאוֹת. עֶר פְלֶעגְט בְּרֶענְגֶען גְרוֹיסֶע דָקְטוֹרִים צוּ זִיךְ אוּנ אָפְּטְמָאל אִיז עֶר גֶעפָאהרֶען צוּ זֵיי אַמָאל צוּ דִי רוּסִישֶׁע אוּנ אַמָאל צוּ דִי אוֹיסְלַאנְדִישֶׁע דָקְטוֹרִים. זֵיי הָאבֶּען מִיט אִיהם פִיל פַארְבְּרַאכְט אִין חָכְמַת הָרְפוּאָה אוּנ זֵיי זֶענֶען פוּן אִיהם נִתְפַּעֵל גֶעוָוארֶען.

אז

אז ער פלעגט קומען אין אויסלאנד, האבען די דארטיגע אידען איהם בעזוכט, הארען תורה אונ פרעגען עצות. זיי זענען נתפעל גיוועען פון זיין חכמה אונ שאנהייט. זיין פנים איז געוועען גאטליך.

נאך די הסתלקות פון זיין ברודער אדמו״ר הרב ר׳ חיים שניאור זלמן ז״ל אין דעם יאהר תר״ם, זענען פיל חסידים פון דעם ברודער געפאהרען צו אדמו״ר ר׳ שמואל ז״ל. סוף יאהר תרמ״ב איז ער קראנק געווארען. די גרעסטע דאקטורים האבען איהם קורירט, מען האט פאר איהם פיל תפלה געטהאן, עס האט אבער קיין זאך ניט געהאלפען. י״ג תשרי תרמ״ג איז ער נסתלק געווארען אנ׳ערך אכט אונ פערציג יאהר מיט זעקס חדשים אלט.

זעהער פיל מענשען האבען נאך איהם געוויינט אונ געקלאגט. אין יענעם סוכות איז פארשטערט געווארען די פריילינקייט פון יום טוב.

זיין קבר איז ביי דעם קבר פון זיין הייליגען פאטער. זיי האבען זיך איינער דעם אנדערן ליב געהאט די גאנצע צייט פון זייער לעבען, אונ נאך זייער טויט זענען זיי ניט צושייד געווארען.

איין טרייסט האבען מיר: דער ארט איז ניט געבליבען ליידיג זיינער אזאהן איז ממלא מקומו. ער איז זעהער אוויכטיגער מענש, ער טהוט פיל נוטעס אויף דער וועלט. פיל כתבים זענען פון איהם געבליבען, אביסעל פון זיי זענען געקומען צום דרוק, הגהות אויף דעם ספר „תורה אור״ פון אלטען רב.

פרק טו.

ספרי כ״ק אדמו״ר הצמח צדק נ״ע:

א) צמח צדק: שאלות ותשובות (ט׳ חלקים).
ב) צמח צדק: חידושים על הש״ס.
ג) צמח צדק: פסקי דינים (שני חלקים).
ד) צמח צדק: שער המילואים (ג׳ חלקים).
ה) מאמרי דא״ח (בהגדה של פסח).
ו) דרך מצותיך — ח״א טעמי המצות, ח״ב פירוש המלות.
ז) דרך אמונה (ספר החקירה).
ח) אור התורה (ע״ס בראשית, שמות).
ט) יהל אור (תהלים).
י) שמע ישראל.
יא) הוספה לדרך מצותיך (מצות אהבה).
יב) קיצורים והערות לתניא.
יג) מאמר ברוך שעשה נסים.
יד) רשימות על מגילת איכה.

הערה: ברשימה זו נכנסו רק הספרים שנדפסו ולא אלו שבכת״י, ונרשמו על פי סדר זמן הדפסתם, או — במאמרים — סדר זמן אמירתם.

מראה מקומות

ערשטער טייל

פרק

א ווענען די עלטערן פון אלטען רבי'ן זע ספר הזכרונות קאפיטל י—כא. ווענען זיין געבורט און די ערשטע יאהרן זיינע, זע שיחת ח"י אלול תש"ה (לקוט כה). די מגילה פון י"ט כסלו (הוצאת קה"ת).

ב. זע מגילת י"ט כסלו הנ"ל.

ד. ווענען די לעצטע טעג בעלמא דין פון דעם מעזריטשער מגיד נ"ע, זע קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג (קונטרס מה) ע' 22 ואילך.

ו. זע „אבות החסידות" געדרוקט אין „התמים" חוברת א.

ח. " " " " " " "

י. " " " " " " "

יב. זע שיחת י"ט כסלו תרצ"א (קונטרס יא) ע' טו.

טו. זע ספר קיצורים והערות לתניא ע' קלד ואילך.

יט. זע מגילת י"ט כסלו. שיחת י"ט כסלו תרצ"ג (לקוט ב).

כ. זע שיחת י"ט כסלו תרצ"ג. הנ"ל.

כא. זע שיחת י"ט כסלו תרצ"ב (קונטרס טז). שיחת י"ט כסלו תרצ"ג הנ"ל.

לג. זע מגילת י"ט כסלו. שיחת י"ט כסלו תרצ"ג הנ"ל.

לה-לז קונטרס לימוד החסידות (קונטרס נא) פרק ו' ואילך.

לח. די קשיא פון מדרש רבה און דער תירוץ זיינען געדרוקט אין עץ יוסף ענף יוסף פ' תשא פמ"ד.

מ. זע „התמים" חוברת ח' בתחילתה.

נא. זע ווענען דעם בארוכה אין ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 65.

צווייטער טייל

ז—ח זע „התמים" חוברת ב' עמוד עד ואילך. אויך די הקדמה צום ספר בד קודש (הוצאת קה"ת) ע' 5 ואילך.

דריטער טייל

ד. זע קונטרס ה„צמח צדק" ותנועת ה„השכלה" (קונטרס מח).

ספרים וקונטרסים

להשיג אצל „קה״ת״:

פוקח עורים — לאדמו״ר האמצעי — עם מבוא מכ״ק אדמו״ר נ״ע .50
שמע ישראל — מכ״ק אדמו״ר ה„צמח צדק״ .... .25
קונטרס התפלה — מכ״ק אדמו״ר מהורש״ב נ״ע — עם מבוא וקיצורים מכ״ק אדמו״ר נ״ע .... .50
קריאה לתשובה מכ״ק אדמו״ר שליט״א באַנגלית .... .05
שדי חמד 50.00
קב נקי 4.00
ספר הניגונים 8.00
קובץ ליקוטי דינים .... .25
תהלים אהל יוסף יצחק עם קובץ מכתבים של כ״ק אדמו״ר נ״ע .75
משניות ברכות .... .30
משניות — ב״ק, ב״מ ב״ב סנהדרין .... .75
מעשה אלפס 3.50
בית רבי — אידית ....

מכ״ק אדמו״ר נ״ע:

מאמר ב׳ אלול תרצ״ז .... .15
מאמרים לר״ה, עשי״ת, סוכות (קונטרס מג) .... .25
שיחת פורים ה׳תש״א — אידית או אנגלית .... .25
חי אלול ה׳תש״א — אידית או אנגלית .... .25
די רייד כו אדר (לקוט כד). חי אלול ה׳תש״ה (לקוט כה). די רייד יוד כסלו ה׳תש״ז (לקוט כו). רייד צו פרויען (גם אַנגלית). — כ״א .15
קובץ מכתבים .... .25

י״ט כסלו — בלה״ק, אידית או אנגלית ....כ״א .15
קובץ ליובאוויטש — מחיר חוברת .... .20
סידור תורה אור עם: א) שער הכולל. ב) דרך החיים ונתיב החיים .. 5.00
הקריאה והקדושה — ירחון — מחיר חוברת .... .25
מפתח לשנות ה׳תש״א — ה׳תש״ה .... .25
ה׳תש״א—התש״ה — עם מפתח — מכורך 15.00
Some Aspects — אנגלית — העתקת מכתב כ״ק אדמו״ר נ״ע ע״ד חסידות חב״ד, בצירוף ביוגרפיא קצרה של כ״ק אדמו״ר נ״ע .... .50
ביוגרפיא קצרה של רבנו הזקן (בעל התניא והשו״ע) — אנגלית .. .40
ביוגרפיא קצרה של כ״ק אדמו״ר נ״ע — אנגלית — .... .25

בהוצאת „אוצר החסידים״:

מכ״ק אדמו״ר הזקן נ״ע:

תניא 1.25
תורה אור — כל החלקים 3.00
לקוטי תורה — כל החלקים 6.00
שולחן ערוך — כל החלקים 6.00

מכ״ק אדמו״ר האמצעי נ״ע:

תורת חיים (שני חלקים) — על ספר בראשית — מכורך	6.00
תורת חיים — ספר שמות, נדפס לראשונה, פוטוגרפיא מכ״י, 1340 ע׳	10.00
אמרי בינה, ופירוש המלות — מהדורא בתרא, — מכורכים יחד	6.00
שיורי תשובה — שני חלקים, מכורך	3.00
דרך חיים — מכורך	2.50
עטרת ראש	1.50
שערי אורה	2.00
שער האמונה ושער היחוד	2.50
בד קודש — עם מבוא מכ״ק אדמו״ר נ״ע	.50
פסקי דינים, ענין ההשתטחות	נמצאים בדפוס

מכ״ק אדמו״ר ה„צמח צדק״ נ״ע:

שאלות ותשובות „צמח צדק״ וחידושיו על הש״ס, עם הוספות ומילואים, בששה כרכים (יג חלקים)	18.00
דרך מצותיך — טעמי המצות	5.00
הוספה לדרך מצותיך	.50
קיצורים והערות לתניא (עם כמה הוספות)	1.25
אור התורה — על פרשת שמות	1.00
אור התורה — על כל ספר שמות	נמצא בדפוס
פסקי דינים	6.00
מאמר ברוך שעשה נסים	.15
רשימות על מגילת איכה	.50
מילואים לרשימות על מגילת איכה	.25

מכ״ק אדמו״ר מהר״ש נ״ע:

והחרים — תרל״א	.50
מים רבים — תרל״ו	1.25
וככה — תרל״ז	1.25
חיים אדם לברך — תרל״ח	.50
זאת חנוכת המזבח, מצה זו, יונתי — תר״ם	1.25
ספר המאמרים — תרכ״ו	2.50
ספר תרכ״ז	3.50

מכ״ק אדמו״ר מהורש״ב נ״ע:

חנוך לנער	.50
תורת שלום — ספר השיחות — מימיוגרף, מכורך	9.50
קונטרס ומעין מבית ה׳ — עם מבוא וקיצורים מכ״ק אדמו״ר נ״ע	1.00
קונטרס עץ החיים — עם מבוא וקיצורים מכ״ק אדמו״ר נ״ע	.50

קונטרס העבודה — עם מבוא וקיצורים מכ״ק אדמו״ר נ״ע	.50
קונטרס החלצו — רנ״ט	.25
ספר המאמרים — תרמ״ג	נמצא בדפוס
מאמר סמוכים לעד — תר״ף	.15

מכ״ק אדמו״ר נ״ע:

ספר המאמרים — אידיש	2.00
ספר המאמרים קיץ ה׳ש״ת	2.00
ספר המאמרים תש״א־תש״ה	נמצא בדפוס
ספר המאמרים ה׳תש״ט (קונטרסים צה—צח, סא—סח)	3.00
ספר המאמרים ה׳תשי״א — מלוקט (קונטרסים פב—צד	3.00
ספר השיחות — קיץ ה׳ש״ת	2.00
ספר השיחות — ה׳תש״א	נמצא בדפוס
ספר הזכרונות — אידיש — 368 עמודים	3.00
ספר הזכרונות — אנגלית	3.50
ספר הקיצורים — קיצורי שערי אורה	1.00
שיחות חג הפסח ה׳תש״ג	.50
קונטרס חי אלול ה׳תש״ג	.50
ביקור שיקאגא. מאמרים ושיחות	.50
תורת החסידות	.50
לימוד החסידות	.50
ה„צמח צדק״ ותנועת ה„השכלה״ — מרשימות כ״ק אדמו״ר נ״ע	.50
מאמר יג שבט תש״ז (קונטרס מט). מאמרים (קונטרס נ). כל אחד	.15
מאמר (פ׳ נצבים ה׳תש״ז)	. 5
די רייד צו אידישע פרויען	.15
קונטרסים משנת ה׳תש״ח—תשי״א (קונטרס נב — צג) כל אחד	.15
לקוטי דבורים — שיחות (לקוט כא — לג) כ״א	.15
קובץ מכתבים (ב—ג) כל אחד	.15

מכ״ק אדמו״ר שליט״א:

הגדה של פסח — עם לקוטי מנהגים וטעמים	1.00
היום יום — קובץ	1.00
ספר התולדות — אדמו״ר מהר״ש	.75
מפתח כל כתבי אדמו״ר מהורש״ב נ״ע	.50
מפתח כל כתבי אדמו״ר נ״ע	נמצא בדפוס
מראה מקומות, ציונים והערות לספר התניא	מוכן לדפוס
מאמרים ושיחות	.15

אור תורה להרב המגיד ממעזריטש נ״ע	נמצא בדפוס
מענה לשון	.30
מאמרי השתטחות לר״ה מפאריטש	.30
מורה שיעור — שיעורים בתניא	.10

מאמרי השתטחות לר"ה מפאַריטש .... .30

מורה שיעור — שיעורים בתניא .... .10

בהוצאת ה„מרכז לעניני חינוך":

ספרנו — חלק ראשון ושני, כל אחד .... .60

ספרנו — חלק רביעי וחלק חמישי, כל אחד 1.00

ספר השנה — מכורך .... .50

לא תשתחוו — סיפור .... .05

סידור „תהלת ה'" — 112 עמודים .... .60

סידור „תהלת ה'" השלם — 384 עמודים — מכורך 1.40

מחזור לראש השנה ויום הכפורים .... .75

סידור „תהלת ה'" עם מחזור לר"ה ויוהכ"פ 1.50

הגדה של פסח — הוצאת דע־לוקס .... .50

סדר ברכות ותפלות — עם העתקה אנגלית .... .20

המצות — אנגלית .... .50

מלון עברי־אנגלי — לספרנו חלק ראשון .... .20

„שמועסן מיט קינדער און יוגענד" — ירחון באידית
טאָקס ענד טיילס" — ירחון באנגלית. מחיר כל חוברת 5

דמי חתימה לשנה לשני הירחונים יחד 1.00

כרך רביעי, חמישי, ששי, שביעי, שמיני, תשיעי — מחיר כל כרך 3.00

של"ה — עלון לנוער — אנגלית — מחיר כל חוברת .... 5 .

של"ה 24 חוברות — מכורך 1.50

אונזער בוך — ספר לימוד וקריאה — חלק ראשון ושני, כל אחד .50

אַאור פיפל — דברי הימים לבני ישראל — אנגלית. כרך ראשון 1.75
כרך שני 2.50

תורה וישראל — אנגלית .... .50

שבת — אנגלית .... .15

תפלין — עם ציורים — אנגלית .... .20

ספרי' לחגים ומועדים — אנגלית — פורמט רגיל:

פסח, שבועות — עם ציורים כל אחד .... .50

חנוכה, פורים — עם ציורים כל אחד .... .25

פורמט כיס:

סימני סדר של פסח — עם ציורים, שבועות זמן מתן תורתנו,
בין המצרים — מצויר, תשרי — עם ציורים, קדוש ותפלות
— (ראש השנה, שמחת תורה), חנוכה — עם ציורים,
פורים — עם ציורים. מחיר כל חוברת .... .10

פורמט כיס — צרפתית:

תשרי, סימני סדר של פסח, בין המצרים, חנוכה, פורים, שבועות
מחיר כל חוברת .... .10

רשימה מפורטת מיתר ההוצאות להשיג אצל „קה"ת".

Send your order to: הזמינו ע"פ הכתובת:

"KEHOT" PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway, Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250-1 — PResident 8-4600